

Долоо хоног тутмын хэвлэл
2015 оны 07 дугаар сарын 24
№28 /889/

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН АЛБАН МЭДЭЭЛЭЛ

Монгол Улсын
хууль

1379

Монгол Улсын
хууль

1498

Монгол Улсын
хууль

1507

Захиргааны ерөнхий
хууль

Хүүхэд харах
үйлчилгээний тухай

Замын хөдөлгөөний
аюулгүй байдлын тухай
/Шинэчилсэн найруулга/

ГАРЧИГ
МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

344.	Захиргааны ерөнхий хууль	1379
345.	Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх тухай	1428
346.	Хот байгуулалтын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	1448
347.	Газрын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	1449
348.	Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны тухай	1449
349.	Иргэний хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	1473
350.	Татварын ерөнхий хуульд нэмэлт оруулах тухай	1474
351.	Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	1475
352.	Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай	1476
353.	Үл хөдлөх эд хөрөнгийн барьцааны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	1477
354.	Иргэний хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	1477
355.	Нотариатын тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	1478
356.	Галын аюулгүй байдлын тухай /Шинэчилсэн найруулга/	1478
357.	Барилгын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	1497
358.	Галын аюулгүй байдлын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай	1498
359.	Хүүхэд харах үйлчилгээний тухай	1498
360.	Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай /Шинэчилсэн найруулга/	1507
361.	Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай	1539

362.	Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн зарим зүйл хүчингүй болсонд тооцох тухай	1540
363.	Газрын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	1540
364.	Ойн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	1541
365.	Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	1542
366.	Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	1544
367.	Тагнуулын байгууллагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	1545
368.	Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	1554
369.	Зэвсэгт хүчний тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	1554
370.	Монгол Улсын хилийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	1555
371.	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	1555
372.	Гүйцэтгэх ажлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	1556
373.	Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	1560
374.	Терроризмтой тэмцэх тухай хуулийн зарим заалтыг хүчингүй болсонд тооцох тухай	1562
МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ		
375.	Захиргааны ерөнхий хууль баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай Дугаар 61	1563
376.	Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл буцаах тухай Дугаар 66	1563
377.	Хууль хэрэгжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай Дугаар 76	1564

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 06 дугаар
сарын 19-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

ЗАХИРГААНЫ ЕРӨНХИЙ ХУУЛЬ

I ХЭСЭГ ЕРӨНХИЙ ҮНДЭСЛЭЛ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилго

1.1.Энэ хуулийн зорилго нь нийтийн эрх зүйн хүрээнд гүйцэтгэх эрх мэдлийг хэрэгжүүлэн захиргааны байгууллагаас захиргааны акт, захиргааны хэм хэмжээний акт гаргах, захиргааны гэрээ байгуулах замаар иргэн, хуулийн этгээдтэй харилцах үйл ажиллагааны эрх зүйн суурь зохицуулалтыг бүрдүүлэхэд оршино.

2 дугаар зүйл.Захиргааны хууль тогтоомж

2.1.Захиргааны үйл ажиллагаатай холбоотой хууль нь Монгол Улсын Үндсэн хууль¹, энэ хууль болон эдгээр хуультай нийцүүлэн гаргасан бусад хуулиас бүрдэнэ.

3 дугаар зүйл.Хуулийн үйлчлэх хүрээ

3.1.Энэ хууль дараах харилцаанд үйлчлэхгүй:

3.1.1.хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах болон хууль тогтоох үйл ажиллагаа;

3.1.2.Монгол Улсын олон улсын гэрээ байгуулах үйл ажиллагаа;

3.1.3.Үндсэн хуулийн цэц, бүх шатны шүүхийн гэмт хэрэг, эрх зүйн маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагаа;

3.1.4.гэмт хэрэг мөрдөн байцаах ажиллагаа, түүнд тавих прокурорын хяналт, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаа;

3.1.5.онц болон дайны байдал зарласан үед зэвсэгт хүчин ашиглах, цэрэг хөдөлгөх;

¹Монгол Улсын Үндсэн хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1992 оны I дугаарт нийтлэгдсэн.

3.1.6.тагнуул, үндэсний аюулгүй байдлыг хамгаалах болон төрийн гадаад бодлогыг шууд хэрэгжүүлэхтэй холбоотой ажиллагаа;

3.1.7.улс төрийн шийдвэр гаргах ажиллагаа.

Тайлбар:Улс төрийн шийдвэр гаргах ажиллагаа гэж улс төрийн байгууллага, албан тушаалтны хуульд заасан бүрэн эрхэд шалгуургүйгээр заасан, эсхүл шүүхийн журмаар шалган тогтоох боломжгүй шийдвэр гаргах ажиллагааг ойлгоно. Улс төрийн албан тушаалтан, байгууллага дангаараа шийдвэр гаргасныг улс төрийн шийдвэр гаргах ажиллагаанд хамааруулах үндэслэл болохгүй.

3.2.Үндсэн хуулийн цэц, бүх шатны шүүх, мөрдөн байцаах, прокурор, шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллагын энэ хуулийн 3.1.3, 3.1.4-т зааснаас бусад захиргааны үйл ажиллагаатай холбогдсон харилцаанд энэ хууль үйлчилнэ.

3.3.Захиргааны байгууллагын үйл ажиллагааг тухайлсан хуулиар зохицуулаагүйгээс бусад харилцааг энэ хуулиар зохицуулна.

4 дүгээр зүйл.Захиргааны үйл ажиллагааны зарчим

4.1.Захиргааны үйл ажиллагаанд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим үйлчилнэ.

4.2.Захиргааны үйл ажиллагаанд дараах тусгай зарчмыг баримтална:

4.2.1.хуульд үндэслэх;

4.2.2.шуурхай, тасралтгүй байх;

4.2.3.хуульд заасан нууцад хамаарахаас бусад үйл ажиллагаанд ил тод, нээлттэй байх;

4.2.4.үр нөлөөтэй байх;

4.2.5.зорилгодоо нийцсэн, бодит нөхцөлд тохирсон, шийдвэр нь үндэслэл бүхий байх;

4.2.6.бусдын эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хөндсөн захиргааны шийдвэр гаргах тохиолдолд тэдгээрт урьдчилан мэдэгдэх, оролцоог нь хангах;

4.2.7.ашиг сонирхлын зөрчилтэй захиргааны үйл ажиллагаанаас татгалзан гарах, татгалзан гаргах боломжийг хангах;

4.2.8.хууль ёсны итгэлийг хамгаалах.

Тайлбар:Хууль ёсны итгэлийг хамгаалах зарчим гэж нийтийн эрх зүйн аливаа харилцаанд захиргааны үйл ажиллагаанд оролцогч иргэн, хуулийн этгээдэд эдийн буюу мөнгөн дүнгээр илэрхийлэгдэх эрх зүйн үр дагавар үүссэн тохиолдлыг ойлгоно. Харин энэ хуулийн 48.2-т заасан тохиолдол үүсвэл захиргааны үйл ажиллагаанд оролцогч иргэн, хуулийн этгээдийн итгэл хамгаалагдахгүй. Иргэн, хуулийн этгээдэд эерэг үр дагавар үүсэхээр байсан ч уг харилцаа дууссан бол итгэл хамгаалах зарчим хэрэглэгдэхгүй.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ ЗАХИРГААНЫ БАЙГУУЛЛАГА

5 дугаар зүйл.Захиргааны байгууллага

5.1.Нийтийн ашиг сонирхлыг илэрхийлэн захирамжилсан шийдвэр гаргадаг дараах нийтийн эрх зүйн этгээдийг захиргааны байгууллага гэж ойлгоно:

5.1.1.төрийн гүйцэтгэх эрх мэдлийг хэрэгжүүлдэг төв, орон нутгийн бүх байгууллага;

5.1.2.хууль тогтоомжийг биелүүлж, захирамжилсан шийдвэр гаргадаг Засгийн газрын бус бие даасан агентлаг, түүнтэй адилтгах нийтийн эрх зүйн бусад байгууллага;

5.1.3.захиргааны чиг үүргийг хууль болон нийтийн эрх зүйн гэрээний үндсэн дээр шилжүүлэн авсан этгээд;

5.1.4.үйлчилгээг нь нийтээс заавал хэрэглэдэг төрийн ба холимог өмчийн сургууль, эмнэлэг, хэвлэл мэдээлэл, харилцаа холбоо, тээвэр, эрчим хүчний зэрэг байгууллагын захиргаа;

5.1.5.нутгийн өөрөө удирдах байгууллага болон шийдвэр, үйл ажиллагаанд нь захиргааны хэргийн шүүхэд гомдол гаргахаар хуульд тусгайлан заасан байгууллага.

5.2.Захиргааны байгууллага байнгын бус, нэг удаагийн шинжтэй асуудлыг шийдвэрлэж зохицуулахаар байгуулагдаж болох бөгөөд татан буугдсан тохиолдолд түүнийг байгуулсан, томилсон эрх бүхий этгээд эрх зүйн үр дагаврыг хариуцна.

5.3. Монгол Улсын Их Хурал, Монгол Улсын Үндсэн хуулийн цэц, бүх шатны шүүх, прокуророос хуульд заасан эрх мэдэл буюу хууль тогтоох, гэмт хэрэг, эрх зүйн маргаан хянан шийдвэрлэх онцгой бүрэн эрхийнхээ дагуу гаргасан шийдвэрээс бусад захиргааны чиг үүрэг, шийдвэртэй нь холбогдуулан уг байгууллагыг захиргааны байгууллагад тооцно.

5.4. Нийтийн эрх зүйн асуудлаар бие даан, өөрийн нэрийн өмнөөс дангаар захиргааны шийдвэр гаргах бүрэн эрх хуулиар тусгайлан олгогдсон албан тушаалтныг захиргааны байгууллага гэж үзнэ.

6 дугаар зүйл. Захиргааны байгууллагыг төлөөлөх

6.1. Захиргааны байгууллагыг хуулиар бүрэн эрх олгогдсон удирдах албан тушаалтан хуульд заасны дагуу итгэмжлэлгүйгээр, эсхүл хуулиар эрх олгогдсон удирдах албан тушаалтны шийдвэрээр итгэмжлэлийн үндсэн дээр төлөөлнө.

6.2. Хамтын удирдлагатай захиргааны байгууллагын шийдвэрийг нэг гишүүн дангаар, цөөнхөөр, эсхүл эрх олгогдоогүй этгээд гаргахгүй.

6.3. Эрх хэмжээгээ төлөөлүүлсэн захиргааны байгууллага хэдийд ч төлөөллийг цуцлах эрхтэй.

7 дугаар зүйл. Захиргааны байгууллагыг төлөөлөхгүй байх

7.1. Захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаанд захиргааны байгууллагыг төлөөлөхөд Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн² 14 дүгээр зүйлд заасан хязгаарлалт хүчин төгөлдөр үйлчилнэ.

7.2. Захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаанд хойшлуулшгүй нөхцөл байдал үүссэн тохиолдолд энэ хуулийн 7.1-д заасан этгээд оролцож болно.

8 дугаар зүйл. Захиргааны байгууллагын эрх шилжүүлэх

8.1. Хуульд зааснаас бусад тохиолдолд захиргааны байгууллага хуулиар тусгайлан заасан бүрэн эрхийг бусдад шилжүүлэхийг хориглоно.

²Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2012 оны 8 дугаарт нийтлэгдсэн.

9 дүгээр зүйл.Захиргааны байгууллагын харьяалал

9.1.Захиргааны байгууллагын чиг үүрэг, нутаг дэвсгэрийн харьяаллыг хууль болон түүнийг үндэслэн гаргасан шийдвэрээр тогтооно.

9.2.Нутаг дэвсгэрийн харьяаллаар захиргааны байгууллагын албан ёсны хаягийг бүртгэнэ.

9.3.Тухайн асуудал хэд хэдэн захиргааны байгууллагын чиг үүрэгт хамаарч байвал анхан шатны захиргааны байгууллага, ижил түвшний захиргааны байгууллагын чиг үүрэгт хамаарч байвал анх хүлээн авсан захиргааны байгууллага өөрийн чиг үүрэгт хамаарах асуудлыг шийдвэрлэнэ.

10 дугаар зүйл.Захиргааны байгууллагын харилцан туслах үүрэг

10.1.Захиргааны байгууллага дараах тохиолдолд бичгээр хүсэлт гарган бусад захиргааны байгууллагаас туслалцаа авч болно:

10.1.1.эрх зүйн хувьд өөрөө тодорхой үйл ажиллагаа явуулах боломжгүй бол;

10.1.2.үйл ажиллагаа явуулахад шаардлагатай хүний нөөц, эсхүл бүтэц, тогтолцоо бодитоор дутагдсан бол;

10.1.3.чиг үүргээ хэрэгжүүлэхэд бодит нөхцөл байдлын талаарх мэдээлэлгүй, олж авах боломжгүйгээс холбогдох мэргэжлийн байгууллагын туслалцаа шаардлагатай бол.

10.2.Захиргааны байгууллага туслалцаа хүссэн бусад захиргааны байгууллагатай хамтран ажиллах үүрэгтэй.

10.3.Энэ хуулийн 10.1-д заасан асуудлыг шийдвэрлэхтэй холбоотой гарсан зардлыг туслалцаа хүссэн байгууллага хариуцна.

10.4.Захиргааны байгууллага дараах тохиолдолд туслалцаа үзүүлэхгүй:

10.4.1.хуулиар хориглосон бол;

10.4.2.нийтийн ашиг сонирхолд ноцтой хохирол учруулахаар бол;

10.4.3. тухайн асуудал Мэдээллийн ил тод байдал ба мэдээлэл авах эрхийн тухай³, Төрийн нууцын тухай⁴, Байгууллагын нууцын тухай⁵, Хувь хүний нууцын тухай⁶ хуулиар туслалцаа үзүүлэх боломжгүй бол.

10.5. Захиргааны байгууллага дараах тохиолдолд туслалцаа үзүүлэхгүй байж болно:

10.5.1. өөр захиргааны байгууллага шуурхай, эсхүл бага зардлаар албан туслалцаа үзүүлж чадахаар бол;

10.5.2. тухайн байгууллагын бодит боломжоос давсан бол;

10.5.3. туслалцаа үзүүлснээр өөрийн чиг үүргээ хэрэгжүүлэхэд бэрхшээл учрахаар бол.

10.6. Дээд болон доод шатны захиргааны байгууллагын хүсэлтийг шийдвэрлэх, тодорхой үйл ажиллагааг тухайлсан хуулиар захиргааны байгууллагын чиг үүрэгт хамааруулж, хэрэгжүүлснийг харилцан туслалцаа гэж үзэхгүй.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ ЗАХИРГААНЫ ШИЙДВЭР ГАРГАХ АЖИЛЛАГАА

11 дүгээр зүйл. Захиргааны үйл ажиллагааны хэлбэр

11.1. Захиргааны үйл ажиллагаа дараах хэлбэртэй байна:

11.1.1. захиргааны акт;

11.1.2. захиргааны гэрээ;

11.1.3. захиргааны хэм хэмжээний акт.

11.2. Захиргааны үйл ажиллагааны хэлбэрийг хуульд өөрөөр заасан тохиолдолд захиргааны байгууллага тухайн хуульд заасны дагуу хэрэглэнэ.

³Мэдээллийн ил тод байдал ба мэдээлэл авах эрхийн тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2011 оны 26 дугаарт нийтлэгдсэн.

⁴Төрийн нууцын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1995 оны 7 дугаарт нийтлэгдсэн.

⁵Байгууллагын нууцын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1995 оны 7 дугаарт нийтлэгдсэн.

⁶Хувь хүний нууцын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1995 оны 7 дугаарт нийтлэгдсэн.

11.3.Хуульд өөрөөр заагаагүй тохиолдолд захиргааны байгууллага энэ хуулийн 11.1-д заасан үйл ажиллагааны хэлбэрээс сонгон хэрэглэнэ.

11.4.Хуульд өөрөөр заагаагүй, энэ хуулийн 11.1-д заасан хэлбэрээс сонгож хэрэглэх боломжгүй тохиолдолд захиргааны байгууллага захиргааны үйл ажиллагааны өөр бусад хэлбэрийг өөрөө тогтооно.

12 дугаар зүйл.Захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаа

12.1.Захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаа гэж энэ хуулийн 11.1.1, 11.1.2-т заасан шийдвэртэй холбогдсон үйл ажиллагааг ойлгоно.

12.2.Энэ хуулийн 11.1.3-т заасан шийдвэр гаргах ажиллагааг энэ хуулийн Зургаадугаар бүлэгт зааснаар зохицуулна.

13 дугаар зүйл.Захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаанд оролцогч

13.1.Захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаанд оролцогч /цаашид “оролцогч” гэх/ гэж захиргааны байгууллагад өргөдөл, хүсэлт гаргасан этгээд, захиргааны акт, захиргааны гэрээний эрх зүйн үйлчлэл шууд болон шууд бусаар чиглэсэн этгээд болон захиргааны байгууллагаас шийдвэр гаргах ажиллагаанд татан оролцуулсан этгээдийг ойлгоно.

13.2.Захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагааны улмаас эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь зөрчигдсөн этгээд захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаанд гуравдагч этгээдээр оролцоно.

13.3.Захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагааны улмаас эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж болзошгүй этгээдийг түүний хүсэлтээр, эсхүл захиргааны байгууллага өөрийн санаачилгаар, оролцогчийн зөвшөөрснөөр шийдвэр гаргах ажиллагаанд татан оролцуулна.

13.4.Захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаанд хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн оролцох тохиолдолд дохио, зангаа, тусгай тэмдэгт ашиглан хэлмэрчийн тусламжтайгаар оролцоно.

14 дүгээр зүйл.Захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаанд оролцох эрх зүйн чадамж

14.1.Хуульд заасан эрх зүйн чадамжтай иргэн, хуулийн этгээд болон хуулиар эрх олгогдсон этгээд захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаанд оролцох эрхтэй.

14.2.Оролцогчийг хуульд заасан эрх зүйн чадвар, чадамжтай байхыг шаардана.

15 дугаар зүйл.Оролцогчийн эрх

15.1.Оролцогч захиргааны байгууллагатай харилцахдаа дараах эрхийг эдэлнэ:

15.1.1.захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагааны талаар хуульд заасан журмын дагуу мэдээлэл авах, холбогдох баримт бичгийг хуулбарлан авах;

15.1.2.тухайн захиргааны шийдвэрийг гаргах эрх бүхий албан тушаалтны талаар Мэдээллийн ил тод байдал ба мэдээлэл авах эрхийн тухай, Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуульд заасан журмын дагуу мэдээлэл авах;

15.1.3.өөрийн гаргаж өгсөн баримт бичгийн баталгаажсан хуулбар болон эх хувийг буцаан авах;

15.1.4.захиргааны шийдвэр гаргахаас өмнө оролцогч нотлох баримт гаргах, шаардлагатай баримт бичгийг бүрдүүлэн өгөх;

15.1.5.хэрэгжүүлэхийг хүссэн төсөл, үйл ажиллагаа, төлөвлөгөө, өргөдөл, хүсэлтийн талаар мэдээлэл авах;

15.1.6.хуульд заасан журмын дагуу захиргааны байгууллагын бүртгэл, архивын баримттай танилцах;

15.1.7.захиргааны байгууллагыг хуулиар хүлээсэн чиг үүргээ хэрэгжүүлэхийг шаардах;

15.1.8.хуульд заасан бусад эрх.

15.2.Энэ хуулийн 15.1-д заасан мэдээлэл авах эрх төр, байгууллага, хувь хүний нууцын тухай хууль тогтоомжоор хамгаалагдсан мэдээллээр хязгаарлагдана.

16 дугаар зүйл.Хууль зүйн болон бусад мэргэжлийн зөвлөгөө, туслалцаа авах

16.1.Оролцогч захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагааны аль ч үе шатанд хууль зүйн болон бусад мэргэжлийн зөвлөгөө, туслалцаа авч болно.

17 дугаар зүйл.Захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаанд төлөөлөх

17.1.Оролцогч захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаанд өөрийн төлөөлөгчийг оролцуулж болно.

17.2.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол оролцогчийг итгэмжлэлийн үндсэн дээр төлөөлөх бөгөөд итгэмжлэл нь Иргэний хуулийн⁷ 64.2-т заасан шаардлагыг хангасан байна.

17.3.Итгэмжлэлээр төлөөлж байгаа этгээдийн бүрэн эрхийг оролцогч тодорхойлно.

17.4.Иргэний эрх зүйн зарим чадамж болон бүрэн бус чадамжтай оролцогчийг түүний хууль ёсны төлөөлөгч төлөөлнө.

17.5.Захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаанд итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч томилогдсон бол түүнтэй, харин оролцогч нь хуульд заасны дагуу хамтран оролцох үүрэгтэй бол захиргааны байгууллага тэдгээртэй харилцана.

18 дугаар зүйл.Захиргааны шийдвэрийг төлөөлөн хүлээн авах этгээд

18.1.Оролцогч Монгол Улсад оршин суух хаяггүй, эсхүл байнга оршин суудаггүй бол захиргааны байгууллагын шаардсан хугацаанд түүний өмнөөс захиргааны шийдвэрийг төлөөлөн хүлээн авах этгээдийг нэрлэж болно.

18.2.Оролцогч энэ хуулийн 18.1-д заасан этгээдийг нэрлээгүй бол түүнд хаяглагдсан баримт бичгийг баталгаат шуудангаар явуулснаас хойш нийслэлд ажлын таван өдөр, орон нутагт ажлын 10 өдөр, харин цахим шуудангаар явуулсан баримт бичгийг түүнийг илгээснээс хойш ажлын таван өдөр өнгөрснөөр баримт бичиг гардуулсанд тооцно.

18.3.Захиргааны байгууллага энэ хуулийн 18.1-д заасан этгээдийг нэрлээгүйгээс үүсэх эрх зүйн үр дагаврын талаар оролцогчид урьдчилан мэдэгдэнэ.

19 дүгээр зүйл.Төлөөлөгчийг томилох

19.1.Захиргааны байгууллагын оршин байгаа газрын сум, дүүргийн Засаг дарга дараах оролцогчийн хувьд эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг нь хамгаалан оролцох төлөөлөгчийг томилно:

⁷Иргэний хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2002 оны 7 дугаарт нийтлэгдсэн.

19.1.1.оролцогч хэн болох нь тодорхойгүй бол;

19.1.2.оролцогчийн оршин байгаа хаяг нь тодорхойгүй, байнгын оршин суугаа хаягтаа байхгүй, эсхүл удаа дараа /хоёр буюу түүнээс дээш/ хүндэтгэн үзэх шалтгаангүйгээр ирээгүй бол;

19.1.3.Монгол Улсад байнга оршин суудаггүй, төлөөлөн хүлээн авах этгээдийг нэрлээгүй бол;

19.1.4.захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаанд хамаарах эзэнгүй эд юмстай холбоотой үүсэх эрх, үүргийг хэрэгжүүлэх шаардлагатай бол.

20 дугаар зүйл.Хэд хэдэн оролцогчийг төлөөлөх

20.1.Ижил утгатай өргөдөл, гомдол гаргасан 20 ба түүнээс дээш этгээд дундаасаа төлөөлөгчөө томилж, захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаанд оролцож болно.

20.2.Энэ хуулийн 20.1-д заасан төлөөлөгчийг өргөдөл, гомдол гарсныг мэдэгдсэнээс хойш 14 хоногийн дотор томилоогүй тохиолдолд захиргааны байгууллага нэр, хаягаа тодорхой бичсэн эхний этгээдийг захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаанд төлөөлүүлнэ.

21 дүгээр зүйл.Захиргааны байгууллагад хүрэлцэн очих

21.1.Хуульд заасан тохиолдолд оролцогч захиргааны байгууллагад өөрийн биеэр ирэх бөгөөд бусад тохиолдолд төлөөлөгчөө томилон ирүүлж болно.

21.2.Оролцогч биечлэн ирэх шаардлагатай тохиолдолд мэдэгдэх хуудаст хүрэлцэн очих газар, өдөр, цаг, зорилго болон ирээгүй тохиолдолд гарах эрх зүйн үр дагаврын талаар тодорхой тусгана.

21.3.Оролцогч захиргааны байгууллагад өөрийн биеэр ирсэн талаарх тодорхойлолтыг түүний хүсэлтээр захиргааны байгууллага гаргаж өгөх үүрэгтэй.

22 дугаар зүйл.Захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаа эхлэх

22.1.Захиргааны байгууллага өөрийн санаачилгаар хуульд заасан чиг үүргийг хэрэгжүүлэх, дээд шатны захиргааны байгууллагаас өгсөн үүргийг биелүүлэх, эсхүл оролцогчийн гаргасан өргөдөл, гомдлыг үндэслэн захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагааг эхлүүлнэ.

23 дугаар зүйл.Захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагааны хэл

23.1.Захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагааг монгол хэлээр хөтлөн явуулна.

23.2.Оролцогч захиргааны байгууллагад гадаад хэлээр хандсан тохиолдолд орчуулгыг хавсаргасан байх бөгөөд орчуулгын зөрүүтэй байдлаас үүсэх үр дагаврыг өөрөө хариуцна.

24 дүгээр зүйл.Нөхцөл байдлыг тогтоох

24.1.Захиргааны байгууллага захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаанд хамаарах бодит нөхцөл байдлыг тогтооно.

24.2.Энэ хуулийн 24.1-д заасан бодит нөхцөл байдлыг тогтооход ач холбогдол бүхий шаардлагатай ажиллагаа хийх, нотлох баримтыг цуглуулах, үнэлэх үүргийг захиргааны байгууллага хүлээнэ.

24.3.Энэ хуулийн 24.1-д заасан ажиллагаа явагдах хэлбэр болон хамрах хүрээг захиргааны байгууллага тогтоохдоо оролцогчийн гаргасан нотлох баримт, өргөдөл, хүсэлтийг харгалзан өөрөө бие даан шийдвэрлэнэ.

24.4.Тухайн захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаанд хамааралтай тохиолдол бүрийн үндэслэлийг захиргааны байгууллага нарийвчлан шинжлэн судлах үүрэгтэй бөгөөд оролцогчийн хувьд ач холбогдол бүхий нөхцөл байдлыг тогтооно.

24.5.Захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагааны явцад өөрийн чиг үүрэгт хамаарах асуудлаар гаргасан тайлбар болон өргөдөл, гомдлыг хүлээж авахаас захиргааны байгууллага татгалзаж болохгүй.

25 дугаар зүйл.Нотлох баримт цуглуулах

25.1.Захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагааны нөхцөл байдлыг тогтооход шаардлагатай нотлох баримтыг захиргааны байгууллага дараах байдлаар цуглуулна:

25.1.1.ач холбогдол бүхий мэдээллийг цуглуулах;

25.1.2.оролцогчийг сонсох, тайлбар гаргуулах;

25.1.3.шинжээч оролцуулан дүгнэлт гаргуулах;

25.1.4.гэрч, гуравдагч этгээдээс тайлбар гаргуулах;

25.1.5.баримт бичиг болон хууль, бусад шийдвэртэй танилцах, хуулбарлах;

25.1.6.шаардлагатай бол туршилт хийх;

25.1.7.оролцогчийн хүсэлтээр зайлшгүй шаардлагатай нотлох баримтыг гаргуулан авах.

25.2.Захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагааны нөхцөл байдлыг тогтооход оролцогч энэ хуульд заасан хүрээнд оролцож болно.

25.3.Захиргааны байгууллага өөрт байгаа болон байх ёстой мэдээлэл, нотлох баримтыг оролцогчоос шаардахгүй.

26 дугаар зүйл.Оролцогчийг сонсох

26.1.Захиргааны акт, захиргааны гэрээг батлан гаргахын өмнө эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж болзошгүй этгээдэд захиргааны шийдвэр гаргахад ач холбогдол бүхий нөхцөл байдлын талаар тайлбар, санал гаргах боломж олгоно.

26.2.Энэ хуулийн 26.1-д заасан оролцогчоос тайлбар, санал авах ажиллагааг сонсох ажиллагаа гэнэ.

27 дугаар зүйл.Сонсох ажиллагааг явуулах

27.1.Захиргааны шийдвэр гаргах захиргааны байгууллага эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа этгээдийг тодорхойлно.

27.2.Сонсох ажиллагааны талаарх мэдэгдлийг эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа этгээдэд дараах байдлаар хүргүүлнэ:

27.2.1.хорь буюу түүнээс доош тооны этгээдийг сонсохоор бол мэдэгдлийг этгээд тус бүрд шууд хүргүүлэх;

27.2.2.хорин нэг буюу түүнээс дээш тооны этгээдийг сонсохоор бол энэ хуулийн 20.1-д заасан төлөөлөгчид шууд хүргүүлэх, эсхүл тухайн орон нутагт хүргэх боломжтой хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, шуудан болон тэдгээрт урьдчилан мэдэгдэх бусад арга хэрэгслийг ашиглан хүргүүлэх.

27.3.Сонсох ажиллагааны талаарх мэдэгдэлд дараах мэдээллийг тусгана:

27.3.1.сонсох ажиллагааг явуулах журам, ажиллагаа явуулах он, сар, өдөр, цаг, байрлал, дарааллын талаарх мэдээлэл;

27.3.2.захиргааны шийдвэр гаргах эрх олгогдсон хууль, захиргааны хэм хэмжээний актын зүйл, заалт;

27.3.3.захиргааны шийдвэр гаргах тухайн асуудлын талаарх мэдээлэл, үндэслэл.

27.4.Сонсох ажиллагааг дараах арга хэлбэрээр явуулна:

27.4.1.сонсгол зохион байгуулах;

27.4.2.саналыг бичгээр авах;

27.4.3.биечлэн уулзах;

27.4.4.утсаар санал авах;

27.4.5.цахим хэлбэрээр санал авах;

27.4.6.төлөөлөгчөөр дамжуулан санал авах;

27.4.7.бусад.

27.5.Сонсох ажиллагаа явуулах хугацаа оролцогчийн тайлбар, санал гаргах боломжийг хангасан байна.

27.6.Сонсох ажиллагааны явц, үр дүнгийн талаар тэмдэглэл хөтөлж, гарсан саналыг захиргааны шийдвэрт хэрхэн тусгасан талаар мэдээлэл бэлтгэж баримтжуулна.

27.7.Сонсох ажиллагааны үед гарсан саналыг захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаанд заавал тусгах үүрэг хүлээхгүй боловч тусгаагүй шалтгааныг тайлбарлах үүрэгтэй.

28 дугаар зүйл.Сонсох ажиллагааг хийхгүй байх

28.1.Дараах тохиолдолд сонсох ажиллагаа хийхгүй байж болно:

28.1.1.нийтийн ашиг сонирхолд сөргөөр нөлөөлөхөөр бол;

28.1.2.гарцаагүй байдлын улмаас, эсхүл нийтийн ашиг сонирхлын үүднээс хойшлуулшгүй ажиллагаа явуулах шаардлагатай бол;

28.1.3.иргэн, хуулийн этгээдийн өргөдөл, гомдлыг ханган шийдвэрлэж байгаа тохиолдолд;

28.1.4.захиргааны шийдвэрийг техник хэрэгслийн тусламжтайгаар гаргаж байгаа бол;

28.1.5.захиргааны шийдвэр гүйцэтгэх ажиллагаа явуулж байгаа бол;

28.1.6.төр, байгууллага, хувь хүний нууцын тухай хууль тогтоомжоор хамгаалагдсан бусдад дамжуулах боломжгүй мэдээлэлд хамаарах бол.

28.2.Энэ хуулийн 28.1-д заасан сонсох ажиллагааг хийгээгүй шалтгаанаа захиргааны байгууллага нотлох үүрэгтэй.

29 дүгээр зүйл.Захиргааны шийдвэрийн хувийн хэрэг, хяналтын дагалдах хуудас

29.1.Захиргааны байгууллагаас захиргааны шийдвэрийн хувийн хэргийг хөтлөх бөгөөд уг хувийн хэрэгт шийдвэр гаргах үйл ажиллагааны үндэслэл, үе шат, оролцогчийн санал, холбогдох баримт, сонсох ажиллагаа, уулзалт, хуралдааны тэмдэглэл, шийдэл, хүргүүлсэн, мэдэгдсэн баримт зэргийг бүрдүүлэн, архивт хадгална.

29.2.Захиргааны шийдвэр бүрд хяналтын дагалдах хуудас хавсаргах бөгөөд дагалдах хуудсанд захиргааны шийдвэр боловсруулахад оролцсон албан хаагч бүрийн эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, албан тушаал, оролцоо, гүйцэтгэлийн тухай дэлгэрэнгүй тэмдэглэсэн байна. Дагалдах хуудсанд албан хаагчийн захиргааны шийдвэр боловсруулахад оролцсон оролцоо, гүйцэтгэлийг тэмдэглэсэн байна.

29.3.Энэ хуулийн 29.2-т заасан дагалдах хуудсыг албан хаагчид шагнал олгох, үр дүнгийн урамшуулал тооцох, сахилгын шийтгэл хүлээлгэх, эсхүл хөдөлмөрийн харилцааг дуусгавар болгоход харгалзана.

29.4.Энэ хуулийн 29.1, 29.2, 29.3 дахь хэсэг бичмэл хэлбэрээр гаргах захиргааны шийдвэрт хамаарна.

30 дугаар зүйл.Нууцыг хадгалах

30.1.Оролцогч төр, байгууллага болон хувь хүний нууцыг задруулахгүй байхыг захиргааны байгууллагаас шаардах эрхтэй.

30.2.Захиргааны байгууллага энэ хуулийн 30.1-д заасан нууцыг задруулахгүй байх үүрэгтэй бөгөөд задруулсан тохиолдолд холбогдох хуульд заасан хариуцлага хүлээнэ.

31 дүгээр зүйл.Зөвлөгөө, мэдээлэл өгөх

31.1.Захиргааны байгууллага захиргааны шийдвэр гаргахтай холбоотой мэдээлэл өгөх үүрэгтэй.

31.2.Оролцогчоос гаргасан хүсэлт, тайлбар, мэдээлэл зэрэг нь захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагааны явцад бүрэн бус, эсхүл буруу бичигдсэн байвал захиргааны байгууллага оролцогчид холбогдох зөвлөгөө өгөх үүрэгтэй.

32 дугаар зүйл.Оролцогч баримт бичигтэй танилцах эрх

32.1.Захиргааны байгууллага өөрийн шийдвэрийн хүчин төгөлдөр байдлыг урьдчилан мэдэгдэх, тухайн шийдвэртэй холбоотой оролцогчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалахад шаардлагатай баримт бичигтэй оролцогч, түүний төлөөлөгчид танилцах боломж олгоно.

32.2.Энэ хуулийн Долоодугаар бүлэгт заасан нийтийг хамарсан төлөвлөлтөөс бусад тохиолдолд захиргааны шийдвэр хүчин төгөлдөр болсноор оролцогч, түүний төлөөлөгч тухайн шийдвэртэй холбоотой баримт бичигтэй танилцах эрхтэй.

32.3.Баримт бичигтэй танилцуулах ажиллагааг тухайн захиргааны шийдвэр гаргасан байгууллага хариуцна.

33 дугаар зүйл.Хугацааг тодорхойлох

33.1.Захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагааны хугацааг хуанлийн жил, сар, гараг, хоног, ажлын өдөр, цаг, минутаар тодорхойлно.

33.2.Хугацааг хуульд заасны дагуу бий болох үйл явдлаар тодорхойлж болно.

33.3.Хугацааг тоолохдоо тогтоосон он, сар, өдрөөс, эсхүл уул хугацаа улиран өнгөрсөн буюу үйл явдал болж өнгөрсний дараах өдөр, цагаас эхлэн тоолно.

33.4.Тоолох хугацааны эцсийн өдөр ажлын бус өдөр байвал түүний дараагийн ажлын өдөр уг хугацаа дуусна.

33.5.Үүргийг захиргааны байгууллага гүйцэтгэх бол зохих журмаар тогтоосон тухайн байгууллагын ажлын өдөр дуусах эцсийн цагийн дотор гүйцэтгэнэ.

33.6.Баримт бичгийг тогтоосон хугацааны эцсийн өдрийн хорин дөрвөн цагийн дотор шуудан, харилцаа холбооны байгууллагад шилжүүлсэн бол түүнийг хугацаанд нь гүйцэтгэсэн гэж үзнэ.

33.7.Цаг хугацааг тоолохдоо хуанлийн жилийг арван хоёр сараар, хагас жилийг зургаан сараар, улирлыг гурван сараар, хоногийг хорин дөрвөн цагаар тоолно.

33.8.Хугацааг сунгах тохиолдолд хугацаа дууссан үеэс шинэ хугацааг тоолно.

33.9.Жил, хагас жил, улирал, сараар тогтоосон хугацаа нь уг хугацаа дуусах сарын мөн өдөр дуусах бөгөөд хугацаа дуусах сарын мөн өдөр байхгүй бол уг хугацаа тухайн сарын эцсийн өдөр дуусна.

33.10.Хуанлийн жил нь 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхэлж, 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусна.

33.11.Долоо хоног, хоногоор тогтоосон хугацаа уг хугацаа дуусах өдрийн мөн цагт дуусна.

33.12.Гарагаар тогтоосон хугацаа тухайн товлосон гараг дуусах эцсийн цагт дуусна.

33.13.Цагаар тогтоосон хугацаа уг хугацаа дуусах цагийн мөн хоромд дуусна.

33.14.Иргэн, хуулийн этгээдээс захиргааны актад гомдол гаргах хөөн хэлэлцэх хугацааг энэ хуулийн 94 дүгээр зүйлд зааснаар, захиргааны хэргийн шүүхэд хандаж нэхэмжлэл гаргах хөөн хэлэлцэх хугацааг Захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуульд⁸ зааснаар тодорхойлно.

33.15.Иргэн, хуулийн этгээд тогтоосон журмаар гомдол гаргасан, захиргааны байгууллага, албан тушаалтан иргэн, хуулийн этгээдийн гомдлыг хүлээн зөвшөөрсөн бол хөөн хэлэлцэх хугацаа тасалдана.

33.16.Хөөн хэлэлцэх хугацаа тасалдсан бол өмнө өнгөрсөн хугацааг тооцохгүй, хугацааг дахин шинээр эхлэн тоолно.

33.17.Захиргааны байгууллагаас эрх зүйн үйлчлэл чиглэсэн этгээдэд эрх олгосон, эсхүл ашигтай нөхцөл байдлыг бий болгосон хууль бус захиргааны актад энэ хуулийн 33.16 дахь хэсэг хамаарахгүй.

33.18.Захиргааны байгууллага, албан тушаалтнаас захиргааны шийтгэл оногдуулах хөөн хэлэлцэх хугацааг тоолоход Захиргааны хариуцлагын тухай хууль⁹ болон бусад хуульд заасныг баримтална.

⁸Захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2003 оны 3 дугаарт нийтлэгдсэн.

⁹Захиргааны хариуцлагын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1992 оны 4-5 дугаарт нийтлэгдсэн.

34 дүгээр зүйл.Хугацааны эрх зүйн үр дагавар

34.1.Захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагааны хугацаа дуусгавар болсноос хойш сонсох ажиллагаа хийхгүй.

35 дугаар зүйл.Хугацааг сунгах

35.1.Хуульд өөрөөр заагаагүй бусад этгээдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хөндөхгүй бол захиргааны байгууллага оролцогчийн хүсэлтээр анх тогтоосон хугацаанаас илүүгүй хугацаагаар нэг удаа хугацааг сунгаж болно.

35.2.Хугацааг сунгасан тухай захиргааны байгууллага оролцогчид бичгээр мэдэгдэнэ.

36 дугаар зүйл.Хугацааг сэргээх

36.1.Оролцогч тайлбар, санал гаргахдаа энэ хуулийн 27.5-д заасан хугацааг хэтрүүлсэн нь хүндэтгэн үзэх шалтгаантай бол захиргааны байгууллага уг хугацааг сэргээж болно.

II ХЭСЭГ ЗАХИРГААНЫ ШИЙДВЭР

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ ЗАХИРГААНЫ АКТ

37 дугаар зүйл.Захиргааны акт

37.1.Захиргааны акт гэж захиргааны байгууллагаас тодорхой нэг тохиолдлыг зохицуулахаар нийтийн эрх зүйн хүрээнд гадагш чиглэсэн, эрх зүйн шууд үр дагавар бий болгосон амаар, бичгээр гаргасан захирамжилсан шийдвэр болон үйл ажиллагааг ойлгоно.

37.2.Захирамжилсан үйл ажиллагаа гэж хориглосон, зөвшөөрсөн, журамласан, тогтоосон, эсхүл татгалзсан үйлдэл, эс үйлдэхүйг ойлгоно.

37.3.Эс үйлдэхүй гэж иргэн, хуулийн этгээдээс эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлоо хэрэгжүүлэх, хамгаалуулахаар гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх үүргээ захиргааны байгууллага хуульд заасан хугацаанд биелүүлээгүй, эсхүл шийдвэрлэхгүй орхигдуулсныг ойлгоно.

37.4.Эерэг нөлөөлөл бүхий захиргааны акт гэж эрх зүйн үйлчлэл чиглэсэн этгээдэд эрх олгосон, эсхүл ашигтай нөхцөл байдлыг бий болгосон захиргааны актыг ойлгоно.

37.5.Сөрөг нөлөөлөл бүхий захиргааны акт гэж эрх зүйн үйлчлэл чиглэсэн этгээдэд үүрэг бий болгосон, эсхүл түүний эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хязгаарласан захиргааны актыг ойлгоно.

37.6.Хууль бус захиргааны акт гэж эрх зүйн зөрчилтэй захиргааны актыг ойлгоно.

37.7.Нийтлэг шинжээр тодорхойлогддог, эсхүл тодорхойлж болохуйц этгээдэд чиглэсэн, эсхүл эд юмсын нийтийн эрх зүйн байдлыг тодорхойлох, түүнийг ашиглахтай холбоотой захиргааны акт байж болно.

38 дугаар зүйл.Захиргааны актын нэмэлт зохицуулалт

38.1.Захиргааны актад тавьсан хуулийн шаардлагыг хангахын тулд, эсхүл хууль, захиргааны хэм хэмжээний актад тодорхой заасан бол захиргааны актын үндсэн зохицуулалтад нэмэлт зохицуулалт хийж болно.

38.2.Захиргааны байгууллага захиргааны акт гаргахдаа энэ хуулийн 38.1-д зааснаас гадна дараах нэмэлт зохицуулалтыг хэрэглэнэ:

38.2.1.эерэг, сөрөг нөлөөлөл бүхий захиргааны акт тодорхой цагт эхлэх, дуусгах, эсхүл тодорхой хугацааны туршид үйлчлэхээр;

38.2.2.эерэг, сөрөг нөлөөлөл бүхий захиргааны акт хожим бий болох үйл явдлаас хамаарч болох, эсхүл болохгүйг тогтоох;

38.2.3.захиргааны актыг цуцлах нөхцөлийг тогтоох;

38.2.4.эерэг нөлөөлөл бүхий захиргааны акт урьдчилан тодорхой зүйл хийх, түдгэлзэх, эсхүл тодорхой зүйл хийхийг үүрэг болгох;

38.2.5.захиргааны актаар хожим бий болох, өөрчлөгдөх, эсхүл нөхөн гүйцээх үүргийн үндэслэлийг тодруулах.

38.3.Нэмэлт зохицуулалт нь захиргааны актын зорилго, агуулгад нийцсэн байна.

39 дүгээр зүйл.Захиргааны актын агуулга ба хэлбэр

39.1.Захиргааны актын агуулга ойлгомжтой, тодорхой байна.

39.2.Захиргааны актыг энэ хуулийн 37.1-д заасан хэлбэрээс гадна цахимаар, эсхүл техник хэрэгслийн тусламжтайгаар гаргаж болно.

39.3.Цахимаар, эсхүл техник хэрэгслийн тусламжтайгаар гарсан захиргааны акт нь энэ хуулийн 40.2-т заасан шаардлагаас гадна эрх бүхий албан тушаалтны гарын үсэг нь Цахим гарын үсгийн тухай хуульд¹⁰ заасан шаардлагыг хангасан байна.

40 дүгээр зүйл.Захиргааны актыг бичгээр гаргах

40.1.Энэ хуулийн 41 дүгээр зүйлд зааснаас бусад тохиолдолд захиргааны актыг бичгээр гаргана.

40.2.Бичгээр гаргасан захиргааны акт дараах шаардлагыг хангасан байна:

40.2.1.захиргааны актыг гаргасан захиргааны байгууллагын нэр, хаяг, тамга, тэмдэг болон гарын үсэг зурах эрх бүхий албан тушаалтны нэр, гарын үсэг, захиргааны актын нэр, он, сар, өдөр, дугаарыг тодорхой заасан байх;

40.2.2.захиргааны акт хаяглагдсан этгээд нь хувь хүн бол эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, хаяг, холбоо барих мэдээлэл, хуулийн этгээд бол түүний нэр, хаяг, бүртгэлийн дугаар, холбоо барих мэдээлэл, хуулийн этгээдийн эрхгүй бусад этгээд бол түүний төлөөлөгч, нэр, хаяг, холбоо барих мэдээлэл;

40.2.3.захиргааны актыг гаргах бодит нөхцөл байдал, хууль зүйн үндэслэлийг заах;

40.2.4.захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагааг өргөдөл, гомдлын үндсэн дээр үүсгэсэн бол түүнийг тусгах;

40.2.5.захиргааны актыг хүлээн зөвшөөрөхгүй тохиолдолд гомдлыг хандан гаргах этгээд болон хугацааг заах.

40.3.Захиргааны актын хууль зүйн үндэслэлд захиргааны байгууллага захиргааны акт гаргах эрх олгогдсон хуулийн зүйл, заалтыг тодорхой заана.

40.4.Захиргааны актад тухайн захиргааны акт гаргах шаардлага бүхий бодит нөхцөл байдлыг тодорхой заана.

40.5.Дараах тохиолдолд энэ хуулийн 40.4-т заасан шаардлага хамаарахгүй:

¹⁰Цахим гарын үсгийн тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2012 оны 1 дугаарт нийтлэгдсэн.

40.5.1.захиргааны байгууллагаас өргөдөл, гомдлыг хангаж шийдвэрлэсэн, захиргааны акт бусдын эрхийг хөндөхгүй бол;

40.5.2.хаялагдсан этгээдэд захиргааны актын үндэслэл тодорхой, ойлгомжтой байгаа, эсхүл бодит нөхцөл байдал болон хууль зүйн үндэслэлийг өмнө нь мэдэж байсан бол;

40.5.3.тус бүрд нь үндэслэл шаардлагагүй нэг ижил захиргааны актыг олон тоогоор, эсхүл техник хэрэгслийн тусламжтайгаар гаргаж байгаа бол.

41 дүгээр зүйл.Захиргааны актыг бичмэл бус хэлбэрээр гаргах

41.1.Дараах тохиолдолд захиргааны актыг амаар, эсхүл бичмэл бус хэлбэрээр гаргаж болно:

41.1.1.захиргааны актыг хойшлуулушгүй гаргах шаардлагатай бол;

41.1.2.хууль, захиргааны хэм хэмжээний актад тодорхой хэлбэрийг заасан бол;

41.1.3.эрх зүйн ялимгүй үр дагавар бүхий асуудлыг шийдвэрлэх бол;

41.1.4.захиргааны актыг бичгээр гаргах боломжгүй, эсхүл тохиромжгүй бол.

41.2.Эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдсөн этгээдээс шаардвал захиргааны байгууллага амаар, эсхүл бичмэл бус хэлбэрээр гаргасан захиргааны актыг бичгээр баталгаажуулж болно.

42 дугаар зүйл.Сонгох боломж

42.1.Захиргааны байгууллагаас тодорхой асуудлыг шийдвэрлэхдээ хууль, захиргааны хэм хэмжээний актаар зөвшөөрөгдсөн боломжит хувилбаруудаас аль нэгийг хэрэглэх, эсхүл хэрэглэхгүй байхыг сонгох боломж гэнэ.

42.2.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол захиргааны байгууллага эрх хэмжээнийхээ хүрээнд хуульд заасан шаардлагад үндэслэн зорилгодоо нийцүүлэн сонгох боломжийг хэрэглэнэ.

43 дугаар зүйл.Захиргааны актыг мэдэгдэх

43.1.Захиргааны актыг хаяглагдсан этгээд болон эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж болзошгүй этгээдэд хуульд заасан журмын дагуу мэдэгдэнэ. Захиргааны актыг мэдэгдэх ажиллагааг түүнийг гаргасан захиргааны байгууллага хариуцна.

43.2.Захиргааны байгууллага захиргааны актыг хуульд өөрөөр заасан тохиолдолд өөрт нь гардуулах, шаардлагатай тохиолдолд утас, факс, шуудан, цахим болон бусад хэлбэрээр мэдэгдэж болох бөгөөд ийнхүү мэдэгдсэнээ баримтжуулна.

43.3.Захиргааны актыг баталгаат шуудангаар явуулснаас хойш нийслэлд ажлын таван өдөр, орон нутагт ажлын 10 өдөр өнгөрсний дараа уг актыг мэдэгдсэнд тооцно.

43.4.Хуульд өөрөөр заасан тохиолдолд захиргааны актыг гардуулах бөгөөд гардан авсан этгээд гарын үсгээ зурж баталгаажуулна. Захиргааны актыг албан ёсоор гардуулснаар түүнийг мэдэгдсэнд тооцно.

43.5.Захиргааны актын хаяглагдсан этгээд өөрийн албан ёсны хаягтаа байхгүй, хаягийн өөрчлөлтийг захиргааны байгууллагад мэдэгдээгүй, эсхүл зориуд санаатайгаар хүлээн авахаас зайлсхийсэн тохиолдолд хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр мэдээлснээс хойш ажлын 10 өдөр өнгөрсний дараах өдрийг уг актыг албан ёсоор мэдэгдсэнд тооцно.

43.6.Захиргааны актыг мэдэгдвэл зохих этгээд 20 буюу түүнээс дээш тооны байх тохиолдолд төлөөлөгчид, төлөөлөгч байхгүй бол хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр мэдэгдэж болно.

43.7.Хуульд өөрөөр заасан тохиолдолд захиргааны актыг нийтэд мэдэгдэх бөгөөд захиргааны актыг үйлчлэх тодорхой нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд хэвшсэн журмаар нийтэд танилцуулснаас хойш ажлын 10 өдөр өнгөрсний дараа уг актыг мэдэгдсэнд тооцно.

Тайлбар:Хэвшсэн журмаар нийтэд танилцуулах гэж захиргааны байгууллагын албан ёсны мэдээллийн самбар, цахим хуудас, орон нутгийн болон үндэсний шинжтэй хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр мэдээлэхийг ойлгоно.

43.8.Захиргааны актыг мэдэгдсэн эсэх талаар маргаан гарсан тохиолдолд захиргааны актыг гаргасан байгууллага захиргааны актыг мэдэгдсэн хугацааг нотлох үүрэгтэй.

44 дүгээр зүйл.Захиргааны актын талаар тайлбарлах

44.1.Оролцогч захиргааны актаар бий болсон эрх, үүргийн талаар тайлбар хүсвэл захиргааны байгууллага амаар, эсхүл бичгээр тайлбарлах үүрэгтэй.

45 дугаар зүйл.Захиргааны актын илэрхий алдааг засах

45.1.Захиргааны актын бичилт болон тооцооны алдаа, түүнтэй адилтаж болохоор өөр бусад илэрхий алдааг захиргааны актын үндсэн зохицуулалт, утга, агуулгыг өөрчлөхгүйгээр захиргааны байгууллага өөрөө, эсхүл оролцогчийн хүсэлтээр засах эрхтэй бөгөөд уг засварыг оролцогчид мэдэгдэх үүрэгтэй.

45.2.Эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдсөн этгээд захиргааны актын илэрхий алдааг засахыг шаардах эрхтэй.

46 дугаар зүйл.Захиргааны акт хүчин төгөлдөр болох

46.1.Захиргааны актыг энэ хуульд заасан журмын дагуу мэдэгдснээр хүчин төгөлдөр болно.

46.2.Захиргааны актыг цуцлах, хүчингүй болгох, эрх бүхий байгууллагын шийдвэр гарах, эсхүл захиргааны актад заасан хугацаа дуусгавар болох, түүнчлэн бусад байдлаар биелэгдэх хүртэл тухайн захиргааны акт хүчин төгөлдөр байна.

47 дугаар зүйл.Захиргааны акт илт хууль бус болох

47.1.Дараах тохиолдолд захиргааны акт илт хууль бус болно:

47.1.1.утга агуулгын илэрхий алдаатай;

47.1.2.бичгээр гаргасан захиргааны актыг баталсан байгууллага тодорхойгүй;

47.1.3.тухайн захиргааны байгууллага өөрийн чиг үүрэгт үл хамаарах асуудлаар захиргааны акт гаргасан;

47.1.4.захиргааны актыг гүйцэтгэх этгээд тодорхой бус;

47.1.5.хууль бус үйлдэл, эс үйлдэхүйг гүйцэтгэхийг шаардсан;

47.1.6.иргэн, хуулийн этгээдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхолд халдах хуульд заасан үндэслэл байгаагүй;

47.1.7.түүнийг бодит нөхцөл байдалд биелүүлэх боломжгүй.

47.2.Илт хууль бус захиргааны акт гарсан цагаасаа эхлэн эрх зүйн үйлчлэлгүй байна.

47.3.Захиргааны актын аль нэг хэсэг илт хууль бус бөгөөд тэр нь тухайн захиргааны актыг гаргах гол үндэслэл болж байгаа бол захиргааны акт бүхэлдээ илт хууль бус байна.

47.4.Эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдсөн этгээд захиргааны актыг илт хууль бус болохыг тогтоолгохоор захиргааны байгууллагад хэдийд ч хандаж болно.

48 дугаар зүйл.Хууль бус захиргааны актыг хүчингүй болгох

48.1.Сөрөг нөлөөлөл бүхий хууль бус захиргааны актад гомдол гаргах хөөн хэлэлцэх хугацаа өнгөрснөөс үл хамааран захиргааны байгууллага тухайн захиргааны актыг бүхэлд нь, эсхүл хэсэгчлэн хүчингүй болгоно.

48.2.Эерэг нөлөөлөл бүхий хууль бус захиргааны актыг дараах тохиолдолд хүчингүй болгоно:

48.2.1.хууль, захиргааны хэм хэмжээний актаар, эсхүл захиргааны актад түүнийг хүчингүй болгохоор заасан;

48.2.2.бусад этгээдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол, эсхүл нийтийн ашиг сонирхолд сөргөөр нөлөөлсөн;

48.2.3.захиргааны актаар олгосон эрхийг хэрэгжүүлээгүй;

48.2.4.захиргааны актыг гаргуулахдаа хууран мэхлэх, айлган сүрдүүлэх, авлига өгөх буюу бусад хууль бус аргыг хэрэглэсэн;

48.2.5.нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн зан суртахууны хэм хэмжээнд харшилсан.

48.3.Захиргааны байгууллага энэ хуулийн 48.2.1, 48.2.2, 48.2.3, 48.2.5-д заасан тохиолдолд захиргааны актыг гаргасан өдрөөс хойш таван жилийн дотор хүчингүй болгож болно.

49 дүгээр зүйл. Эрх зүйн зөрчилгүй захиргааны актыг цуцлах

49.1. Захиргааны актад гомдол гаргах хөөн хэлэлцэх хугацаа өнгөрснөөс үл хамааран түүнийг бүхэлд нь, эсхүл хэсэгчлэн цуцалж болно.

49.2. Энэ хуулийн 49.1-д заасан захиргааны актыг ижил агуулгаар дахин батлах шаардлагатай, эсхүл хууль зүйн үндэслэлгүй бол цуцлахгүй.

49.3. Эерэг нөлөөлөл бүхий захиргааны актыг түүнд гомдол гаргах боломжгүй болсон хэдий ч дараах тохиолдолд цуцалж болно:

49.3.1. цуцлах нөхцөлийг хууль, захиргааны хэм хэмжээний актад, эсхүл тухайн захиргааны актад заасан бол;

49.3.2. захиргааны актад нэмэлт зохицуулалт заасан бөгөөд түүнийг тухайн этгээд хуульд заасан хугацааны дотор биелүүлээгүй бол;

49.3.3. шинэ нөхцөл байдал бий болсноор нийтийн ашиг сонирхол зөрчигдөхөөр бол;

49.3.4. хууль, захиргааны хэм хэмжээний акт өөрчлөгдсөний үндсэн дээр захиргааны байгууллага тухайн захиргааны актыг гаргах эрхгүй болсон бөгөөд уг актаар эрх олгогдсон этгээд эрхээ хэрэгжүүлж эхлээгүй бол;

49.3.5. нийтийн ашиг сонирхолд ноцтой сөрөг нөлөө үзүүлэхээс урьдчилан сэргийлэх, эсхүл түүнийг зайлуулахын тулд.

49.4. Захиргааны актаар олгосон болон олгож байгаа мөнгөн тэтгэмж, эсхүл тодорхой зорилго бүхий үйлчилгээг хөөн хэлэлцэх хугацаа өнгөрсөн ч уг захиргааны актыг дараах тохиолдолд бүхэлд нь, эсхүл хэсэгчлэн цуцална:

49.4.1. захиргааны актаар олгосон тэтгэмж, үйлчилгээ уг актад заасан зориулалтаар ашиглагдаагүй бол;

49.4.2. захиргааны актаар нэмэлт зохицуулалт заасан бөгөөд тухайн этгээд уг үүргийг биелүүлээгүй, эсхүл захиргааны актад заасан хугацаанд биелүүлээгүй бол.

49.5. Захиргааны байгууллагаас өөрөөр заагаагүй бол захиргааны акт цуцлагдснаар хүчин төгөлдөр бус болно.

49.6.Энэ хуулийн 49.3.3, 49.3.4, 49.3.5-д заасан үндэслэлээр захиргааны актыг цуцалсан тохиолдолд учирсан эд хөрөнгийн хохирлыг тухайн этгээдийн шаардснаар нөхөн төлнө.

50 дугаар зүйл.Захиргааны акт гаргах ажиллагааг дахин хийх

50.1.Захиргааны актад гомдол гаргах хөөн хэлэлцэх хугацаа дууссан хэдий ч хаяглагдсан этгээдийн хүсэлтээр дараах тохиолдолд захиргааны акт гаргах ажиллагааг дахин хийж болно:

50.1.1.захиргааны актын үндэслэж байгаа бодит эсхүл эрх зүйн нөхцөл байдал нь хаяглагдсан этгээдийн талд хожим эерэгээр өөрчлөгдсөн;

50.1.2.хаяглагдсан этгээдийн хувьд ашигтай нотлох баримт бий болсон.

50.2.Хаяглагдсан этгээд нь өргөдөл, гомдлыг шийдвэр гаргах ажиллагааг дахин явуулах үндэслэл бий болсныг мэдсэнээс хойш гурван сарын дотор гаргана.

51 дүгээр зүйл.Баримт бичиг болон эд юмсыг буцаан өгөх

51.1.Баримт бичиг, эд юмсыг хураах тухай захиргааны актыг цуцалсан, эсхүл хүчингүй болгосон тохиолдолд уг баримт бичиг, эд юмсыг буцаан өгөхийг шаардах эрхтэй.

51.2.Эд юмсыг устгасан, эсхүл гэмтээсэн тохиолдолд Иргэний хуульд зааснаар хохирлыг барагдуулна.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ ЗАХИРГААНЫ ГЭРЭЭ

52 дугаар зүйл.Захиргааны гэрээ

52.1.Захиргааны байгууллагаас нийтийн эрх зүйн харилцааг үүсгэж, өөрчилж, эсхүл дуусгавар болгохоор захиргааны гэрээг эрх зүйн хэм хэмжээнд нийцүүлэн байгуулж болно.

52.2.Дараах харилцаанд захиргааны гэрээг хэрэглэж болно:

52.2.1.төрийн алба, боловсрол, эрүүл мэнд, байгаль орчныг хамгаалах болон бусад захиргааны эрх зүйн харилцаанд;

52.2.2.захиргааны байгууллага өөрийн зарим чиг үүрэг, эрх мэдлийг бусад этгээдэд шилжүүлэх харилцаанд;

52.2.3.дэд бүтцийн болон нийгмийн суурь үйлчилгээг бий болгох, тогтвортой ашиглахтай холбогдсон харилцаанд;

52.2.4.концессын харилцаанд;

52.2.5.хуульд өөрөөр заасан бусад харилцаанд.

53 дугаар зүйл.Захиргааны гэрээний хэлбэр

53.1.Захиргааны гэрээг бичгээр байгуулна.

54 дүгээр зүйл.Бусад байгууллагын зөвшөөрөл

54.1.Захиргааны гэрээ байгуулахад бусад захиргааны байгууллагын зөвшөөрөл, баталгааг авах, эсхүл тухайн захиргааны байгууллагыг оролцуулах талаар хуульд заасан бол энэ шаардлагыг биелүүлсний үндсэн дээр захиргааны гэрээг байгуулна.

54.2.Захиргааны байгууллага гадаад улсын ижил төрлийн захиргааны байгууллага, хуулийн этгээдтэй байгуулах байгууллага хоорондын гэрээний төсөлд тухайн асуудлыг хариуцсан дээд шатны захиргааны байгууллага болон гадаад харилцааны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын саналыг авна.

54.3.Энэ хуулийн 54.2-т заасан гэрээг байгуулсны дараа 14 хоногийн дотор гадаад харилцааны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлж бүртгүүлнэ.

54.4.Энэ хуулийн 54.2, 54.3-т заасан гэрээг хянаж, бүртгэхтэй холбоотой журмыг Засгийн газар батална.

55 дугаар зүйл.Захиргааны гэрээ илт хууль бус болох

55.1.Дараах тохиолдолд захиргааны гэрээ илт хууль бус байна:

55.1.1.захиргааны гэрээ хууль, захиргааны хэм хэмжээний актыг зөрчсөн;

55.1.2.захиргааны гэрээгээр зохицуулагдахгүй харилцааг зохицуулсан;

55.1.3.захиргааны гэрээ байгуулсан захиргааны байгууллага тодорхой бус;

55.1.4.захиргааны байгууллага өөрийн эрх хэмжээнд хамаарахгүй асуудлаар захиргааны гэрээ байгуулсан;

55.1.5.захиргааны байгууллага захиргааны гэрээнд хэрэгжүүлэх боломжгүй зүйлийг амласан;

55.1.6.захиргааны байгууллага гэрээний талуудаас хууль зөрчсөн зүйл шаардсан;

55.1.7.илэрхий алдаатай, хор уршигтай үр дагавар бүхий;

55.1.8.эрх зүйн чадваргүй этгээд хүсэл зоригоо илэрхийлсэн;

55.1.9.аль нэг тал нь эрх зүйн чадамжгүй;

55.1.10.насанд хүрээгүй хүний зөвшөөрлийг авах шаардлагыг зөрчиж байгуулсан;

55.1.11.хүсэл зоригийн илэрхийлэл бүрэн бус;

55.1.12.талууд ноцтой төөрөгдөлд орсон, хууран мэхэлсэн, хүчинд автсан;

55.1.13.хуульд заасан хэлбэрийг зөрчсөн;

55.1.14.төлөөлөх эрхгүй этгээд байгуулсан.

55.2.Захиргааны гэрээний зарим хэсэг нь илт хууль бус байх нь түүнийг бүхэлд нь илт хууль бусад тооцох үндэслэл болохгүй.

56 дугаар зүйл.Захиргааны гэрээнд өөрчлөлт оруулах, цуцлах тусгай тохиолдол

56.1.Захиргааны гэрээний агуулгын голлох ач холбогдол бүхий харилцаа тухайн гэрээг байгуулснаас хойш бүхэлдээ өөрчлөгдсөн, гэрээний аль нэг тал гэрээний анхны зохицуулалтыг цаашид баримтлах боломжгүй гэж үзсэн бол уг гэрээнд өөрчлөлт оруулахыг шаардах эрхтэй.

56.2.Өөрчлөх боломжгүй, эсхүл гэрээний аль нэг тал өөрчлөлт оруулахгүй гэж үзвэл захиргааны гэрээг цуцална.

56.3.Захиргааны байгууллага нийтийн ашиг сонирхолд ноцтой хор уршиг учруулахаар бол түүнээс урьдчилан сэргийлэх, эсхүл арилгах үүднээс захиргааны гэрээг дангаар цуцалж болно.

56.4.Захиргааны гэрээг цуцлах үндэслэл тодорхой байхыг шаардах бөгөөд түүнийг бичгээр илэрхийлнэ.

57 дугаар зүйл.Захиргааны гэрээний гүйцэтгэл

57.1.Захиргааны байгууллага захиргааны гэрээний биелэлтийг хангах үүрэгтэй бөгөөд энэ тохиолдолд энэ хуулийн Наймдугаар бүлэгт заасан зохицуулалтыг хэрэглэнэ.

58 дугаар зүйл.Эрх зүйн хэм хэмжээг нөхөн тохируулж хэрэглэх

58.1.Захиргааны гэрээнд энэ хуулийн Тавдугаар бүлэгт зааснаас гадна Иргэний хуульд заасан гэрээний суурь зохицуулалт нэгэн адил үйлчлэх бөгөөд өөрөөр зохицуулсан захиргааны хэм хэмжээ байхгүй тохиолдолд нөхөн тохируулж хэрэглэнэ.

Тайлбар: Нөхөн тохируулж хэрэглэх гэж тухайн асуудлыг зохицуулсан заалт энэ хуульд байхгүй тохиолдолд Иргэний хуулиас нөхөж хэрэглэх бөгөөд түүнийг хэрэглэхдээ нийтийн эрх зүйн зарчимтай уялдуулан захиргааны үйл ажиллагаа болон захиргааны гэрээнд тохирч байгаа эсэхийг нягтлан шалгаж тохируулан хэрэглэхийг ойлгоно.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ ЗАХИРГААНЫ ХЭМ ХЭМЖЭЭНИЙ АКТ

59 дүгээр зүйл.Захиргааны хэм хэмжээний акт

59.1.Захиргааны хэм хэмжээний акт гэж хуулиар тусгайлан эрх олгогдсон захиргааны байгууллагаас нийтээр заавал дагаж мөрдүүлэхээр гаргасан, гадагш чиглэсэн, үйлчлэл нь байнга давтагдах шинжтэй шийдвэрийг ойлгоно.

59.2.Хуулиар тусгайлан эрх олгогдсон захиргааны байгууллага хуулиар зөвшөөрснөөс бусад тохиолдолд захиргааны хэм хэмжээний акт гаргах эрхээ бусад этгээдэд шилжүүлэхийг хориглоно.

60 дугаар зүйл.Захиргааны хэм хэмжээний актад тавих шаардлага

60.1.Захиргааны хэм хэмжээний акт дараах шаардлагыг хангасан байна:

60.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, энэ хууль болон бусад хуульд нийцсэн байх;

60.1.2.тусгайлан эрх олгосон тухайн хуулийн агуулга, зорилго, хүрээнд нийцсэн байх;

60.1.3.тэмдэглэх хэсэгт үндэслэл болгож байгаа хуулийн заалтыг заасан байх;

60.1.4.шийдвэрийн заалт хоорондоо болон эрх бүхий бусад этгээдийн гаргасан шийдвэрийн заалттай зөрчилдөхгүй байх;

60.1.5.Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуульд хэрэглэсэн нэр томьёог үндсэн болон нийтээр хүлээн зөвшөөрсөн утгаар хэрэглэх;

60.1.6.хуулиар хориглоогүй асуудлаар хориглосон зохицуулалт тогтоохгүй байх;

60.1.7.тухайн шийдвэрээр урьд нь гарсан шийдвэрийг хүчингүй болсонд тооцож байгаа, эсхүл түүнд өөрчлөлт оруулж байгаа бол энэ тухай заалтыг тусгасан байх;

60.1.8.бусад хуулийн заалтыг давхардуулан заалгүйгээр шаардлагатай тохиолдолд эшлэл хийгдсэн байх;

60.1.9.баталсан байгууллага, албан тушаалтны болон захиргааны хэм хэмжээний актын нэр, он, сар, өдөр, дугаарыг тодорхой заасан байх;

60.1.10.хуульд заасан бусад шаардлага.

60.2.Стандартчилал, тохирлын үнэлгээний тухай хуулийн¹¹ 3.1.2-т заасан баримт бичиг энэ журамд хамаарахгүй.

61 дүгээр зүйл.Захиргааны хэм хэмжээний актын төслийг бэлтгэх

61.1.Захиргааны хэм хэмжээний актын төсөл бэлтгэх ажиллагааг тухайн актыг гаргах эрх бүхий захиргааны байгууллага зохион байгуулна.

61.2.Зохицуулах харилцаа нь бусад захиргааны байгууллагын чиг үүрэгт давхар хамаарч байгаа бол тухайн захиргааны байгууллагаас албан ёсоор санал авна.

¹¹Стандартчилал, тохирлын үнэлгээний тухай хууль“Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2003 оны 21 дугаарт нийтлэгдсэн.

61.3.Энэ хуулийн 61.2-т заасан саналыг аваагүй бол үндэслэл, шаардлагыг тайлбарлан хүргүүлнэ.

61.4.Захиргааны хэм хэмжээний актын төслийг бэлтгэх явцад нөлөөллийн шинжилгээг энэ хуулийн 61.6-д заасан аргачлалын дагуу хийж, түүнд дараах нөхцөл байдлыг тусгаж, танилцуулга бэлтгэнэ:

61.4.1.акт гаргах үндэслэл, шаардлага, зорилт;

61.4.2.тухайн актын ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ;

61.4.3.акт гарсны дараа эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь аливаа байдлаар хөндөгдөх бүлгийг тодорхойлох;

61.4.4.хүний эрх, эрх чөлөө, өрсөлдөөнийг хязгаарласан, эдийн засаг, нийгмийн болон бусад үйл ажиллагаанд саад хориг учруулсан, аливаа хүнд суртал, авлига гарах нөхцөл боломж бүрдүүлсэн байж болзошгүй зохицуулалт агуулж байгаа эсэх;

61.4.5.тухайн асуудлыг зохицуулж байгаа хүчин төгөлдөр хууль, захиргааны хэм хэмжээний акт байгаа эсэх;

61.4.6.актыг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай хүний нөөц, техник, эдийн засгийн тооцоо.

61.5.Энэ хуулийн 61.4-т заасан нөлөөллийн шинжилгээ гэж тухайн захиргааны хэм хэмжээний актын эдийн засаг, нийгмийн амьдралд үзүүлэх нөлөөлөл, үр дагаврыг урьдчилан судалж, тооцоолох цогц үйл ажиллагааг ойлгоно.

61.6.Нөлөөллийн шинжилгээ хийх аргачлалыг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

62 дугаар зүйл.Захиргааны хэм хэмжээний актын төсөлд санал авах

62.1.Захиргааны хэм хэмжээний актын төслийг тухайн захиргааны байгууллагын цахим хуудас болон мэдээллийн самбарт 30-аас доошгүй хоногийн хугацаанд байрлуулж санал авна.

62.2.Нийтийн ашиг сонирхол, хүний эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хөндөх тохиолдолд захиргааны хэм хэмжээний актын төсөлд нийтийн санаа бодлыг тусгах зорилгоор хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, оролцох боломжоор хангах бөгөөд эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөх бүлгийн хүрээнд хэлэлцүүлэг заавал хийнэ.

62.3.Энэ хуулийн 62.2-т зааснаас гадна дараах хүрээнд хэлэлцүүлэг хийж болно:

62.3.1.эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөх бүлгийн хүрээнд;

62.3.2.эрдэмтэн, судлаач, шинжээч зэрэг мэргэшсэн хүрээнд;

62.3.3.тодорхой нутаг дэвсгэрийн хүрээнд;

62.3.4.тухайн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг төрийн болон төрийн бус байгууллагын хүрээнд.

62.4.Хэлэлцүүлгийг дараах хэлбэрээр зохион байгуулж болно:

62.4.1.уулзалт, ярилцлага;

62.4.2.өдөр тутмын сонин хэвлэлд төслийг нийтэлж санал авах;

62.4.3.цахим хуудас, харилцаа холбооны хэрэгслээр санал авах;

62.4.4.бусад.

62.5.Хэлэлцүүлгийн явц, үр дүнгийн талаар тэмдэглэл хөтөлж, гарсан саналыг захиргааны хэм хэмжээний актын төсөлд хэрхэн тусгасан талаар мэдээлэл бэлтгэнэ.

62.6.Захиргааны байгууллага захиргааны хэм хэмжээний актын төслийг нөлөөллийн шинжилгээний танилцуулга болон хэлэлцүүлгийн мэдээллийн хамт өөрийн байгууллагын хууль зүйн асуудал хариуцсан нэгж /газар, хэлтэс/, мэргэжилтнээр хянуулна.

63 дугаар зүйл.Санал авахгүй байх

63.1.Захиргааны хэм хэмжээний актыг нэн даруй батлах шаардлагатай хойшлуулшгүй тохиолдолд энэ хуулийн 62 дугаар зүйлд заасан санал авах ажиллагааг хийхийг шаардахгүй.

64 дүгээр зүйл.Захиргааны хэм хэмжээний актыг баталж, хүргүүлэх

64.1.Захиргааны хэм хэмжээний актыг хуулиар тусгайлан эрх олгогдсон захиргааны байгууллага батална.

64.2.Засгийн газраас баталсан захиргааны хэм хэмжээний акт /Засгийн газрын тогтоол/-ыг Улсын Их Хуралд хүргүүлнэ.

64.3.Захиргааны хэм хэмжээний актыг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хянаж, бүртгэнэ.

64.4.Захиргааны хэм хэмжээний актыг баталснаас хойш ажлын таван өдрийн дотор эрх бүхий байгууллагад хянуулж, бүртгүүлэхээр хүргүүлнэ.

64.5.Сум, дүүргийн Засаг дарга гаргасан захиргааны хэм хэмжээний актаа ажлын 10 өдөрт багтаан дээд шатны Засаг даргаар дамжуулан хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлнэ.

65 дугаар зүйл.Захиргааны хэм хэмжээний актыг бүртгэх

65.1.Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага захиргааны хэм хэмжээний актыг бүртгэхдээ энэ хуулийн 60, 61, 62 дугаар зүйлд заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг хянаж, улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгэнэ.

65.2.Энэ хуулийн 60, 61, 62 дугаар зүйлд заасан шаардлагыг хангаагүй захиргааны хэм хэмжээний актыг улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгэхгүй.

66 дугаар зүйл.Хянан бүртгэх үйл ажиллагаа

66.1.Захиргааны хэм хэмжээний актыг хянуулж, бүртгүүлэхдээ дараах баримт бичгийн бүрдлийг хангасан байна:

66.1.1.хуулиар тусгайлан эрх олгогдсон захиргааны байгууллага дангаар баталсан бол захиргааны хэм хэмжээний актыг гурван хувь /албан ёсны эх хувь, түүний баталгаажуулсан хуулбар хоёр хувь/, цахим хувилбар, нөлөөллийн шинжилгээний танилцуулга, хэлэлцүүлгийн талаарх мэдээлэл;

66.1.2.хуулиар тусгайлан эрх олгогдсон захиргааны байгууллагууд захиргааны хэм хэмжээний актыг хамтран баталсан бол тухайн актад нэр нь эхэлж бичигдсэн захиргааны байгууллага хариуцан энэ хуулийн 66.1.1-д заасан баримт бичгээс гадна хамтран баталсан бусад захиргааны байгууллагын тоогоор тухайн актыг баталгаажуулсан хуулбар.

66.2.Захиргааны хэм хэмжээний актыг хянуулж, бүртгүүлэхээр хүргүүлж байгаа этгээд энэ хуулийн 66.1.1, 66.1.2-т заасан баримт

бичгийн бүрдлийг хангаагүй тохиолдолд хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага бүрдлийг хангуулахаар албан бичгээр буцаана.

66.3.Энэ хуулийн 66.2-т зааснаас бусад тохиолдолд хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага энэ хуулийн 66.1-д заасны дагуу хүргүүлсэн захиргааны хэм хэмжээний акт, холбогдох баримт бичгийг ажлын таван өдөрт багтаан хянаж, дараах арга хэмжээний аль нэгийг авна:

66.3.1.захиргааны хэм хэмжээний акт нь энэ хуулийн 60, 61, 62 дугаар зүйлд заасан шаардлагыг хангаж байгаа бол актын албан ёсны эх хувь дээр улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгэсэн тухай тусгай тэмдэглэл хийж баталгаажуулан, захиргааны хэм хэмжээний актыг улсын нэгдсэн санд бүртгэж, бүртгэсэн тухай албан бичиг болон улсын бүртгэлийн дугаар олгож тэмдэглэл хийсэн захиргааны хэм хэмжээний актын баталгаажуулсан хуулбарыг тухайн захиргааны байгууллагад, хамтарч баталсан бол бүх захиргааны байгууллагад хүргүүлэх;

66.3.2.захиргааны хэм хэмжээний акт бүхэлдээ, эсхүл түүний аль нэг заалт энэ хуулийн 60, 61, 62 дугаар зүйлд заасан шаардлагыг хангаагүй тохиолдолд уг зөрчлийг арилгуулах тухай тодорхой үндэслэл, тайлбар бүхий дүгнэлт гаргаж, албан бичгээр хүргүүлэх;

66.3.3.тухайн акт энэ хуулийн 59.1-д заасан захиргааны хэм хэмжээний актын шинжийг агуулаагүй бол улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгэх шаардлагагүй тухай хариуг бичгээр мэдэгдэж буцаан хүргүүлэх;

66.3.4.энэ хуулийн 66.3.1, 66.3.2, 66.3.3-т заасан арга хэмжээг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний албан бичгээр мэдэгдэх.

66.4.Захиргааны хэм хэмжээний акт эрх зүйн зөрчилтэй байгаа тухай хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний энэ хуулийн 66.3.2-т заасан дүгнэлтийг хүлээн авсан захиргааны байгууллага өөрийн гаргасан захиргааны хэм хэмжээний актын хууль зүйн үндэслэлийг хянан үзэж, түүний эрх зүйн зөрчлийг арилгасан, эсхүл зохих нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан бол энэ тухай ажлын 10 өдрийн дотор бүртгүүлэхээр дахин хүргүүлнэ.

66.5.Бүртгэгдсэн захиргааны хэм хэмжээний актад нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан бол уг актыг хянуулж, улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгүүлэхдээ энэ хуулийн 66.1-д заасан баримт бичгийн бүрдлийг хангасан байна.

66.6.Хуулиар тусгайлан эрх олгогдсон захиргааны байгууллага энэ хуулийн 66.3.2-т заасан дүгнэлтийг хүлээн авах үндэслэлгүй гэж үзвэл энэ тухай хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад ажлын 10 өдрийн дотор албан бичгээр хариу мэдэгдэнэ.

66.7.Энэ хуулийн 66.6-д заасны дагуу ирүүлсэн мэдэгдлийг хүлээж авах үндэслэлгүй гэж үзвэл хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн дүгнэлт гарган Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлэхээр ажлын 10 өдөрт багтаан хүргүүлнэ.

66.8.Засгийн газар энэ хуулийн 66.7-д заасны дагуу ирүүлсэн дүгнэлтийг хуралдаанаараа хэлэлцэж уг дүгнэлтийг үндэслэн захиргааны хэм хэмжээний актыг хүчингүй болгох эсэхийг шийдвэрлэнэ.

67 дугаар зүйл.Захиргааны хэм хэмжээний акт хүчин төгөлдөр болох

67.1.Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгэсэн захиргааны хэм хэмжээний актыг бүртгэсэн өдрөөс хойш 10 өдрийн дотор “Захиргааны хэм хэмжээний актын эмхэтгэл”-д бүрэн эхээр нь нийтлүүлнэ.

67.2.Захиргааны хэм хэмжээний актыг зөвхөн улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгэж, “Захиргааны хэм хэмжээний актын эмхэтгэл”-д нийтэлсний дараа хүчин төгөлдөр дагаж мөрдүүлнэ.

67.3.Энэ хуулийн 67.2-т заасан шаардлагыг зөрчсөн тохиолдолд тухайн захиргааны хэм хэмжээний акт эрх зүйн үйлчлэл үзүүлэхгүй бөгөөд биелүүлээгүй иргэн, хуулийн этгээдэд үүрэг, хариуцлага хүлээлгэхгүй.

67.4.Хүчин төгөлдөр бус захиргааны хэм хэмжээний актыг дагаж мөрдүүлснээс үүсэх үр дагаврыг захиргааны хэм хэмжээний акт гаргасан хуулиар тусгайлан эрх олгогдсон захиргааны байгууллага хариуцна.

67.5.Улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгэсэн, хүчин төгөлдөр болсон захиргааны хэм хэмжээний актыг бүрэн эхээр нь эрх зүйн мэдээллийн нэгдсэн сан болон баталсан байгууллагын цахим хуудсанд байршуулна.

67.6.Захиргааны хэм хэмжээний актыг үндэслэл болгох, хэсэгчлэн нийтлэх болон байгууллагын албан ёсны цахим хуудас, мэдээллийн самбарт байршуулахдаа улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгэсэн он, сар, өдөр, дугаарыг заана.

68 дугаар зүйл.Нэмэлт, өөрчлөлт оруулах болон хүчингүй болсныг бүртгэх

68.1.Захиргааны хэм хэмжээний актад нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан болон хүчингүй болсонд тооцсон тохиолдолд уг шийдвэрийг энэ хуулийн 65 дугаар зүйлд заасан журмын дагуу хянан улсын нэгдсэн бүртгэлд хөдөлгөөн хийж, “Захиргааны хэм хэмжээний актын эмхэтгэл”-д нийтлэнэ.

68.2.Улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгэгдсэн захиргааны хэм хэмжээний акт эрх зүйн зөрчилтэйн улмаас энэ хуульд заасан журмын дагуу хүчингүй болсон бол хуулиар тусгайлан эрх олгогдсон захиргааны байгууллага энэ тухай албан бичгийг хүчингүй болгосон захиргааны хэм хэмжээний актын хуулбарын хамт хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад ажлын гурван өдөрт багтаан хүргүүлнэ.

69 дүгээр зүйл.Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ

69.1.Хуулиар тусгайлан эрх олгогдсон захиргааны байгууллага өөрийн эрхлэх асуудлын хүрээнд хүчин төгөлдөр үйлчилж байгаа захиргааны хэм хэмжээний актад жил бүр хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, хэрэгжилтийн явц, үр дүнгийн тайланг цаашид авах арга хэмжээний талаарх саналын хамт хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлнэ.

69.2.Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх ажлыг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангана.

69.3.Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хуулиар тусгайлан эрх олгогдсон захиргааны байгууллагаас ирүүлсэн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний тайлан, төлөвлөгөө, саналыг нэгтгэн судалж, цаашид авах арга хэмжээний талаарх саналаа Засгийн газарт танилцуулна.

69.4.Улсын нэгдсэн санд бүртгэлтэй боловч Засгийн газрын бүтэц, бүрэлдэхүүн, төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцийн ерөнхий бүдүүвчид өөрчлөлт орсны улмаас эрхлэн хариуцах байгууллага нь тодорхойгүй болсон захиргааны хэм хэмжээний актыг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага Засгийн газрын хуралдаанд танилцуулж, эцэслэн шийдвэрлүүлнэ.

69.5.Засгийн газрын бүтэц, бүрэлдэхүүн, төрийн захиргааны байгууллагын тогтолцоо, бүтцэд өөрчлөлт орсон тохиолдолд хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага холбогдох

байгууллагатай хамтран тухайн салбарт мөрдөгдөж байгаа захиргааны хэм хэмжээний актын талаар өөрчлөлт орсноос хойш зургаан сарын дотор шаардлагатай арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

69.6.Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага тодорхой салбарыг сонгон хуулиар тусгайлан эрх олгогдсон захиргааны байгууллагын гаргасан захиргааны хэм хэмжээний актад хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж болно.

70 дугаар зүйл.Тусгай зохицуулалт

70.1.Захиргааны хэм хэмжээний актыг нэн даруй батлах шаардлагатай хойшлуулшгүй тохиолдолд эрх бүхий захиргааны байгууллага уг актыг батлан гаргаж, нийтэд мэдээлснээр тухайн акт хүчин төгөлдөр болно.

70.2.Хуулиар тусгайлан эрх олгогдсон захиргааны байгууллага энэ хуулийн 70.1-д заасан захиргааны хэм хэмжээний акт гарсан өдрөөс хойш ажлын гурван өдөрт багтаан хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад хүргүүлнэ.

70.3.Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага энэ хуулийн 70.2-т заасан захиргааны хэм хэмжээний актыг хүлээн авч, энэ хуулийн 60.1-д заасан шаардлагыг хангасан эсэхийг шалгаж, энэ хуулийн 65 дугаар зүйл, 67.1-д заасны дагуу бүртгэн, “Захиргааны хэм хэмжээний актын эмхэтгэл”-д нийтлүүлнэ.

71 дүгээр зүйл.Захиргааны хэм хэмжээний актын салбарын сан

71.1.Захиргааны хэм хэмжээний актыг батлан гаргах эрх бүхий захиргааны байгууллагын мэдээллийн сан хариуцсан ажилтан тухайн актад оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг хийж гүйцэтгэнэ.

71.2.Захиргааны хэм хэмжээний актын салбарын сан улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгүүлсэн тухайн байгууллагын нийт актаас бүрдэнэ.

72 дугаар зүйл.Захиргааны хэм хэмжээний актын улсын нэгдсэн сан

72.1.Захиргааны хэм хэмжээний актын улсын нэгдсэн сан улсын нэгдсэн бүртгэлд бүртгэсэн нийт актаас бүрдэнэ.

72.2.Захиргааны хэм хэмжээний актын улсын нэгдсэн санг эрхлэн хөтлөх журмыг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

72.3.Хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага захиргааны хэм хэмжээний актын улсын нэгдсэн санд байгаа хүчин төгөлдөр захиргааны хэм хэмжээний актын жагсаалтыг шинэчлэн “Захиргааны хэм хэмжээний актын эмхэтгэл”-д жил бүрийн 02 дугаар сарын 01-ний дотор нийтэлж байна.

III ХЭСЭГ ЗАХИРГААНЫ БУСАД ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

ДОЛООДУГААР БҮЛЭГ ТӨЛӨВЛӨЛТ

73 дугаар зүйл.Төлөвлөлт

73.1.Төлөвлөлт гэж захиргааны байгууллага дараах асуудлаар иргэн, хуулийн этгээдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хөндсөн захиргааны шийдвэр гаргах төлөвлөгөө боловсруулах, түүнтэй холбогдон энэ хуульд заасны дагуу сонсох ажиллагааг явуулж, саналыг хянан үзэж батлах ажиллагааг ойлгоно:

73.1.1.нисэх онгоцны буудал, дагалдах байгууламж, төмөр зам, төмөр замын өртөө, буудал барих, өөрчлөх, засварлах, нүүлгэн шилжүүлэх;

73.1.2.хот байгуулалт болон газар зохион байгуулалт хийх;

73.1.3.олон улсын, улсын, орон нутгийн чанартай авто зам барих, засварлах;

73.1.4.усны барилга байгууламж, усан цахилгаан станц барих;

73.1.5.хог, хаягдлын цэгийг байгуулах, өөрчлөх, нүүлгэх;

73.1.6.зам, талбай, гудамж, усан сан зэрэг нийтийн эзэмшлийн байгууламж, цогцолборыг байгуулах, өөрчлөх, нүүлгэх, буулгах;

73.1.7.хуульд өөрөөр заасан нийтийн ашиг сонирхлыг хөндөх бусад асуудал.

74 дүгээр зүйл.Төлөвлөгөөнд сонсох ажиллагаа явуулах

74.1.Төлөвлөгөөнд сонсох ажиллагааг төлөвлөгөөг боловсруулж байгаа захиргааны байгууллага хариуцна.

74.2.Төлөвлөгөөнд сонсох ажиллагааг явуулахдаа энэ хуулийн 27 дугаар зүйлийг баримтална.

74.3.Төлөвлөгөөг танилцуулснаас хойш 30 хоногийн дотор чиг үүргийн дагуу санал өгөх үүрэгтэй захиргааны байгууллага болон төлөвлөлт хийгдэх засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн Засаг дарга тайлбар, саналаа гаргаж өгөх үүрэгтэй.

74.4.Энэ хуулийн 74.3-т заасан хугацааг төлөвлөлтийн цар хүрээ, онцлогоос хамааран нэг удаа 60 хүртэл хоногоор сунгаж болох бөгөөд хугацаа сунгасан захиргааны актад хууль зүйн болон бодит үндэслэлийг тодорхой заасан байна.

74.5.Энэ хуулийн 74.3-т заасан этгээд тогтоосон хугацаанд тайлбар, саналаа ирүүлээгүй, эсхүл тухайн төлөвлөгөө өмнө нь танилцуулагдаж байсан бол саналыг авах шаардлагагүй.

75 дугаар зүйл.Төлөвлөгөөнд эсрэг санал гаргах

75.1.Төлөвлөгөөний улмаас эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа этгээд, энэ хуулийн 74.3-т заасан хугацаа дууссанаас хойш, эсхүл албан ёсоор мэдэгдсэнээс хойш 30 хоногийн дотор төлөвлөгөөний талаар эсрэг санал байвал төлөвлөгөөг боловсруулж байгаа захиргааны байгууллагад уг саналаа гаргах эрхтэй.

75.2.Энэ хуулийн 75.1-д заасан хугацааг төлөвлөлтийн цар хүрээ, онцлогоос хамааран нэг удаа 60 хүртэл хоногоор сунгаж болох бөгөөд хугацаа сунгасан захиргааны актад хууль зүйн болон бодит үндэслэлийг тодорхой заасан байна.

75.3.Эсрэг саналыг төлөвлөгөөнд тусгаагүй тохиолдолд төлөвлөгөөг боловсруулж байгаа захиргааны байгууллага тайлбарлах үүрэгтэй.

76 дугаар зүйл.Хэлэлцүүлэг

76.1.Төлөвлөгөөнд эсрэг санал ирсэн тохиолдолд төлөвлөгөөг боловсруулж байгаа захиргааны байгууллага уг төлөвлөгөөнд санал өгсөн болон эсрэг санал гаргасан бүх оролцогчид 10-аас доошгүй хоногийн өмнө урьдчилан мэдэгдсэнээр хэлэлцүүлэг зохион байгуулна.

76.2.Энэ хуулийн 76.1-д заасан хэлэлцүүлгийг урьдчилан мэдэгдэхэд энэ хуулийн 27.2-т заасан зохицуулалт үйлчилнэ.

76.3.Төлөвлөгөөг боловсруулж байгаа захиргааны байгууллага энэ хуулийн 74.3-т заасан этгээдийн тайлбар, санал, энэ хуулийн 75.1-д заасан этгээдээс гаргасан эсрэг саналыг төлөвлөгөөг батлах захиргааны байгууллагад хүргүүлнэ.

76.4.Төлөвлөгөөг боловсруулах болон батлах байгууллага нэг байгууллага бол энэ хуулийн 76.3 дахь хэсэг хамаарахгүй.

77 дугаар зүйл.Сонсох ажиллагаа хийхгүй байх

77.1.Нийтийн болон бусдын эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хөндөөгүй, эсхүл тухайн этгээдэд өмнө нь танилцуулж байсан бол энэ хуулийн 74, 76 дугаар зүйлд заасан ажиллагааг хийхийг шаардахгүй.

78 дугаар зүйл.Төлөвлөгөөг батлах

78.1.Төлөвлөгөөг батлах захиргааны актад энэ хуулийн Дөрөвдүгээр бүлэгт заасан захиргааны актын зохицуулалт нэгэн адил үйлчилнэ.

79 дүгээр зүйл.Төлөвлөлтийн эрх зүйн үйлчлэл

79.1.Төлөвлөлтийг хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий захиргааны байгууллага болон эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа этгээдийн хооронд үүссэн нийтийн эрх зүйн харилцааг энэ хуулиар зохицуулна.

79.2.Нийтийн болон хувийн ашиг сонирхолтой холбоотой гомдлыг энэ хуулийн Есдүгээр бүлэгт заасан гомдол гаргах журмын дагуу шийдвэрлэнэ.

79.3.Холбогдох захиргааны байгууллага нийтийн ашиг сонирхлыг хангахын тулд, эсхүл гуравдагч этгээдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхолд нөлөөлж болохуйц сөрөг нөлөөг арилгах арга хэмжээг авах үүрэгтэй.

79.4.Энэ хуулийн 79.3-т заасан арга хэмжээг авах, эсхүл уг төлөвлөгөөг өөрчлөх боломжгүй бол нөхөн төлбөр олгоно.

79.5.Төлөвлөлтийн улмаас урьдчилан таамаглаагүй сөрөг нөлөө хожим бий болсон тохиолдолд эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдсөн этгээдийн шаардсанаар шийдвэр гаргах захиргааны байгууллагаас тухайн сөрөг нөлөөг арилгах болон багасгах арга хэмжээг авах үүрэгтэй.

79.6.Энэ хуулийн 79.5-д заасан сөрөг нөлөөг арилгах болон багасгах боломжгүй бол нөхөн төлбөр олгоно. Гэнэтийн буюу давагдашгүй хүчний шинжтэй онцгой нөхцөл байдлын улмаас учирсан хохирол энэ зүйлд хамаарахгүй.

80 дугаар зүйл.Төлөвлөгөөг өөрчлөх

80.1.Төлөвлөгөөг эцэслэн батлахаас өмнө өөрчлөлт оруулбал сонсох ажиллагааг дахин явуулна.

80.2.Нийтийн болон бусдын эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг зөрчихгүйгээр өөрчлөлт оруулах тохиолдолд сонсох ажиллагаа дахин явуулахыг шаардахгүй.

81 дүгээр зүйл.Төлөвлөгөөг баталсан захиргааны актыг хүчингүй болгох

81.1.Төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий захиргааны байгууллага эхлүүлсэн төлөвлөгөөг зогсохоор албан ёсоор хүсэлт гаргасан бол шийдвэр гаргах эрх бүхий захиргааны байгууллага захиргааны актыг хүчингүй болгоно.

81.2.Төлөвлөгөөг хэрэгжүүлснээр нийтийн ашиг сонирхлыг ноцтой хохироох тохиолдолд тухайн захиргааны актыг хүчингүй болгож болно.

81.3.Төлөвлөгөөг баталсан захиргааны актыг хүчингүй болгосон тохиолдолд төлөвлөлтийг хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий захиргааны байгууллага төлөвлөгөө батлахын өмнө байсан нөхцөл байдлыг сэргээх үүрэгтэй.

81.4.Батлагдсанаас хойш таван жилийн дотор төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж эхлээгүй бол холбогдох захиргааны байгууллага захиргааны актыг хүчингүй болгож болно.

НАЙМДУГААР БҮЛЭГ ЗАХИРГААНЫ ШИЙДВЭР ГҮЙЦЭТГЭЛ

82 дугаар зүйл.Захиргааны шийдвэр гүйцэтгэл

82.1.Нийтийн эрх зүйн хүрээнд захиргааны байгууллагаас гаргасан захиргааны шийдвэрийг гүйцэтгэхэд энэ журам үйлчилнэ.

82.2.Дараах тохиолдолд захиргааны актад шийдвэр гүйцэтгэнэ:

82.2.1.гомдол гаргах хугацаа өнгөрсөн;

82.2.2.захиргааны актыг түдгэлзүүлэх шийдвэр хүчингүй болсон.

83 дугаар зүйл.Захиргааны шийдвэр гүйцэтгэлд тавих шаардлага

83.1.Захиргааны шийдвэр гүйцэтгэхэд дараах шаардлагыг хангасан байна:

83.1.1.шийдвэр гүйцэтгэх эрхийг нотолсон шийдвэр байх;
83.1.2.үүрэг хүлээгчээс уг шаардлагыг биелүүлээгүй байх;

83.1.3.хуульд өөрөөр заагаагүй бол шаардах эрх бүхий шийдвэрийг мэдэгдсэнээс хойш 14 хоногийн хугацаа өнгөрсөн байх;

83.1.4.үүрэг хүлээгчид 14 буюу түүнээс доошгүй хоногийн хугацаанд захиргааны шийдвэрийг биелүүлэх тухай мэдэгдэх хуудсыг хүргүүлсэн байх.

84 дүгээр зүйл.Захиргааны шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага

84.1.Захиргааны шийдвэрийг дараах байгууллага гүйцэтгэнэ:

84.1.1.захиргааны актыг батлан гаргасан захиргааны байгууллага;

84.1.2.дээд шатны захиргааны байгууллагаас гаргасан захиргааны шийдвэрийг анхан шатны захиргааны байгууллага;

84.1.3.хуулиар тусгайлан эрх олгосон цагдаагийн болон мэргэжлийн байгууллага.

84.2.Захиргааны байгууллага шийдвэр гүйцэтгэлийн талаар өөр захиргааны байгууллагаас тусламж авч болно.

85 дугаар зүйл.Албадлага хэрэглэх

85.1.Албадлагыг хуульд зааснаар нэн даруй хэрэглэхээс бусад тохиолдолд албадлага хэрэглэх тухай мэдэгдлийг үүрэг хүлээгчид бичгээр өгөх бөгөөд уг мэдэгдэлд үүрэг биелүүлэх хугацааг заана.

85.2.Захиргааны шийдвэрээр хүлээсэн үүргээ зохих ёсоор биелүүлээгүй этгээдэд захиргааны байгууллага хуульд заасан журмын дагуу албадлага хэрэглэнэ.

86 дугаар зүйл.Албадлагын хэлбэр

86.1.Захиргааны шийдвэр гүйцэтгэлийн журмаар хэрэглэх албадлага дараах хэлбэртэй байна:

- 86.1.1.торгууль оногдуулах;
- 86.1.2.бусдаар гүйцэтгүүлэх;
- 86.1.3.албадан гүйцэтгэх.

86.2.Албадлага нь шийдвэрийн зорилгод тохирсон, тухайн албадлага чиглэсэн этгээд болон олон нийтэд хамгийн бага хохирол учруулахаар байна.

87 дугаар зүйл.Торгууль оногдуулах

87.1.Захиргааны шийдвэрийг сайн дураараа биелүүлэхгүй бол торгууль оногдуулна.

87.2.Тодорхой үйл ажиллагаа хийхийг түдгэлзүүлэх, эсхүл зогсоох үүргийн хувьд ч торгуулийг хэрэглэж болно.

88 дугаар зүйл.Бусдаар гүйцэтгүүлэх

88.1.Тодорхой үйл ажиллагааг хийх үүрэг хүлээсэн этгээд түүнийг хийгээгүй бөгөөд бусад этгээдээр уг ажлыг хийлгэх боломжтой бол захиргааны шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага тухайн этгээдээр хийлгэж, гарсан зардлыг үүрэг хүлээсэн этгээдээс гаргуулан ажил гүйцэтгэсэн этгээдэд олгоно.

89 дүгээр зүйл.Албадан гүйцэтгэх

89.1.Торгууль оногдуулах, бусдаар гүйцэтгүүлэх ажиллагаа зорилгодоо хүрч чадаагүй, тэдгээрийг хийх боломжгүй бол захиргааны шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага албадан гүйцэтгэх ажиллагааг зохион байгуулна.

Тайлбар:Албадан гүйцэтгэх гэж хүний бие болон эд юмст биеийн хүчээр, эсхүл бусад арга хэрэгслийн тусламжтайгаар халдахыг ойлгоно.

89.2.Албадан гүйцэтгэх үйл ажиллагааг хуульд заасан журмын дагуу явуулна.

90 дүгээр зүйл. Албадлага хэрэглэх шийдвэр гаргах

90.1. Мэдэгдэлд заасан хугацаанд үүргийг биелүүлээгүй бол захиргааны шийдвэр гүйцэтгэлийг хариуцсан захиргааны байгууллага албадлага хэрэглэхийг шийдвэрлэсэн захиргааны акт гарган, түүнийг нэн даруй биелүүлнэ.

90.2. Энэ хуулийн 90.1-д заасан захиргааны актад зөвхөн захиргааны шийдвэр гүйцэтгэлийн ажиллагаатай холбоотой гомдол гаргах бөгөөд харин захиргааны акт гаргах журам үйлчлэхгүй.

91 дүгээр зүйл. Албадлагыг хэрэгжүүлэх

91.1. Албадлагыг захиргааны шийдвэрт заасан хэлбэрээр хэрэгжүүлнэ.

91.2. Захиргааны шийдвэрийг албадан гүйцэтгэх үйл ажиллагаанд цагдаагийн болон мэргэжлийн байгууллага туслалцаа үзүүлнэ.

IV ХЭСЭГ ЗАХИРГААНЫ АКТАД ГОМДОЛ ГАРГАХ, ТҮҮНИЙГ ШИЙДВЭРЛЭХ ЖУРАМ

ЕСДҮГЭЭР БҮЛЭГ ГОМДОЛ ГАРГАХ ЖУРАМ

92 дугаар зүйл. Захиргааны актад гомдол гаргах

92.1. Хуульд өөрөөр заагаагүй бол иргэн, хуулийн этгээдээс түүний эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг зөрчсөн гэж үзвэл холбогдох захиргааны актыг хууль болон зорилгодоо нийцэж байгаа эсэх талаар хянуулахаар гомдол гаргах эрхтэй.

92.2. Энэ хуулийн 92.1-д заасан гомдол нь Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай хуулийн¹² 10 дугаар зүйлд заасан шаардлагыг хангасан байна.

93 дугаар зүйл. Гомдлыг хянан шийдвэрлэх захиргааны байгууллага

93.1. Иргэн, хуулийн этгээд гомдлыг тухайн захиргааны актыг гаргасан байгууллагын дээд шатны захиргааны байгууллагад, эсхүл гомдол хянан шийдвэрлэх чиг үүрэг бүхий захиргааны байгууллагад гаргана.

¹²Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1995 оны 7 дугаарт нийтлэгдсэн.

93.2.Энэ хуулийн 93.1-д заасан байгууллага байхгүй бол тухайн актыг гаргасан байгууллагад гомдол гаргаж болно.

94 дүгээр зүйл.Гомдол гаргах, түүнийг хянан шийдвэрлэх хугацаа

94.1.Захиргааны актыг энэ хуульд заасан журмын дагуу мэдэгдсэнээс хойш 30 хоногийн дотор гомдлыг хянан шийдвэрлэх захиргааны байгууллагад гаргана.

94.2.Энэ хуулийн 94.1-д заасан хөөн хэлэлцэх хугацаа зайлшгүй хүндэтгэн үзэх шалтгааны улмаас хэтэрсэн нь тогтоогдвол гомдлыг хянан шийдвэрлэх захиргааны байгууллага уг хугацааг хэтэрснээс хойших гурван сарын дотор нөхөн сэргээх бөгөөд хугацаа сэргээхтэй холбогдсон хүсэлтийг гомдлыг хянан шийдвэрлэх захиргааны байгууллагад гаргана.

94.3.Гомдлыг Иргэдээс төрийн байгууллага, албан тушаалтанд гаргасан өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх тухай хуульд заасны дагуу хүлээн авч, хуульд өөрөөр заагаагүй бол 30 хоногийн дотор хянан шийдвэрлэж хариу өгнө.

94.4.Шаардлагатай тохиолдолд уг хугацааг захиргааны байгууллагын удирдах албан тушаалтан 30 хүртэл хоногоор сунгаж болох бөгөөд энэ тухай гомдол гаргасан иргэн, хуулийн этгээдэд мэдэгдэнэ.

95 дугаар зүйл.Гомдлыг хянан шийдвэрлэх журам

95.1.Захиргааны байгууллага гомдлыг хянан шийдвэрлэх талаар дараах ажиллагаа явуулна:

95.1.1.захиргааны акт хууль тогтоомж болон зорилгодоо нийцсэн эсэхийг шалгах;

95.1.2.захиргааны байгууллага сонгох боломжоо хэрэглэсэн байдлыг шалгах;

95.1.3.гомдол гаргагч, түүний төлөөлөгч, өмгөөлөгч, шаардлагатай бол эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдсөн гуравдагч этгээдэд гомдлыг шийдвэрлэх он, сар, өдөр, газрыг урьдчилан мэдэгдэж, уг ажиллагаанд хүсэлтээр нь байлцуулах.

95.2.Энэ хуулийн 95.1.3-т заасан этгээд хүрэлцэн ирээгүй бол түүний оролцоогүйгээр гомдлыг хянан шийдвэрлэж болно.

95.3.Иргэн хүсэлт гаргасан, эсхүл захиргааны байгууллага шаардлагатай гэж үзвэл шинжээч томилон дүгнэлт гаргуулна.

95.4.Гомдол хянан шийдвэрлэх ажиллагааны явцын талаар тэмдэглэл хөтлөх бөгөөд уг тэмдэглэлд дараах зүйлийг тусгана:

95.4.1.захиргааны акт гаргаж байгаа байгууллагын нэр, хаяг, албан тушаалтны эцэг /эх/-ийн нэр болон өөрийн нэр;

95.4.2.захиргааны акт гаргасан, гомдлыг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа явуулсан он, сар, өдөр, газар;

95.4.3.гомдол гаргагч, хариуцагч, бусад оролцогчийн эцэг, /эх/-ийн нэр болон өөрийн нэр;

95.4.4.гомдлын агуулга, шаардлага;

95.4.5.мэргэжлийн байгууллага болон шинжээчийн дүгнэлт, гэрчийн мэдүүлэг, бусад нотлох баримт;

95.4.6.тэмдэглэл хөтөлсөн болон гомдлыг шийдвэрлэсэн албан тушаалтан, захиргааны байгууллагын эрх баригчийн гарын үсэг.

95.5.Гомдол гаргагчийн хүсэлтийг хангаж шийдвэрлэхээр бол энэ хуулийн 95.4 дэх хэсэг үйлчлэхгүй бөгөөд гомдлыг хянан шийдвэрлэх захиргааны байгууллага захиргааны актыг шууд гаргаж болно.

95.6.Шаардлагатай тохиолдолд энэ хуулийн 95.1, 95.2, 95.3, 95.4-т заасан ажиллагаанд холбогдуулан гаргасан гомдлын талаар гомдол хянан шийдвэрлэх ажиллагаа явуулна.

95.7.Гомдол гаргагчийн хүсэлтийг захиргааны байгууллага хүлээн зөвшөөрч өөрөө шийдвэрлэж болно.

95.8.Хамтын удирдлага бүхий захиргааны байгууллага гомдлыг хэлэлцсэн бол асуудал шийдвэрлэх ердийн журмыг баримтлан захиргааны акт гаргана.

95.9.Гомдлыг хянан шийдвэрлэх чиг үүрэг бүхий захиргааны байгууллага гомдлыг шийдвэрлүүлэхээр бусдад шилжүүлэхийг хориглоно.

96 дугаар зүйл.Захиргааны актын биелэлтийг түдгэлзүүлэх

96.1.Энэ хуулийн 97 дугаар зүйл болон бусад хуульд өөрөөр зааснаас бусад тохиолдолд захиргааны үйл ажиллагааны оролцогч

болон эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа иргэн, хуулийн этгээдийн хүсэлтээр гомдлыг хянан шийдвэрлэх эрх бүхий захиргааны байгууллага захиргааны актын биелэлтийг түдгэлзүүлнэ.

96.2.Энэ хуулийн 96.1-д заасны дагуу биелэлтийг нь түдгэлзүүлсэн захиргааны акт тухайн гомдлыг эцэслэн шийдвэрлэх хүртэл хугацаанд хүчин төгөлдөр байна.

97 дугаар зүйл.Захиргааны актын биелэлтийг түдгэлзүүлж болохгүй нөхцөл

97.1.Захиргааны актын биелэлтийг дараах тохиолдолд түдгэлзүүлж болохгүй:

97.1.1.захиргааны актын биелэлтийг түдгэлзүүлэх нь бусдын амь бие, эрүүл мэнд, эд хөрөнгөд ноцтой, хуулийн этгээдэд илт хохирол учруулахаар бол;

97.1.2.иргэн, хуулийн этгээдээс албан татвар гаргуулах тухай акт бол;

97.1.3.захиргааны журам зөрчсөн этгээдэд хариуцлага хүлээлгэсэн болон уг зөрчлийг таслан зогсоох тухай захиргааны хяналтын байгууллага, албан тушаалтны захиргааны акт бол;

97.1.4.хууль тогтоомжид заасан тохиолдолд үл маргах журмаар биелүүлэх бол.

98 дугаар зүйл.Гомдлыг хянан үзээд гаргах захиргааны акт

98.1.Энэ хуулийн 93 дугаар зүйлд заасан захиргааны байгууллага гомдлыг хянан үзээд дараах захиргааны актын аль нэгийг гаргана:

98.1.1.захиргааны акт илт хууль бус болохыг хүлээн зөвшөөрөх;

98.1.2.гомдол гаргагчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг зөрчсөн бол уг захиргааны актыг бүхэлд нь, эсхүл холбогдох хэсгийг хүчингүй болгох;

98.1.3.захиргааны байгууллагын эс үйлдэхүй нь иргэн, хуулийн этгээдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг зөрчсөн бол захиргааны зохих акт гаргахыг тухайн захиргааны байгууллагад даалгах;

98.1.4.захиргааны актыг өөрчлөх;

98.1.5.захиргааны актыг хэвээр үлдээх.

98.2.Энэ хуулийн 98.1-д заасан захиргааны актыг холбогдох захиргааны байгууллага заавал биелүүлнэ.

99 дүгээр зүйл.Гомдлыг шийдвэрлэсэн захиргааны актыг мэдэгдэх

99.1.Гомдлыг хянан шийдвэрлэсэн захиргааны байгууллага энэ тухай захиргааны акт гарсан өдрөөс хойш ажлын таван өдрийн дотор гомдол гаргагч этгээдэд бичгээр мэдэгдэж, түүнийг баримтжуулна.

99.2.Гомдлыг шийдвэрлэсэн захиргааны актыг мэдэгдэхэд энэ хуулийн 43 дугаар зүйлд заасан журам нэгэн адил үйлчилнэ.

АРАВДУГААР БҮЛЭГ ХОХИРОЛ БАРАГДУУЛАХ

100 дугаар зүйл.Хохирол арилгахыг шаардах эрх

100.1.Захиргааны байгууллагын нийтийн эрх зүйн харилцаанаас үүссэн хууль бус үйлдэл, эс үйлдэхүйгээс өөрт учирсан хохирлыг арилгуулахаар иргэн, хуулийн этгээд шаардах эрхтэй.

101 дүгээр зүйл.Хохирол барагдуулах этгээд

101.1.Төрийн албаны тухай хуулийн¹³ 4.2.7, Иргэний хуулийн 498.2-т заасны дагуу захиргааны байгууллагын гаргасан алдааны улмаас учруулсан хохирлыг төр хариуцна.

101.2.Иргэн, хуулийн этгээд өөрт учирсан хохирлыг хохирол учруулсан захиргааны байгууллагаас нэхэмжилж, тухайн захиргааны байгууллагаас гаргуулна.

102 дугаар зүйл.Хохиролтой холбоотой маргааныг хянан шийдвэрлэх журам

102.1.Захиргааны актад гаргасан гомдолд захиргааны актын улмаас учирсан хохирлыг нэхэмжилж болно.

102.2.Хохирлын хэмжээний талаарх маргааныг захиргааны журмаар хамтатган нэхэмжлээгүй бол иргэний хэргийн шүүхээр хянан шийдвэрлэнэ.

¹³Төрийн албаны тухай “Төрийн мэдээлэл” эмхтгэлийн 2002 оны 28 дугаарт нийтлэгдсэн.

103 дугаар зүйл.Захиргааны байгууллага хохирлоо барагдуулах

103.1.Иргэн, хуулийн этгээдийн хохирлыг барагдуулсны улмаас өөрт учирсан хохирлыг захиргааны байгууллага Иргэний хуулийн 498.5-д заасны дагуу гэм буруутай албан тушаалтнаар буцааж төлүүлнэ.

103.2.Энэ хуулийн 103.1-д заасан гэм буруутай албан тушаалтнаар хохирлыг төлүүлэх үүргийг тухайн захиргааны байгууллагын дээд шатны байгууллагын дотоод аудитын нэгж хариуцна.

103.3.Энэ хуулийн 103.2-т заасан дээд шатны байгууллагын дотоод аудитын нэгж байхгүй бол гэм буруутай албан тушаалтнаар хохирлыг төлүүлэх үүргийг төрийн аудитын байгууллага хариуцна.

103.4.Гомдлыг хянан шийдвэрлэсэн дээд шатны захиргааны байгууллага болон шүүх хохирлыг буруутай албан тушаалтнаар төлүүлэхээр гаргасан актын хувийг холбогдох аудитын байгууллагад хүргүүлэх үүрэгтэй.

104 дүгээр зүйл.Нөхөх олговор, түүний хэмжээг тогтоох

104.1.Захиргааны байгууллагын хууль ёсны үйл ажиллагаанаас иргэн, хуулийн этгээдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол зөрчигдсөний улмаас хохирол учирсан бол төрөөс нөхөх олговор олгож хохирлыг барагдуулна.

104.2.Нөхөх олговор олгох журмыг хуулиар тусгайлан зохицуулна.

104.3.Захиргааны байгууллага нөхөх олговрын хэмжээг иргэн, хуулийн этгээдтэй харилцан тохиролцож болно.

104.4.Нөхөх олговрын хэмжээний талаар маргаан гарвал захиргааны журмаар хамтатган нэхэмжлээгүй бол иргэний хэргийн шүүхээр шийдвэрлүүлнэ.

V ХЭСЭГ БУСАД АСУУДАЛ

АРВАН НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ ХАРИУЦЛАГА

105 дугаар зүйл.Хууль зөрчсөн албан тушаалтанд хүлээлгэх хариуцлага

105.1.Захиргааны байгууллагын захиргааны шийдвэр гаргах ажиллагаа болон захиргааны акт энэ хуулийн дагуу эрх зүйн зөрчилтөйд

тооцогдож эрх зүйн үр дагаваргүй болсон бол тухайн гэм буруутай албан тушаалтны санаатай болон санамсаргүй үйлдсэн зөрчилд нь тохирох шийтгэлийг оногдуулна.

105.2.Тухайн албан тушаалтныг томилсон болон дээд шатны байгууллагын албан тушаалтан энэ хуулийн 105.1-д заасан зөрчил гаргасан, эсхүл захиргааны шийдвэрийг сайн дураараа эс биелүүлсэн албан тушаалтанд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол дараах шийтгэлийн аль нэгийг оногдуулна:

105.2.1.хууль биелүүлж ажиллахыг хаалттай болон нээлттэй сануулах;

105.2.2.албан тушаалын цалингийн хэмжээг зургаан сар хүртэл хугацаагаар 20 хүртэл хувиар бууруулах;

105.2.3.ажлаас халах;

105.2.4.нийтийн албанд нэгээс арав хүртэл жилийн хугацаанд эргэж орох эрхгүйгээр халах.

Тайлбар:Энэ хуулийн 105.2.1-д заасан зөрчил гаргасан албан тушаалтанд өөрт нь ганцаарчлан сануулахыг хаалттай сануулах, нийтэд зарлаж сануулахыг нээлттэй сануулах гэж ойлгоно.

105.3.Албан тушаалтан хууль зөрчиж гаргасан захиргааны актаа хүчингүй болгосон тохиолдолд тухайн акт хувь хүнд чиглэсэн бол ганцаарчилсан уучлалт, харин хэд хэдэн хүний эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хөндсөн захиргааны актыг хүчингүй болгосон тохиолдолд энэ хуулийн 105.2-т заасан шийтгэлээс аль нэгийг оногдуулахаас гадна энэ талаар хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр дамжуулан тэднээс уучлалт хүснэ.

105.4.Энэ хуулийн 105.1, 105.2 дахь хэсгээс бусад зүйл, заалтыг зөрчсөн албан хаагчид Төрийн албаны тухай хууль, тус харилцааг нарийвчлан зохицуулсан холбогдох бусад хуулиар хариуцлага хүлээлгэнэ.

106 дугаар зүйл.Шийтгэл оногдуулахад харгалзах нөхцөл байдал

106.1.Шийтгэл оногдуулахдаа гарсан зөрчилтэй холбогдсон дараах нөхцөл байдлыг харгалзана:

106.1.1.зөрчлөөс үүдсэн хохирлын үр дагавар;

106.1.2.санаатай үйлдсэн эсэх;

106.1.3.давтан үйлдсэн эсэх;

106.1.4.ажил мэргэжлийн чиглэлээр хүлээсэн үүрэг, хариуцлагаа биелүүлээгүй.

107 дугаар зүйл.Шийтгэлийн талаар шүүхэд нэхэмжлэл гаргах

107.1.Эрх зүйн зөрчил гаргасан албан тушаалтанд энэ хуулийн 105.2-т заасан шийтгэл оногдуулаагүй, эсхүл тохирсон шийтгэлийг ногдуулаагүй тохиолдолд эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь зөрчигдсөн этгээд захиргааны хэргийн шүүхэд нэхэмжлэл гаргаж болно.

107.2.Захиргааны байгууллагын болон шүүхийн шийдвэрийг үл биелүүлсэн албан тушаалтанд холбогдох хуульд заасан хариуцлагыг шүүх оногдуулна.

107.3.Энэ хуулийн 105.2.4-т зааснаар ажлаас халахад энэ хуулиас бусад хуулиар тогтоосон нөхцөл, журам хэрэглэгдэхгүй.

108 дугаар зүйл.Хууль хүчин төгөлдөр болох

108.1.Энэ хуулийг 2016 оны 7 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 06 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХОТ, СУУРИН ГАЗРЫГ ДАХИН ХӨГЖҮҮЛЭХ ТУХАЙ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт

1.1.Энэ хуулийн зорилт нь иргэдийн эрүүл, аюулгүй, таатай орчинд амьдрах эрхийг хангах зорилгоор хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх үйл ажиллагааны хүрээнд хот, суурин газрын барилгажсан хэсэг, нийтийн эдэлбэрийн газрыг дахин төлөвлөн байгуулах, ашиглалтын шаардлага хангахгүй барилга байгууламжийг буулган шинээр барих, гэр хорооллын газрыг дахин зохион байгуулах, дахин төлөвлөн барилгажуулахтай холбогдон үүсэх харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх тухай хууль тогтоомж

2.1. Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх тухай хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль¹, Иргэний хууль², Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль³, Хот байгуулалтын тухай хууль⁴, Барилгын тухай хууль⁵, Орон сууцны тухай хууль⁶, Газрын тухай хууль⁷, энэ хууль болон эдгээр хуультай нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

2.2. Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөрөөр заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл. Хуулийн үйлчлэх хүрээ

3.1. Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт хот, суурин газрын барилгажсан хэсэг, нийтийн эдэлбэрийн газрыг дахин төлөвлөх, ашиглалтын шаардлага хангахгүй барилга байгууламжийг буулган шинээр барих, гэр хорооллын газрыг дахин зохион байгуулах, дахин төлөвлөн барилгажуулахтай холбогдох харилцааг зохицуулахад өмчийн төрөл, хэлбэр харгалзахгүй энэ хууль үйлчилнэ.

3.2. Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх үйл ажиллагаатай холбоотой техникийн шаардлагыг хот байгуулалт, барилгын норм, нормативын баримт бичгээр нарийвчлан зохицуулна.

3.3. Соёлын өвийг хамгаалах тухай хуулийн⁸ 3.1.2, 3.1.6, Хот байгуулалтын тухай хуулийн 3.1.17-д заасан барилга байгууламжийг дахин төлөвлөх, барилгажуулах үйл ажиллагаатай холбогдсон харилцааг энэ хуулиар зохицуулахгүй.

¹Монгол Улсын Үндсэн хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1992 оны 1 дугаарт нийтлэгдсэн.

²Иргэний хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2002 оны 7 дугаарт нийтлэгдсэн.

³Хот, тосгоны эрх зүйн байдлын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1994 оны 2 дугаарт нийтлэгдсэн.

⁴Хот байгуулалтын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2008 оны 28 дугаарт нийтлэгдсэн.

⁵Барилгын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2008 оны 19 дугаарт нийтлэгдсэн.

⁶Орон сууцны тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1999 оны 21 дугаарт нийтлэгдсэн.

⁷Газрын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2002 оны 27 дугаарт нийтлэгдсэн.

⁸Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2014 оны 23 дугаарт нийтлэгдсэн.

4 дүгээр зүйл.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт

4.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог доор дурдсан утгаар ойлгоно:

4.1.1.“ашиглалтын шаардлага хангахгүй барилга байгууламж” гэж барилга, хот байгуулалтын хяналт хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллагын дүгнэлтээр ашиглахыг хориглосон барилга байгууламжийг;

4.1.2.“гэр хороолол” гэж хот, суурин газрын эдэлбэр газар дахь инженерийн болон нийгмийн дэд бүтцээр бүрэн хангагдаагүй гэр, орон сууц бүхий суурьшлыг;

4.1.3.“иргэдийн төлөөллийн байгууллага” гэж сонгосон талбай дахь газар, үл хөдлөх эд хөрөнгө өмчлөгч, эзэмшигчийн төлөөлөл оролцсон ашгийн төлөө бус байгууллагыг;

4.1.4.“нийтээр ашиглах барилга байгууламж” гэж нийтийн эдэлбэрийн газар дахь барилга байгууламжийг;

4.1.5.“нийтийн эдэлбэрийн газар” гэж Газрын тухай хуулийн 12.2-т заасан газрыг;

4.1.6.“сонгосон талбай” гэж хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөний хүрээнд төсөл хэрэгжүүлэхээр бүхэлд нь эсхүл хэсэгчлэн сонгосон газрыг;

4.1.7.“төсөл хэрэгжүүлэгч” гэж энэ хуулийн 4.1.11-д заасан төслийг хэрэгжүүлэхээр газар, үл хөдлөх эд хөрөнгийн өмчлөгч, эзэмшигч болон аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргатай гурван талт гэрээ байгуулсан хуулийн этгээдийг;

4.1.8.“түр суурьшуулах” гэж төсөл хэрэгжих хугацаанд сонгосон талбайд газар чөлөөлсөн айл өрхийг түр байрлуулах газар, байр, сууцаар хангахыг;

4.1.9.“барилгажсан хэсэг” гэж инженерийн дэд бүтцээр хангагдсан барилга байгууламж бүхий газрыг;

4.1.10.“хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх” гэж архитектур, хот байгуулалт, төлөвлөлт, барилга байгууламжид тавигдах шаардлагад нийцүүлэн хот, суурин газрын барилгажсан хэсэг, нийтийн эдэлбэрийн газрыг дахин төлөвлөн байгуулах, ашиглалтын шаардлага хангахгүй барилга байгууламжийг буулган шинээр барих, гэр хорооллын

газрыг дахин зохион байгуулах, дахин төлөвлөн барилгажуулах цогцолбор үйл ажиллагааг;

4.1.11.“хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх төсөл” (цаашид “төсөл” гэх) гэж энэ хуулийн 4.1.10-т заасан үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд зориулж боловсруулсан хот байгуулалтын баримт бичгийг;

4.1.12.“хот, суурин газрын эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд тэргүүлэх ач холбогдол бүхий төсөл, хөтөлбөр, төлөвлөгөө” гэж хот, суурин газрын хөгжлийг дэмжих, газрын нөхцөл, нөөц, чадавхид тохирсон инженерийн шийдлээр оршин суугчдын эрүүл, аюулгүй, таатай орчинд амьдрах нөхцлийг бүрдүүлэх зорилгоор тэргүүн ээлжинд хэрэгжүүлэх арга хэмжээг тусгасан баримт бичгийг;

4.1.13.“хувь нийлүүлсэн талбай” гэж гэр хорооллын газрыг дахин зохион байгуулах зорилгоор сонгосон талбай дахь газар өмчлөгч, эзэмшигчээс сайн дурын үндсэн дээр хувь нийлүүлж бий болгосон газрыг;

4.1.14.“сэргээн босголт” гэж гамшгийн улмаас хот, суурин газарт учирсан хор хохирлыг арилгах, сэргээн засварлах, барьж байгуулах үйл ажиллагааг;

4.1.15.“суурин газар” гэж эдэлбэр газартай, оршин суугч, дэд бүтэцтэй, хөдөө аж ахуй, үйлдвэрлэл, худалдаа, үйлчилгээ, аялал жуулчлал зэрэг салбар хөгжсөн, өөрийн удирдлага бүхий суурьшлыг.

5 дугаар зүйл.Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэхэд баримтлах зарчим

5.1.Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх үйл ажиллагаанд Хот байгуулалтын тухай хуулийн 4.1-д заасан хот байгуулалт, төлөвлөлтийн үндсэн зарчмаас гадна дараах зарчмыг баримтална:

5.1.1.нийтийн эрх ашгийг эрхэмлэх;

5.1.2.олон нийтийн оролцоог хангах.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ ХОТ, СУУРИН ГАЗРЫГ ДАХИН ХӨГЖҮҮЛЭХ ТАЛААРХ ТӨРИЙН БОЛОН ОРОН НУТГИЙН БАЙГУУЛЛАГУУДЫН БҮРЭН ЭРХ

6 дугаар зүйл.Улсын Их Хурлын бүрэн эрх

6.1.Улсын Их Хурал хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

6.1.1.хот байгуулалтын талаарх төрийн бодлогод хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх үзэл баримтлал, чиглэлийг тусган тодорхойлох;

6.1.2.улсын төсвөөр хэрэгжих төсөл, хөтөлбөр, төлөвлөгөөний санхүүжилтийн эх үүсвэрийг шийдвэрлэх;

6.1.3.хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх үйл ажиллагаатай холбоотой татварын болон бусад хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийн асуудлыг шийдвэрлэх.

7 дугаар зүйл.Засгийн газрын бүрэн эрх

7.1.Засгийн газар хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

7.1.1.хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх талаарх хууль тогтоомж, төрийн бодлогыг хэрэгжүүлэх, хяналт тавих;

7.1.2.улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд тэргүүлэх ач холбогдол бүхий улсын төсвөөр хэрэгжих төсөл, хөтөлбөр, төлөвлөгөөг батлах;

7.1.3.гэр хорооллын газрыг дахин зохион байгуулах зорилгоор өмчлөгч, эзэмшигч газраар хувь нийлүүлэх журмыг батлах;

7.1.4.хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх үйл ажиллагааны нөхөх олговор олгох журмыг батлах.

8 дугаар зүйл.Хот байгуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын бүрэн эрх

8.1.Хот байгуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

8.1.1.хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх талаарх хууль тогтоомж, төрийн бодлогыг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулж, биелэлтийг хангуулах;

8.1.2.хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах, мэргэжил, арга зүйн удирдлагаар хангах;

8.1.3.хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх чиглэлээр салбарын хүний нөөцийг бэлтгэх, давтан сургах, мэргэшлийг нь дээшлүүлэхтэй холбогдсон бодлого боловсруулж, хэрэгжүүлэх;

8.1.4.улсын эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд тэргүүлэх ач холбогдол бүхий төсөл, хөтөлбөр, төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх, хяналт тавих;

8.1.5.хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэхтэй холбогдох дүрэм, журам, заавар, норм, нормативыг батлан мөрдүүлэх, стандартыг хэрэгжүүлэх;

8.1.6.хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх төсөл хэрэгжүүлэх талбайг сонгох үлгэрчилсэн журмыг батлах;

8.1.7.хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх төсөлд оролцогчдын хооронд байгуулах гурван талт гэрээний үлгэрчилсэн загварыг батлах.

9 дүгээр зүйл.Хот байгуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын бүрэн эрх

9.1.Хот байгуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

9.1.1.энэ хуулийн 7.1.3, 7.1.4, 8.1.6, 8.1.7-д заасан болон бусад холбогдох дүрэм, журам, заавар, норм, стандартыг боловсруулах, хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулж, тэдгээрийн биелэлтэд хяналт тавих;

9.1.2.хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх талаарх хууль тогтоомж, дүрэм, журам, заавар, норм, стандартыг сурталчлах, мэдээлэх ажлыг зохион байгуулах;

9.1.3.хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх чиглэлээр салбарын хүний нөөцийг бэлтгэх, давтан сургах, мэргэшлийг нь дээшлүүлэх ажлыг зохион байгуулах.

10 дугаар зүйл.Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын бүрэн эрх

10.1.Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

10.1.1.хот, суурин газрын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөө, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөг баримтлан төсөл хэрэгжүүлэх талбайн байршил, хэмжээ, хил зааг, зориулалтыг тогтоож, шийдвэр гаргах;

10.1.2.орон нутгийн төсвөөр хэрэгжих төсөл, хөтөлбөр, төлөвлөгөөг батлах, түүнийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдох хөрөнгийн эх үүсвэрийг шийдвэрлэх;

10.1.3.төсөл, хөтөлбөр, төлөвлөгөөний хэрэгжилтэд хяналт тавих, энэ талаарх аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргын тайланг хэлэлцэх.

11 дүгээр зүйл. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргын бүрэн эрх

11.1. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

11.1.1.хот, суурин газрын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөө, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөг үндэслэн төсөл санаачлах, боловсруулах, хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулах;

11.1.2.улс, орон нутгийн төсвөөр хэрэгжих төсөл, хөтөлбөр, төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийн эх үүсвэрийг шийдвэрлүүлэх;

11.1.3.төсөл хэрэгжүүлэгчийг сонгон шалгаруулах;

11.1.4.төсөл хэрэгжүүлэх гурван талт гэрээ байгуулах, гэрээний хэрэгжилтийг хангуулах;

11.1.5.төсөл, хөтөлбөр, төлөвлөгөөг нийтэд сурталчлах, мэдээллэх, санал, гомдол хүлээн авах замаар олон нийтийн оролцоог хангах ажлыг зохион байгуулах;

11.1.6.сэргээн босголтын үйл ажиллагааг Засгийн газрын шийдвэрээр хэрэгжүүлэх.

11.2.Газар, үл хөдлөх эд хөрөнгө өмчлөгч иргэн, хуулийн этгээдтэй аймаг, нийслэлийн Засаг дарга гурван талт гэрээ байгуулна.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ
ХОТ, СУУРИН ГАЗРЫГ ДАХИН ХӨГЖҮҮЛЭХ
ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА, ТҮҮНИЙ ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ХАНГАХ

12 дугаар зүйл. Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх үйл ажиллагааны төрөл

12.1. Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх үйл ажиллагаа дараах төрөлтэй байна.

12.1.1. хот төлөвлөлтийн шаардлага хангахгүй барилгажсан хэсгийг дахин төлөвлөн барилгажуулах;

12.1.2. ашиглалтын шаардлага хангахгүй барилга байгууламжийг буулган шинээр барих;

12.1.3. гэр хорооллын газрыг дахин зохион байгуулах;

12.1.4. гэр хорооллын газрыг дахин төлөвлөн барилгажуулах;

12.1.5. нийтийн эдэлбэрийн газрыг дахин төлөвлөн байгуулах.

13 дугаар зүйл. Төсөл санаачлагч, хэрэгжүүлэгч

13.1. Төслийг дараах этгээд санаачилна:

13.1.1. иргэн;

13.1.2. хуулийн этгээд;

13.1.3. аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга.

13.2. Төслийг хуулийн этгээд хэрэгжүүлнэ.

14 дүгээр зүйл. Төсөл хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа

14.1. Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэхээр иргэн, хуулийн этгээдээс гаргасан саналыг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга хүлээн авах, хянан шийдвэрлэх үүрэгтэй бөгөөд хэрэгжүүлэх эсэх талаар шийдвэр гаргана.

14.2. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга энэ зүйлийн 14.1-д заасан саналыг дэмжсэн тохиолдолд төсөл хэрэгжүүлэхээр сонгох талбайд хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулах, батлуулах ажлыг Хот байгуулалтын тухай хуулийн дагуу зохион байгуулж, уг төлөвлөгөөнд хууль ёсны эрх, ашиг сонирхол нь хөндөгдсөн, хөндөгдөж болзошгүй иргэн, хуулийн этгээдийн саналыг авч тусгана.

14.3.Батлагдсан хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөтэй газарт хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх санал гаргасан бол энэ зүйлийн 14.2 дахь заалт хамаарахгүй.

14.4.Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга нийтийн эрх ашигт хамаарах дараах арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх төслийг санаачилна:

14.4.1.хот, суурин газар, дүүрэг, хорооллын чанартай инженерийн бэлтгэл арга хэмжээ, батлан хамгаалах болон гамшгаас хамгаалах зориулалт бүхий барилга байгууламж барих;

14.4.2.хот, суурин газар, дүүрэг, хорооллын чанартай инженерийн болон нийгмийн дэд бүтэц, нийтээр ашиглах барилга байгууламж барих;

14.4.3.улс, орон нутаг, хот, суурин газрын эдийн засаг, нийгмийн хөгжилд тэргүүлэх ач холбогдол бүхий бусад ажил.

14.5.Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга төсөл хэрэгжүүлэхийг сонирхогч хуулийн этгээдийн саналыг хүлээн авах талаар аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаас төсөл хэрэгжүүлэх талбайн байршил, хэмжээ, хил зааг, зориулалтыг тогтоох шийдвэр гаргаснаас хойш 14 хоногийн дотор нийтэд мэдээлнэ.

14.6.Төсөл хэрэгжүүлэхийг сонирхогч хуулийн этгээдийн санал хүлээн авах, төсөл хэрэгжүүлэгчийг сонгон шалгаруулах үйл ажиллагааг энэ хуулийн 19 дүгээр зүйлд заасны дагуу зохион байгуулна.

14.7.Төсөл хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд дараах үе шатыг баримтална:

14.7.1.Төслийн бэлтгэл үе шат:

14.7.1.а.төсөл хэрэгжүүлэх талбайг сонгох;

14.7.1.б.төсөл хэрэгжүүлэхээр сонгосон талбайд судалгаа хийх, мэдээлэл цуглуулах, дүн шинжилгээ хийх;

14.7.1.в.төслийн эхний хувилбар боловсруулах;

14.7.1.г.төслийг сонгосон талбай дахь газар, үл хөдлөх эд хөрөнгийн өмчлөгч, эзэмшигчдэд танилцуулж, 80-аас доошгүй хувийн зөвшөөрлийг авах;

14.7.1.д.иргэдийн төлөөллийн байгууллагыг байгуулах.

14.7.2.Төлөвлөлтийн болон шийдвэр гаргуулах үе шат:

14.7.2.а.газар, үл хөдлөх эд хөрөнгийн үнэлгээ, эрх шилжүүлэлт, нэгж талбарын өөрчлөн зохион байгуулалт, нөхөх олговор, газраараа хувь нийлүүлэх, төслийн санхүүжилт, төсөл хэрэгжүүлэх арга хэмжээний болон газар, үл хөдлөх эд хөрөнгийн өмчлөгч, эзэмшигчийг нүүлгэх, түр суурьшуулах асуудлыг бүрэн тусгасан төлөвлөгөө боловсруулах;

14.7.2.б.энэ хуулийн 14.7.2.а-д заасан төлөвлөгөөг газар, үл хөдлөх эд хөрөнгийн өмчлөгч, эзэмшигчтэй зөвшилцөн, саналыг тусган эцэслэн боловсруулах;

14.7.2.в.аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга төсөл, төлөвлөгөөг хянаж, энэ хуулийн 14.7.1.г-д заасан шаардлагыг хангасан тохиолдолд төсөл хэрэгжүүлэх шийдвэр гаргах;

14.7.2.г.аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга төсөл хэрэгжүүлэхээр сонгосон талбай дахь газар, үл хөдлөх эд хөрөнгийн өмчлөгч, эзэмшигч, төсөл хэрэгжүүлэгчтэй гурван талт гэрээ байгуулах.

14.7.3.Хэрэгжүүлэх үе шат:

14.7.3.а.энэ хуулийн 26 дугаар зүйлд заасан Хяналтын хороог байгуулах;

14.7.3.б.нөхөх олговор олгох, газар, үл хөдлөх эд хөрөнгийн өмчлөгч, эзэмшигчийг нүүлгэн шилжүүлэх, сонгосон талбайг чөлөөлөх;

14.7.3.в.төсөл хэрэгжүүлэгч энэ хуулийн 14.7.1 дэх заалтад заасан үе шатыг дуусах хүртэл газар, үл хөдлөх эд хөрөнгө өмчлөгч, эзэмшигчтэй харилцан тохиролцоогүй тохиолдолд Монгол Улсын Үндсэн хууль болон холбогдох бусад хуульд нийцүүлэн нөхөх олговортойгоор газар чөлөөлөх тухай нэхэмжлэлийг шүүхэд гаргах;

14.7.3.г.зураг төсөл боловсруулах, батлуулах, түүний дагуу барилга байгууламж барих үйл ажиллагааг холбогдох хуулийн дагуу хэрэгжүүлэх.

14.7.4.Төсөл хэрэгжүүлж дуусгах үе шат:

14.7.4.а.батлагдсан зураг төслийн дагуу барилга байгууламжийг цогцолбороор нь гүйцэтгэж, ашиглалтад хүлээлгэн өгөх;

14.7.4.б.газар, үл хөдлөх эд хөрөнгө өмчлөгч, эзэмшигчийн эрхийг шинэчлэн бүртгүүлэх;

14.7.4.в.төслийн хэрэгжилтийн тайлан, санхүүгийн бүртгэл, тооцоог гаргаж, гэрээний биелэлтийг дүгнэн Хяналтын хороогоор хэлэлцүүлж үнэлгээ, дүгнэлтийг гаргуулж, төслийг дуусгавар болгох.

15 дугаар зүйл.Хот төлөвлөлтийн шаардлага хангахгүй барилгажсан хэсгийг дахин төлөвлөн барилгажуулах, нийтийн эдэлбэрийн газрыг дахин төлөвлөн байгуулах

15.1.Хот, суурин газарт экологи, эдийн засаг, нийгмийн хөгжил, дэд бүтцийн зөв зохистой үйлчилгээг бий болгох, хүн амын эрүүл, аюулгүй амьдрах тааламжтай орон зайн орчныг бүрдүүлэх зорилгоор хот төлөвлөлтийн шаардлага хангахгүй барилгажсан хэсгийг дахин төлөвлөн барилгажуулж, нийтийн эдэлбэрийн газрыг дахин төлөвлөн байгуулна.

15.2.Аймаг, нийслэл, хотын ерөнхий архитектор хот, суурин газрын батлагдсан хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөнд нийцүүлэн хот төлөвлөлтийн шаардлага хангахгүй барилгажсан хэсэг болон нийтийн эдэлбэрийн газарт барилга, хот байгуулалтын хяналт хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллагын дүгнэлтийг үндэслэн дахин төлөвлөх тухай саналыг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргад өргөн барина.

15.3.Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга хот төлөвлөлтийн шаардлага хангахгүй барилгажсан хэсгийг дахин төлөвлөж барилгажуулах, нийтийн эдэлбэрийн газрыг дахин төлөвлөн байгуулах тухай саналыг хянаж, хот байгуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагатай зөвшилцсөний үндсэн дээр төсөл санаачилна.

15.4.Төсөл хэрэгжүүлэгч хот төлөвлөлтийн шаардлага хангахгүй барилгажсан хэсгийг дахин төлөвлөж барилгажуулах, нийтийн эдэлбэрийн газрыг дахин төлөвлөн байгуулах үйл ажиллагааг хот, суурин газрын батлагдсан хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу барилга байгууламжийн зориулалт, онцлогийг харгалзан энэ хуулийн 14 дүгээр зүйлд заасны дагуу зохион байгуулна.

15.5.Ашиглалтын шаардлага хангахгүй байгаа барилгажсан хэсгийг Хот байгуулалтын тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлд заасан шаардлагад нийцүүлэн цогц байдлаар төлөвлөж, энэ хуулийн 16 дугаар зүйлд заасны дагуу барилга байгууламжийг буулган батлагдсан зураг төслийн дагуу шинээр барина.

16 дугаар зүйл.Ашиглалтын шаардлага хангахгүй барилга байгууламжийг буулган шинээр барих

16.1.Ашиглалтын шаардлага хангахгүй барилга байгууламжийг буулган шинээр барина.

16.2.Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга барилга, хот байгуулалтын хяналт хэрэгжүүлэх эрх бүхий байгууллагын дүгнэлтийг үндэслэн тухайн барилга байгууламжийг ашиглахыг хориглосон шийдвэр гаргана.

16.3.Барилга байгууламж өмчлөгч нь тухайн барилга байгууламжийг ашиглахыг хориглосон шийдвэрийг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргаас хүлээн авмагц түүнийг дахин төлөвлөлтөд оруулах тухай хүсэлтээ 14 хоногийн дотор тухайн аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргад хүргүүлнэ.

16.4.Аймаг, нийслэлийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал ашиглалтын шаардлага хангахгүй барилга байгууламжийг буулгах, дахин төлөвлөх шийдвэр гаргана.

16.5.Нийтийн зориулалттай орон сууцыг буулгах, шинээр барихад Орон сууцны тухай хуулийн 15¹ дүгээр зүйлийг баримтална.

17 дугаар зүйл.Гэр хорооллын газрыг дахин зохион байгуулах

17.1.Гэр хороололд оршин суугчдын эрүүл, аюулгүй, таатай амьдрах орчин нөхцөл болон газар ашиглалтыг сайжруулах, газрын үнэлгээг өсгөх зорилгоор инженерийн бэлтгэл ажил, инженерийн болон нийгмийн дэд бүтэц, нийтээр ашиглах барилга байгууламж барихад зориулж иргэн, хуулийн этгээдийн өмчлөл, эзэмшлийн газрыг дахин зохион байгуулна.

17.2.Иргэн, хуулийн этгээд нь хувь нийлүүлсэн талбайг өөрсдийн өмчлөл, эзэмшлийн газраас хувь нийлүүлж бий болгоно.

17.3.Өмчлөл, эзэмшлийн газраар хувь нийлүүлэх асуудлыг Засгийн газраас баталсан журмаар зохицуулна.

17.4.Хувь нийлүүлсэн талбайг дараах зориулалтаар ашиглана.

17.4.1.инженерийн бэлтгэл ажил, инженерийн болон нийгмийн дэд бүтэц, нийтээр ашиглах барилга байгууламж барих;

17.4.2.төслийн санхүүжилтэд шаардагдах хөрөнгийг бүрдүүлэх.

17.5.Хувь нийлүүлсэн талбайг энэ хуулийн 17.4-т зааснаас өөр зориулалтаар ашиглахыг хориглоно.

18 дугаар зүйл.Гэр хорооллын газрыг дахин төлөвлөн барилгажуулах

18.1.Гэр хороололд инженерийн бэлтгэл ажил, инженерийн болон нийгмийн дэд бүтэц, орон сууц, нийтээр ашиглах барилга байгууламж барих, тохижилт хийх, эдийн засаг, нийгэм, байгаль орчны зохистой харьцааг хангах зорилгоор гэр хорооллын газрыг дахин төлөвлөн барилгажуулна.

18.2.Төсөл хэрэгжүүлэгч нь гэр хорооллын газрыг дахин төлөвлөн барилгажуулах төслийн сонгосон талбай дахь газар, үл хөдлөх эд хөрөнгийн өмчлөгч, эзэмшигчдийн 80-аас доошгүй хувьтай гэрээ байгуулснаар төсөл хэрэгжих урьдчилсан нөхцөл бүрдэнэ.

18.3.Гэр хорооллын газрыг дараах хэлбэрээр дахин төлөвлөн барилгажуулна.

18.3.1.газрыг орон сууцаар солих;

18.3.2.газрыг газраар солих;

18.3.3.газрыг худалдах, худалдан авах;

18.3.4.бусад.

18.4.Гэр хорооллын газрыг дахин төлөвлөн барилгажуулахдаа энэ хуулийн 18.3-т заасан хэлбэрийг давхар хэрэглэж болно.

18.5.Газар чөлөөлөх, газар өмчлөх, эзэмших эрх шилжүүлэхтэй холбогдсон харилцааг Газрын тухай хуулиар зохицуулна.

19 дүгээр зүйл.Төсөл хэрэгжүүлэгчийг сонгон шалгаруулах үйл ажиллагаа

19.1.Төсөл хэрэгжүүлэгчийг сонгон шалгаруулахдаа сонирхогч этгээдийг оролцох боломжоор тэгш хангана.

19.2.Төсөл хэрэгжүүлэгчийг сонгон шалгаруулах урилгад дараах мэдээллийг тусгана:

19.2.1.гүйцэтгэх ажлын товч агуулга;

19.2.2.сонгон шалгаруулалтын баримт бичиг, бусад мэдээлэл авах болон төслийн санал ирүүлэх хаяг;

19.2.3.сонгон шалгаруулалтын баримт бичгийн үнэ;

19.2.4.сонгон шалгаруулалтад тавих тусгай шаардлага;

19.2.5.төслийн санал хүлээн авах эцсийн хугацаа;

19.2.6.төслийн саналыг нээх хугацаа;

19.2.7.давуу эрх олгох эсэх.

19.3.Төсөл хэрэгжүүлэгч нь сонгон шалгаруулалтад оролцох санал, төслийг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргад хүргүүлнэ.

19.4.Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга төсөлд оролцох талаар хүсэлт гаргасан хуулийн этгээдийн саналыг ирүүлсэн хугацааны дарааллаар бүртгэн хүлээн авна.

19.5.Энэ хуулийн 19.3-т заасан санал, төслийг дараах шалгуур үзүүлэлтээр үнэлэн төсөл хэрэгжүүлэгчийг сонгон шалгаруулна:

19.5.1.санхүүгийн чадавх, түүнийг нотолсон баримт бичиг;

19.5.2.хүний нөөц, удирдлага, ажлын туршлага;

19.5.3.төсөл энэ хуулийн 20 дугаар зүйлд заасан шаардлагыг хангасан эсэх;

19.5.4.сонгон шалгаруулалтын баримт бичигт заасан бусад нөхцөл, шаардлага.

19.6.Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга сонгон шалгаруулалтын Үнэлгээний хороог байгуулж, сонгон шалгаруулалтыг зохион байгуулна.

20 дугаар зүйл.Төсөл болон сонгосон талбайд тавигдах шаардлага

20.1.Төсөл нь дараах шаардлагыг хангасан байна.

20.1.1.энэ хуулийн 5 дугаар зүйлд заасан зарчимд нийцсэн байх;

20.1.2.хот, суурин газрын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөө, газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөтэй уялдсан байх;

20.1.3.төсөл хэрэгжүүлэх талбайг энэ хуулийн 8.1.6-д заасан журмын дагуу сонгосон байх;

20.1.4.сонгосон талбай дахь газар, үл хөдлөх эд хөрөнгө өмчлөгч, эзэмшигчдийн 80-аас доошгүй хувийн зөвшөөрөл авсан байх;

20.1.5.төсөл хэрэгжүүлэх хөрөнгийн эх үүсвэрийг шийдвэрлэсэн байх;

20.1.6.төсөл хэрэгжүүлэх хугацааг тодорхойлсон байх;

20.1.7.газар, үл хөдлөх эд хөрөнгийн үнэлгээ, эрх шилжүүлэлт, нэгж талбарын өөрчлөн зохион байгуулалт, нөхөх олговор, төслийн санхүүжилт, төсөл хэрэгжүүлэх арга хэмжээний болон газар, үл хөдлөх эд хөрөнгийн өмчлөгч, эзэмшигчийг нүүлгэх, түр суурьшуулах асуудлыг бүрэн тусгасан төлөвлөгөө боловсруулсан байх.

20.2.Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх талбайг сонгоход тавигдах шаардлага:

20.2.1.дэд бүтэц, газар ашиглалтыг сайжруулснаар нийтийн эрх ашигт нийцсэн, хот, суурин газрын хөгжилд тэргүүлэх ач холбогдол бүхий газар байх;

20.2.2.стратегийн ач холбогдол бүхий инженерийн бэлтгэл ажил, инженерийн болон нийгмийн дэд бүтэц, нийтээр ашиглах барилга байгууламж барьж байгуулах газар байх;

20.2.3.инженерийн бэлтгэл ажил, инженерийн болон нийгмийн дэд бүтэц, нийтээр ашиглах барилга байгууламжийг холбогдох норм, дүрмийн дагуу төлөвлөхөд хүрэлцэхүйц хэмжээтэй газар байх;

20.2.4.Хот байгуулалтын тухай хуулийн 23 дугаар зүйлд нийцсэн байх.

21 дүгээр зүйл.Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх ажлын санхүүжилт

21.1.Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх ажлыг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийн эх үүсвэрийг дараах байдлаар шийдвэрлэнэ:

21.1.1.төсөл хэрэгжүүлэгчийн хөрөнгөөр;

21.1.2.улсын болон орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр;

21.1.3.концессын гэрээний дагуу төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн үр дүнд бий болсон хөрөнгөөр;

21.1.4.ашигт малтмалын ордоос уул уурхайн бүтээгдэхүүн нийлүүлэх замаар төлбөрийн баталгаа гарган бүрдүүлсэн хөрөнгөөр;

21.1.5.хот, суурин газрын үндсэн хөрөнгийг барьцаалах замаар бүрдүүлсэн хөрөнгөөр;

21.1.6.гадаад улс, олон улсын байгууллагын хандив тусламж, төсөл, хөтөлбөрийн санхүүжилтээр;

21.1.7.дараа эргэн төлөгдөх нөхцөлөөр байгуулсан гэрээний үндсэн дээр бизнес, хувийн хэвшлийн байгууллагаас гаргах хөрөнгөөр;

21.1.8.Засгийн газрын тусгай сангийн хөрөнгөөр;

21.1.9.ипотекийн хоёрдогч зах зээлээс үнэт цаас гаргасан эх үүсвэрээр;

21.1.10.банкны зээлээр;

21.1.11.газар, үл хөдлөх эд хөрөнгө өмчлөгч, эзэмшигчийн хөрөнгөөр;

21.1.12.хувь нийлүүлсэн талбайгаас ашиглаагүй үлдсэн хэсгийг (нөөц талбайг) худалдсан, түрээслэсний орлогоор;

21.1.13.бусад эх үүсвэр.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ ТӨСӨЛД ОРОЛЦОГЧ ТАЛУУДЫН ЭРХ, ҮҮРЭГ

22 дугаар зүйл.Төсөлд оролцогч иргэдийн эрх, үүрэг

22.1.Төсөл хэрэгжүүлэхээр сонгосон талбай дахь газар, үл хөдлөх эд хөрөнгө өмчлөгч, эзэмшигчийн эрх, үүрэг:

22.1.1.төсөл хэрэгжүүлэх талаар санал өгөх;

22.1.2.газар, үл хөдлөх эд хөрөнгөө үнэлэх, үнэлүүлэх;

22.1.3.төсөл хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө, холбогдох бусад баримт бичигтэй танилцах, танилцуулахыг шаардах;

22.1.4.төсөл хэрэгжүүлэхтэй холбоотой гэрээ байгуулах, хэлэлцээр хийх;

22.1.5.төслийг дэмжээгүй газар, үл хөдлөх эд хөрөнгө өмчлөгч, эзэмшигчийг төсөлд хамруулах талаар санаачлага гаргах, шаардлага тавих;

22.1.6.төслийн үйл ажиллагаатай танилцах, мэдээлэл авах, гэрээний үүргээ биелүүлэхийг шаардах;

22.1.7.төслийн хугацаанд түр суурьших газар, байр, сууцаар хангагдах;

22.1.8.газар, үл хөдлөх эд хөрөнгөтэй холбоотой баримт бичгийн зөрчилгүй байх;

22.1.9.төсөл хэрэгжүүлэхэд шаардагдах мэдээлэл, баримт бичгийг үнэн, зөв, бүрэн гаргаж өгөх;

22.1.10.төсөл хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд иргэдийн төлөөллийн байгууллагаар дамжуулан оролцох;

22.1.11.хяналтын хороонд төсөл хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаатай холбоотой санал, гомдол гаргах.

22.2.Төсөл хэрэгжүүлэхээр сонгосон талбай дахь газар, үл хөдлөх эд хөрөнгө өмчлөгч, эзэмшигч иргэдийн 75-аас дээш хувь нь сайн дурын үндсэн дээр эвлэлдэн нэгдэж, иргэдийн төлөөллийн байгууллагыг байгуулна.

22.3.Иргэдийн төлөөллийн байгууллагын дүрмийг гишүүдийн олонхын саналаар батална.

22.4.Иргэдийн төлөөллийн байгууллагын гишүүн бүр саналын нэг эрхтэй байна.

22.5.Иргэдийн төлөөллийн байгууллага төсөл хэрэгжүүлэх газар, үл хөдлөх эд хөрөнгө өмчлөгч, эзэмшигчийн эрх, ашиг сонирхлыг хамгаалж, төслийн хэрэгжилтэд хяналт тавина.

23 дугаар зүйл.Төсөл хэрэгжүүлэгчийн эрх, үүрэг

23.1.Төсөл хэрэгжүүлэгч дараах эрх, үүрэгтэй:

23.1.1.газар, үл хөдлөх эд хөрөнгө өмчлөгч, эзэмшигчтэй хамтран хөндлөнгийн эрх бүхий этгээдээр газар, үл хөдлөх эд хөрөнгийн үнэлгээг хийлгэх;

23.1.2.сонгосон талбай дахь газар, үл хөдлөх эд хөрөнгийг худалдах, худалдан авах үнийн саналыг өмчлөгч, эзэмшигчид танилцуулах;

23.1.3.төсөл хэрэгжүүлэхтэй холбогдох үйл ажиллагааны зардал, хөрөнгийг бүрдүүлэх, захиран зарцуулах;

23.1.4.сонгосон талбай дахь газар, үл хөдлөх эд хөрөнгийн өмчлөгч, эзэмшигчийн гаргасан хүсэлтийг үндэслэн төлөвлөгөөнд өөрчлөлт оруулах хүсэлт гаргах;

23.1.5.төсөл, төлөвлөгөө боловсруулах, батлуулах, хэрэгжүүлэх, аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга газар, үл хөдлөх эд хөрөнгө өмчлөгч, эзэмшигчтэй харилцан тохиролцож гэрээ байгуулах, гэрээний биелэлтийг хамтран дүгнэх;

23.1.6.төслийн хэрэгжилтийн талаар оролцогч талуудад тайлагнах, хяналтын хороогоор хэлэлцүүлэх;

23.1.7.төсөлд оролцогч талуудыг төсөл, төлөвлөгөөтэй холбоотой үнэн, зөв мэдээ, тооцоо судалгаагаар хангаж, шаардсан мэдээллийг гаргаж өгөх;

23.1.8.төсөл хэрэгжүүлэхэд байгаль орчны, эрүүл ахуйн, аюулгүй байдлын болон бусад холбогдох хууль тогтоомж, норм, дүрэм, журам, стандартын шаардлагыг мөрдөх;

23.1.9.төсөл хэрэгжүүлэхэд Барилгын тухай хуулийн 15 дугаар зүйл, Хот байгуулалтын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийг баримтлах.

24 дүгээр зүйл.Төсөлд оролцогч талуудын байгуулах гэрээ

24.1.Төсөл хэрэгжүүлэхэд аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга, газар, үл хөдлөх эд хөрөнгийн өмчлөгч, эзэмшигч, төсөл хэрэгжүүлэгч оролцсон гурван талт гэрээ байгуулна.

24.2.Гэрээнд дараах зүйлийг тусгана:

24.2.1.гэрээнд оролцогч талуудын нэр, хаяг, регистрийн дугаар болон улсын бүртгэлийн гэрчилгээний дугаар;

24.2.2.гэрээний хүчин төгөлдөр үйлчлэх хугацаа;

24.2.3.гэрээнд оролцогчдын эрх, үүрэг, хариуцлага;

24.2.4.иргэн, хуулийн этгээдийн газар өмчлөх, эзэмших эрхийн талаарх мэдээлэл;

24.2.5.баригдах орон сууц, бусад барилга байгууламжийн мэдээлэл;

24.2.6.эд хөрөнгө өмчлөх эрхийн гэрчилгээнд урьдчилсан тэмдэглэгээ хийлгэх нөхцөл, хугацаа, эрх шилжүүлэх нөхцөл;

24.2.7.хөдлөх хөрөнгө чөлөөлөх хугацаа;

24.2.8.газар, үл хөдлөх эд хөрөнгийн өмчлөгч, эзэмшигчид олгох нөхөх олговрын хэмжээ, түүнийг олгох нөхцөл, хугацаа;

24.2.9.газар, үл хөдлөх эд хөрөнгийн үнэлгээ, эрх шилжүүлэлт, нэгж талбарын өөрчлөн зохион байгуулалт, нөхөх олговор, төслийн санхүүжилт, төсөл хэрэгжүүлэх арга хэмжээний болон газар, үл хөдлөх эд хөрөнгийн өмчлөгч, эзэмшигчийг нүүлгэх, түр суурьшуулах асуудлыг бүрэн тусгасан төлөвлөгөөг гэрээний салшгүй хэсэг болгон хавсаргах;

24.2.10.гэрээг цуцлах нөхцөл;

24.2.11.давагдашгүй хүчин зүйл.

24.3.Төсөл хэрэгжүүлэгчийн дампуурлыг шүүх зарласан тохиолдолд төслийг үргэлжлүүлэн дуусгах арга хэмжээг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга зохион байгуулна.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ СОНГОСОН ТАЛБАЙ ДАХЬ ҮЛ ХӨДЛӨХ ЭД ХӨРӨНГИЙН ЭРХ ШИЛЖҮҮЛЭХ

25 дугаар зүйл.Газар, үл хөдлөх эд хөрөнгийн эрх шилжүүлэх

25.1.Төсөл хэрэгжүүлэгч нь сонгосон талбай дахь газар, үл хөдлөх эд хөрөнгийг өмчлөгч, эзэмшигчтэй харилцан тохиролцож, гэрээ байгуулсны үндсэн дээр дараах аргаар шилжүүлж авна.

25.1.1.газрыг газраар солих;

25.1.2.газрыг орон сууцаар солих;

25.1.3.газрыг худалдах, худалдан авах;

25.1.4.орон сууцыг орон сууцаар солих;

25.1.5.орон сууцыг худалдах- худалдан авах;

25.1.6.бусад.

25.2.Сонгосон талбайд аж ахуйн үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа иргэн, хуулийн этгээдийн үл хөдлөх эд хөрөнгийг эрх бүхий үнэлгээний байгууллагаар үнэлүүлж, төсөл хэрэгжүүлэгч үнийг санал болгоно.

25.3.Хэрэв тухайн үл хөдлөх эд хөрөнгө нь гуравдагч этгээдийн барьцаанд байгаа бол төсөл хэрэгжүүлэгч нь төслийн тухай уг этгээдэд мэдэгдэх бөгөөд Иргэний хууль, Үл хөдлөх эд хөрөнгийн барьцааны тухай⁹ хуульд заасан журмын дагуу зохицуулна.

25.4.Эрх шилжүүлэх, улсын бүртгэлд бүртгэхтэй холбогдсон харилцааг Эд хөрөнгө өмчлөх эрх, түүнтэй холбоотой эд хөрөнгийн бус эрхийн улсын бүртгэлийн тухай¹⁰хуульд зааснаар зохицуулна.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ ХЯНАЛТЫН ТОГТОЛЦОО

26 дугаар зүйл.Хяналтын хороо

26.1.Төслийн хэрэгжилтэд хяналт тавих чиг үүрэг бүхий хяналтын хороо (цаашид “хороо” гэх)-г тухайн засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлага, газар, үл хөдлөх эд хөрөнгийн өмчлөгч, эзэмшигчдийн төлөөллийн байгууллага, мэргэжлийн байгууллагын төлөөллийг оролцуулан байгуулна. Уг хороог төсөл хэрэгжүүлэх шийдвэр гарсны дараа тухайн шатны Засаг даргын шийдвэрээр байгуулна.

26.2.Хороо таваас доошгүй, сондгой тооны гишүүдээс бүрдэнэ.

26.3.Хорооны бүрэн эрх гурван талт гэрээний хугацаанд хэрэгжинэ.

26.4.Хорооны бүрэн эрх:

26.4.1.төслийн хэрэгжилтэд хөндлөнгийн хяналт тавих, төслийн хэрэгжилттэй холбоотой гомдол, саналыг хэлэлцэх;

26.4.2.нөхөх олговрын хэмжээг тогтоох зорилгоор үнэлгээ хийх ажлыг зохион байгуулах.

26.5.Хороо өөрийн дүрэмтэй байх бөгөөд дүрмийг гишүүдийн олонхын саналаар батална.

26.6.Хорооны даргыг хорооны гишүүдийн олонхын саналаар сонгоно.

26.7.Хороо олонхын саналаар шийдвэр гаргана.

26.8.Төслийн хэрэгжилтэд хөндлөнгийн хяналтыг холбогдох шатны мэргэжлийн хяналтын байгууллага хэрэгжүүлнэ.

⁹Үл хөдлөх эд хөрөнгийн барьцааны тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2009 оны 28 дугаарт нийтлэгдсэн.

¹⁰Эд хөрөнгө өмчлөх эрх, түүнтэй холбоотой эд хөрөнгийн бус эрхийн улсын бүртгэлийн тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2003 оны 25 дугаарт нийтлэгдсэн.

**ДОЛООДУГААР БҮЛЭГ
ХАРИУЦЛАГА**

**27 дугаар зүйл. Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх тухай
хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага**

27.1. Энэ хуулийг зөрчсөн иргэн, хуулийн этгээд, албан тушаалтанд холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу хариуцлага хүлээлгэнэ.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 06 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ХОТ БАЙГУУЛАЛТЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Хот байгуулалтын тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах хэсэг, заалт нэмсүгэй:

1/3 дугаар зүйлийн 3.1.18 дахь заалт:

“3.1.18. “хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх төсөл” гэж Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх тухай хуулийн 4.1.11-д заасныг;”

2/11 дүгээр зүйлийн 11.1.9 дэх заалт:

“11.1.9. хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх төсөл;”

3/12 дугаар зүйлийн 12.10 дахь хэсэг:

“12.10. Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх төсөл нь Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх тухай хуулийн 20.1-д заасан шаардлагыг хангасан байна.”

4/21 дүгээр зүйлийн 21.1.4 дэх заалт:

“21.1.4. хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх төслийг Хот, суурин газрыг дахин хөгжүүлэх тухай хуулийн дагуу хэрэгжүүлнэ.”

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 06 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ГАЗРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Газрын тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах заалт нэмсүгэй:

1/3 дугаар зүйлийн 3.1.9 дэх заалт:

“3.1.9.”нийтийн эдэлбэрийн газар” гэж зохих журмын дагуу нийтээр ашиглахаар тогтоогдсон төрийн өмчийн газрыг.”

2/4 дүгээр зүйлийн 4.1.6 дахь заалт:

“4.1.6.газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтөд иргэдийн оролцоог хангах.”

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 02-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ХӨДЛӨХ ЭД ХӨРӨНГӨ БОЛОН ЭДИЙН
БУС ХӨРӨНГИЙН БАРЬЦААНЫ ТУХАЙ**

**НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ
НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ**

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

1.1.Энэ хуулийн зорилт нь хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны харилцаанд оролцогч талуудын эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, хөрөнгийн эргэлт, санхүүгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэхэд оршино.

2 дугаар зүйл.Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны тухай хууль тогтоомж

2.1.Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны тухай хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль¹, Иргэний хууль², энэ хууль болон эдгээр хуультай нийцүүлэн гаргасан хууль, захиргааны хэм хэмжээний актаас бүрдэнэ.

2.2.Ашигт малтмалын хайгуулын болон ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг барьцаалахтай холбогдсон харилцааг Ашигт малтмалын тухай хуулиар³ зохицуулна.

2.3.Зохицуулалттай зах зээл дэх үнэт цаасыг барьцаалахтай холбогдсон харилцааг энэ хуульд үндэслэн үнэт цаасыг зохицуулах, хянах эрх бүхий байгууллагын тогтоосон журмаар зохицуулна.

2.4.Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөрөөр заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл.Хуулийн үйлчлэх хүрээ

3.1.Энэ хууль нь иргэн, хуулийн этгээдийн хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгөтэй холбоотой гэрээ, хуульд зааснаар үүсэх барьцааны харилцаанд үйлчилнэ.

3.2.Энэ хууль нь санхүүгийн түрээсийн гэрээний түрээслүүлэгчийн эрх, авлага худалдан авагчийн эрх, зээлээр худалдах, худалдан авах гэрээний үүргээ зөрчсөн худалдан авагчаас гэрээний зүйлээ буцаан шаардах болон эд хөрөнгө буцаан худалдан авах болзолтой хийсэн худалдах, худалдан авах гэрээний дагуу гэрээний зүйлийг буцаан худалдан авах худалдагчийн эрх, эд хөрөнгийг давуу эрхээр худалдан авах эрх бүхий этгээдийн эрхэд барьцааны эрхийн нэгэн адил үйлчлэх бөгөөд тэдгээрийн хувьд зөвхөн эрх хэрэгжүүлэх дараалал болон бүртгэлийн харилцааг зохицуулна.

4 дүгээр зүйл.Хуулийн нэр томьёоны тодорхойлолт

4.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томьёог доор дурдсан утгаар ойлгоно:

¹Монгол Улсын Үндсэн хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1992 оны 01 дугаарт нийтлэгдсэн.

²Иргэний хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2002 оны 07 дугаарт нийтлэгдсэн.

³Ашигт малтмалын тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2006 оны 30 дугаарт нийтлэгдсэн.

4.1.1.“баталгаажилт” гэж барьцааны эрх гуравдагч этгээдийн өмнө хүчин төгөлдөр байх, барьцааны зүйлээс шаардлагаа хангуулах барьцаалагчийн эрхийн дарааллыг баталгаажуулсныг;

4.1.2.“барьцааны зүйлийг захиран зарцуулснаас олсон орлого” гэж барьцаа хөрөнгийг худалдан борлуулах болон бусад байдлаар гүйлгээнд оруулснаас олсон эд хөрөнгө, мөнгө, мөнгөтэй адилтгах хөрөнгө, барьцаа хөрөнгө гэмтсэн, устсантай холбоотой гэм хор учруулсны төлбөр, дайчлан гаргуулсны нөхөх олговор болон даатгалын нөхөн төлбөрийг;

4.1.3.“барьцаалан барих эрх” гэж эд хөрөнгийн доголдол, гэмтлийг арилгах, тээвэрлэх, хадгалах үйлчилгээ үзүүлсэн, засварласан, сайжруулсан этгээдэд ийнхүү үйлчилгээ үзүүлсний төлөөх хөлс, төлбөрийг шилжүүлэх хүртэл хугацаанд тухайн эд хөрөнгийг хуульд заасан эрх бүхий этгээд эзэмшилдээ байлгахыг;

4.1.4.“худалдагчийн барьцааны эрх” гэж эд хөрөнгийг зээлээр худалдсан худалдагч, эсхүл худалдан авагчид эд хөрөнгийг худалдан авах зээл олгосон зээлдүүлэгч үүргийн гүйцэтгэлийн баталгаа болгож тухайн худалдсан эд зүйлийг барьцаанд авахыг;

4.1.5.“хуульд зааснаар үүсэх барьцааны эрх” гэж шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх, татвар болон дампуурлын харилцааг зохицуулсан хуульд заасны дагуу үүсэх барьцааны эрхийг.

5 дугаар зүйл.Барьцааны талууд

5.1.Барьцаалагч нь үүрэг гүйцэтгэгч үүргээ гүйцэтгээгүй тохиолдолд өөрийн шаардлагыг хангуулах үүргийн гүйцэтгэлийн баталгаа болгон хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийг барьцаалсан иргэн, хуулийн этгээд байна.

5.2.Барьцаалуулагч нь үүргийн гүйцэтгэлийг хангах баталгаа болгон өөрийн өмчлөлийн хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийг барьцаалуулсан иргэн, хуулийн этгээд байна.

5.3.Барьцаалуулагч нь үүрэг гүйцэтгэгч, эсхүл гуравдагч этгээд байж болно.

6 дугаар зүйл.Барьцаагаар хангах үүрэг

6.1.Барьцаагаар хангах үүрэг нь мөнгөн хэлбэрээр илэрхийлж болох нэг буюу хэд хэдэн үндсэн үүрэг, хууль болон гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол тэдгээртэй холбоотой бусад дагалдах үүрэг байна.

6.2. Үндсэн үүргийг биелүүлээгүйн улмаас барьцааны шаардлагыг хангуулахтай холбогдон барьцаалагчид учирсан хохирол, нэмэгдүүлсэн хүү, анз, тэмдэгтийн хураамж болон нөхөн төлүүлэх шүүхийн зардал нь дагалдах үүрэгт хамаарна.

6.3. Гэрээнд заасан бол барьцаагаар хангах үүргийн хэмжээ өөрчлөгдөж болно.

6.4. Гэрээнд заасан бол ирээдүйд бий болох, эсхүл болзол тавьсан үүргийг хангахад барьцааг хэрэглэж болно.

7 дугаар зүйл. Барьцааны зүйл

7.1. Иргэний гүйлгээнээс хасагдаагүй бусдын өмчлөлд шилжүүлж болох бодитой байгаа, эсхүл ирээдүйд бий болох хөдлөх эд хөрөнгө, бүх төрлийн хувьцаа, үнэт цаас, шаардах эрх, шинжлэх ухаан, утга зохиол, урлагийн бүх төрлийн бүтээл, шинэ бүтээл, бүтээгдэхүүний загвар, барааны тэмдэг, ашигтай загвар болон бусад хөдлөх эд хөрөнгө, эдийн бус хөрөнгө нь барьцааны зүйл байж болно.

7.2. Хуульд заасны дагуу төлбөр гаргуулж болохгүй хөдлөх эд хөрөнгө болон бусдын өмчлөлд шилжүүлж үл болох эрх барьцааны зүйл байж болохгүй.

7.3. Хууль, гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол барьцааны зүйлийг захиран зарцуулснаас олсон орлого барьцааны зүйл байна.

7.4. Барьцааны гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол барьцааны зүйлийн үр шим барьцааны зүйл байна.

7.5. Барьцааны гэрээнд заасан бол барьцааны зүйл, түүний тоо хэмжээ өөрчлөгдөж болно.

8 дугаар зүйл. Барьцааны эрх үүсэх үндэслэл

8.1. Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцаа нь хуульд зааснаар, эсхүл барьцаалагч, барьцаалуулагчийн хооронд байгуулсан гэрээний үндсэн дээр үүснэ.

8.2. Хуульд зааснаар үүсэх барьцааны харилцаанд энэ хуульд заасан барьцааны эрхийн баталгаажилт, барьцааны эрхийг хэрэгжүүлэх дараалалтай холбоотой зохицуулалтаас бусад зүйл, заалт хамаарахгүй.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ БАРЬЦААНЫ ГЭРЭЭ БОЛОН БАРЬЦААНЫ БАТАЛГААЖИЛТ

9 дүгээр зүйл. Гэрээний үндсэн дээр үүсэх барьцааны эрх

9.1. Гэрээний үндсэн дээр үүсэх барьцааны эрх нь барьцаалагч, барьцаалуулагчийн хооронд барьцааны гэрээг бичгээр байгуулснаар үүснэ.

9.2. Гэрээний үндсэн дээр үүсэх барьцааны үед барьцааны зүйлийг барьцаалагчийн эзэмшилд шилжүүлж болно.

10 дугаар зүйл. Барьцааны гэрээний агуулга

10.1. Барьцааны гэрээг Иргэний хуулийн нийтлэг журам, энэ хуулийг баримтлан бичгээр байгуулах бөгөөд түүнд дараах зүйлийг тусгана:

10.1.1. барьцаалагч болон барьцаалуулагч нь иргэн бол эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, регистрийн дугаар, оршин суугаа газрын хаяг, хуулийн этгээд бол оноосон нэр, хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн дугаар, оршин байгаа газрын хаяг;

10.1.2. барьцаагаар хангах үүрэг, гэрээ байгуулах үед мэдэгдэж байгаа бол барьцаагаар хангагдах шаардлагын хэмжээ;

10.1.3. барьцаалагч, барьцаалуулагч талууд гэрээндээ барьцаагаар хангах үүргийг ирээдүйд үүсэх, эсхүл өөрчлөгдөж болохоор тохиролцсон бол түүнийг тодорхойлох журам, бусад нөхцөл;

10.1.4. барьцааны зүйлийн тодорхойлолт, түүний нэг бүрийн, эсхүл төрлийн шинжээр тодорхойлогдох байдал;

10.1.5. барьцааны гэрээний үргэлжлэх хугацаанд барьцааны зүйлийг эзэмшилдээ байлгах тал;

10.1.6. барьцааны гэрээ байгуулсан он, сар, өдөр.

10.2. Дараах этгээдийн талаар энэ хуулийн 10.1.1-д заасан мэдээллийг барьцааны гэрээнд тусгана:

10.2.1. үүрэг гүйцэтгэгч нь барьцаалуулагч биш бол үүрэг гүйцэтгэгчийн;

10.2.2.барьцааны зүйл нь дундын хөрөнгө бол дундаа өмчлөгчдийн;

10.2.3.үүрэг гүйцэтгүүлэгч буюу барьцаалагч нь хэд хэдэн этгээд бол үүрэг гүйцэтгүүлэгчдийн.

10.3.Барьцааны гэрээнд барьцаалагч, барьцаалуулагч, эсхүл тэдгээрийн төлөөлөгч гарын үсэг зурж, баталгаажуулсан байна.

10.4.Бичгээр байгуулаагүй барьцааны гэрээ хүчин төгөлдөр бус байна.

11 дүгээр зүйл.Барьцааны баталгаажилт

11.1.Барьцааны гэрээнд барьцааны зүйлийг барьцаалагчийн эзэмшилд шилжүүлэхээр заасан бол барьцааны зүйлийг барьцаалагчийн буюу түүний итгэмжилсэн төлөөлөгчийн эзэмшилд шилжүүлснээр барьцаа баталгаажна.

11.2.Барьцааны зүйлийг барьцаалагчийн эзэмшилд шилжүүлээгүй бол энэ хуульд заасны дагуу барьцааны мэдэгдлийг цахим мэдээллийн санд бүртгүүлснээр барьцаа баталгаажна.

11.3.Хуульд зааснаар үүссэн барьцаа нь барьцааны мэдэгдлийг цахим мэдээллийн санд бүртгүүлснээр баталгаажна.

11.4.Баталгаажсан барьцааны эрхийг бусдад шилжүүлсэн нь барьцааны баталгаажилтыг дуусгавар болгох, эсхүл тухайн барьцааны эрхийн дарааллыг өөрчлөх үндэслэл болохгүй.

11.5.Барьцааны эрх нь өөр хэлбэрээр тасалдалгүй баталгаажсан бол анх баталгаажсан үеэс баталгаажсанд тооцно.

12 дугаар зүйл.Барьцаа баталгаажих онцлог зохицуулалт

12.1.Мөнгөн хадгаламж барьцаалсан бол тухайн хадгаламжийн дансыг барьцаалагч хяналтдаа авснаар түүний барьцаа баталгаажна.

12.2.Тухайн барьцааны зүйлийн хувьд барьцаалагчийн эрх баталгаажсан бол барьцааны зүйлийг захиран зарцуулснаас олсон орлогын барьцааг мөн баталгаажсанд тооцно.

12.3.Барьцааны зүйлийг захиран зарцуулснаас олсон орлого болох нь танигдах боломжгүй, цахим мэдээллийн сангийн бүртгэлд энэ

талаар тодорхой тусгаагүй бол барьцаалуулагч барьцааны зүйлийг захиран зарцуулснаас олсон орлогыг хүлээн авснаас хойш 15 хоногийн дараа барьцааны баталгаажилт дуусгавар болно.

12.4.Автотээврийн хэрэгслийн барьцааны мэдэгдлийг тээврийн хэрэгслийн нэг бүрийн сериал дугаараар цахим мэдээллийн санд бүртгүүлснээр баталгаажсанд тооцно.

12.5.Энэ хуулийн 40.3-т заасны дагуу бүртгүүлсэн бол барьцааны эрх үүсмэгц ийнхүү бүртгүүлсэн үеэс барьцааны эрхийг баталгаажсанд тооцно.

12.6.Эд хөрөнгийг зээлээр худалдсан худалдагч, эсхүл худалдан авагчид эд хөрөнгийг худалдан авах зээл олгосон зээлдүүлэгч худалдсан эд зүйлийг худалдан авагчид шилжүүлснээс хойш 10 хоногийн дотор цахим мэдээллийн санд бүртгүүлснээр худалдагчийн барьцааны эрх эд зүйлийг шилжүүлсэн үеэс баталгаажсанд тооцно.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ БАРЬЦААНЫ ЭРХИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ДАРААЛЛЫН ЗАРЧИМ, БАРЬЦААЛАГЧИЙН ДАВУУ ЭРХ

13 дугаар зүйл.Барьцааны эрхийг хэрэгжүүлэх дараалал

13.1.Энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол нэг барьцааны зүйлээс үүргийн гүйцэтгэлээ тэргүүн ээлжид хангуулах хэд хэдэн барьцаалагчийн эрхийн дарааллыг барьцаа баталгаажсан цаг хугацааны дарааллаар тодорхойлно.

13.2.Баталгаажсан барьцаа нь баталгаажгаагүй барьцаанаас барьцааны эрх нь хэзээ үүссэнээс үл хамааран давуу эрхтэй байна.

13.3.Баталгаажгаагүй хэд хэдэн барьцааны хувьд барьцаалагчдын эрхийн дарааллыг тогтооходоо барьцааны эрх үүссэн дарааллыг баримтлана.

14 дүгээр зүйл.Барьцааны зүйлийг захиран зарцуулснаас олсон орлогын барьцааны дараалал

14.1.Барьцааны зүйлийг захиран зарцуулснаас олсон орлогын хувьд тухайн барьцааны зүйлийн талаар барьцаалагчдын эдэлж байсан эрхийн дараалал хэвээр хадгалагдана.

15 дугаар зүйл.Худалдагчийн барьцааны давуу эрх

15.1.Худалдан авагчид тоног төхөөрөмж, автотээврийн хэрэгслийг худалдан авах зээл олгосон зээлдүүлэгч, эсхүл тоног төхөөрөмж, автотээврийн хэрэгслийг зээлээр худалдсан худалдагч эд хөрөнгийг худалдан авагчид шилжүүлснээс хойш 10 хоногийн дотор цахим мэдээллийн санд бүртгүүлэн барьцааны эрхээ баталгаажуулсан бол цаг хугацааны дарааллаас үл хамааран бусад баталгаажсан барьцаалагчаас өмнө шаардлагаа хангуулах давуу эрхтэй.

16 дугаар зүйл.Мал, тэжээвэр амьтан барьцаалагчийн давуу эрх

16.1.Мал, тэжээвэр амьтны хүнс тэжээл авах болон тэдгээрийн эмчилгээний зорилгоор хөрөнгө шилжүүлсэн этгээд нь барьцааны эрхээ баталгаажуулсан бол тухайн мал, тэжээвэр амьтан болон тэдгээрийг захиран зарцуулснаас олсон орлогын хувьд цаг хугацааны дарааллаас үл хамааран бусад баталгаажсан барьцаалагчаас өмнө шаардлагаа хангуулах давуу эрхтэй.

17 дугаар зүйл.Үр тариа барьцаалагчийн давуу эрх

17.1.Хуульд зааснаар эзэмшиж байгаа газартаа тарьж ургуулж байгаа үр тарианы баталгаажсан барьцааны эрх нь тухайн газрын өмчлөгчийн шаардах эрх болон газар барьцаалагчийн шаардлагаас давуу эрхтэй байна.

17.2.Үр тариаг тарихаас өмнө зургаан сарын дотор, эсхүл үр тариа ургаж байх үед ургуулах, хураах боломжийг олгох зорилгоор үүссэн үүргийн гүйцэтгэлийг хангаж байгаа баталгаажсан барьцаа нь тухайн үр тарианы хувьд цаг хугацааны дарааллаас үл хамааран бусад баталгаажсан барьцаанаас давуу эрхтэй байна.

18 дугаар зүйл.Барьцаалан барих эрх бүхий этгээдийн давуу эрх

18.1.Иргэний хуулийн 354, 392, 422.3.8, 429.17-д заасны дагуу эд хөрөнгийг барьцаалан барьсан этгээд нь тухайн хөдлөх эд хөрөнгийг хувьд баталгаажсан барьцааны эрхтэй бусад барьцаалагчаас тэргүүн ээлжид үүргээ хангуулах давуу эрхтэй.

19 дүгээр зүйл. Үл хөдлөх эд хөрөнгийн энгийн бүрдэл хэсэг болсон хөдлөх эд хөрөнгийн барьцааны эрх

19.1. Барьцааны гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол барьцаалагдсан хөдлөх эд хөрөнгө нь үл хөдлөх эд хөрөнгийн энгийн бүрдэл хэсэг болсон бол тухайн хөдлөх эд хөрөнгийн барьцааны эрх хэвээр үргэлжилнэ.

19.2. Үл хөдлөх эд хөрөнгийн энгийн бүрдэл хэсэг болсон барьцааны эрх баталгаажихаас өмнө тухайн үл хөдлөх эд хөрөнгөд үүссэн эрхийг холбогдох хуульд заасан журмын дагуу улсын бүртгэлд бүртгүүлснээс бусад тохиолдолд энгийн бүрдэл хэсгийн барьцаа нь тухайн үл хөдлөх эд хөрөнгөтэй холбоотой аливаа эрхийн хувьд давуу эрхтэй байна.

19.3. Барьцаалагдсан хөдлөх эд хөрөнгө нь үл хөдлөх хөрөнгийн үндсэн бүрдэл хэсэг болсон бол тухайн хөдлөх эд хөрөнгийн барьцааны эрх дуусгавар болно.

20 дугаар зүйл. Бусад эд юмстай нэгдсэн эд хөрөнгийн барьцааны эрх

20.1. Гол эд юмстай нэгдсэн хөдлөх эд хөрөнгийн барьцааны эрх ийнхүү нэгдсэний дараа хэвээр үргэлжилнэ.

20.2. Энэ хуулийн 20.1-д заасан барьцааны эрх энэ хуульд заасны дагуу гол эд юмстай нэгдэх үед баталгаажсан байсан бол ийнхүү нэгдсэний дараа эд хөрөнгийн барьцааны эрхийг баталгаажсанд тооцно.

20.3. Гол эд юмстай нэгдсэн эд хөрөнгийн баталгаажсан барьцааны эрх нь гол эд юмс дахь барьцааны эрхээс давуу эрхтэй.

21 дүгээр зүйл. Орлуулагдах эд хөрөнгө нийлэх, холилдох үеийн барьцааны эрх

21.1. Барьцааны зүйл болох орлуулагдах хөдлөх эд хөрөнгө нь бусдын эд хөрөнгөтэй нийлсэн, холилдсон бол ийнхүү нийлж, холилдсоны үр дүнд бий болсон эд хөрөнгө барьцааны зүйл байна.

21.2. Барьцааны зүйл нийлэх, холилдохоос өмнө барьцаа баталгаажсан бол нийлж, холилдсоны үр дүнд бий болсон эд хөрөнгө дэх барьцааг баталгаажсанд тооцно.

21.3. Энэ хуулийн 21.4-т зааснаас бусад тохиолдолд нийлсэн, холилдсоны үр дүнд бий болсон эд хөрөнгийн барьцааны эрхийн

дарааллыг хөдлөх эд хөрөнгийн барьцаа баталгаажсан цаг хугацааны дарааллаар тогтооно.

21.4.Нийлж, холилдсоны үр дүнд бий болсон эд хөрөнгөд хэд хэдэн барьцааны эрх үүсэж байвал барьцааны эрхийг хэрэгжүүлэх дарааллыг дараах байдлаар тогтооно:

21.4.1.хөдлөх эд хөрөнгө нийлэх, холилдох үед баталгаажсан барьцаа баталгаажаагүй барьцааны эрхээс тэргүүн ээлжид хангагдах;

21.4.2.хэд хэдэн баталгаажаагүй барьцааны хувьд түрүүлж үүссэн барьцааны эрхийг тэргүүн ээлжид хангах;

21.4.3.хэд хэдэн баталгаажсан барьцааны хувьд тэдгээрийн барьцааны эрхийн шаардлагыг нийлж, холилдсоноос бий болсон эд хөрөнгийн үнээс эд хөрөнгө нийлэх, холилдох үеийн үнэ цэнэд хувь тэнцүүлэн хангах.

22 дугаар зүйл.Барьцаалагч давуу эрхийн дарааллаа өөрчлөх

22.1.Барьцаалагч нь аль нэг барьцаалагчтай барьцааны шаардлагаа хангуулах дарааллыг бичгээр гэрээ байгуулснаар хэдийд ч бууруулан өөрчилж болно.

23 дугаар зүйл.Барьцааны зүйлийг бусдын өмчлөлд шилжүүлэх

23.1.Гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол барьцаалуулагч барьцааны зүйлийг худалдах, арилжих, бэлэглэх зэргээр захиран зарцуулах бол барьцаалагчид мэдэгдэнэ.

23.2.Барьцаалуулагчийн аж ахуйн үйл ажиллагааны хүрээнд барьцааны зүйлийг худалдахад энэ хуулийн 23.1-д заасны дагуу мэдэгдэх шаардлагагүй.

23.3.Энэ хуулийн 23.2-т заасан аж ахуйн үйл ажиллагааны хүрээнд барьцааны зүйлийг худалдах үйл ажиллагаанд тодорхой төрлийн эд хөрөнгийг ашгийн төлөө, тогтмол худалдан борлуулах үйл ажиллагаа эрхэлдэг этгээд барьцаалуулсан хөрөнгөө худалдан борлуулах ажиллагаа хамаарна.

24 дүгээр зүйл.Барьцааны зүйлийг бусдын өмчлөлд шилжүүлэхэд барьцааны шаардлага хэвээр хадгалагдах

24.1.Хууль, гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол барьцааны зүйлийг худалдах, арилжих болон бусад хэлбэрээр өмчлөгч өөрчлөгдсөн тохиолдолд уг хөдлөх эд хөрөнгийн барьцааны эрх хэвээр хадгалагдана.

24.2.Барьцаалуулагчийн аж ахуйн үйл ажиллагааны хүрээнд худалдсан хөдлөх эд хөрөнгө барьцаалагдсаныг мэдэж байсан эсэх, уг барьцааны эрх баталгаажсан эсэхээс үл хамааран худалдан авагч тухайн хөдлөх эд хөрөнгийг барьцааны эрхгүйгээр шилжүүлэн авна.

24.3.Барьцаалагч зөвшөөрсөн бол тухайн хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгө барьцааны эрхгүйгээр бусдад шилжинэ.

24.4.Барьцааны зүйлийг өмчлөлдөө шилжүүлэн авсан этгээд тухайн хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгө барьцаалагдсаныг мэдээгүй, мэдэх боломжгүй байсан бөгөөд энэ хуульд заасны дагуу баталгаажихаас өмнө зохих төлбөртэйгөөр шилжүүлэн авсан бол тухайн хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгө нь уг этгээдийн өмчлөлд барьцааны эрхгүйгээр шилжинэ.

24.5.Автотээврийн хэрэгсэл худалдан авагч нь уг хөрөнгийг шилжүүлэн авах үед бусдад барьцаалагдсаныг мэдээгүй бөгөөд энэ хуулийн 12.4-т заасны дагуу баталгаажаагүй бол барьцааны эрхгүйгээр шилжүүлэн авна.

24.6.Энэ хуулийн 24.2, 24.3, 24.4, 24.5-д заасан журмын дагуу барьцааны зүйлийг захиран зарцуулсан бол ийнхүү захиран зарцуулснаас олсон орлогод энэ хуулийн 12.3-т заасны дагуу барьцааны эрх үүснэ.

25 дугаар зүйл.Авлага барьцаалах онцлог

25.1.Авлагын барьцаа нь энэ хуульд заасны дагуу барьцааны мэдэгдлийг бүртгүүлснээр баталгаажна.

25.2.Авлага барьцаалсан бол барьцаалагч барьцаа үүссэн үндэслэл болон түүний баталгаажилтын талаар авлагын үүрэг гүйцэтгэгчид мэдэгдэх үүрэг хүлээхгүй.

25.3.Барьцаалагч нь авлагын үүрэг гүйцэтгэгчид барьцаалуулагч үүргээ зөрчсөн тухай болон барьцааны эрхийн талаар мэдэгдээгүй

бол үүрэг гүйцэтгэгч өөрийн үүргээ барьцаалуулагчийн өмнө гүйцэтгэх бөгөөд уг төлбөрийг барьцаагаар хангагдсан үндсэн үүргийг гүйцэтгэхэд зарцуулна.

25.4.Барьцаалагч нь авлагын үүрэг гүйцэтгэгчид барьцааны эрх болон барьцаалуулагч үүргээ зохих ёсоор гүйцэтгээгүй талаар мэдэгдсэн бөгөөд авлагын үүрэг гүйцэтгэгчийг үүргээ барьцаалагчид гүйцэтгэхийг шаардсан бол уг үүргийн хангалтыг барьцаагаар хангагдсан үндсэн үүргийг гүйцэтгэхэд зарцуулна. Барьцаалагчаас мэдэгдэл хүлээн авснаас хойш авлагын үүрэг гүйцэтгэгч барьцаалуулагчийн өмнө үүргийг гүйцэтгэсэн бол авлагын үүргийг гүйцэтгэсэнд тооцохгүй.

25.5.Энэ хуулийн 25.4-т заасан мэдэгдлийг бичгээр үйлдэх бөгөөд түүнд дараах мэдээллийг тусгасан байна:

25.5.1.барьцаалагчийн нэр;

25.5.2.авлагын хэмжээ, үнийн дүн, хугацаа, хүлээн авах нөхцөл, журам;

25.5.3.авлагыг хэнд гүйцэтгэх талаарх зааварчилгаа;

25.5.4.авлага барьцаалсан талаарх нотлох баримт.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ БАРЬЦААНЫ ЗҮЙЛИЙН ТАЛААРХ ТАЛУУДЫН ЭРХ, ҮҮРЭГ

26 дугаар зүйл.Барьцааны зүйлийг ашиглах

26.1.Барьцааны гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол барьцаалагчийн эзэмшилд шилжээгүй барьцаа /цаашид “эзэмшлийн бус барьцаа” гэх/-ны барьцаалуулагч нь барьцааны зүйлийг зориулалтын дагуу ашиглах эрхтэй.

26.2.Эзэмшлийн бус барьцааны үед барьцаалуулагч нь барьцааны зүйлээс олох орлого, үр шимийг хүртэх эрхтэй бөгөөд барьцааны гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол барьцаалагч уг орлого, үр шимийн талаар аливаа эрх эдлэхгүй.

27 дугаар зүйл.Барьцааны зүйлийг арчлах, засварлах

27.1.Барьцааны гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол эзэмшлийн бус барьцааны барьцаалуулагч нь барьцааны үүрэг дуусгавар болох хүртэл барьцааны зүйлийг арчлан хамгаалж, хууль, гэрээгээр тогтоосон хугацаа, журмын дагуу, хэрэв хугацаа заагаагүй бол зохистой хугацаанд урсгал засвар хийж, гарсан зардлыг хариуцна.

27.2.Барьцааны гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол барьцаалагчийн эзэмшилд шилжсэн барьцаа /цаашид “эзэмшлийн барьцаа” гэх/-ны барьцаалагч нь барьцааны зүйлийг арчлан хамгаалж, шаардлагатай засвар үйлчилгээг хариуцна.

28 дугаар зүйл.Барьцааны зүйлийн даатгал

28.1.Талууд гэрээгээр харилцан тохиролцон барьцааны зүйлийг даатгуулж болно.

28.2.Даатгуулсан барьцааны зүйлийн даатгалын тохиолдол бий болсон тохиолдолд барьцаалагч даатгалын нөхөн төлбөрийн хөрөнгөөс барьцааны шаардлагаа хангуулах эрхтэй.

29 дүгээр зүйл.Барьцааны зүйлийг дайчлан гаргуулснаас үүсэх үр дагавар

29.1.Хэрэв барьцааны зүйлийг хуульд заасны дагуу дайчлан гаргуулсан бөгөөд ийнхүү дайчлан гаргуулсны төлөө нөхөх олговор, үнийг төлсөн бол барьцаалагч нь уг нөхөх олговор, үнээс барьцааны шаардлагаа хангуулах эрхтэй.

30 дугаар зүйл.Барьцааны зүйлийг устгах, гэмтэхээс сэргийлэх

30.1.Барьцааны зүйлийг эзэмшиж байгаа этгээд барьцааны зүйлийн бүрэн бүтэн, эрхийн доголдолгүй байдлыг хангах, түүний дотор бусад этгээдийн хууль бус халдлага, гэнэтийн аюулаас хамгаалахын тулд хууль болон гэрээгээр тогтоосон арга хэмжээг авах, хэрэв энэ талаар хууль болон гэрээнд заагаагүй бол шаардлагатай ердийн арга хэмжээг авах үүрэгтэй.

30.2.Барьцааны зүйл устгах, гэмтэх бодит аюул тулгарсан тохиолдолд барьцааны зүйлийг эзэмшиж байгаа этгээд гэрээний нөгөө талд энэ тухай нэн даруй мэдэгдэнэ.

31 дүгээр зүйл.Барьцааны зүйлийг шалгах

31.1.Барьцааны зүйлийг эзэмшээгүй гэрээний тал барьцааны зүйлийн бодит байдал, арчлалт, хамгаалалтыг нөгөө талд мэдэгдэл өгсний үндсэн дээр шалгах эрхтэй.

31.2.Энэ хуулийн 31.1-д заасан эрхээ хэрэгжүүлэхдээ зайлшгүй шаардлагатайгаас бусад тохиолдолд барьцааны зүйлийг эзэмшиж байгаа этгээдийн эзэмшил, ашиглалтад саад учруулж болохгүй.

32 дугаар зүйл.Барьцаагаар хангах үүргийг шилжүүлэх

32.1.Гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол барьцаагаар хангах үүрэг шилжсэнээр барьцааны эрх хамт шилжсэнд тооцогдоно.

33 дугаар зүйл.Барьцаалуулагч дампуурах, төлбөрийн чадваргүй болох

33.1.Баталгаажсан барьцааны дараалал нь дампуурлын хэргийн нэхэмжлэлийн шаардлага хангах дараалалд нэгэн адил үйлчилнэ.

33.2.Барьцаалуулагчийн эсрэг дампуурлын хэрэг үүссэн тохиолдолд барьцааны эрх хүчин төгөлдөр бөгөөд хэрэг гүйцэтгэгч барьцааны зүйлийг худалдан борлуулсан орлогоос эхний ээлжид барьцаалагчийн шаардлагыг хангаж, үлдсэн хэсэг нь хариуцагчийн хуваарилагдах хөрөнгөд хамаарна.

33.3.Барьцаалуулагч дампуурсан, эсхүл төлбөрийн чадваргүйд тооцогдсон тохиолдолд барьцааны зүйлийг борлуулсан орлого нь барьцаалагчийн шаардлагыг хангахад хүрэлцэхгүй бол ийнхүү хүрээгүй хэсгийг энгийн нэхэмжлэлийн дараалалд шилжүүлнэ.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ БАРЬЦААНЫ МЭДЭГДЛИЙН БҮРТГЭЛ

34 дүгээр зүйл.Бүртгэлийн байгууллага

34.1.Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны мэдэгдлийг бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага /цаашид “бүртгэлийн байгууллага” гэх/ энэ хуульд заасан журмын дагуу цахим мэдээллийн санд бүртгэж бүртгэлийн дугаар олгоно.

34.2.Энэ хуульд заасан барьцааны мэдэгдлийн бүртгэл нь зөвхөн тодорхой өмчлөгчийн хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн хувьд барьцааны эрх үүссэнийг нийтэд мэдэгдэх, барьцааны эрхийн дараалал тогтоох зорилготой бөгөөд сонирхогч этгээд барьцааны гэрээний агуулгын талаар барьцаалагч, эсхүл барьцаалуулагчаас тодруулга хүсч болно.

35 дугаар зүйл.Цахим мэдээллийн сан

35.1.Бүртгэлийн байгууллага нь хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны мэдэгдлийг бүртгэх цахим мэдээллийн сан /цаашид “цахим мэдээллийн сан” гэх/-тай байна.

35.2.Цахим мэдээллийн санг улсын хэмжээнд үүсгэх, түүний тасралтгүй үйл ажиллагаа, хадгалалт, хамгаалалт, найдвартай байдлыг бүртгэлийн байгууллага хариуцна.

35.3.Бүртгэлийн байгууллага нь цахим мэдээллийн санд бүртгэсэн барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлийн талаарх статистик мэдээг сар, улирал, жилээр улсын хэмжээнд нэгтгэн гаргаж, холбогдох эрх бүхий байгууллагад хүргүүлнэ.

35.4.Энэ хуулийн 35.1-д заасан цахим мэдээллийн сан нь улсын хэмжээнд нэгдсэн, нийтэд нээлттэй байна.

36 дугаар зүйл.Цахим мэдээллийн сангийн үйл ажиллагааг зохицуулах журам

36.1.Цахим мэдээллийн санг бүрдүүлэх, мэдээллийг боловсруулах, мэдээлэл өгөх, солилцох, барьцааны эрхийн мэдэгдлийг бүртгэж дугаар олгох, нийтэд нээлттэй байх болон статистикийн зориулалттай мэдээллийн төрлийг тогтоох журмыг бүртгэлийн байгууллагын даргын санал болгосноор улсын бүртгэлийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

37 дугаар зүйл.Цахим мэдээллийн санд хайлт хийх

37.1.Цахим мэдээллийн сан нь барьцааны талаар мэдээлэл авах, хайлт хийхэд олон нийтэд нээлттэй байна.

37.2.Бүртгэлийн байгууллагаас барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлийн лавлагааг авч болно.

38 дугаар зүйл.Үйлчилгээний хураамж

38.1.Цахим мэдээллийн санд хайлт хийх, хуульд зааснаар үүсэх барьцааны мэдэгдлийг бүртгүүлэх болон барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлийг цуцлахад үйлчилгээний хураамж төлөхгүй.

38.2.Барьцааны мэдэгдлийг цахим мэдээллийн санд бүртгүүлэх, бүртгэлд өөрчлөлт оруулах, бүртгэлийн хугацааг сунгах болон лавлагаа авахад Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд⁴ заасан үйлчилгээний хураамж төлнө.

⁴Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2011 оны 01 дугаарт нийтлэгдсэн.

39 дүгээр зүйл.Барьцааны мэдэгдэл

39.1.Барьцааны мэдэгдэлд дараах зүйлийг тусгана:

39.1.1.барьцаалуулагч нь иргэн бол түүний овог, эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, регистрийн дугаар /гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүн бол паспорт буюу түүнтэй адилтгах баримт бичгийн дугаар/, оршин суугаа газрын хаяг, хуулийн этгээд бол нэр, бүртгэлийн дугаар, оршин байгаа газрын хаяг;

39.1.2.барьцаалагч нь иргэн бол түүний овог, эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, оршин суугаа газрын хаяг, хуулийн этгээд бол нэр, бүртгэлийн дугаар, оршин байгаа газрын хаяг;

39.1.3.барьцааны зүйл, түүний тоо хэмжээ, ерөнхий дүрслэл;

39.1.4.барьцаагаар хангах үүргийн хугацаа.

39.2.Хэд хэдэн барьцаалагч болон барьцаалуулагчтай бол энэ хуулийн 39.1.1, 39.1.2-т заасан мэдээллийг холбогдох этгээд тус бүрээр тусгана.

40 дүгээр зүйл.Барьцааны мэдэгдлийг бүртгүүлэх

40.1.Барьцааны мэдэгдлийг барьцаалагч, эсхүл түүний төлөөлөгч цахим хэлбэрээр бүртгүүлнэ.

40.2.Барьцаалагч барьцааны мэдэгдлийг бүртгүүлэх зөвшөөрлийг барьцаалуулагчаас бичгээр авах бөгөөд уг зөвшөөрлийг барьцааны гэрээнд тусгаж болно.

40.3.Барьцаалагч болон барьцаалуулагч бичгээр харилцан тохиролцсон бол барьцааны мэдэгдлийг барьцааны гэрээ байгуулахаас өмнө, эсхүл барьцааны гэрээ хүчин төгөлдөр болохоос өмнө бүртгүүлж болно.

40.4.Дампуурлын тухай хууль тогтоомжид заасны дагуу үүсэх барьцааг шүүхээс томилсон хэрэг гүйцэтгэгч, шүүхийн шийдвэрээр үүсэх барьцааг шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх байгууллага, татварын хууль тогтоомжид заасны дагуу үүсэх барьцааг татварын байгууллага барьцаалуулагчийн зөвшөөрөлгүйгээр цахим мэдээллийн санд оруулна.

40.5.Барьцааны гэрээнд энэ хуулийн 39 дүгээр зүйлд заасан мэдээлэлтэй холбоотойгоор бичгээр нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан бол энэ талаар барьцаалагч цахим мэдээллийн санд бүртгүүлнэ.

40.6.Барьцааны гэрээний хугацааг сунгасан тохиолдолд барьцаалагч барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлийн хугацааг сунгах тухай мэдэгдлийг цахим мэдээллийн санд бүртгүүлнэ.

41 дүгээр зүйл.Барьцааны мэдэгдэл хүчин төгөлдөр болох

41.1.Цахим мэдээллийн санд бүртгэгдсэн барьцааны мэдэгдэл нийтэд нээлттэй болсон үеэс хүчин төгөлдөр болно.

41.2.Барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлийн хугацааг сунгах мэдэгдлийг гаргаагүй бол цахим мэдээллийн санд бүртгүүлснээс хойш гурван жилийн хугацаанд барьцааны мэдэгдлийн бүртгэл хүчинтэй байна.

41.3.Барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлийн хугацаа дуусахад тухайн барьцааг сунгах мэдэгдэл бүртгүүлэхээс бусад аргаар баталгаажуулаагүй бол баталгаажаагүй барьцаанд тооцно.

42 дугаар зүйл.Барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах

42.1.Барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах мэдэгдэлд дараах зүйлийг тусгана:

42.1.1.барьцааны мэдэгдлийг бүртгэсэн анхны дугаар;

42.1.2.барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлд өөрчлөлт оруулахыг зөвшөөрсөн барьцаалагчийн энэ хуулийн 39.1.2-т заасан мэдээлэл;

42.1.3.барьцааны мэдэгдэлд шаардагдах бусад мэдээлэл.

42.2.Барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлд барьцааны зүйл нэмэх, эсхүл шинэ барьцаалуулагч, барьцаалагчийн мэдээллийг нэмж оруулах мэдэгдлийг бүртгүүлэхэд шинээр байгуулсан барьцааны гэрээ болон шинэ барьцаалуулагч, барьцаалагчийн зөвшөөрлийг бичгээр авсан байна.

42.3.Барьцааны мэдэгдлийн нэмэлт, өөрчлөлт нь зөвхөн тухайн өөрчлөлтийг зөвшөөрсөн барьцаалагчийн хувьд хүчин төгөлдөр байна.

43 дугаар зүйл.Барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлийн хугацааг сунгах

43.1.Барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлийн хугацааг сунгах мэдэгдэлд дараах зүйлийг тусгана:

43.1.1.барьцааны мэдэгдлийг бүртгэсэн анхны дугаар;
43.1.2.барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлийг сунгах зөвшөөрөл өгсөн барьцаалагчийн энэ хуулийн 39.1.2-т заасан мэдээлэл.

43.2.Барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлийн хугацааг сунгах мэдэгдлийг анхны бүртгэлийн хүчин төгөлдөр хугацаа дуусахаас өмнө зургаан сарын дотор бүртгүүлнэ.

43.3.Барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлийн хугацааг сунгах мэдэгдлийг бүртгэснээр анхны бүртгэлийн хүчин төгөлдөр хугацаа сунгалтыг зөвшөөрсөн барьцаалагчийн хувьд дахин гурван жилээр сунгагдсанд тооцно.

44 дүгээр зүйл.Барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлийг цуцлах

44.1.Барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлийг цуцлах мэдэгдэл /цаашид “цуцлах мэдэгдэл” гэх/-д дараах зүйлийг тусгана:

44.1.1.барьцааны мэдэгдлийг бүртгэсэн анхны дугаар;
44.1.2.барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлийг цуцлах зөвшөөрөл өгсөн барьцаалагчийн энэ хуулийн 39.1.2-т заасан мэдээлэл;

44.1.3.цуцлах зөвшөөрөл өгсөн барьцаалагч тус бүрийн хувьд барьцааны мэдэгдлийн бүртгэл хүчин төгөлдөр бус болсон тухай тэмдэглэл.

44.2.Дараах тохиолдолд барьцаалагч нь үүрэг гүйцэтгэгч, эсхүл барьцаалуулагчаас бичгээр мэдэгдэл хүлээн авснаас хойш гурав хоногийн дотор цуцлах мэдэгдлийг цахим мэдээллийн санд бүртгүүлнэ:

44.2.1.барьцаагаар хангагдах шаардлага дуусгавар болсон;

44.2.2.үүрэг гүйцэтгэгч, эсхүл барьцаалуулагч анхны бүртгэл хийлгэх зөвшөөрлийг өгөөгүй.

44.3.Барьцаалагч энэ хуулийн 44.2-т заасан хугацаанд цуцлах мэдэгдлийг цахим мэдээллийн санд бүртгүүлээгүй бол тийнхүү

бүртгүүлээгүйгээс барьцаалуулагчид учирсан хохирол болон гэрээнд заасан тохиолдолд анзыг нөхөн төлнө.

44.4.Хуульд зааснаар үүсэх барьцаагаар хангагдах үүргийн үнийн дүн бүрэн хангагдсан тохиолдолд барьцаалагч барьцаалуулагчаас бичгээр ирүүлсэн мэдэгдлийг хүлээн авснаас хойш 10 хоногийн дотор цуцлах мэдэгдлийг бүртгүүлнэ.

44.5.Цуцлах мэдэгдэл нь зөвхөн цуцлах зөвшөөрөл өгсөн барьцаалагчийн хувьд хүчинтэй байна.

45 дугаар зүйл.Барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлд нэмэлт тайлбар оруулах

45.1.Цахим мэдээллийн санд оруулсан аливаа мэдээллийг залруулах, тодруулах зорилгоор үүрэг гүйцэтгэгч, эсхүл барьцаалуулагч нь нэмэлт тайлбар оруулж болно.

45.2.Энэ хуулийн 45.1-д заасан нэмэлт тайлбарыг оруулсан нь барьцааны мэдэгдлийг хүчин төгөлдөр бус гэж үзэх үндэслэл болохгүй.

45.3.Цахим мэдээллийн санд үнэн зөв мэдээлэл оруулах үүрэгтэй бөгөөд энэ үүргээ зөрчсөнөөс бусдад учирсан хохирлыг мэдээлэл оруулсан буруутай этгээд нөхөн төлнө.

46 дугаар зүйл.Барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлийг татгалзах

46.1.Анх удаа бүртгүүлж байгаа барьцааны мэдэгдэл нь дараах мэдээллийг агуулаагүй байвал цахим мэдээллийн санд бүртгэхээс татгалзана:

- 46.1.1.барьцаалуулагчийн регистрийн дугаар;
- 46.1.2.барьцаалагчийн нэр, оршин суугаа газрын хаяг;
- 46.1.3.барьцааны зүйлийн талаарх тодорхойлолт.

46.2.Барьцааны мэдэгдэлд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай мэдэгдлийн бүртгэлийн дугаар хүчингүй, хугацаа дууссан, цуцлагдсанаас гадна дараах мэдээлэл агуулаагүй байвал бүртгэхээс татгалзана:

46.2.1.нэмэлт, өөрчлөлт орж байгаа үндсэн мэдэгдлийн бүртгэлийн дугаар;

- 46.2.2.барьцаалуулагчийн регистрийн дугаар;
- 46.2.3.барьцаалагчийн нэр, оршин суугаа газрын хаяг.

46.3.Бүртгэлийн хугацааг сунгуулах тухай мэдэгдлийн бүртгэлийн дугаар хүчингүй, хугацаа дууссан, цуцлагдсанаас гадна дараах мэдээлэл агуулаагүй бол бүртгэхээс татгалзана:

46.3.1.хугацааг нь сунгуулах үндсэн мэдэгдлийн дугаар;

46.3.2.мэдэгдлийн сунгагдах хугацаа.

46.4.Барьцааны мэдэгдлийн бүртгэлийг цуцлах тухай мэдэгдлийн хувьд цуцалж байгаа мэдэгдлийн бүртгэлийн дугаар хүчингүй, хугацаа дууссан, цуцлагдсанаас гадна цуцлах гэж байгаа үндсэн мэдэгдлийн дугаарыг агуулаагүй бол бүртгэхээс татгалзана.

46.5.Энэ хуульд заасан барьцааны мэдэгдлийг бүртгүүлэхдээ үйлчилгээний хураамжийг төлөөгүй нь барьцааны мэдэгдлийг бүртгэхээс татгалзах үндэслэл болно.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ БАРЬЦААНЫ ЭРХ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ

47 дугаар зүйл.Барьцааны эрх хэрэгжүүлэх үндэслэл

47.1.Гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол үүрэг гүйцэтгэгч барьцаагаар хангах үүргээ гүйцэтгээгүй тохиолдолд барьцаалагчид барьцааны эрхээ хэрэгжүүлэх эрх үүснэ.

48 дугаар зүйл.Барьцааны эрх хэрэгжүүлэх мэдэгдэл

48.1.Барьцааны эрх хэрэгжүүлэх үндэслэл бүрдсэн бол барьцаалагч нь барьцаалуулагч болон үүрэг гүйцэтгэгчид бичгээр мэдэгдэл өгөх бөгөөд мэдэгдэлд дараах зүйлийг тусгана:

48.1.1.барьцааны гэрээний талаарх мэдээлэл;

48.1.2.барьцааны эрх хэрэгжих нөхцөл бүрдсэн болон барьцааны эрхээ хэрэгжүүлж эхлэх тухай мэдэгдэл;

48.1.3.барьцаалуулагчаас барьцааны шаардлагыг хангах талаар авч болох арга хэмжээ;

48.1.4.уг арга хэмжээг авах эцсийн боломжит хугацаа.

49 дүгээр зүйл.Барьцааны шаардлагыг хангах хугацаа

49.1.Барьцааны шаардлагаа хэрэгжүүлэх мэдэгдэлд өөрөөр заагаагүй бол барьцаалуулагчийн барьцааны шаардлагыг хангах

эцсийн боломжит хугацаа нь барьцааны эрх хэрэгжүүлэх мэдэгдлийг барьцаалуулагчид хүргүүлснээс хойш 14 хоног байна.

50 дугаар зүйл.Барьцааны эрх хэрэгжүүлэх мэдэгдлийг бүртгэлд тэмдэглүүлэх болон бусад барьцаалагчид мэдэгдэх

50.1.Барьцааны шаардлагыг хангуулахаар тогтоосон хугацаа дууссан бол барьцаалагч барьцааны эрхээ хэрэгжүүлнэ.

50.2.Барьцаа нь бүртгэлээр баталгаажсан барьцаа бол барьцаалагч барьцааны шаардлагаа хангах ажиллагаа эхлүүлсэн тухай цахим мэдээллийн санд тэмдэглүүлнэ.

50.3.Барьцааны шаардлагаа хангах ажиллагааг эхлүүлсэн барьцаалагч энэ талаарх мэдэгдлийг тухайн зүйлийг барьцаалан бүртгэлээр баталгаажсан бусад барьцаалагчид барьцааны зүйлийг худалдан борлуулахаас 10-аас доошгүй хоногийн өмнө бүртгэлд заасан хаягаар хүргүүлж мэдэгдэнэ. Энэ хуулийн 50.3-т заасан мэдэгдэлд барьцаалагч, барьцаалуулагч, барьцааны зүйл, барьцааны зүйлийг худалдан борлуулахаар төлөвлөж байгаа арга, хугацаа, байршлын тухай мэдээллийг тусгасан байна.

51 дүгээр зүйл.Барьцааны эрх хангуулах нэхэмжлэл гаргах

51.1.Цахим мэдээллийн санд барьцааны эрх хэрэгжүүлэх мэдэгдлийг бүртгүүлснээр барьцаалагч барьцааны зүйлийг эзэмшилдээ шилжүүлэн авах эрхтэй.

51.2.Барьцаалагч барьцааны зүйлийг эзэмшилдээ авах эрхээ хэрэгжүүлэх боломжгүй бол барьцааны эрхээ хангуулахаар шүүхэд нэхэмжлэл гаргаж болно.

51.3.Барьцаалагч энэ хуулийн 51.2-т заасан нэхэмжлэл гаргахдаа Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн⁵ 69.1.5-д заасан шүүхээс гарах шийдвэрийн биелэлтийг баталгаажуулах хүрээнд барьцааны зүйлийг эзэмшилдээ авах хүсэлт гаргаж болно.

51.4.Шүүгч энэ хуулийн 51.3-т заасан хүсэлтийг хүлээн авснаас хойш долоо хоногийн дотор барьцааны гэрээнд заасан нөхцөл биелсэн гэж үзэж барьцааны зүйлийг барьцаалагчийн эзэмшилд шилжүүлэх тухай захирамж гаргана.

⁵Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2002 оны 08 дугаарт нийтлэгдсэн.

51.5.Барьцааны зүйл нь дахин давтагдашгүй, ховор, орлуулах боломжгүй эд зүйл биш бол барьцаалагчийн хүсэлтээр шүүх барьцааны зүйлийг барьцаалагчийн эзэмшилд шилжүүлэхийн хамт түүнийг худалдан борлуулах зөвшөөрлийг олгож болно.

51.6.Барьцаалагч нь энэ хуулийн 51.4, 51.5-д заасан барьцааны зүйлийг худалдан борлуулсны орлого, энэ хуулийн 51.2-т заасан нэхэмжлэлийг шүүх эцэслэн шийдвэрлэх хүртэл хадгалах үүрэгтэй.

52 дугаар зүйл.Барьцааны эрхээ хэрэгжүүлэхэд саад учруулахыг хориглох

52.1.Барьцаалагчаас барьцааны эрхээ хэрэгжүүлэхээр энэ хуульд заасны дагуу авч хэрэгжүүлсэн хууль ёсны үйлдэлд барьцаалуулагчийн зүгээс хууль бусаар саад учруулахыг хориглоно.

53 дугаар зүйл.Барьцааны шаардлагыг хангах арга

53.1.Барьцаалагч нь барьцааны зүйлийг худалдан борлуулахдаа тухайн барьцааны зүйлийн шинж чанарыг харгалзан үзэж, тухайн нөхцөл байдалд тохирсон аргыг сонгох, барьцааны зүйлийг худалдан борлуулах гуравдагч этгээдийг томилох зэргээр аль болох зардал багатай, шударгаар борлуулах оновчтой арга хэрэгслийг сонгох үүрэгтэй.

53.2.Барьцааны зүйлийг дараах аргаар худалдан борлуулж, барьцааны шаардлагыг хангана:

53.2.1.барьцаалагч өөрөө, эсхүл төлөөлөгчөөр дамжуулан шууд, эсхүл дуудлага худалдаагаар худалдах;

53.2.2.барьцааны зүйлийг хөндлөнгийн этгээдийн дуудлага худалдаагаар худалдах;

53.2.3.тухайн төрлийн эд хөрөнгийг худалдах, худалдан авах тогтсон зах зээл, бирж дээр худалдах.

54 дүгээр зүйл.Барьцааны зүйлийг борлуулснаас олсон орлогыг хуваарилах

54.1.Барьцааны зүйлийг энэ хуулийн 53 дугаар зүйлд заасны дагуу худалдан борлуулахтай холбогдон гарсан зардлыг төлсний дараа барьцаалагч нь барьцааны зүйлийг борлуулснаас олсон орлогыг өөрийн болон бусад барьцаалагчийн барьцааны шаардлагыг энэ хуульд заасан дарааллын дагуу хангаж, үлдэгдлийг нь барьцаалуулагчид олгоно.

54.2.Энэ хуулийн 54.1-д зүйлд заасны дагуу барьцааны зүйлийг худалдан борлуулснаас олсон орлогыг хуваарилахаас 10-аас доошгүй хоногийн өмнө энэ хуулийн 50.3-т заасан этгээдэд орлого хуваарилах он, сар, өдөр, газар, орлого хуваарилахад гаргах шаардлага, нотлох баримтыг хүргүүлж болох хаягийн талаарх мэдэгдлийг хүргүүлэх бөгөөд уг мэдэгдлийг энэ хуулийн 50.3-т заасан мэдэгдэлтэй хамт, эсхүл тусад нь хүргүүлж болно.

54.3.Барьцаалагч энэ хуулийн 54.1-д заасны дагуу барьцааны зүйлийг борлуулснаас олсон орлогыг хуваарилахдаа дараах дарааллыг баримтална:

54.3.1.барьцааны зүйлийг эзэмшилдээ авах, хадгалах, худалдан борлуулахтай холбогдон гарсан бодит зардал;

54.3.2.энэ хуульд заасан өөрөөс өмнөх дарааллын шаардлага;

54.3.3.барьцааны эрхийг хэрэгжүүлж байгаа барьцаалагчийн өөрийн шаардлага;

54.3.4.барьцааны зүйлийг борлуулснаас олсон орлогыг хуваарилахаас өмнө энэ хуулийн 54.2-т заасан мэдэгдэл, нотлох баримт ирүүлсэн дарааллын хувьд дараах бусад барьцаалагчийн шаардлага.

55 дугаар зүйл.Барьцаалуулагчийн барьцааны зүйлээ эгүүлэн авах эрх

55.1.Барьцааны зүйлийг борлуулахаас өмнөх аль ч үе шатанд барьцаалуулагч нь барьцааны шаардлагыг бүрэн хангаж, барьцааны шаардлагыг хангуулах ажиллагааг зогсоох эрхтэй.

55.2.Энэ хуулийн 55.1-д заасан тохиолдолд барьцаалуулагч нь барьцааны шаардлагаа хангуулахтай холбоотой барьцаалагчаас гаргасан зардал, хохирлыг нөхөн төлнө.

56 дугаар зүйл.Барьцааны зүйлийн өмчлөх эрх худалдан авагч болон бусад барьцаалагчид шилжих

56.1.Энэ хуульд заасны дагуу худалдан борлуулсан барьцааны зүйлийг худалдан авсан этгээд тухайн зүйлийг аливаа барьцааны эрхээс чөлөөтэйгээр өөрийн өмчлөлд шилжүүлэн авна.

56.2.Барьцаалагч нь барьцаалуулагч, үүрэг гүйцэтгэгч, тухайн барьцааны зүйлийн хувьд барьцааны эрхээ энэ хуульд заасны дагуу бүртгүүлсэн бусад барьцаалагч бичгээр зөвшөөрсөн тохиолдолд барьцаагаар хангах үүргийг бүхлээр нь буюу хэсэгчлэн хангаснаар тооцож, барьцааны зүйлийг бүхлээр нь буюу хэсэгчлэн өөрийн өмчлөлд шилжүүлэн авч болно.

57 дугаар зүйл.Авлагаас шаардлагаа хангуулах

57.1.Барьцааны зүйл нь авлага бөгөөд үүрэг гүйцэтгэх хугацаа дууссан тохиолдолд барьцаалагч нь үндсэн үүрэг гүйцэтгэгчээс барьцааны шаардлагаа шууд хангуулах эрхтэй.

57.2.Барьцаалсан авлагын үнийн дүнг төлсөн бөгөөд үүргийн гүйцэтгэл нь барьцаагаар хангах үүргээс илүү гарсан тохиолдолд барьцаалагч барьцааны шаардлагаа хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарсан зардлаа суутган тооцож, илүү гарсан төлбөрийг барьцаалуулагчид эгүүлэн шилжүүлнэ.

57.3.Барьцаалсан авлагын төлбөрийн хугацаа болоогүй ч барьцааны эрх хэрэгжих үед төлөгдсөн бол барьцаалагч нь барьцаагаар хангагдсан үүргийн гүйцэтгэл хангагдсан тухай үүрэг гүйцэтгэгчид зохих ёсоор мэдэгдэж, тухайн төлбөрийг төлбөр хийх хугацаа хүртэл өөртөө үлдээж болно.

57.4.Барьцааны зүйл нь барьцаалагчийн эзэмшилдээ авсан мэдүүлгийн үнэт цаас бөгөөд үүрэг гүйцэтгэх хугацаа дууссан тохиолдолд барьцаалагч барьцаагаар хангуулах шаардлагаа барьцааны зүйлээр илэрхийлсэн эрхийг хэрэгжүүлэх замаар шууд хангуулах эрхтэй.

57.5.Барьцааны зүйл нь банкны дансанд байгаа мөнгөн хөрөнгө бол барьцаалагч банк үл маргах журмаар барьцаагаар хангагдах шаардлагаа уг мөнгөн хөрөнгөөс хангах эрхтэй. Барьцаалагч банкнаас бусад этгээд бол дансны удирдах эрхийг хяналтдаа авсан этгээд барьцааны зүйл болох мөнгөн хөрөнгөөс барьцаагаар хангагдах шаардлагыг шууд хангуулах эрхтэй.

ДОЛООДУГААР БҮЛЭГ БУСАД ЗҮЙЛ

58 дугаар зүйл.Барьцааны эрх дуусгавар болох үндэслэл

58.1.Хуульд өөрөөр заагаагүй бол барьцааны эрх дараах үндэслэлээр дуусгавар болно:

58.1.1.барьцааны гэрээний талууд харилцан тохиролцсон;
58.1.2.барьцаагаар хангах үүрэг хангагдсан, эсхүл үүрэг дуусгавар болсон;

58.1.3.барьцааны зүйл үгүй болсон;

58.1.4.барьцааны зүйл барьцаалагчийн өмчлөлд шилжсэн;

58.1.5.барьцаагаар хангах үүргийг барьцааны зүйлээс тусад нь шилжүүлсэн;

58.1.6.барьцааны зүйлийг энэ хуульд заасны дагуу худалдах буюу бусдад шилжүүлсэн.

59 дүгээр зүйл.Хууль хүчин төгөлдөр болох

59.1.Энэ хуулийг 2016 оны 9 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 02-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ИРГЭНИЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Иргэний хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах хэсэг нэмсүгэй:

1/182 дугаар зүйлийн 182.4 дэх хэсэг:

“182.4.Эдийн болон эдийн бус хөдлөх хөрөнгийн барьцааны эрхийг гуравдагч этгээдийн өмнө хүчин төгөлдөрт тооцуулан баталгаажуулах зорилгоор хуульд заасан журмын дагуу барьцааны эрхийн мэдэгдлийг бүртгүүлж болно.”

2/190 дүгээр зүйлийн 190.3 дахь хэсэг:

“190.3.Хувийн болон гэр бүлийн хэрэгцээний зорилгоор өөрт бэлэн байгаа бүх эд хөрөнгө, эсхүл ирээдүйд бий болох бүх эд хөрөнгөө барьцаалуулахаар үүрэг хүлээсэн гэрээ хүчин төгөлдөр бус байна.”

2 дугаар зүйл.Иргэний хуулийн 153 дугаар зүйлийн 153.3 дахь хэсгийн “шаардлагыг” гэсний дараа “, эсхүл талуудын харилцан тохиролцсон аливаа үүргийг” гэж нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл.Иргэний хуулийн 158 дугаар зүйлийн 158.3 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

“158.3.Хэрэв барьцаагаар хангах үүргийг гүйцэтгэх хугацаа болсон, эсхүл барьцааны гэрээнд заасны дагуу гүйцэтгээгүй бол барьцаалагч нь барьцааны эрхээ хэрэгжүүлэхээр шаардах эрхтэй.”

4 дүгээр зүйл.Иргэний хуулийн 121 дүгээр зүйлийн 121.1 дэх хэсгийн “Энэ” гэснийг “Хуульд өөрөөр заагаагүй бол энэ” гэж, 154 дүгээр зүйлийн 154.2 дахь хэсгийн “Барьцааны” гэснийг “Хууль болон барьцааны гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол барьцааны” гэж, 156 дугаар зүйлийн 156.4 дэх хэсгийн “хөдлөх эд хөрөнгийн барьцааны гэрээг нотариатаар гэрчлүүлэх буюу бүртгэх байгууллагад бүртгүүлж” гэснийг “барьцааны гэрээг нотариатаар гэрчлүүлж” гэж, 157 дугаар зүйлийн 157.1.3 дахь заалтын “энэ хуульд” гэснийг “хууль, гэрээнд” гэж, 182 дугаар зүйлийн 182.2, 182.3 дахь хэсгийн “эрхийг” гэснийг “эрх болон мэдэгдлийг” гэж, 190 дүгээр зүйлийн 190.1 дэх хэсгийн “Гэрээний” гэснийг “Хуульд өөрөөр заагаагүй бол гэрээний” гэж, 264 дүгээр зүйлийн 264.1 дэх хэсгийн “Талууд” гэснийг “Хуульд өөрөөр заагаагүй бол талууд” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

5 дугаар зүйл.Иргэний хуулийн 162, 163 дугаар зүйлийг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

6 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 02-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ТАТВАРЫН ЕРӨНХИЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл.Татварын ерөнхий хуулийн 63 дугаар зүйлийн 63.1 дэх хэсгийн “уг данснаас төлөх” гэсний дараа “баталгаажсан барьцаа,” гэж нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 02-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**УЛСЫН ТЭМДЭГТИЙН ХУРААМЖИЙН
ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл.Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах зүйл, заалт нэмсүгэй:

1/5 дугаар зүйлийн 5.1.45 дахь заалт:

“5.1.45.Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны тухай хуулийн 38.2-т заасан үйлчилгээ үзүүлэх.”

2/40¹ дүгээр зүйл:

“40¹ дүгээр зүйл.Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны мэдэгдлийг цахим мэдээллийн санд бүртгүүлэх, бүртгэлд өөрчлөлт оруулах, бүртгэлийн хугацааг сунгах болон лавлагаа авахад хураах тэмдэгтийн хураамжийн хэмжээ

40¹.1.Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны мэдэгдлийг цахим мэдээллийн санд бүртгүүлэх, бүртгэлд өөрчлөлт оруулах, бүртгэлийн хугацааг сунгах болон лавлагаа авахад доор дурдсан хэмжээгээр тэмдэгтийн хураамж хураана:

40¹.1.1.барьцааны мэдэгдлийг цахим мэдээллийн санд бүртгүүлэхэд 20000 төгрөг;

40¹.1.2.барьцааны мэдэгдэлд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийг бүртгэх, бүртгэлийн хугацааг сунгахад 10000 төгрөг;

40¹.1.3.цахим мэдээллийн сангаас лавлагаа олгоход 5000 төгрөг.”

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

3.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 02-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ХӨДЛӨХ ЭД ХӨРӨНГӨ БОЛОН ЭДИЙН БУС
ХӨРӨНГИЙН БАРЬЦААНЫ ТУХАЙ ХУУЛИЙГ
ДАГАЖ МӨРДӨХ ЖУРМЫН ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл.Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны тухай хууль хүчин төгөлдөр болохоос өмнө үүссэн барьцааг уг хууль хүчин төгөлдөр болсноос хойш зургаан сарын дотор уг хуульд нийцүүлэн барьцааны бүртгэлд бүртгүүлж болно.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийн 1 дүгээр зүйлд заасны дагуу бүртгүүлсэн барьцааны мэдэгдлийг барьцааны гэрээ байгуулсан өдрөөс баталгаажсанд тооцно.

3 дугаар зүйл.Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны тухай хууль хүчин төгөлдөр болохоос өмнө үүссэн барьцааг энэ хуулийн 1 дүгээр зүйлд заасан хугацаанаас хойш бүртгүүлсэн бол Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны тухай хуулийн 11.2-т заасан журам үйлчилнэ.

4 дүгээр зүйл.Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны тухай хууль хүчин төгөлдөр болохоос өмнө үүссэн бүртгэлээс бусад хэлбэрээр баталгаажих барьцааны хувьд Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны тухай хуульд заасан шаардлагыг хангасан үеэс баталгаажсанд тооцно.

5 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус хөрөнгийн барьцааны тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

3.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 02-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ҮЛ ХӨДЛӨХ ЭД ХӨРӨНГИЙН БАРЬЦААНЫ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Үл хөдлөх эд хөрөнгийн барьцааны тухай хуулийн 53 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 53.4, 53.5, 53.6 дахь хэсэг нэмсүгэй:

“53.4.Газар барьцаалах гэрээнд гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлээгүй тохиолдолд үүргийн гүйцэтгэлийг барьцааны зүйлээс Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 184.1-д заасан журмаар гаргуулахаар талууд харилцан тохиролцож болно.

53.5.Энэ хуулийн 53.4-т заасан гэрээг нотариатаар гэрчлүүлнэ.

53.6.Барьцаалагч энэ хуулийн 53.4-т заасан нөхцөлийг гэрээний стандарт нөхцөлөөр санал болгохыг хориглоно.”

2 дугаар зүйл. Үл хөдлөх эд хөрөнгийн барьцааны тухай хуулийн 47 дугаар зүйлийн 47.1 дэх хэсгийн “хангасан” гэсний дараа “, эсхүл Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 184.1-д заасны дагуу нотариатын мэдэгдэх хуудсыг баталгаажуулсан шүүгчийн захирамж гарсан” гэж нэмсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 02-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ИРГЭНИЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Иргэний хуулийн 156 дугаар зүйлийн 156.4 дэх хэсгийн “Талуудын” гэснийг “Хуульд өөрөөр заагаагүй бол талуудын” гэж өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2015 оны 7 дугаар сарын 02-ны өдөр баталсан Үл хөдлөх эд хөрөнгийн барьцааны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 02-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

НОТАРИАТЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Нотариатын тухай хуулийн 45 дугаар зүйлийн 45.1 дэх хэсгийн “гаргуулахаар” гэснийг “гаргуулах болон үүргийн гүйцэтгэлийг Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 184.1-д заасан журмаар барьцааны зүйлээс гаргуулахаар” гэж өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 2015 оны 7 дугаар сарын 02-ны өдөр баталсан Үл хөдлөх эд хөрөнгийн барьцааны тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 02-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ГАЛЫН АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН ТУХАЙ /Шинэчилсэн найруулга/

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

1.1. Энэ хуулийн зорилт нь галын аюулгүй байдлыг хангах талаар аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэний эрх, үүрэг, тэдгээрийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Галын аюулгүй байдлын тухай хууль тогтоомж

2.1. Галын аюулгүй байдлын тухай хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль¹, энэ хууль болон эдгээр хуультай нийцүүлэн гаргасан хууль, захиргааны хэм хэмжээний актаас бүрдэнэ.

¹Монгол Улсын Үндсэн хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1992 оны 01 дугаарт нийтлэгдсэн.

2.2.Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөрөөр заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт

3.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог доор дурдсан утгаар ойлгоно:

3.1.1.“гал түймэр” гэж гал хараа хяналтаас гарч, хүний амь нас, эрүүл мэнд, хувь хүн, хуулийн этгээдийн эд хөрөнгө, байгаль орчин, нийгэмд хохирол учруулахыг;

3.1.2.“гал түймэр унтраах” гэж гал түймрийн үед хүний амь насыг аврах, гал түймрийг унтраахын тулд тодорхой хүн хүч, техник хэрэгслээр тохирсон арга, хэлбэрийг ашиглан гүйцэтгэх үйл ажиллагааг;

3.1.3.“гал түймэр унтраах удирдагч” гэж гал түймэр унтраах үйл ажиллагааг газар дээр нь удирдан зохион байгуулах гал түймэртэй тэмцэх мэргэжлийн алба хаагчийг;

3.1.4.“галын аюулгүй байдал” гэж учирч болзошгүй гал түймрийн аюулаас хүний амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгө, байгаль орчин болон нийтийн ашиг сонирхлыг хамгаалсан байдлыг;

3.1.5.“гал түймрээс хамгаалах тоног төхөөрөмж” гэж барилга байгууламж дахь гал түймрийг илрүүлэх, мэдээлэх, унтраах автомат тоног төхөөрөмж, утаа зайлуулах систем, гал унтраах усан хангамж, хүн нэг бүрийн болон нийтийн тусгай аврах хэрэгслийг;

3.1.6.“галын аюулгүй байдлын норм, нормативын баримт бичиг” гэж галын аюулгүй байдлыг хангахтай холбоотой дүрэм, журам, заавар, норм, стандартыг;

3.1.7.“гал түймрийн аюултай нөхцөл байдал” гэж гал түймэр гарсан тохиолдолд хүний амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгөд шууд аюул учруулах нөхцөл бүрдсэнийг;

3.1.8.“гал түймэр гарсан тухай акт” гэж гал түймрийн улмаас хүний амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгөд хохирол учирсан болохыг нотолсон баримт бичгийг;

3.1.9.“гал түймэр гарсан тухай тэмдэглэл” гэж гал түймрийн улмаас хүний амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгөд хохирол учраагүй болохыг тодорхойлсон баримт бичгийг;

3.1.10.“гал түймрийн аюулын үнэлгээ” гэж барилга байгууламжийн ангилал, зураг төсөл, хийц, бүтээц, үйлдвэрлэлийн технологи, гал түймрээс хамгаалах тоног төхөөрөмжийн зориулалт, ашиглалт нь норм, нормативын шаардлагад нийцэж байгаа эсэх, гал түймрээс учирч болзошгүй хохирлын хэмжээг тодорхойлж үнэлэхийг;

3.1.11.“гал түймрээс хамгаалах үйлчилгээ” гэж гал түймрээс хамгаалах тоног төхөөрөмжийн бэлэн байдлыг хангах, гал түймрээс хамгаалах нэмэлт арга хэмжээ авах, гал түймэртэй тэмцэх хэсэг, гал түймэртэй тэмцэх гэрээт анги, хяналтын нэгж ажиллуулахыг;

3.1.12.“галын аюултай бүтээгдэхүүн” гэж галын эх үүсвэрээс болон химийн урвалын үйлчлэлээр хялбар авалцан асах, хорт хий, утаа ялгаруулах, тэсэрч дэлбэрэх аюултай бодис, материалыг;

3.1.13.“томилгоот бүрэлдэхүүн” гэж гал түймэр унтраах зориулалтын автомашин, багаж хэрэгсэлтэйгээр 24 цагаар үүрэг гүйцэтгэх гал түймэр унтраах аврах ангийн салааны захирагч, тасгийн захирагч, галын автомашины жолооч, гал сөнөөгч, дуудлага хүлээн авагч зэрэг мэргэжлийн алба хаагчдыг;

3.1.14.“объектын гал түймэр” гэж бүх төрлийн өмчийн хэлбэрийн барилга байгууламж, эд хөрөнгө, тоног төхөөрөмжид гарсан гал түймрийг;

3.1.15.“ой, хээрийн гал түймэр” гэж ой болон хээрийн бүсэд шатамхай ургамлаар дамжин гал хяналтгүй тархахыг.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ
ГАЛЫН АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХ ТАЛААР ОНЦГОЙ
БАЙДЛЫН АСУУДАЛ ЭРХЭЛСЭН ТӨРИЙН ЗАХИРГААНЫ
БАЙГУУЛЛАГЫН ЧИГ ҮҮРЭГ, ТОГТОЛЦОО

4 дүгээр зүйл.Онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн
захиргааны байгууллагын үндсэн чиг үүрэг

4.1.Онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага дараах үндсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ:

4.1.1.объектын болон ой, хээрийн гал түймрээс урьдчилан сэргийлэх, авран хамгаалах, унтраах ажлыг нэгдсэн удирдлага, бодлого, зохион байгуулалтаар хангах, гал түймрийн улсын хяналтыг хэрэгжүүлэх;

4.1.2.холбогдох хууль тогтоомж, галын аюулгүй байдлын норм, нормативын баримт бичгийн хэрэгжилтэд тавих улсын хяналтыг зохион байгуулах;

4.1.3.гал түймрийн мэдээллийн нэгдсэн санг бүрдүүлэх, гал түймрийн шалтгаан, нөхцөлийг судлах, судалгаа, шинжилгээ хийх, урьдчилан сэргийлэх чиглэлийг тогтоох;

4.1.4.галын аюулгүйн инженер-техникийн мэргэжлийн ажилтныг тасралтгүй бэлтгэх, мэргэшүүлэх, алба хаагчийг давтан сургах, гал унтраах спортоор хичээллүүлэх асуудлыг зохион байгуулах;

4.1.5.хууль тогтоомжид заасан галын аюулгүй байдлын норм, нормативын баримт бичгийг холбогдох байгууллагатай хамтран боловсруулж, мөрдүүлэх;

4.1.6.гал түймрээс урьдчилан сэргийлэх, авран хамгаалах, унтраах, гал түймрийн улсын хяналтыг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны улсын стандартыг батлуулан мөрдүүлэх;

4.1.7.гал түймрээс хамгаалах зориулалт бүхий техник, тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгсэл, бодис, материал үйлдвэрлэх, угсрах, ашиглах, борлуулах болон гал түймрээс хамгаалах чиглэлээр сургалт явуулах эрх бүхий байгууллага, аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагаа галын аюулгүй байдлын норм, нормативын баримт бичгийн шаардлагад нийцэж байгаа эсэхэд санал, дүгнэлт гаргаж, тухайн үйл ажиллагааг эрхлэх зөвшөөрөл олгосон эрх бүхий байгууллагад мэдэгдэх.

5 дугаар зүйл.Гал түймрийн улсын хяналт

5.1.Гал түймрийн улсын хяналтыг хяналтын тухай хууль тогтоомжийн дагуу онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага хэрэгжүүлнэ.

5.2.Галын аюулгүй байдлын үндсэн дүрэм болон гал түймрийн улсын хяналтын дүрмийг Засгийн газар батална.

5.3.Онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын дарга гал түймрийн улсын хяналтын ерөнхий байцаагч байх бөгөөд улсын ахлах байцаагч, байцаагчийг томилж, чөлөөлнө.

5.4. Гал түймрийн шалтгаан, нөхцөлийг тогтоох явцад гал түймрийн улсын хяналтын байцаагч Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн² 172.4-т заасны дагуу хойшлуулшгүй ажиллагаа явуулна.

5.5. Гал түймрийн улсын хяналтын байцаагч хууль тогтоомж, галын аюулгүй байдлын норм, нормативын баримт бичиг болон итгэмжлэгдсэн лабораторийн дүгнэлтэд үндэслэн шийдвэр гаргана.

5.6. Хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу гаргасан гал түймрийн улсын хяналтын байцаагчийн шийдвэрийг иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага, албан тушаалтан биелүүлэх үүрэгтэй.

6 дугаар зүйл. Гал түймрийн улсын хяналтын байцаагчийн бүрэн эрх

6.1. Гал түймрийн улсын хяналтын байцаагч хяналтын тухай хууль тогтоомжид заасан бүрэн эрхээс гадна дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

6.1.1. барилга байгууламжийн байршлыг тогтоох ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүнд ажиллаж мэргэжлийн дүгнэлт гаргах;

6.1.2. барилга байгууламжийн зураг төсөл галын аюулгүй байдлыг хангасан эсэх талаар гаргасан дүгнэлт болон магадлалд хяналт хийж шийдвэр гаргах;

6.1.3. барилга байгууламжийг барих, ашиглах явцад галын аюулгүй байдлын шаардлагыг хангасан эсэхэд хяналт тавьж, дүгнэлт гаргах;

6.1.4. барилга байгууламжийг ашиглалтад авах улсын комиссын бүрэлдэхүүнд оролцох, хуульд заасан бүрэн эрхийн хүрээнд санал, дүгнэлт гаргах;

6.1.5. гал түймрийн аюултай нөхцөл бий болсон, галын аюулгүй байдлын норм, нормативын баримт бичгийн шаардлагыг ноцтой зөрчсөн үед хяналтын тухай хууль тогтоомжийн дагуу аж ахуйн үйл ажиллагааг түр зогсоох арга хэмжээ авч, хэрэгжүүлэх;

6.1.6. аж ахуйн нэгж, байгууллагын барилга байгууламжид шууд, тусгай хамгаалалттай объектод урьдчилан мэдэгдэж, орон сууцанд иргэний хүсэлт, мэдээллийн үндсэн дээр нэвтрэн орж, галын аюулгүй байдлын болон галын техникийн үзлэг хийх, илэрсэн зөрчлийг арилгах тухай албан шаардлага, мэдэгдэл бичих, биелэлтэд хяналт тавих;

²Эрүүгийн байцаан шийтгэх хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2002 оны 06 дугаарт нийтлэгдсэн.

6.1.7.гал түймэр гарсан тохиолдолд Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн 172 дугаар зүйлд заасан эрх хэмжээний хүрээнд хойшлуулшгүй арга хэмжээ авч гал түймэр гарсан тухай акт тогтоох, эсхүл гал түймэр гарсан тухай тэмдэглэл хөтлөх;

6.1.8.хууль тогтоомжид заасан бусад бүрэн эрх.

7 дугаар зүйл. Гал түймрээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаа

7.1. Гал түймрээс урьдчилан сэргийлэх, сургалт, сурталчилгаа явуулах чиг үүргийг аймаг, нийслэлийн онцгой байдлын байгууллага төрийн болон төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэдийн оролцоотойгоор хэрэгжүүлнэ.

7.2. Онцгой байдлын байгууллага гал түймрээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааг батлагдсан хөтөлбөр, төлөвлөгөөний хүрээнд зохион байгуулна.

7.3. Хэвлэл мэдээллийн байгууллага гал түймрээс урьдчилан сэргийлэх сэрэмжлүүлэг, мэдээлэл, мэргэжлийн зөвлөгөөг олон нийтэд үнэ төлбөргүй хүргэнэ.

7.4. Гал түймрээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны зардлыг улсын болон орон нутгийн төсөв, олон улсын байгууллага, төсөл, хөтөлбөрийн санхүүжилтээр шийдвэрлэнэ.

7.5. Боловсролын салбарт хэрэгжүүлэх гал түймрийн аюулаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний хөтөлбөр, төлөвлөгөөг боловсролын болон онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд хамтран баталж, хэрэгжүүлнэ.

8 дугаар зүйл. Гал түймэр унтраах үйл ажиллагааны тогтолцоо

8.1. Гал түймэр унтраах үйл ажиллагаанд холбогдох хууль тогтоомж болон онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний баталсан гал түймэр унтраах дүрмийг удирдлага болгоно.

8.2. Дипломат төлөөлөгчийн газарт гарсан гал түймрийг унтраах ажлыг түүний тэргүүн, хэргийг хамаарагчийн албан ёсны зөвшөөрлийн дагуу онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага гүйцэтгэнэ.

8.3. Гал түймэр унтраах үүрэг бүхий онцгой байдлын байгууллагын нэгжийг техникийн хүчин чадлын хувьд нэг, хоёр, гурав, дөрөвдүгээр зэрэглэлийн гал түймэр унтраах аврах анги гэж ангилна. Гал түймэр унтраах аврах ангийн зэрэглэл, техник, тоног төхөөрөмж, барилга байгууламж, бүтцийг Стандартчиллын Үндэсний зөвлөлийн тогтоолоор батална.

8.4. Гал түймэр унтраах аврах анги нь үйл ажиллагаа явуулах зориулалтын байр, албаны бэлтгэл, бэлэн байдлыг хангах, бие бүрэлдэхүүний сэтгэл зүйн болон бие бялдрын тэсвэр хатуужлыг хөгжүүлэх, гал унтраах дасгал сургуулилт явуулах тусгай байгууламж бүхий эзэмшил газартай байна.

8.5. Онцгой байдлын байгууллагын гал түймэртэй тэмцэх чиг үүрэг бүхий анги, нэгжийн удирдах албан тушаалтан /захирагч/ нь галын аюулгүй байдлын чиглэлээр дээд боловсролтой, мэргэшсэн алба хаагч байна.

8.6. Гал түймэр унтраах удирдагч нь гал түймэр унтраах үйл ажиллагааг удирдан зохион байгуулах бөгөөд бие бүрэлдэхүүний болон техникийн аюулгүй байдлыг хариуцна.

8.7. Гал түймэр унтраах хүн хүч, техник хэрэгсэл нь гал түймэр унтраах удирдагчид захирагдана.

8.8. Гал түймэр унтраах удирдагч нь гал түймэр гарсан объектын байршлын зураг, онцлог, агуулж байгаа бодис, материалын талаар мэдээлэл авах, хойшлуулшгүй тохиолдолд засаг захиргааны харьяалал, өмчийн хэлбэрийг үл харгалзан аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэний тээвэр, холбооны хэрэгсэл болон хүн хүчийг дайчлах, ашиглах эрхтэй.

8.9. Бэлтгэл, бэлэн байдлыг хангах, гал түймэр унтраахад усны аливаа эх үүсвэрийг өмчийн хэлбэр үл харгалзан үнэ төлбөргүй ашиглана.

8.10. Энэ хуулийн 8.8-д заасан дайчилгааны зардал, гал түймэр унтраах ажиллагааны явцад хөндлөнгийн аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэнд учруулсан хохирлыг төр хариуцна.

8.11. Хил дамнасан ой, хээрийн гал түймэр унтраах ажлыг Монгол Улсын олон улсын гэрээний дагуу гадаад улсын холбогдох байгууллагатай хамтран зохион байгуулна.

9 дүгээр зүйл. Гал түймэр унтраах үйл ажиллагааны зохион байгуулалт

9.1. Гал түймэр унтраах аврах ангийн томилгоот ээлжийн бүрэлдэхүүн гал түймрийн дуудлагаар гарч, тусгай дуут болон гэрлэн дохио

хэрэглэн замын хөдөлгөөнд оролцох үед замын хөдөлгөөнд оролцогч зам тавьж өгөх үүрэгтэй бөгөөд замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага хөдөлгөөнөө саадгүй үргэлжлүүлэх бололцоогоор хангана.

9.2. Гал түймэр унтраах үйл ажиллагааг удирдан зохион байгуулах үед гал түймэр унтраах удирдагчийн гаргасан шийдвэрийг үл биелүүлэх, анги, нэгжийн бүрэлдэхүүнийг үүргээ биелүүлэхэд албан тушаалтан, иргэн хөндлөнгөөс саад учруулахыг хориглоно.

9.3. Хуульд өөрөөр заагаагүй бол олон нийтийг хамарсан үймээн, жагсаал, цуглааныг зогсоох болон үндсэн чиг үүрэгт нь үл хамаарах ажил, үүрэг гүйцэтгүүлэх зорилгоор гал түймэр унтраах зориулалтын техник, хүн хүчийг дайчлахыг хориглоно.

9.4. Гал түймэр унтраах үед иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын эд хөрөнгийг гадны халдлагаас хамгаалах, замын хөдөлгөөнийг зохицуулах зорилгоор шаардлагатай тохиолдолд цагдаагийн байгууллага хамгаалалт зохион байгуулна.

9.5. Аймаг, нийслэлийн онцгой байдлын газар, хэлтсийн дарга нь онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын шийдвэрийг хэрэгжүүлэх, ангийн дотоод үйл ажиллагааг хянах, сургалт явуулах, гал түймэртэй тэмцэх бэлтгэл, бэлэн байдлыг хангаж, удирдан зохион байгуулна.

10 дугаар зүйл. Гал түймэртэй тэмцэх нэгж

10.1. Гал түймэртэй тэмцэх нэгж нь объектын болон ой, хээрийн гал түймэртэй тэмцэх үйл ажиллагааг гал түймэр унтраах дүрмийн хүрээнд зохион байгуулна.

10.2. Гал түймэртэй тэмцэх нэгж нь дараах төрөлтэй байна:

10.2.1. гал түймэр унтраах аврах анги;

10.2.2. гал түймэртэй тэмцэх гэрээт анги;

10.2.3. гал түймэртэй тэмцэх хэсэг;

10.2.4. гал түймэртэй тэмцэх сайн дурын хэсэг.

10.3. Гал түймэр унтраах аврах ангийг улсын төсвөөс, гал түймэртэй тэмцэх гэрээт ангийг иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагатай байгуулсан гэрээний үндсэн дээр улсын төсвөөс, гал түймэртэй тэмцэх хэсгийг тухайн иргэн, байгууллага, гал түймэртэй тэмцэх сайн дурын хэсгийг тухайн орон нутгийн төсвөөс тус тус санхүүжүүлнэ.

10.4. Гал түймэртэй тэмцэх гэрээт анги, гал түймэртэй тэмцэх хэсэг ажиллуулах журмыг онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага батална.

11 дүгээр зүйл. Гал түймэр унтраах аврах анги

11.1. Гал түймэр унтраах аврах анги улсын хэмжээнд өмчийн хэлбэр харгалзахгүйгээр иргэн, аж ахуй нэгж, байгууллагын өмч хөрөнгийг гал түймрийн аюулаас авран хамгаалах, гал түймэр унтраах үйл ажиллагааг зохион байгуулах нэгдсэн удирдлагатай онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн байгууллагын үндсэн нэгж мөн.

11.2. Гал түймэр унтраах аврах анги гал түймэр унтраах болон ослоос аврах зориулалтын тусгай техник, тоног төхөөрөмжтэй, гал түймэр унтраах, анхны тусламж үзүүлэх, аврах чиг үүрэгтэй томилгоот бүрэлдэхүүн бүхий нэгж мөн.

12 дугаар зүйл. Гал түймэртэй тэмцэх гэрээт анги

12.1. Гал түймэртэй тэмцэх гэрээт анги онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн байгууллагын орон тооны үндсэн нэгж бөгөөд төрөөс санхүүжиж, тухайн аж ахуйн нэгж, байгууллагын нутаг дэвсгэрт гал түймрээс урьдчилан сэргийлэх, авран хамгаалах, гал түймрийг унтраах үндсэн чиг үүрэгтэй ажиллана.

12.2. Гал түймэртэй тэмцэх гэрээт анги ажиллуулсантай холбогдон гарах зардлыг тухайн гэрээлэгч аж ахуйн нэгж, байгууллага гэрээний дагуу улсын төсөвт шилжүүлнэ.

12.3. Гал түймэр унтраах үйл ажиллагаанд нэмэлт хүн хүч, техник шаардлагатай тохиолдолд гал түймэртэй тэмцэх гэрээт ангийг дуудлагаар ажиллуулж болно.

12.4. Гал түймэртэй тэмцэх гэрээт ангийн алба хаагч онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн байгууллагын үндсэн алба хаагч байх бөгөөд Гамшгаас хамгаалах тухай хуульд³ заасан албан хаагчийн эрх, үүргийг хэрэгжүүлж, дүрэмт хувцас, бусад баталгаагаар хангагдана.

12.5. Гал түймэртэй тэмцэх гэрээт ангид алба хаагч ажиллуулах журам, гэрээний загвар, нэг алба хаагчид ногдох зардлын хэмжээг онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

³Гамшгаас хамгаалах тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2003 оны 03 дугаарт нийтлэгдсэн.

12.6.Гал түймэртэй тэмцэх гэрээт ангийн холбогдох алба хаагчид түүний мэргэжил, дадлага, туршлага болон ажлын зайлшгүй шаардлагыг харгалзан энэ хуулийн 5.3-т заасны дагуу улсын байцаагчийн эрх олгож болно.

13 дугаар зүйл.Гал түймэртэй тэмцэх хэсэг

13.1.Иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага өөрийн болон бусдын өмч хөрөнгийг гал түймрийн аюулаас хамгаалах, урьдчилан сэргийлэх зорилгоор гал түймэртэй тэмцэх хэсэгтэй байж болно.

13.2.Гал түймэртэй тэмцэх хэсэг тогтоосон нутаг дэвсгэр, аж ахуйн нэгжийн хүрээнд үйл ажиллагаа явуулах бөгөөд уг хэсгийн ажиллах журмыг онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага боловсруулж, батална.

13.3.Гал түймэртэй тэмцэх хэсэг тогтоосон нутаг дэвсгэр, аж ахуйн нэгжийн хүрээнд гарсан гал түймрийг онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагад мэдэгдэх үүрэгтэй.

14 дүгээр зүйл.Гал түймэртэй тэмцэх сайн дурын хэсэг

14.1.Гал түймэртэй тэмцэх сайн дурын хэсэг орон нутгийн засаг захиргааны санаачилгаар сайн дурын үндсэн дээр нэгдэж, объектын болон ой, хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх, гал түймрийг унтраах чиг үүргийг орон нутгийн хэмжээнд хэрэгжүүлэх зорилгоор хязгаарлагдмал хүрээнд зохион байгуулагдана.

14.2.Гал түймэртэй тэмцэх сайн дурын хэсгийн ажилтан гал түймэр унтраах чиг үүргээ гүйцэтгэж яваад эрүүл мэнд нь хохирсон, амь насаа алдсан тохиолдолд онцгой байдлын алба хаагчийн нэгэн адил тэтгэвэр, тэтгэмж олгоно.

14.3.Гал түймэртэй тэмцэх сайн дурын хэсгийн ажилтанд тэтгэвэр, тэтгэмж олгох журмыг Засгийн газар батална.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ ГАЛЫН АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХ ТАЛААР НУТГИЙН ЗАХИРГААНЫ БАЙГУУЛЛАГА, ИРГЭН, АЖ АХУЙН НЭГЖ, БАЙГУУЛЛАГЫН ЭРХ, ҮҮРЭГ

15 дугаар зүйл.Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргын үүрэг

15.1.Галын аюулгүй байдлыг хангах талаар аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга дараах үүрэг хүлээнэ:

15.1.1.холбогдох хууль тогтоомж, галын аюулгүй байдлын норм, нормативын баримт бичиг болон иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, дээд шатны байгууллагын шийдвэрийг хэрэгжүүлэх;

15.1.2.хот, суурин газрын төлөвлөлт, газар олголтод гал түймрийн улсын хяналтыг хэрэгжүүлэх байгууллагын дүгнэлтийг үндэслэх;

15.1.3.гал түймэртэй тэмцэх, гал түймрийн аюулаас урьдчилан сэргийлэх талаар нутаг дэвсгэртээ сургалт, сурталчилгаа зохион байгуулах;

15.1.4.нутаг дэвсгэртээ гал түймэртэй тэмцэх сайн дурын хэсэг ажиллуулах зардлыг жил бүрийн орон нутгийн төсөвт тусган шийдвэрлүүлэх;

15.1.5.гал түймэр унтраах аврах анги, гал түймэртэй тэмцэх сайн дурын хэсгийн үйл ажиллагааг хэвийн явуулах нөхцөлөөр хангах;

15.1.6.ой, хээрийн гал түймэр гарсан үед бүрэн эрхийн хүрээнд хүн хүч, техник хэрэгслийг дайчлан тухайн гал түймрийг унтраах ажлыг шуурхай зохион байгуулах, ажлын явцыг холбогдох байгууллагад шуурхай мэдээлэх;

15.1.7.ой, хээрийн гал түймрийн эрсдэл өндөртэй газарт түймэр тархахаас урьдчилан сэргийлэх зурвас шинээр байгуулах, зурвасыг сэргээх төсөв, төлөвлөгөөг аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаар хэлэлцүүлэн, батлуулж, хэрэгжүүлэх;

15.1.8.гал түймэрт дайчлагдах хүн хүч, техник хэрэгслийн тоо хэмжээг тодорхой тогтоосны үндсэн дээр ой, хээрийн гал түймрийг унтраах багаж, техник хэрэгслээр хангах.

16 дугаар зүйл.Галын аюулгүй байдлыг хангах талаарх иргэний эрх, үүрэг

16.1.Галын аюулгүй байдлыг хангах талаар Монгол Улсын иргэн болон гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүн дараах эрх эдэлнэ:

16.1.1.гал түймэр гарсан үед амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгөө хамгаалуулах, гал түймрийн шалтгаан, нөхцөлийг тогтооход биечлэн оролцох;

16.1.2.гал түймэртэй холбогдолтой үнэн зөв мэдээлэл авах;

16.1.3.холбогдох хууль тогтоомж, галын аюулгүй байдлын норм, нормативын баримт бичгийг зөрчсөн этгээдэд хариуцлага хүлээлгэхийг холбогдох байгууллагаас шаардах;

16.1.4.гал түймрийн эрсдэлээс хамгаалах зорилгоор гал түймрийн даатгалд даатгуулах;

16.1.5.амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгөө болзошгүй гал түймрийн аюулаас хамгаалах, аюулгүй амьдрах арга ухаанд суралцах зорилгоор мэргэжлийн байгууллагад хандаж, эд хөрөнгөд шалгалт хийлгэх, сургалт, зөвлөгөө авах;

16.1.6.гал түймрийн улмаас өөрийн өмчид учирсан хохирлын хэмжээг эрх бүхий үнэлгээний байгууллагаар тогтоолгох;

16.1.7.гал түймэртэй тэмцэх сайн дурын хэсэгт ажиллах;

16.1.8.холбогдох хууль тогтоомж, галын аюулгүй байдлын норм, нормативын баримт бичгийн шаардлагыг зөрчсөн болон гал түймрийн улсын хяналт, гал түймэр унтраах үйл ажиллагааны талаарх санал, гомдлоо онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага, эсхүл хөндлөнгийн дүгнэлт гаргах эрх бүхий бусад байгууллагад гаргах.

16.2.Галын аюулгүй байдлыг хангах талаар Монгол Улсын иргэн болон гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүн дараах үүрэг хүлээнэ:

16.2.1.ахуйн галын аюулгүй байдлыг бүрэн хангаж, холбогдох хууль тогтоомж, галын аюулгүй байдлын норм, нормативын баримт бичгийн шаардлагыг сахин биелүүлэх;

16.2.2.гал түймэр гарч байгаа тохиолдолд онцгой байдлын байгууллагад нэн даруй мэдэгдэх;

16.2.3.гал түймрээс урьдчилан сэргийлэх, авран хамгаалах, унтраах үйл ажиллагаанд бололцоотой дэмжлэг, туслалцаа үзүүлэх;

16.2.4.гал түймэр гарч болзошгүй зөрчил, дутагдлыг холбогдох байгууллагад шуурхай мэдээлэх;

16.2.5.ой, хээрийн гал түймэр унтраах ажиллагаанд оролцох.

17 дугаар зүйл.Галын аюулгүй байдлыг хангах талаар аж ахуйн нэгж, байгууллагын эрх, үүрэг

17.1.Галын аюулгүй байдлыг хангах талаар аж ахуйн нэгж, байгууллагын удирдлага дараах эрх эдэлнэ:

17.1.1.галын аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор холбогдох төрийн болон төрийн бус байгууллага, хуулийн этгээдээс арга зүйн туслалцаа, зааварчилгаа, зөвлөгөө авах;

17.1.2.гал түймрийн аюулаас хамгаалах зорилгоор гал түймэр унтраах нэгж, улсын байцаагчийг ажиллуулах;

17.1.3.холбогдох хууль тогтоомж, галын аюулгүй байдлын норм, нормативын баримт бичгийн шаардлагыг зөрчсөн болон гал түймрийн улсын хяналт, гал түймэр унтраах үйл ажиллагааны талаарх санал, гомдлыг онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага, эсхүл хөндлөнгийн дүгнэлт гаргах эрх бүхий бусад байгууллагад гаргах.

17.2.Галын аюулгүй байдлыг хангах талаар аж ахуйн нэгж, байгууллагын удирдлага дараах үүрэг хүлээнэ:

17.2.1.холбогдох хууль тогтоомж, галын аюулгүй байдлын норм, нормативын баримт бичгийн шаардлагыг биелүүлэх, галын аюулгүй байдлыг хариуцсан албан тушаалтныг томилох;

17.2.2.тухайн аж ахуйн нэгж, байгууллагын галын аюулгүй байдлыг хариуцан хангах, шаардагдах зардлыг жил бүрийн төсөвт тусгах;

17.2.3.барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, хийц, бүтээц, зориулалтыг өөрчлөх, гал түймрээс хамгаалах тоног төхөөрөмж суурилуулах, цахилгааны эх үүсвэрийн шугам сүлжээг шинэчлэхдээ эрх бүхий хуулийн этгээдээр галын аюулгүй байдлын магадлал хийлгэсэн зураг төслийг баримтлах;

17.2.4.ажилтан, алба хаагчийг гал түймрээс урьдчилан сэргийлэх, авран хамгаалах, гал түймэр унтраах арга ажиллагаанд сургах, мэдлэгийг нь дээшлүүлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх;

17.2.5.гал түймэр унтраах үйл ажиллагаанд шуурхай дэмжлэг, туслалцаа үзүүлэх;

17.2.6.гал түймрээс хамгаалах тоног төхөөрөмж, анхан шатны багаж хэрэгсэл, бодис, материал зэрэгт техникийн үйлчилгээ хийж, ашиглалтын бэлэн байдлыг бүрэн хангах;

17.2.7.барилга байгууламж, үйлдвэрийн технологид хэрэглэх бодис, материалын гал түймрийн аюулын зэрэглэлийг итгэмжлэгдсэн лабораториор баталгаажуулах;

17.2.8.гал түймрийн улмаас аж ахуйн нэгж, байгууллагад учирсан хохирлын хэмжээг эрх бүхий үнэлгээний байгууллагаар тогтоолгох;

17.2.9.гал түймрийн аюулын үнэлгээг энэ хуулийн 18.5, 18.6, 18.7, 18.8-д заасны дагуу хийлгэх;

17.2.10.галын аюулгүй байдлын дүрэм, гал түймэр унтраах шуурхай төлөвлөгөөг боловсруулж, эрх бүхий этгээдээр баталгаажуулах;

17.2.11.галын аюулгүй байдлыг хангах талаар байгууллагын хэмжээнд галын сайн дурын бүлгэм ажиллуулах.

17.3.Аж ахуйн нэгж, байгууллагын барилга байгууламж, объект бүр нь галын аюулгүй байдал, гал түймрээс хамгаалах тоног төхөөрөмжийн техникийн үйлчилгээ, хяналтын бүртгэлтэй байна.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ ГАЛЫН АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХ ЕРӨНХИЙ ШААРДЛАГА

18 дугаар зүйл. Галын аюулгүй байдлыг хангах үндэслэл

18.1.Хот, тосгоны ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулах, шинэчлэх, өөрчлөх, барилга байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, ашиглах, үйлдвэрийн технологийн горимыг өөрчлөхөд холбогдох хууль тогтоомж, галын аюулгүй байдлын норм, нормативын баримт бичгийг мөрдөнө.

18.2.Хот, тосгоны ерөнхий төлөвлөгөөнд 10000-аас дээш хүн ам төвлөрсөн суурин газарт гурван километрийн радиуст, эсхүл 4000 хүн ам тутамд гал түймэр унтраах аврах анги, алслагдсан суурин газарт 2000 хүн ам тутамд гал түймэр унтраах аврах анги, эсхүл гал түймэртэй тэмцэх сайн дурын хэсэг үйлчилж байхаар тусгана.

18.3.Барилга байгууламж, гэр хорооллыг гал түймэр унтраах автомашин чөлөөтэй хүрэлцэн очих зам, байрлах тусгайлсан талбайтай, гал түймэр унтраах үед ашиглах усан хангамжтай байхаар төлөвлөнө.

18.4.Барилга байгууламжийг гал түймрийн эрсдэлээр нь гал түймрийн онц аюултай, гал түймрийн аюултай нэг, хоёр, гуравдугаар зэрэгт хуваана. Гал түймрийн эрсдэлийн зэргийг онцгой байдлын асуудал

эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн, барилга байгууламжийн жагсаалтыг онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын дарга батална.

18.5.Барилга байгууламж болон үйлдвэрлэлийн технологийн үйл ажиллагаа, галын аюултай бүтээгдэхүүн, тоног төхөөрөмж, гал түймрээс хамгаалах тоног төхөөрөмжийн бэлэн байдалд гал түймрийн аюулын үнэлгээ хийлгэнэ.

18.6.Гал түймрийн онц аюултай болон гал түймрийн аюултай нэг, хоёрдугаар зэргийн барилга байгууламж нь заавал, бусад аж ахуй нэгж, байгууллага нь сайн дурын үндсэн дээр гал түймрийн аюулын үнэлгээ хийлгэнэ.

18.7.Гал түймрийн аюулын үнэлгээ хийх журмыг онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

18.8.Дараах шаардлага хангасан аж ахуйн нэгж, байгууллагад гал түймрийн аюулын үнэлгээ хийх эрхийг онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага олгоно:

18.8.1.үнэлгээний багийн бүрэлдэхүүний гуравны хоёроос доошгүй нь галын аюулгүйн техникийн зөвлөх болон мэргэшсэн инженер байх;

18.8.2.хэмжилт, судалгааны багаж, хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжтэй байх;

18.8.3.онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагаас баталсан гал түймрийн аюулын үнэлгээ хийх арга зүйтэй байх;

18.8.4.гал түймрийн аюулын үнэлгээ хийх мэдээллийн сантай байх.

18.9.Барилга байгууламжийг гал түймрээс хамгаалах үйлчилгээ үзүүлэх хуулийн этгээдийг онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага бүртгэнэ.

18.10.Гал түймрийн хохирлын даатгалын харилцааг даатгалын хуулиар зохицуулна.

19 дүгээр зүйл.Галын аюулгүй байдлыг хангах талаар тавих нийтлэг шаардлага

19.1.Барилга байгууламжийн хийц, бүтээцийн шийдэл нь гал түймэр гарсан тохиолдолд хүн амын аюулгүй байдлыг хангахуйц, гал түймрийг бага хохиролтойгоор унтраах бололцоог хангасан байна.

19.2.Гал түймрийн аюултай болон тэсэрч дэлбэрэх бодис, материал үйлдвэрлэх, хадгалах /газрын тосны бүтээгдэхүүний агуулах, шатахуун болон шатах хий түгээх станц зэрэг/, ашиглах, тээвэрлэх зөвшөөрлийг олгох эрх бүхий төрийн захиргааны байгууллага нь онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн байгууллагын галын аюулгүй байдлын дүгнэлтийг үндэслэнэ.

19.3.Барилга байгууламж, тээврийн хэрэгсэл гал түймэр унтраах анхан шатны багаж, хэрэгслээр хангагдсан байна. Анхан шатны багаж, хэрэгслийг өөр зориулалтаар ашиглахыг хориглоно.

19.4.Барилга байгууламж галын аюулгүй байдлын норм, нормативын баримт бичигт заасан гал түймрээс хамгаалах автомат тоног төхөөрөмжтэй байна.

19.5.Аж ахуйн нэгж, байгууллага гал түймрээс хамгаалах тоног төхөөрөмжийн бэлэн байдлыг хангаж, ажилтнаа сургаж, дадлагажуулсан байна.

19.6.Барилга байгууламжийн зураг төслийн шийдэл хүчин төгөлдөр мөрдөж байгаа галын аюулгүй байдлын норм, нормативын баримт бичигт тусгагдаагүй тохиолдолд хэрэгжүүлэх арга хэмжээг барилгын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагатай хамтран шийдвэрлэнэ.

19.7.Барилгын материал, хийц, бүтээц галын аюулгүй байдлын норм, нормативын баримт бичигт заасан гал тэсвэржилтийн зэргийг хангасан, итгэмжлэгдсэн лабораториос олгосон гал түймрийн аюулын ангиллын гэрчилгээтэй байна.

19.8.Зориулалтаас хамаарч барилга нэг бүрийн болон нийтийн тусгай аврах хэрэгслээр тоноглогдоно.

19.9.Гал түймрээс хамгаалах техник, тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгсэл импортлох, экспортлох, үйлдвэрлэх, угсрах, ашиглах,

худалдах, тээвэрлэх, засвар үйлчилгээ хийхэд онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний баталсан журмыг баримтална.

19.10.Гал түймрээс хамгаалах үйлчилгээ үзүүлэх төрийн бус байгууллагын ажилтан нь мэргэшүүлэх сургалтад хамрагдсан байна.

19.11.Энэ хуулийн 18.9-д заасан хуулийн этгээд мэргэшүүлэх сургалтад хамрагдсан байна.

20 дугаар зүйл.Галын аюулгүй байдлын норм, нормативын баримт бичиг

20.1.Галын аюулгүй байдлын норм, нормативын баримт бичгийг албан тушаалтан, иргэн үйл ажиллагаандаа удирдлага болгон дагаж мөрдөх үүрэгтэй.

20.2.Галын аюулгүй байдлын шаардлагыг тодорхойлсон стандартыг онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагатай зөвшилцсөний үндсэн дээр Стандартчиллын Үндэсний зөвлөл батална.

20.3.Онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нь галын аюулгүй байдлын норм, нормативын баримт бичгийн нэгдсэн сантай байна.

20.4.Галын аюулгүй байдалтай холбоотой барилгын норм, нормативын баримт бичгийг онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүнтэй зөвшилцөж барилга, хот байгуулалтын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн, салбарын галын аюулгүй байдлын дүрмийг холбогдох байгууллагатай зөвшилцөж онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага тус тус батална.

21 дүгээр зүйл.Барилга байгууламж, объектын зураг төсөл зохиох, хянахад галын аюулгүй байдлыг хангах шаардлага

21.1.Барилга байгууламж, объект шинээр барих, засварлах, хийц бүтээцийг өөрчлөх, техник тоноглолыг шинэчлэх зураг төслийг зохиоход галын аюулгүй байдлын норм, нормативын шаардлагыг дагаж мөрдөнө.

21.2.Барилга байгууламж, үйлдвэрлэлийн технологийн үйл ажиллагааны зураг төсөл нь галын аюулгүй байдлын шаардлагад нийцэж байгаа эсэхэд эрх бүхий иргэн, хуулийн этгээдээр магадлал хийгдсэн

байна. Эрх бүхий иргэн нь галын аюулгүйн техникийн мэргэшсэн болон зөвлөх инженер зэрэгтэй байна.

21.3.Галын аюулгүй байдлын шаардлагыг хангасан эсэх талаар магадлал хийгдээгүй зураг төслөөр барилга байгууламж барих, галын аюулгүй байдлын шаардлага хангаагүй барилга байгууламж ашиглахыг хориглоно.

21.4.Барилга байгууламжийн зургийн иж бүрдэл галын аюулгүй байдлын шаардлагыг тусгайлан тусгасан бие даасан бүлэгтэй байна.

21.5.Барилгын зураг төсөлд хийх галын аюулгүй байдлын магадлалыг энэ чиглэлээр мэргэшсэн, тусгай эрх бүхий иргэн, хуулийн этгээдээр гэрээний үндсэн дээр гүйцэтгүүлнэ.

21.6.Онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага барилгын зураг төсөл, хийгдсэн магадлалд галын аюулгүй байдлын хяналт тавих эрхтэй.

22 дугаар зүйл.Бүтээгдэхүүнд тавих галын аюулгүй байдлын шаардлага

22.1.Галын аюултай бүтээгдэхүүний жагсаалт, ангилал, зэрэглэлийг онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын саналыг үндэслэн Стандартчиллын Үндэсний зөвлөл батална.

22.2.Галын аюултай бүтээгдэхүүн, гал түймрээс хамгаалах тоног төхөөрөмжийг улсын хилээр нэвтрүүлэх болон үйлдвэрлэх, борлуулах, тээвэрлэх, хадгалах, устгах журмыг Засгийн газар батална.

23 дугаар зүйл.Барилга байгууламжийг гал түймрээс хамгаалах, гал унтраах тоног төхөөрөмжид тавих шаардлага

23.1.Гал түймэр унтраах автомат болон галын дохиоллын тоног төхөөрөмжөөр тоноглох шаардлагатай барилга байгууламжийн жагсаалтыг онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагатай зөвшилцөж барилгын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага барилгын норм, дүрмээр батална.

23.2.Барилга байгууламжийн гал түймрээс хамгаалах тусгай тоног төхөөрөмж, утаа зайлуулах, усан хангамж, зарлан мэдээлэх системд тавих

шаардлагыг галын аюулгүй байдлын норм, нормативын баримт бичигт заасны дагуу мөрдөнө.

23.3.Гал түймэр унтраах, мэдээлэх, усан хангамж, утаа зайлуулах агааржуулалтын тоног төхөөрөмжийн бүрэн бүтэн байдалд байгууллагын хүсэлтээр эрх бүхий хуулийн этгээд дүгнэлт гаргана.

23.4.Хил, гаалийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага гал түймэр унтраах тусгай тоног төхөөрөмж, анхан шатны багаж хэрэгслийг улсын хилээр нэвтрүүлэхдээ онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын болон итгэмжлэгдсэн лабораторийн дүгнэлтийг үндэслэнэ.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ ГАЛ ТҮЙМРИЙН БҮРТГЭЛ, СУДАЛГАА, ШИНЖИЛГЭЭ

24 дүгээр зүйл.Гал түймрийн бүртгэл, судалгаа, шинжилгээ

24.1.Гал түймрийн тоо, учирсан хохирол, шалтгаан, нөхцөлийн талаар улсын хэмжээнд нэгдсэн бүртгэлтэй байна.

24.2.Онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагаас гаргасан дүн мэдээ нь олон улсын болон дотоодын судалгааны байгууллагын судалгаа, шинжилгээний албан ёсны эх сурвалж болно.

24.3.Онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага нь улсын хэмжээнд гарсан гал түймрийн бүртгэлд дүн шинжилгээ хийж, гал түймрээс урьдчилан сэргийлэх, улсын хяналт явуулах чиглэлийг тогтоож, бодлого боловсруулна.

24.4.Гал түймэр унтраах ангийн томилгоот бүрэлдэхүүн гал түймэр гарсан дуудлагаар зориулалтын автомашин, техник хэрэгсэлтэйгээр ангийн байрлалаас гарах тохиолдол бүрийг онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын даргын баталсан журмын дагуу нэгдсэн бүртгэлд бүртгэнэ.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ БУСАД ЗҮЙЛ

25 дугаар зүйл.Галын аюулгүй байдлын тухай хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага

25.1.Галын аюулгүй байдлын тухай хууль тогтоомж зөрчсөн гэм буруутай этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол доор дурдсан захиргааны шийтгэл оногдуулна:

25.1.1.энэ хуулийн 8.8, 8.9, 9.2, 16.2, 17.2, 18.1-д заасныг зөрчсөн иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг арав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох;

25.1.2.энэ хуулийн 9.2, 15.1-д заасныг зөрчсөн албан тушаалтныг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох;

25.1.3.энэ хуулийн 21.2, 21.3-т заасныг зөрчсөн иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг хорь дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тавь дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох;

25.1.4.энэ хуулийн 18.3, 18.6, 19 дүгээр зүйл, 21.1, 21.4-т заасныг зөрчсөн иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг арав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох;

25.1.5.энэ хуулийн 20.1, 23.2, 23.3, 23.4-т заасныг зөрчсөн иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр тус тус торгох.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 02-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**БАРИЛГЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл.Барилгын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1.1 дэх заалтын “эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөгүй,” гэсний дараа “галын” гэж, 10 дугаар зүйлийн 10.1.7 дахь заалтын “шаардлагатай тохиолдолд” гэсний

өмнө “галын аюулгүй байдлын шаардлагыг бүрэн тусгасан байх,” гэж, 11 дүгээр зүйлийн 11.1.1 дэх заалтын “чанарын” гэсний дараа “болон галын аюулгүй байдлын” гэж тус тус нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Галын аюулгүй байдлын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 02-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ГАЛЫН АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ
ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл.1999 оны 5 дугаар сарын 28-ны өдөр баталсан Галын аюулгүй байдлын тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Галын аюулгүй байдлын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 02-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХҮҮХЭД ХАРАХ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ТУХАЙ

**НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ
НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ**

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт

1.1.Энэ хуулийн зорилт нь эрүүл, аюулгүй орчинд хүүхэд харах үйлчилгээг зохион байгуулахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл.Хүүхэд харах үйлчилгээний тухай хууль тогтоомж

2.1.Хүүхэд харах үйлчилгээний тухай хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль¹, Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай², Ариун цэврийн тухай³, Хүнсний тухай⁴, Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хууль⁵ болон эдгээр хуультай нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

2.2.Олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөрөөр заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл.Хуулийн нэр томьёоны тодорхойлолт

3.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томьёог доор дурдсан утгаар ойлгоно:

3.1.1.“хүүхэд харах үйлчилгээ” гэж энэ хуулийн 5 дугаар зүйлд заасан насны хүүхдийг эрүүл, аюулгүй орчинд асран халамжлах, хамгаалах, хооллох, тоглуулах, амрах үйл ажиллагааг;

3.1.2.“хүүхэд харагч” гэж эрх бүхий байгууллагаас хүүхэд харах үйлчилгээ эрхлэх зөвшөөрөл авсан Монгол Улсын иргэнийг;

3.1.3.“хүүхэд харах суурин үйлчилгээ” гэж хүүхэд харагч энэ хуулийн 6.1-д заасан орчинд гэрээт үйлчилгээ эрхлэхийг;

3.1.4.“хүүхэд харах явуулын үйлчилгээ” гэж хот, суурин газраас бусад газарт хүүхэд харагч энэ хуулийн 6.1-д заасан орчинд очиж, тодорхой хугацаанд гэрээт үйлчилгээ үзүүлэхийг;

3.1.5.“хүүхэд харах үйлчилгээний байр” гэж эрх бүхий байгууллагаас хүүхэд харах үйлчилгээ эрхлэх зөвшөөрөл авсан, хүүхдийн амьдрах хэвийн нөхцөлийг хангасан бүх төрлийн орон сууц, байшин барилга, өрөө, танхимыг.

¹Монгол Улсын Үндсэн хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1992 оны 01 дугаарт нийтлэгдсэн.

²Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1996 оны 08 дугаарт нийтлэгдсэн.

³Ариун цэврийн тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 1998 оны 07 дугаарт нийтлэгдсэн.

⁴Хүнсний тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2013 оны 02 дугаарт нийтлэгдсэн.

⁵Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2013 оны 02 дугаарт нийтлэгдсэн.

4 дүгээр зүйл.Хүүхэд харах үйлчилгээнд баримтлах зарчим

4.1.Хүүхэд харах үйлчилгээнд дараах зарчмыг баримтална:

4.1.1.хүүхдийн амь нас, эрүүл мэнд эрсдэлгүй байх;

4.1.2.хүүхдийн бие бялдар, оюун ухаан, сэтгэхүй, харилцаа, зан суртахууны хөгжил, төлөвшил, хүмүүжилд сөрөг нөлөөлөл, үр дагаваргүй байх;

4.1.3.эцэг, эх, асран хамгаалагч, хүүхдийн эрх ашиг, сонирхолд нийцсэн байх;

4.1.4.хүүхэд харах суурин болон явуулын үйлчилгээ нь хүүхэд харагч, эцэг, эх, асран хамгаалагчийн харилцан зөвшилцөл, хамтын хариуцлагын үндсэн дээр нээлттэй, уян хатан байх;

4.1.5.хүүхэд харах суурин болон явуулын үйлчилгээ, орчин нөхцөл нь эцэг, эх, асран хамгаалагчийн хяналтын доор ажиллах.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ ХҮҮХЭД ХАРАХ ҮЙЛЧИЛГЭЭНД ТАВИГДАХ ШААРДЛАГА

5 дугаар зүйл.Хүүхэд харах үйлчилгээнд хамрагдагч

5.1.Хүүхэд харах үйлчилгээнд хоёр наснаас ерөнхий боловсролын сургуульд элсэх хүртэлх насны хүүхэд хамрагдана.

5.2.Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг нас харгалзахгүйгээр хүүхэд харах үйлчилгээнд хамруулж болно.

6 дугаар зүйл.Хүүхэд харах үйлчилгээнд тавигдах нийтлэг шаардлага

6.1.Хүүхэд харах үйлчилгээг энэ хуулийн 13.1-д заасан үүсгэн байгуулагчийн өөрийн өмчлөлийн байр, түрээсийн байр, зээлийн байр, гэрт зохион байгуулж болно.

6.2.Хүүхэд харах үйлчилгээг зохион байгуулах байр, гэр, гадна орчин нь дараах нөхцөл, шаардлагыг хангасан байна:

6.2.1.байр, гэр, гадна орчин нь хүүхдийн амь нас, эрүүл мэндэд эрсдэлгүй, хүүхдийг аливаа болзошгүй сөрөг нөлөөлөл, үйлдлээс хамгаалсан хэвийн нөхцөлийг бүрдүүлсэн байх;

6.2.2.хүүхэд харах үйлчилгээний байр, гэрийг зөвхөн хүүхэд харах үйлчилгээний зориулалтаар ашиглах;

6.2.3.байр нь хүүхэд амрах, тоглох, гар угаах, бие засах газар, гал тогоотой байх;

6.2.4.гэрт зохион байгуулагдах бол гал тогооны тусгай гэртэй байх;

6.2.5.гадна бие засах газар ашиглах бол хүүхдэд аюулгүй байх болон эрүүл ахуй, ариун цэврийн хэвийн нөхцөлийг хангасан байх;

6.2.6.байр, гэрийн халаалт, гэрэлтүүлэг, агааржуулалт нь амьдрах хэвийн нөхцөлийг хангасан байх;

6.2.7.байр, гэр нь ил задгай зуух, халаалтын хэрэгсэлтэй бол тэдгээрт хүүхэд ойртохгүй тусгаарлах хаалтыг заавал хийсэн байх.

6.3.Хүүхэд харах үйлчилгээний байр нь хүүхдийг асран халамжлах, хамгаалах, хооллох, тоглуулах, амраах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай тоног төхөөрөмж, тавилга, хэрэгсэлээр хангагдсан байна.

6.4.Хүүхэд харагч нь бүрэн дунд болон түүнээс дээш боловсролтой, хүүхэд харах үйлчилгээний тусгай сургалтад хамрагдаж гэрчилгээ авсан, бага насны хүүхэдтэй харилцах арга зүй эзэмшсэн, халдварт болон сэтгэцийн өвчингүй, эрүүл, гэмт хэрэгт холбогдож байгаагүй, 18-аас 65 насны Монгол Улсын иргэн байна.

6.5.Хүүхэд харах үйлчилгээ эрхлэх зөвшөөрөл авсан нэг хүүхэд харагчид оногдох хүүхдийн тоо таваас илүүгүй байх бөгөөд хүүхдийн насны ялгааг харгалзан Засгийн газар тогтооно.

6.6.Хүүхэд харах үйлчилгээний нэг байранд хамрагдах хүүхдийн тооны дээд хязгаар 15 байна.

6.7.Хүүхэд харах үйлчилгээнд тавигдах нийтлэг шаардлага, стандартыг Засгийн газар батална.

**ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ
ХҮҮХЭД ХАРАХ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗОХИОН
БАЙГУУЛАЛТ, САНХҮҮЖИЛТ**

7 дугаар зүйл. Хүүхэд харах үйлчилгээний зохион байгуулалт

7.1. Хүүхэд харах үйлчилгээний ажиллах цагийн хуваарь нь хүүхдийн эцэг, эх, асран хамгаалагчийн ажлын цаг, үйлчлүүлэх хэрэгцээнд нийцсэн байна.

7.2. Хүүхэд харах үйлчилгээг суурин болон явуулын хэлбэрээр зохион байгуулна.

7.3. Хүүхэд харах үйлчилгээний ажлын цаг нь өдөрт найман цагаас илүүгүй байна.

7.4. Хүүхэд харах үйлчилгээ нь өглөө, өдөр хоёр удаагийн халуун хоол, үдээс өмнө, хойно хоёр удаагийн цайны үйлчилгээтэй байна.

7.5. Хүүхэд харах үйлчилгээний хүүхдийн хоолны үндсэн шимт бодис, илчлэгийн хэмжээ, хоолны орц нь төрийн өмчийн найман цагийн өдрийн цэцэрлэгтэй адил байна.

7.6. Хүүхэд харах үйлчилгээ үзүүлэгч нь эцэг, эх, асран хамгаалагчтай харилцан зөвшилцөж баталсан өдрийн дэглэм, хоолны цэсийг мөрдөж ажиллана.

7.7. Хүүхэд харах үйлчилгээ нь хүүхдийн ирцийг тогтмол бүртгэж ажиллана.

8 дугаар зүйл. Хүүхэд харах үйлчилгээнд хориглох зүйл

8.1. Хүүхэд харах үйлчилгээнд дараах зүйлийг хориглоно:

8.1.1. хүүхдийг хараа хяналтгүй, харах хүнгүй орших;

8.1.2. хүн амьдарч байгаа өрхийн орон сууц, гэр, байшинд хүүхэд харах үйлчилгээ зохион байгуулах;

8.1.3. хүүхэд харах үйлчилгээний байр, гэрт хүүхэд харах үйлчилгээнээс бусад үйлчилгээ, үйл ажиллагаа явуулах;

8.1.4. эмчийн болон эцэг, эхийн зөвшөөрөлгүйгээр хүүхдэд эм бэлдмэл уулгах, тариа тариулах;

8.1.5.хүүхдэд өдөрт 60 минутаас илүү хугацаагаар зурагт үзүүлэх, компьютер, цахим хэрэгслэлээр тоглуулах;

8.1.6.хүүхэд харах үйлчилгээнд шашны зан үйл, үйл ажиллагаа явуулах;

8.1.7.хүүхэд харах үйлчилгээний байранд зөвшөөрөл авсан этгээдээс өөр гадны хүн нэвтрэх;

8.1.8.хүүхэд харагч хүүхдэд бие махбодийн болон сэтгэл санааны аливаа хүчирхийлэл, дарамт, шахалт үзүүлэх зэрэг шийтгэлийн арга хэрэглэх.

9 дүгээр зүйл.Хүүхэд харах үйлчилгээний санхүүгийн дэмжлэг

9.1.Хүүхэд харах үйлчилгээнд хамрагдаж байгаа нэг хүүхдэд ногдох хоолны болон нормативт зардлыг улсын төсвөөс санхүүжүүлэх бөгөөд шаардагдах хөрөнгийг Хүн амын хөгжил, нийгмийн хамгааллын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний төсвийн багцад тусгана.

9.2.Хүүхэд харах үйлчилгээнд санхүүгийн дэмжлэг олгох журмыг Засгийн газар баталж, жил бүрийн улсын төсөвт тусган, орон нутагт хуваарилна.

9.3.Хүүхэд харагч хүүхэд харах үйлчилгээнд зориулж хүүхдийн эцэг, эх, асран хамгаалагчтай зөвшилцсөний үндсэн дээр энэ хуулийн 10.2-т заасан хэмжээнд багтаан төлбөр авч болно.

9.4.Эцэг, эх, асран хамгаалагч нь хүүхэд харагчтай харилцан тохиролцсоны үндсэн дээр төрөөс санхүүгийн дэмжлэг шаардахгүйгээр энэ хуулийн 6.1-д заасан нөхцөлийг бүрдүүлж, хүүхэд харах үйлчилгээг эрхэлж болно.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ ХҮҮХЭД ХАРАХ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ УДИРДЛАГА

10 дугаар зүйл.Төрийн захиргааны төв байгууллагын эрх, үүрэг

10.1.Хүүхэд харах үйлчилгээний бодлого, төлөвлөлт, санхүүжилт, удирдлага, мэдээлэл, хяналт-шинжилгээ, зохицуулалтыг Хүн амын хөгжил, нийгмийн хамгааллын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, түүний харьяа агентлаг, хэлтэс хариуцан хэрэгжүүлнэ.

10.2.Хүүхэд харах үйлчилгээний шалгуур, болзол, бүрдүүлэх баримт бичгийн жагсаалт, хүүхэд харах үйлчилгээг зохион байгуулах,

хяналт тавих журам, эцэг, эх, асран хамгаалагчаас төлөх төлбөрийн дээд хэмжээг Хүн амын хөгжил, нийгмийн хамгааллын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн тогтооно.

10.3.Аймаг, дүүргийн хүүхэд, гэр бүлийн хөгжлийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны байгууллага энэ хуулийн 6.4-д заасан баримт бичиг, материалыг бүрдүүлэн хүсэлт гаргасан иргэнийг сургалтад хамруулж гэрчилгээ олгоно.

10.4.Хүүхэд харагчийг бэлтгэх сургалтын жишиг хөтөлбөрийг хүүхэд, гэр бүлийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага батална.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ ХҮҮХЭД ХАРАХ ҮЙЛЧИЛГЭЭНД ОРОЛЦОГЧДЫН ЭРХ

11 дүгээр зүйл.Эцэг, эх, асран хамгаалагчийн эрх, үүрэг

11.1.Эцэг, эх, асран хамгаалагч дараах эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ:

11.1.1.эрх бүхий байгууллагаас зөвшөөрөл авсан эсэхэд хяналт тавих;

11.1.2.хүүхэд харагч нь эрх бүхий байгууллагаас гэрчилгээ авсан эсэхэд хяналт тавих;

11.1.3.хүүхдийн амь нас, эрүүл мэндэд эрсдэлгүй байх нөхцөлийг хангасан эсэхэд байнгын хяналт тавих;

11.1.4.хүүхдийн хоол, хүнсний аюулгүй байдал, үйлчилгээний чанарт байнгын хяналт тавих;

11.1.5.харилцан зөвшилцсөн төлбөрийг төлөх;

11.1.6.хүүхдэд шаардлагатай ариун цэврийн болон бусад хэрэглэлийг хариуцах;

11.1.7.үйлчилгээтэй холбогдсон аливаа санал, гомдлыг эрх бүхий байгууллагад гаргах;

11.1.8.хүүхдээ эрүүл мэндийн үзлэгт тогтмол хамруулж, товлосон хугацаанд дархлаажуулалт хийлгэх.

12 дугаар зүйл.Хүүхэд харагчийн эрх, үүрэг

12.1.Хүүхэд харагч нь дараах эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ:

12.1.1.хүүхдэд үйлчилж байгаа хугацаанд тэдний амь нас, эрүүл мэнд эрсдэлгүй байх, аливаа болзошгүй сөрөг нөлөөлөл, үйлдлээс хүүхдийг хамгаалах асуудлыг бүрэн хариуцах;

12.1.2.санхүүгийн бүртгэл, тайланг холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу хийх;

12.1.3.хүүхэд харах үйлчилгээнд хоол, хүнсний аюулгүй байдал, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн холбогдох хууль тогтоомжийг мөрдөж ажиллах;

12.1.4.хүүхэд харах үйлчилгээний ажилтныг эрүүл мэндийн үзлэг, шинжилгээнд тогтмол хамруулах;

12.1.5.хүүхэд харах үйлчилгээ эцэг, эх, асран хамгаалагчид нээлттэй, тэдэнд хяналт тавих нөхцөлийг бүрдүүлсэн байх;

12.1.6.эцэг, эх, асран хамгаалагчтай гэрээ байгуулж ажиллах;

12.1.7.эцэг, эх, асран хамгаалагчид энэ хуулийн 12.1.6-д заасан гэрээний үүргийн хэрэгжилт болон төлбөр, санхүүжилтийн зарцуулалтын тайланг танилцуулах;

12.1.8.хүүхэд харагч нь хүүхдийн аюулгүй байдлыг хангах, хоол ундыг бэлтгэх, хооллох, ариун цэврийг сахих, эрүүл ахуйг хамгаалах, хүүхэд орчин тойрны болон суурь хэрэгцээний чадвар эзэмшихэд туслах, амраах, тоглуулах, хүүхдийн биеийн байдал, өсөлт хөгжлийн талаар эцэг, эхэд нь мэдээлж байх, шаардлагатай үед эмнэлгийн анхан шатны тусламж үзүүлэх.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ ХҮҮХЭД ХАРАХ ҮЙЛЧИЛГЭЭ ЭРХЛЭХ ЗӨВШӨӨРӨЛ ОЛГОХ, ТҮДГЭЛЗҮҮЛЭХ, ХҮЧИНГҮЙ БОЛГОХ

**13 дугаар зүйл.Хүүхэд харах үйлчилгээ эрхлэх зөвшөөрөл
олгох, түдгэлзүүлэх, хүчингүй болгох**

13.1.Хүүхэд харах үйлчилгээг энэ хуулийн 6.4-д заасан иргэн зохион байгуулна.

13.2.Хүүхэд харах үйлчилгээ эрхлэх зөвшөөрлийг энэ хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан шаардлагыг хангасан байдал, баг, хорооны Засаг даргын санал, дүгнэлтийг үндэслэн сум, дүүргийн Засаг дарга олгоно.

13.3.Хүүхэд харах үйлчилгээ эрхлэх зөвшөөрөл хүссэн өргөдөл, холбогдох бусад баримт бичгийг хянан үзэж, зөвшөөрөл олгох эсэх тухай асуудлыг 14 хоногийн дотор шийдвэрлэнэ.

13.4.Энэ хуулийн 5, 6, 7, 8 дугаар зүйл, 9.4 дэх хэсэг, 12 дугаар зүйлийг зөрчсөн нь энэ хуулийн 15.2-т заасан эрх бүхий этгээдийн дүгнэлтээр тогтоогдвол хүүхэд харах үйлчилгээ эрхлэх зөвшөөрлийг хүчингүй болгоно.

14 дүгээр зүйл.Зөвшөөрөл авахад бүрдүүлэх баримт бичиг

14.1.Зөвшөөрөл авахад энэ хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан нөхцөл, шаардлагыг хангасныг нотлох холбогдох баримт бичгийг бүрдүүлнэ.

ДОЛООДУГААР БҮЛЭГ ХҮҮХЭД ХАРАХ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ХЯНАЛТ

15 дугаар зүйл.Хүүхэд харах үйлчилгээнд тавих хяналт

15.1.Хүүхэд харах үйлчилгээний байнгын хяналтыг эцэг, эх, асран хамгаалагч хэрэгжүүлнэ.

15.2.Энэ хуулийн хэрэгжилтэд мэргэжлийн хяналтын байгууллага, улсын байцаагч, хүүхэд гэр бүлийн хөгжлийн ажилтан хяналт тавина.

НАЙМДУГААР БҮЛЭГ БУСАД ЗҮЙЛ

16 дугаар зүйл.Хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага

16.1.Хүүхэд харах үйлчилгээний тухай хууль тогтоомж зөрчигчид эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтан холбогдох хууль тогтоомж болон энэ хуульд заасны дагуу дараах хариуцлага хүлээлгэнэ:

16.1.1.сануулах;

16.1.2.торгох;

16.1.3.зөрчлийг давтан, удаа дараа гаргасан бол зөвшөөрлийг хүчингүй болгох.

17 дугаар зүйл.Хууль хүчин төгөлдөр болох

17.1.Энэ хуулийг 2016 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 08-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ЗАМЫН ХӨДӨЛГӨӨНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН ТУХАЙ

/Шинэчилсэн найруулга/

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт

1.1.Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах эрх зүйн үндсийг тодорхойлж, холбогдох харилцааг зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль тогтоомж

2.1.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль,¹ энэ хууль болон эдгээр хуультай нийцүүлэн гаргасан хууль, захиргааны хэм хэмжээний актаас бүрдэнэ.

2.2.Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөрөөр заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл.Хуулийн нэр томъёоны тодорхойлолт

3.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараах нэр томъёог доор дурдсан утгаар ойлгоно:

3.1.1.“тээврийн хэрэгсэл” гэж хүн, ачаа, суурилагдсан тоног төхөөрөмжийг замаар тээвэрлэхэд зориулсан хэрэгслийг;

¹Монгол Улсын Үндсэн хууль “Төрийн мэдээлэл”эмхэтгэлийн 1992 оны 01 дугаарт нийтлэгдсэн.

3.1.2.“механикжсан тээврийн хэрэгсэл” гэж мопедоос бусад, хөдөлгүүрээр тоноглогдсон тээврийн хэрэгслийг;

3.1.3.“жолооч” гэж тээврийн хэрэгсэл жолоодож яваа хүн, жолоодлогын дадлага хийлгэж яваа багш, замаар ердийн хөсөг унаж, хөтөлж яваа хүнийг;

3.1.4.“зам” гэж тээврийн хэрэгслээр зорчиход зориулсан зурвас газрыг. Зорчих хэсэг болон түүний хажуугийн хөвөө, явган хүний зам, тусгаарлах зурвас замд хамаарна;

3.1.5.“замын хөдөлгөөн” гэж нийтийн хэрэгцээний зам дээр явганаар болон тээврийн хэрэгслээр хүн, ачаа шилжих үйл ажиллагааг;

3.1.6.“зам тээврийн осол” гэж зам дээр тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнөөс үүдэн хүний амь нас, эрүүл мэнд хохирох, тээврийн хэрэгсэл болон зам, замын байгууламж эвдэрч гэмтэх, ачаа болон бусад эд хөрөнгийн хохирол учрахыг;

3.1.7.“замын хөдөлгөөнд оролцогч” гэж замаар явж байгаа жолооч, тээврийн хэрэгслээр зорчигч, явган зорчигчийг;

3.1.8.“замын хөдөлгөөний аюулгүй байдал” гэж замын хөдөлгөөнд оролцогчийг зам тээврийн осол, түүнээс үүдэн гарах хор уршгаас хамгаалсан байдлыг;

3.1.9.“замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах” гэж зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлэх, ослоос үүдэн гарах хохирлыг багасгахад чиглэсэн үйл ажиллагааг;

3.1.10.“замын хөдөлгөөний зохион байгуулалт” гэж замын хөдөлгөөнийг удирдан явуулахад чиглэсэн цогц үйл ажиллагааг;

3.1.11.“явган зорчигч” гэж замаар явган яваа /зам дээр ажил үүрэг гүйцэтгэж яваагаас бусад/ хүн, жагсаалаар яваа болон хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний тэргэнцэртэй, түүнчлэн тэрэг түрж, чарга чирж, мотоцикл, мопед, унадаг дугуйг хөтөлж замаар яваа хүнийг.

4 дүгээр зүйл.Замын хөдөлгөөний нэгдсэн журам

4.1.Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт бүх нийтээр дагаж мөрдөх замын хөдөлгөөний нэгдсэн журмыг Замын хөдөлгөөний дүрмээр тогтооно.

4.2.Замын хөдөлгөөний дүрмийг Засгийн газар батална.

4.3.Замын хөдөлгөөний дүрэмд механикжсан тээврийн хэрэгслийн ангилал, тухайн ангиллын тээврийн хэрэгслийг жолоодох насны хязгаар, замын хөдөлгөөнд оролцогчийн үүрэг, явганаар болон тээврийн хэрэгслээр хөдөлгөөнд оролцох журам, холбогдох стандартаар тогтоосон замын хөдөлгөөн зохицуулах дохио, замын тэмдэг, тэмдэглэлийн загвар, утга агуулга, тээврийн хэрэгслийг ашиглахыг хориглох эвдрэл, гэмтэл, техникийн зөрчлийн жагсаалт, тээврийн хэрэгслийн таних тэмдгийн загвар, хэрэглэх журмыг тусгана.

4.4.Монгол Улсад тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнийг замын зорчих хэсгийн баруун гар талаар явуулна.

**ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ
ЗАМЫН ХӨДӨЛГӨӨНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ
ХАНГАХАД ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ
ЭРХ, ҮҮРЭГ**

5 дугаар зүйл.Монгол Улсын Их Хурлын бүрэн эрх

5.1.Монгол Улсын Их Хурал замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах талаар дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

5.1.1.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах төрийн бодлогыг тодорхойлох, хууль тогтоомжийг батлах;

5.1.2.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын талаарх хууль тогтоомжийн биелэлтийг хянан шалгах;

5.1.3.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийн талаар жил бүрийн нэгдүгээр улиралд холбогдох Байнгын хороогоор хэлэлцэж, санал, дүгнэлт гаргах, холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд үүрэг болгох.

6 дугаар зүйл.Монгол Улсын Засгийн газрын бүрэн эрх

6.1.Монгол Улсын Засгийн газар замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад дараах бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

6.1.1.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад чиглэсэн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах;

6.1.2.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах үндэсний стратеги, хөтөлбөр батлах;

6.1.3.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад чиглэсэн арга хэмжээг санхүүжүүлэх;

6.1.4.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад төрийн захиргааны байгууллагуудын үйл ажиллагааны уялдааг хангах;

6.1.5.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх;

6.1.6.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын үндэсний зөвлөлийн бүтэц, бүрэлдэхүүн, зохион байгуулалт, дүрмийг батлах.

7 дугаар зүйл.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын үндэсний зөвлөл

7.1.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах үйл ажиллагааг улсын хэмжээнд нэгтгэн зохион байгуулах үүргийг Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын үндэсний зөвлөл /цаашид “Үндэсний зөвлөл” гэх/ хэрэгжүүлнэ.

7.2.Үндэсний зөвлөлийн дарга нь Ерөнхий сайд байна.

7.3.Үндэсний зөвлөл Улсын Их Хуралд ажлаа жилд нэг удаа тайлагнана.

7.4.Үндэсний зөвлөл замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдох чиг үүргийг хэрэгжүүлдэг Засгийн газрын гишүүд, агентлагийн дарга болон мэргэжлийн холбоод, төрийн бус байгууллагын удирдлагын төлөөллийн тэнцүү оролцоог хангасан, орон тооны бус бүрэлдэхүүнтэй байна.

7.5.Үндэсний зөвлөл орон тооны ажлын албатай байна.

7.6.Үндэсний зөвлөл дараах эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ:

7.6.1.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах үндэсний стратеги, хөтөлбөр, холбогдох дүрэм, журмын төсөл боловсруулах ажлыг зохион байгуулах;

7.6.2.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад төрийн болон төрийн бус байгууллага, иргэдийн хамтын ажиллагааг уялдуулан зохион байгуулах;

7.6.3.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах, замын хөдөлгөөний зохион байгуулалтыг оновчтой болгоход чиглэсэн

үйл ажиллагаанд шинжлэх ухааны ололт дэвшил, дэвшилтэт техник, технологи, мэдээллийн сүлжээг нэвтрүүлэх ажлыг зохион байгуулж байгаа эсэхэд хяналт тавих;

7.6.4.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах талаар үүрэг, чиглэл өгөх, зөвлөмж гаргах, ажлын хэсэг байгуулах;

7.6.5.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн санг нэгтгэх, дүн шинжилгээ хийх, чиглэл өгөх, тайлан мэдээ гаргах;

7.6.6.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын талаарх мэдлэг олгох сургалтыг сургуулийн өмнөх болон ерөнхий боловсролын сургалтын үндсэн хөтөлбөрт тусгуулах, хэрэгжилтэд хяналт тавих;

7.6.7.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдсон хууль тогтоомж, захиргааны шийдвэр, стандарт, зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хянах, шаардлага тавих;

7.6.8.байгууллага, албан тушаалтнаас замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдсон мэдээлэл, судалгаа, тайлбар, тодорхойлолт, бусад баримт бичгийг үнэ төлбөргүйгээр гаргуулан авах, танилцах, мэргэжлийн дүгнэлт, магадлагаа гаргуулах;

7.6.9.иргэдэд замын хөдөлгөөнд аюулгүй оролцохыг сурталчлах, бүх төрлийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр санамж, зөвлөгөө үнэ төлбөргүй нийтлэх, нэвтрүүлэх, түгээхийг үүрэг болгох, хэрэгжилтэд хяналт тавих;

7.6.10.хууль тогтоомжид заасан бусад бүрэн эрх.

8 дугаар зүйл.Цагдаагийн байгууллагын эрх, үүрэг

8.1.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад цагдаагийн байгууллага дараах үүргийг гүйцэтгэнэ:

8.1.1.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдсон захиргааны хэм хэмжээний актын хэрэгжилтэд хяналт тавих;

8.1.2.замын хөдөлгөөнд оролцогчийн хэвийн, аюулгүй зорчих нөхцөлийг хангах зорилгоор замын хөдөлгөөнийг зохицуулах.

8.2.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад цагдаагийн байгууллага дараах эрхтэй байна:

8.2.1.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдалд сөргөөр нөлөөлөх үйлдэл, нөхцөлийг таслан зогсоох үндэслэлээр тээврийн хэрэгслийг албадан зогсоох, дайчлах, түр саатуулах, зөөж шилжүүлэх;

8.2.2.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор замын хөдөлгөөнийг зохион байгуулах, урсгал, чиглэлийг түр өөрчлөх, хязгаарлах, хаах;

8.2.3.жолооч согтууруулах ундаа, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис хэрэглэсэн эсэхийг зориулалтын техник, хэрэгсэл ашиглан шалгаж тогтоох;

8.2.4.Замын хөдөлгөөний дүрэм, энэ хуулийн холбогдох заалтыг зөрчсөн этгээдэд хуульд заасны дагуу захиргааны шийтгэл оногдуулах, зөрчлийн бүртгэлийн оноо тооцох;

8.2.5.зэвсэгт хүчин болон хилийн цэргийн техникийн шалгах албыг замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах мэргэжлийн чиг үүргээр харьяалах.

8.3.Замын хөдөлгөөн зохицуулах, хянан шалгах болон бэлэн бус хэлбэрээр торгууль оногдуулах, зөрчлийн бүртгэлийн оноо тооцох журмыг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

8.4.Энэ хуулийн 8.3-т заасан журамд дараах асуудлыг тусгана:

8.4.1.замын хөдөлгөөн зохицуулах, хянан шалгах журамд эргүүлийн чиглэлийн хяналтын бүсийг тогтоох, хяналтын арга, хэлбэр, зам, замын байгууламж, замын хөдөлгөөн зохион байгуулах техник хэрэгсэл, тээврийн хэрэгсэлд хяналт тавих, зөрчлийг бүртгэж, шийдвэрлэх үйл ажиллагаа, зам тээврийн ослын газрыг хамгаалах, тээврийн хэрэгслийг дайчлах, албадан зогсоох, эрэн сурвалжлах, тээврийн хэрэгслийг түр саатуулах, зөөж шилжүүлэх, замын хөдөлгөөнд хяналт тавихад хөтлөх бүртгэл, судалгаа, маягтын загвар;

8.4.2.бэлэн бус хэлбэрээр торгууль оногдуулах журамд торгууль оногдуулах, шийдвэрлэх, гүйцэтгэлд тавих хяналт, торгуулийн хуудасны загвар, бүртгэл, мэдээллийн сангийн асуудал;

8.4.3.зөрчлийн бүртгэлийн оноо тооцох журамд зөрчил тус бүрд тооцох оноо болон онооны нийт хэмжээ, оноог тооцох үндэслэл, хариуцлага, мэдээллийг иргэнд хүргэх асуудал.

9 дүгээр зүйл. Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, Засаг даргын эрх, үүрэг

9.1. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал дараах эрхтэй байна:

9.1.1. харьяа орон нутгийн замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах асуудлыг холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд шийдвэрлэх;

9.1.2. Цагдаагийн албаны тухай хуулийн² 24.1-д заасан олон нийтийн цагдаагийн ажилтныг замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах чиглэлээр харьяа нутаг дэвсгэртээ ажиллуулах.

9.2. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал дараах үүргийг хэрэгжүүлнэ:

9.2.1. замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад чиглэсэн арга хэмжээг орон нутгийн төсвөөс санхүүжүүлэх;

9.2.2. зам тээврийн осол, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх урт болон богино хугацааны хөтөлбөр батлах;

9.2.3. харьяа нутаг дэвсгэрийнхээ замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах ажлын хэрэгжилтийг холбогдох хууль тогтоомжийн хүрээнд хянан шалгах;

9.2.4. харьяа нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд тээврийн хэрэгслийг зөөж шилжүүлэх, тээврийн хэрэгслийг түр саатуулах хашаа /байр/ ажиллуулах шийдвэр гаргах, төлбөрийн хувь хэмжээг тогтоох.

9.3. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга дараах эрхтэй байна:

9.3.1. харьяа нутаг дэвсгэрийнхээ нийтийн үйлчилгээний тээврийн хэрэгслийн явах чиглэл, зогсоолын байршлыг тогтоох, өөрчлөх;

9.3.2. зам, түүний ойролцоо худалдаа, үйлчилгээ явуулах, уралдаан, тэмцээн, жагсаал, цуглаан, бусад арга хэмжээ зохион байгуулахад зөвшөөрөл олгох;

²Цагдаагийн албаны тухай хууль “Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн 2013 оны 29 дугаарт нийтлэгдсэн.

9.3.3. тухайн нутаг дэвсгэрт замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын талаар нийтээр дагаж мөрдөх захиргааны хэм хэмжээний акт зөрчсөн зөрчилд шийтгэл хүлээлгэх ажлыг зохион байгуулах.

9.4. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга дараах үүргийг хэрэгжүүлнэ:

9.4.1. зам тээврийн осол, хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжүүлэх;

9.4.2. замын хөдөлгөөний түгжрэл, саатлын шалтгаан, нөхцөлийг судалж, түүнийг арилгахад чиглэсэн арга хэмжээг хэрэгжүүлэх;

9.4.3. иргэдэд замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль тогтоомжийг сурталчлан таниулах ажлыг зохион байгуулах;

9.4.4. тухайн нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж байгаа хуулийн этгээд, иргэнд замыг цэвэрлэх, бохирдол, цас мөсийг арилгахыг үүрэг болгох;

9.4.5. харьяа нутаг дэвсгэрийнхээ зам, замын байгууламж гэрэлтүүлэг, хөдөлгөөн зохицуулах техник хэрэгслийн бүрэн бүтэн байдал, замын хөдөлгөөний зохион байгуулалт, аюулгүй байдалд хяналт тавьж, илэрсэн зөрчил, иргэдийн санал, гомдлыг холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд мэдэгдэж, шаардлагатай арга хэмжээг авахуулах;

9.4.6. зам, замын байгууламжийг шинээр барих, өргөтгөх, засварлах, тоноглох, замын гэрэлтүүлэг, тэмдэг, тэмдэглэл хийх ажил нь холбогдох хууль, захиргааны хэм хэмжээний акт, байгаль орчны болон замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын шаардлагад нийцэж байгаа эсэхэд хяналт тавьж, илэрсэн зөрчлийг арилгуулах;

9.4.7. харьяа нутаг дэвсгэрийнхээ замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах ажлын хэрэгжилтийг иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд жилд хоёроос доошгүй удаа тайлагнах.

10 дугаар зүйл. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан

10.1. Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан нь дараах төрөлжсөн сангаас бүрдэнэ:

10.1.1. тээврийн хэрэгслийн бүртгэл, мэдээллийн санд механикжсан тээврийн хэрэгслийн улсын бүртгэл, шилжилт хөдөлгөөн, ашиглалт, засвар, оношилгооны бүртгэл, мэдээллийг хамруулах;

10.1.2.зам, замын байгууламжийн эвдрэл, гэмтлийн бүртгэл, мэдээллийн санд замын хөдөлгөөнд аюул учруулж болзошгүй зам, замын байгууламжийн төлөв байдал, эвдрэл, гэмтлийн бүртгэл, мэдээллийг хамруулах;

10.1.3.жолоочийн бүртгэл, мэдээллийн санд жолоодох эрхийн үнэмлэх дээрх мэдээллийн бүртгэл, мэдээллийг хамруулах;

10.1.4.жолооч бэлтгэх сургалтын байгууллагын бүртгэл, мэдээллийн санд жолооч бэлтгэх сургалтын байгууллага, түүний сургалтын материаллаг бааз, хүний нөөц болон суралцагсдын бүртгэл, мэдээллийг хамруулах;

10.1.5.зам тээврийн осол, хэрэг, зөрчлийн бүртгэл, мэдээллийн санд зам тээврийн осол, түүнээс учирсан хохирол, Замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчсөн зөрчлийн тоо бүртгэл, мэдээллийг хамруулах;

10.1.6.жолоочийн эрүүл мэнд, зам тээврийн осолд өртсөн хүний бүртгэл, мэдээллийн санд механикжсан тээврийн хэрэгслийн жолоочийн эрүүл мэндийн үзлэгийн дүгнэлт, зам тээврийн ослын улмаас гэмтсэн, нас барсан хүний тоо бүртгэл, мэдээллийг хамруулах;

10.1.7.жолоочийн даатгалын мэдээллийн санд даатгалын гэрээ, даатгалын тохиолдол, хохирогчид олгосон нөхөн төлбөр, даатгагч, даатгуулагч, хохирогчийн болон жолоочийн даатгалтай холбоотой бусад бүртгэл, мэдээллийг хамруулах;

10.1.8.авто тээврийн болон өөрөө явагч хэрэгслийн албан татварын бүртгэл, мэдээллийн санд тухайн төрлийн татварын бүртгэл, мэдээллийг хамруулах.

10.2.Энэ хуулийн 10.1.1-д заасан санг автотээврийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага, 10.1.2-т заасан санг авто замын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, 10.1.4-т заасан санг мэргэжлийн боловсрол, сургалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, 10.1.3, 10.1.5-д заасан санг цагдаагийн байгууллага, 10.1.6-д заасан санг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага, 10.1.7-д заасан санг Санхүүгийн зохицуулах хороо, 10.1.8-д заасан санг татварын асуудал эрхэлсэн төрийн байгууллага тус тус хариуцан хөтөлнө.

10.3.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан болон түүний төрөлжсөн санг хөтлөх, уг сангаас мэдээлэл, лавлагаа өгөхтэй холбогдсон харилцааг зохицуулах журмыг Үндэсний зөвлөл батална.

10.4.Зам тээврийн осол, хэрэг, зөрчлийн бүртгэл, мэдээллийн сангийн бүртгэл, мэдээлэлд үндэслэн жолоочийн зөрчлийн оноог тооцно.

10.5.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сангаас иргэн, хуулийн этгээд энэ хуулийн 10.3-т заасан журмын дагуу шаардлагатай мэдээлэл, лавлагаа авч болно.

11 дүгээр зүйл.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад чиглэсэн эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээ

11.1.Эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлэх, хүний амь насыг аврахад чиглэсэн эмнэлгийн дараах тусламж, үйлчилгээг зохион байгуулж хэрэгжүүлнэ:

11.1.1.зам тээврийн осолд өртсөн хүнд эмнэлгийн анхны тусламж үзүүлэх талаар иргэнд чиглэсэн сургалт, сурталчилгааны хөтөлбөр хэрэгжүүлэх;

11.1.2.зам тээврийн осолд өртсөн хүнд эмнэлгийн тусламж үзүүлэх;

11.1.3.зам тээврийн осолд өртсөн хүнд үзүүлэх эмнэлгийн байгууллагын яаралтай тусламж, үйлчилгээ, нөхөн сэргээх эмчилгээний чанар, шуурхай байдлыг хангах;

11.1.4.зам тээврийн осолд өртсөн хүнд эмнэлгийн яаралтай тусламж үзүүлэх эмнэлэг, анхны тусламжийн цэг, харьяалагдах нутаг дэвсгэрийг тодорхойлох, ажиллах нөхцөл, боломжоор хангах;

11.1.5.тээврийн хэрэгслийн жолооч болон жолооч бэлтгэх сургалтад хамрагдах иргэнийг эрүүл мэндийн үзлэгт хамруулах.

11.2.Жолоочийн эрүүл мэндэд тавих шаардлага, жолоочийн эрүүл мэндийн үзлэг явуулах журам, үзлэгийн хуудасны загвар, үзлэг явуулах эрх бүхий эмнэлгийн байгууллагын жагсаалт, тээврийн хэрэгсэл жолоодоход харшлах эм, бэлдмэл, тээврийн хэрэгсэлд байх эмийн сангийн иж бүрдлийн жагсаалт, зам тээврийн осолд өртсөн хүнд эмнэлгийн тусламж үзүүлэх журмыг эрүүл мэндийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

11.3.Жолооч согтууруулах ундаа, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис хэрэглэсэн эсэх, зам тээврийн ослын улмаас гэмтсэн, нас барсан хүний тоо бүртгэх зааврыг эрүүл мэндийн болон хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд хамтран батална.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ ИРГЭН, ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДИЙН ЭРХ, ҮҮРЭГ

12 дугаар зүйл.Замын хөдөлгөөнд оролцогчийн эрх, үүрэг

12.1.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай үндэсний хууль тогтоомж болон Монгол Улсын олон улсын гэрээ, хэлэлцээрийг хэрэгжүүлж, замын хөдөлгөөнд оролцогчийн замын хөдөлгөөнд аюулгүй оролцох эрхийг хуулиар хамгаална.

12.2.Замын хөдөлгөөнд оролцогч дараах эрх эдэлнэ;

12.2.1.Замын хөдөлгөөний дүрмийг баримтлан саадгүй зорчих;

12.2.2.замын хөдөлгөөнд аюулгүй оролцох нөхцөлөө хангуулахаар төрийн холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд шаардлага тавих;

12.2.3.зам тээврийн ослын үед эмнэлгийн болон авран хамгаалах бусад яаралтай тусламжийг холбогдох төрийн байгууллага, хариуцсан этгээдээс үнэ төлбөргүй авах;

12.2.4.зам тээврийн ослын улмаас учирсан хохирлоо хуульд заасны дагуу нөхөн төлүүлэх.

12.3.Замын хөдөлгөөнд оролцогч нь замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль тогтоомжийг биелүүлэх үүрэгтэй.

13 дугаар зүйл.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад иргэн, хуулийн этгээдийн эрх, үүрэг

13.1.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах талаар иргэн, хуулийн этгээд дараах эрх эдэлнэ:

13.1.1.холбогдох эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтнаас замын хөдөлгөөнд хязгаарлалт буюу хориглолт тогтоосон шалтгаан, нөхцөл, хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад чиглэсэн аливаа техник хэрэгсэл, ажил, үйлчилгээний талаар мэдээлэл авах;

13.1.2.замын эвдрэл, гэмтлийг засах, бохирдол, цас мөс цэвэрлэхийг холбогдох байгууллага, албан тушаалтнаас шаардах.

13.2.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах талаар иргэн, хуулийн этгээд дараах үүргийг хүлээнэ:

13.2.1.Замын хөдөлгөөний дүрмийг сахин биелүүлэх;
13.2.2.зам тээврийн осолд өртсөн хүнд яаралтай анхан шатны тусламж үзүүлэх;

13.2.3.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангаж чадахааргүй өвчтэй буюу ядарсан үедээ явганаар болон тээврийн хэрэгсэл жолоодож замын хөдөлгөөнд оролцохгүй байх;

13.2.4.зам дээр болон түүний ойр орчимд ажил, үйлчилгээ хийхдээ замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах;

13.2.5.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын эсрэг гэмт хэрэг, зөрчлийн талаар холбогдох байгууллагад шуурхай мэдээлэх;

13.2.6.иргэн, хуулийн этгээд оршин байгаа газартаа хамаарах замын бохирдол, цас мөсийг цэвэрлэх;

13.2.7.эцэг эх, асран хамгаалагч, бүх шатны боловсролын байгууллагын холбогдох албан тушаалтан 10 хүртэлх насны хүүхдийг харгалзах хүнгүйгээр замын хөдөлгөөнд оролцуулахгүй байх;

13.2.8.замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах талаар эрх бүхий этгээдээс тавьсан хууль ёсны шаардлагыг биелүүлэх.

13.3.Иргэн, хуулийн этгээд замын хөдөлгөөнд оролцогчид замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль тогтоомж зөрчихийг аливаа хэлбэрээр албадан тулгах, дэмжихийг хориглоно.

13.4.Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт тээврийн хэрэгсэл ашиглан үйл ажиллагаа явуулж байгаа хуулийн этгээд замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах талаар дараах үүргийг хүлээнэ:

13.4.1.жолоочийн ажил үүргийг замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын шаардлагад нийцүүлэн зохион байгуулах;

13.4.2.жолоочийн хөдөлмөр, амралтын горимыг байгууллагын дотоод дүрэм, журам, холбогдох хууль тогтоомжид нийцүүлэн баталж хэрэгжүүлэх;

13.4.3.жолоочийг мэргэжил, мэдлэгээ дээшлүүлэх боломжоор хангах;

13.4.4.жолоочийн замын хөдөлгөөний соёл, мэргэжлийн ур чадвар, ёс зүйн харилцааны зохицуулалтыг байгууллагын дотоод дүрэм, журамд тусган, хэрэгжилтийг хангах.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ ТЭЭВРИЙН ХЭРЭГСЭЛ ЖОЛООДОХ ЭРХ

14 дүгээр зүйл. Тээврийн хэрэгслийн жолооч бэлтгэх

14.1. Механикжсан тээврийн хэрэгслийн жолооч бэлтгэх сургалт, жолоодох эрхийн шалгалт авах үйл ажиллагааг тээврийн хэрэгслийн жолооч бэлтгэх, жолоодох эрхийн шалгалт авах журмаар зохицуулна.

14.2. Тээврийн хэрэгслийн жолооч бэлтгэх журам, сургалтын хөтөлбөрийг мэргэжлийн боловсрол, сургалтын болон боловсролын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд хамтран баталж, хэрэгжилтэд хяналт тавина.

14.3. Жолоодох эрхийн шалгалтын төвийн үйл ажиллагааны болон жолоодох эрхийн шалгалт авах журмыг мэргэжлийн боловсрол, сургалтын болон хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүд хамтран батална.

14.4. Тээврийн хэрэгслийн жолооч бэлтгэх сургалтын байгууллагын стандарт, жолоодох эрхийн шалгалтын төвийн стандартыг стандартчиллын төв байгууллага батална.

14.5. Мэргэжлийн боловсрол, сургалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага нь тээврийн хэрэгслийн жолооч бэлтгэх үйл ажиллагааг зохион байгуулахдаа тухайн мэргэжлийн сургалтыг удирдлага, зохицуулалтаар хангах чиг үүрэг бүхий төрийн бус байгууллагаар дараах ажил үүргийг гүйцэтгүүлж болно:

14.5.1. тээврийн хэрэгслийн жолооч бэлтгэх сургалтын байгууллагын стандарт, жолоодох эрхийн шалгалтын төвийн стандарт, сургалтын стандарт боловсруулах;

14.5.2. тээврийн хэрэгслийн жолооч бэлтгэх сургалтын байгууллагыг магадлан итгэмжлэх, үйл ажиллагаанд нь үнэлгээ, дүгнэлт хийх;

14.5.3. жолоодох эрхийн шалгалтын төвийн үйл ажиллагааг зохион байгуулах.

14.6. Тээврийн хэрэгслийн жолооч бэлтгэх сургалтын байгууллагын үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрлийг хүчингүй болгох үндэслэл нь сургалтыг хангалтгүй зохион байгуулсан, эсхүл бэлтгэсэн жолоочийн зөрчлийн онооны бүртгэл болно.

14.7.Тээврийн хэрэгслийн жолооч бэлтгэх сургалтын онолын мэдлэгийг иргэн бие даан эзэмшиж болох бөгөөд дадлагын хичээлийн нийт багц цагийг дадлагын талбай, замын хөдөлгөөнд гүйцэтгэснээр жолоодох эрхийн шалгалтад орох эрх үүснэ.

15 дугаар зүйл.Тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрх олгох

15.1.Дараах шаардлагыг хангасан иргэнд механикжсан тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрх олгоно:

15.1.1.тухайн ангиллын тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрх бүхий насанд хүрсэн;

15.1.2.тээврийн хэрэгсэл жолоодоход эрүүл мэндийн хувьд тэнцсэн;

15.1.3.тухайн ангиллын тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхийн шалгалтад тэнцсэн.

15.2.Механикжсан тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхийг жолоодох эрхийн үнэмлэхээр баталгаажуулна.

15.3.Жолоодох эрхийн болон олон улсын жолоодох эрхийн үнэмлэхийг олгох, бүртгэх ажлыг цагдаагийн байгууллага хариуцан гүйцэтгэнэ.

15.4.Жолооны багшийн үнэмлэх олгох журам, жолооны багшийн үнэмлэхийн загварыг мэргэжлийн боловсрол, сургалтын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн, жолоодох эрхийн үнэмлэх олгох журам, жолоодох эрхийн үнэмлэхийн загвар, үнийг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн тус тус батална.

16 дугаар зүйл.Олон улсын жолоодох эрхийн үнэмлэх олгох

16.1.Монгол Улсын олон улсын жолоодох эрхийн үнэмлэхийг Замын хөдөлгөөний тухай Венийн конвенцид нийцүүлэн, жолоодох эрхийн үнэмлэхийг үндэслэн олгоно.

16.2.Монгол Улсын олон улсын жолоодох эрхийн үнэмлэх Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт үйлчлэхгүй.

17 дугаар зүйл.Тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрх хүчинтэй байх хугацаа

17.1.Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт тус улсын иргэн зөвхөн Монгол Улсын жолоодох эрхийн үнэмлэхээр механикжсан тээврийн

хэрэгсэл жолоодохыг /жолоодлогын дадлага хийх тохиолдол хамаарахгүй/ зөвшөөрнө.

17.2.Монгол Улсын жолоодох эрхийн үнэмлэхийг 10 жил, Монгол Улсын олон улсын жолоодох эрхийн үнэмлэхийг гурван жилийн хугацаагаар олгоно. Олон улсын жолоодох эрхийн үнэмлэхийг олгох үед тухайн жолоодох эрхийн үнэмлэхийн хүчинтэй байх хугацаа гурван жилээс хэтрэхгүй байвал уг хугацаагаар хязгаарлана.

17.3.Замын хөдөлгөөний тухай Венийн конвенцийн гишүүн орноос олгогдсон бөгөөд уг конвенцид нийцсэн жолоодох эрхийн буюу олон улсын жолоодох эрхийн хүчин төгөлдөр үнэмлэхээр гадаадын иргэн Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт нэвтэрснээс хойш нэг жилийн хугацаанд тухайн ангиллын тээврийн хэрэгсэл жолоодож болно.

17.4.Замын хөдөлгөөний тухай Венийн конвенцийн гишүүн бус орноос олгогдсон жолоочийн болон олон улсын жолоодох эрхийн үнэмлэхээр Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт механикжсан тээврийн хэрэгсэл жолоодохыг хориглоно.

18 дугаар зүйл.Тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрх дуусгавар болох, эрх сэргээх үндэслэл

18.1.Дараах тохиолдолд тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрх дуусгавар болно:

18.1.1.жолоодох эрхийн үнэмлэхийн хүчинтэй байх хугацаа дууссан;

18.1.2.жолооч тухайн ангиллын тээврийн хэрэгсэл жолоодоход эрүүл мэндийн хувьд тэнцэхгүй нь эрүүл мэндийн байгууллагын дүгнэлтээр тогтоогдсон;

18.1.3.зөрчлийн оноо тогтоосон хязгаарт хүрсэн;

18.1.4.тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхийг холбогдох хуульд заасны дагуу хассан.

18.2.Жолоодох эрхийн үнэмлэх хүчингүй болсон тохиолдолд тухайн иргэний олон улсын жолоодох эрхийн үнэмлэхийг хүчингүйд тооцно.

18.3.Дараах тохиолдолд тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхийг сэргээнэ:

18.3.1.жолоодох эрхийн үнэмлэхийг зохих журмын дагуу сунгуулсан;

18.3.2.жолооч тухайн ангиллын тээврийн хэрэгсэл жолоодоход эрүүл мэндийн хувьд тэнцэх нь эрүүл мэндийн байгууллагын дүгнэлтээр тогтоогдсон;

18.3.3.тээврийн хэрэгслийн жолоодох эрхийг хассан хугацаа дуусгавар болсон.

18.4.Тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрх дуусгавар болох, тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхийг сэргээх журмыг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

**ТАВДУГААР БҮЛЭГ
ЗАМЫН ХӨДӨЛГӨӨНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ
ХАНГАХАД БАРИМТЛАХ ТЕХНИКИЙН
ЕРӨНХИЙ ШААРДЛАГА**

**19 дүгээр зүйл.Зам, замын байгууламжийг төлөвлөх,
барих, өргөтгөх, засварлах, арчлан хамгаалахад
замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах
үндсэн шаардлага**

19.1.Зам, замын байгууламжийг төлөвлөх, барих, өргөтгөх, засварлах, арчлан хамгаалах ажил замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын шаардлагад нийцсэн байна.

19.2.Зам, замын байгууламжийг төлөвлөх, барих, өргөтгөх, засварлах, арчлан хамгаалах ажил нь замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад чиглэсэн хууль, техникийн норм, дүрэм, стандартад нийцэж байгаа эсэхэд тухайн холбогдох хяналтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага хяналт тавина.

19.3.Зам, замын байгууламжийг төлөвлөх, барих, өргөтгөх, засварлах, арчлан хамгаалахад замын хөдөлгөөний аюулгүй байдалд сөргөөр нөлөөлөх инженерийн шийдэл гаргахыг хориглоно.

19.4.Зам, замын байгууламжийг төлөвлөх, барих, өргөтгөх, засварлах ажлыг замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын холбогдох шаардлагад нийцүүлэх үүргийг авто замын асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн хариуцна.

20 дугаар зүйл.Замын хөдөлгөөнийг зохион байгуулахад замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах шаардлага

20.1.Замын хөдөлгөөн зохион байгуулах ажил, үйлчилгээг тухайн орон нутгийн авто замын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага хариуцан гүйцэтгэнэ.

20.2.Замын хөдөлгөөнийг зохион байгуулах болон түүний төсөл, бүдүүвчийг гүйцэтгэхэд холбогдох хууль тогтоомж, техникийн норм, дүрэм, стандарт, Монгол Улсын олон улсын гэрээний заалтыг мөрдлөг болгон шинжлэх ухааны үндэслэл, тооцоо, судалгаа, дэвшилтэт технологи, техник хэрэгсэл, инженерийн оновчтой шийдлийг иж бүрэн ашиглана.

20.3.Замын хөдөлгөөн зохион байгуулах техник хэрэгсэл, замын тэмдэг, тэмдэглэл, гэрлэн дохионд тавих техникийн шаардлага, хэрэглэх дүрмийн үндэсний стандартыг авто замын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага боловсруулж, стандартчиллын төв байгууллага батална.

20.4.Энэ хуулийн 8.2.2-т зааснаас бусад тохиолдолд тухайн авто замын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр замын хөдөлгөөний зохион байгуулалт, урсгал, чиглэлийг өөрчлөх, хязгаарлах, хаахыг хориглоно.

20.5.Замын хөдөлгөөний зохион байгуулалтыг өөрчлөх, замын хөдөлгөөнийг зохицуулах, техник хэрэгсэл шинээр байрлуулах, солихын өмнө тухайн ажлыг гүйцэтгэж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллага замын хөдөлгөөнд оролцогчид зохих тэмдэг, хэрэгслээр урьдчилан анхааруулж, олон нийтийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр 48-аас доошгүй цагийн өмнө мэдэгдэнэ.

20.6.Замын хөдөлгөөний зохион байгуулалтад түүний аюулгүй байдлын түвшнийг бууруулах байдлаар өөрчлөлт оруулахыг хориглоно.

21 дүгээр зүйл.Тээврийн хэрэгсэл, түүний хийцийн бүрэлдэхүүн хэсэг, нэмэлт тоног төхөөрөмж, сэлбэг хэрэгслийг үйлдвэрлэх, угсрах, импортлоход тавих шаардлага

21.1.Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт замын хөдөлгөөнд оролцуулах зорилгоор тус улсад үйлдвэрлэсэн, угсарсан тээврийн хэрэгсэл, түүний хөдөлгөөний аюулгүй байдалд нөлөөлөх хийцийн бүрэлдэхүүн хэсэг, нэмэлт тоног төхөөрөмж, сэлбэг хэрэгсэл нь зохих техникийн норм,

дүрэм, стандарт, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын шаардлагыг бүрэн хангасан байх бөгөөд шинжлэх ухааны холбогдох байгууллагын дүгнэлтээр баталгаажсан байна.

21.2.Импортоор оруулж ирсэн тээврийн хэрэгсэл, түүний хөдөлгөөний аюулгүй байдалд нөлөөлөх хийцийн бүрэлдэхүүн хэсэг, нэмэлт тоног төхөөрөмж, сэлбэг хэрэгсэл нь зохих техникийн норм, дүрэм, стандарт, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын шаардлагыг бүрэн хангасан байх бөгөөд холбогдох хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу техникийн хяналтын үзлэг, оношилгооны дүгнэлт буюу гэрчилгээгээр баталгаажсан байна.

21.3.Гадаад улсад ашиглахыг хориглосон тээврийн хэрэгсэл, түүний хөдөлгөөний аюулгүй байдалд нөлөөлөх хийцийн бүрэлдэхүүн хэсэг, нэмэлт тоног төхөөрөмж, сэлбэг хэрэгслийг Монгол Улсад импортоор оруулахыг хориглоно.

21.4.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын шаардлага хангасныг гэрчлэх шинжлэх ухааны холбогдох байгууллага, эсхүл техникийн хяналтын үзлэг, оношилгооны дүгнэлтгүйгээр тухайн тээврийн хэрэгслийг бүртгэхийг хориглоно.

21.5.Тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөний аюулгүй байдалд нөлөөлөх эд анги, нэмэлт тоног төхөөрөмжийн хийцийг өөрчилсөн тохиолдолд техникийн хяналтын үзлэг, оношилгоог давтан хийлгэж гэрчилгээ авна.

22 дугаар зүйл.Тээврийн хэрэгслийг ашиглахад замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах үндсэн шаардлага

22.1.Замын хөдөлгөөнд оролцож байгаа тээврийн хэрэгслийн техникийн үзүүлэлт замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын шаардлагыг бүрэн хангасан байвал зохино.

22.2.Тээврийн хэрэгслийн ашиглахыг хориглох эвдрэл, гэмтэл, техникийн зөрчлийн жагсаалтыг техникийн стандартаар тогтооно.

22.3.Тээврийн хэрэгслийн ашиглахыг хориглох эвдрэл, гэмтэл, техникийн зөрчлийн хяналтыг авто тээврийн хяналтын улсын байцаагч хэрэгжүүлнэ.

22.4.Тээврийн хэрэгслийг эзэмшигч Монгол Улсад бүртгэлтэй механикжсан тээврийн хэрэгслийг ашиглалтын явцад тогтоосон хугацаанд техникийн хяналтын үзлэгт хамруулах үүрэгтэй.

22.5.Тээврийн хэрэгсэлд техникийн хяналтын үзлэг, оношилгоог хийсэн хуулийн этгээд тухайн тээврийн хэрэгслийн техникийн үзүүлэлт замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын шаардлагад нийцэж байгааг зохих баримт бичгээр баталгаажуулсан байна.

22.6.Замын хөдөлгөөнд оролцох тээврийн хэрэгслийг техникийн хувьд бүрэн бүтэн байлгах үүргийг тухайн тээврийн хэрэгслийг эзэмшигч /өмчлөгч/ буюу ашиглагч этгээд хүлээнэ.

23 дугаар зүйл.Тээврийн хэрэгсэлд техникийн үйлчилгээ, засвар хийхэд замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах үндсэн шаардлага

23.1.Тээврийн хэрэгсэлд хийсэн техникийн үйлчилгээ, засвар тухайн тээврийн хэрэгслээр замын хөдөлгөөнд аюулгүй оролцох шаардлагыг бүрэн хангасан байвал зохино.

23.2.Тээврийн хэрэгсэлд техникийн үйлчилгээ, засварыг хийхдээ үйлдвэрлэгчээс тогтоосон техникийн норм, дүрэм, зааварчилгааг мөрдлөг болгоно.

23.3.Тээврийн хэрэгсэлд техникийн үйлчилгээ, засвар хийх үйл ажиллагааг тээврийн хэрэгсэлд техникийн үйлчилгээ, засвар хийх журмаар зохицуулна.

23.4.Тээврийн хэрэгсэлд техникийн үйлчилгээ, засвар хийх журмыг автотээврийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

23.5.Тээврийн хэрэгсэлд техникийн үйлчилгээ, засвар хийх үйл ажиллагаа эрхлэн явуулах хуулийн этгээдэд тавих шаардлагыг үндэсний стандартаар тогтооно.

23.6.Тээврийн хэрэгсэлд техникийн үйлчилгээ, засвар хийсэн хуулийн этгээд тухайн тээврийн хэрэгслийн техникийн үзүүлэлт замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын шаардлагад бүрэн нийцэж байгааг зохих баримт бичгээр баталгаажуулсан байна.

24 дүгээр зүйл.Тээврийн хэрэгсэлд тусгай дуут болон гэрлэн дохио тавьж замын хөдөлгөөнд оролцох

24.1.Хууль сахиулах, үндэсний аюулгүй байдлыг хангах байгууллага, төрийн тусгай хамгаалалт, хүн, мал эмнэлэг, цахилгаан, дулаан, ус суваг, холбоо, үйлдвэрлэлийн ослын шуурхай дуудлагын болон дохиолол хамгаалал, даатгалын шуурхай алба, хот тохижилт, тусгай

зориулалтын чирэгч ачигч, техникийн хяналт болон замын арчлалт, засвар үйлчилгээ, хяналт шалгалтын зориулалттай шуурхай ажлын тээврийн хэрэгслээс бусад тээврийн хэрэгсэлд тусгай дуут болон гэрлэн дохио хэрэглэж замын хөдөлгөөнд оролцохыг хориглоно.

24.2.Тээврийн хэрэгсэлд тусгай дуут болон гэрлэн дохио тавьж хэрэглэх журмыг хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

24.3.Тусгай дуут болон гэрлэн дохиогоор тоноглосон тээврийн хэрэгслийн өнгө, таних тэмдэг, бичлэг, дуут дохионы хөг ая, гэрэл дохионы өнгө, давтамжийг үндэсний стандартаар тогтооно.

24.4.Тусгай дуут болон гэрлэн дохио бүхий тээврийн хэрэгслээр замын хөдөлгөөнд оролцох журмыг Замын хөдөлгөөний дүрмээр тогтооно.

ЗУРГААДУГААР БҮЛЭГ ХУУЛЬ ЗӨРЧИГЧИД ХҮЛЭЭЛГЭХ ХАРИУЦЛАГА

25 дугаар зүйл.Ерөнхий үндэслэл

25.1.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль тогтоомж зөрчсөн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол энэ хуульд заасан захиргааны шийтгэл оногдуулна.

25.2.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдох стандартыг зөрчсөн этгээдэд тухайн улсын хяналтын байцаагч холбогдох хуульд заасан захиргааны шийтгэл оногдуулна.

25.3.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль тогтоомж зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх мөнгөн торгуулийн шийтгэлийг бэлэн бус хэлбэрээр оногдуулна.

25.4.Тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрх хасах шийтгэл оногдуулахдаа тухайн жолоодох эрхийн үнэмлэхийг хүчингүй болгож, тасалбар бичиж өгнө.

25.5.Энэ хуулийн 31.2, 31.3, 32.2, 43.2, 52.1-д заасныг зөрчсөн этгээдэд захиргааны шийтгэл оногдуулахад тухайн тээврийн хэрэгслийг түр саатуулж болно.

25.6.Энэ бүлэгт заасан “тээврийн хэрэгсэл” гэдэгт механикжсан тээврийн хэрэгсэл болон түүний чиргүүлийг, “жолооч” гэдэгт механикжсан тээврийн хэрэгсэл жолоодож яваа этгээдийг тус тус ойлгоно.

26 дугаар зүйл.Тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхгүй этгээд

26.1.Тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхгүй этгээд /жолоодлогын дадлага хийхээс бусад тохиолдолд/, эсхүл тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхээ хасуулсан үед тээврийн хэрэгсэл жолоодсон бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

26.2.Тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхгүй /жолоодлогын дадлага хийхээс бусад тохиолдолд/ буюу эрхээ хасуулсан этгээдэд тээврийн хэрэгслийн жолоог шилжүүлсэн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

27 дугаар зүйл.Согтууруулах ундаа, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис хэрэглэсэн этгээд тээврийн хэрэгсэл жолоодох

27.1.Согтууруулах ундаа, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис хэрэглэсэн үедээ тээврийн хэрэгсэл жолоодсон, эсхүл согтууруулах ундаа, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис хэрэглэсэн эсэхийг зохих журмын дагуу шалгуулахаас зайлсхийсэн этгээд тээврийн хэрэгсэл жолоодсон бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг хоёр дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгож, жолоодох эрхийг зургаан сараас хоёр жил хүртэл хугацаагаар хасах шийтгэл оногдуулна.

27.2.Согтууруулах ундаа, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис хэрэглэсэн этгээдэд тээврийн хэрэгслийн жолоог шилжүүлсэн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тавин хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

27.3.Тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхгүй буюу уг эрхээ хасуулсан этгээд согтууруулах ундаа, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис хэрэглэсэн үедээ тээврийн хэрэгсэл жолоодсон бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг хоёроос дөрөв дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгож, долоо хоногоос гуч хоног хүртэл хугацаагаар баривчлах шийтгэл оногдуулна.

27.4.Энэ хуулийн 27.1-д заасан зөрчлийг давтан үйлдсэн бол 30 хоногийн хугацаагаар баривчлах, тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхийг гурван жилийн хугацаагаар хасах шийтгэл оногдуулна.

28 дугаар зүйл.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангаж чадахгүй өвчтэй буюу ядарсан үедээ тээврийн хэрэгсэл жолоодох

28.1.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангаж чадахааргүй өвчтэй буюу ядарсан үедээ тээврийн хэрэгсэл жолоодсон бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний хорин таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

28.2.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангаж чадахааргүй өвчтэй буюу ядарсан этгээдэд жолоогоо шилжүүлсэн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

29 дүгээр зүйл.Тээврийн хэрэгслийн холбогдох баримт бичиггүй тээврийн хэрэгсэл жолоодох

29.1.Замын хөдөлгөөний дүрэмд заасан баримт бичиггүй тээврийн хэрэгсэл жолоодсон бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний хорин таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

29.2.Жолооч Замын хөдөлгөөний дүрэмд заасан баримт бичиггүй этгээдэд тээврийн хэрэгслийг шилжүүлсэн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

30 дугаар зүйл.Улсын бүртгэлд хамрагдаагүй, техникийн хяналтын үзлэгт оруулаагүй тээврийн хэрэгсэл жолоодох

30.1.Хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу улсын бүртгэлд бүртгүүлээгүй тээврийн хэрэгслээр замын хөдөлгөөнд оролцсон бол иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тавин хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

30.2.Хууль тогтоомжид заасан журмын дагуу техникийн хяналтын үзлэгт оруулаагүй, уг үзлэгт тэнцээгүй тээврийн хэрэгслээр замын хөдөлгөөнд оролцсон иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тавин хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

31 дүгээр зүйл. Улсын бүртгэлийн дугаарын зөрчилтэй тээврийн хэрэгсэл жолоодох

31.1. Улсын бүртгэлийн дугаар нь арилсан, бүдгэрсэн зэргээс үзэгдэх байдал нь муудсан, эсхүл дугаарыг буруу байрлуулсан тээврийн хэрэгсэл жолоодож замын хөдөлгөөнд оролцсон бол улсын дугаарын тэмдгийг хурааж, иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний хорин таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

31.2. Улсын бүртгэлийн дугааргүй буюу дугаараа нуун далдалсан тээврийн хэрэгслээр замын хөдөлгөөнд оролцсон бол иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тавин хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг хоёр дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

31.3. Улсын бүртгэлийн хуурамч дугаар бүхий тээврийн хэрэгслээр замын хөдөлгөөнд оролцсон бол иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгож, нэг жилийн хугацаагаар эрхийг хасах, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

32 дугаар зүйл. Бүрэн бус тээврийн хэрэгсэл жолоодох

32.1. Энэ хуулийн 32.2, 32.3-т зааснаас бусад ашиглахыг хориглосон бүрэн бус тээврийн хэрэгсэл жолоодож замын хөдөлгөөнд оролцсон бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

32.2. Ажлын тоормосын систем, жолооны механизм ажиллахгүй, чиргүүлийн холбоос /чиргүүлтэй үед/ эвдэрсэн, харанхуй буюу үзэгдэх орчин хязгаарлагдмал үед гадна талын гэрэлтүүлэх хэрэгсэл нь бүрэн бус тээврийн хэрэгсэл жолоодож замын хөдөлгөөнд оролцсон бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний хорин таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

32.3. Энэ хуулиар хориглосон тусгай дуут болон гэрлэн дохио суурилуулсан тээврийн хэрэгсэл жолоодож замын хөдөлгөөнд оролцсон бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тавин хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

33 дугаар зүйл. Эрх бүхий этгээдээс тавьсан шаардлагыг үл биелүүлэх

33.1. Хяналт, шалгалт явуулах эрх бүхий ажилтны хуульд нийцсэн албан ёсны шаардлагыг биелүүлээгүй бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

33.2. Тусгай дуут болон гэрлэн дохио ажиллуулсан тээврийн хэрэгслийн жолоочид Замын хөдөлгөөний дүрэмд заасны дагуу хөдөлгөөний давуу эрх эдлүүлээгүй бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

34 дүгээр зүйл. Зам тээврийн осолд холбогдсон жолооч үүргээ үл биелүүлэх

34.1. Зам тээврийн осолд холбогдсон жолооч үүргээ биелүүлээгүй нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тавин хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

35 дугаар зүйл. Хамгаалах бүс, хамгаалалтын малгай хэрэглэх журам зөрчих

35.1. Замын хөдөлгөөний дүрэмд зааснаар тээврийн хэрэгслийн жолооч болон зорчигч хамгаалах бүс хэрэглээгүй бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

35.2. Мотоцикл, мопедын жолооч болон мотоциклоор зорчигч хамгаалалтын малгай өмсөөгүй бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

36 дугаар зүйл. Тээврийн хэрэгсэл жолоодох үед хөдөлгөөнт утас хэрэглэх журам зөрчих

36.1. Тээврийн хэрэгсэл жолоодох үед хөдөлгөөнт утас хэрэглэсэн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

37 дугаар зүйл.Замын хөдөлгөөнийг зохицуулах дохио зөрчих

37.1.Жолооч гэрлэн дохио болон цагдаагийн албан хаагчийн хориглосон дохиог зөрчин замын хөдөлгөөнд оролцсон бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

38 дугаар зүйл.Анхааруулах дохио хэрэглэх журам зөрчих

38.1.Замын хөдөлгөөний дүрэмд заасан тээврийн хэрэгслийн дуут дохио өгөх журам зөрчсөн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

38.2.Замын хөдөлгөөний дүрэмд заасан ослын дохио буюу ослын зогсолтын тэмдэг хэрэглэх журам зөрчсөн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

39 дүгээр зүйл.Хөдөлгөөн эхлэх болон чиглэл өөрчлөх журам зөрчих

39.1.Замын хөдөлгөөний дүрэмд заасан жолооч давуу эрх бүхий тээврийн хэрэгсэлд зам тавьж өгөх шаардлагыг биелүүлээгүй бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

39.2.Замын хөдөлгөөний дүрэмд заасан жолооч хөдөлгөөний чиг өөрчлөхдөө эгнээ байр эзлэх журам зөрчсөн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

39.3.Замын хөдөлгөөний дүрэмд заасан жолооч хориглосон газарт буцаж эргэх буюу ухрах үйлдлийг хийсэн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

40 дүгээр зүйл.Тээврийн хэрэгслээр байрлан явах журам зөрчих

40.1.Замын хөдөлгөөний дүрэмд заасныг зөрчин тээврийн хэрэгслээр замын зорчих хэсгийн гадна талаар буюу явган хүний зам, хөвөөгөөр явсан, эсхүл цуваанд яваа тээврийн хэрэгслүүдийн буюу

жагсаалаар яваа хүмүүсийн дундуур нэвтрэн гарсан, тэдний хооронд байр эзэлсэн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

40.2.Замын хөдөлгөөний дүрэмд хориглосон нөхцөлөөр жолооч эсрэг урсгал сөрсөн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тавин хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгож, тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхийг зургаан сараас нэг жил хүртэл хугацаагаар хасах шийтгэл оногдуулна.

41 дүгээр зүйл.Тээврийн хэрэгслийн хурдыг хэтрүүлэх, хэт удаан явах

41.1.Замын хөдөлгөөний дүрэмд заасан жолооч тээврийн хэрэгслийн хурдыг зөвшөөрөгдсөн дээд хязгаараас тавь хүртэл хувиар хэтрүүлсэн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

41.2.Замын хөдөлгөөний дүрэмд зааснаар жолооч тээврийн хэрэгслийн хурдыг зөвшөөрөгдсөн дээд хязгаараас тавиас дээш хувиар хэтрүүлсэн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний хорин таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгож, тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхийг зургаан сарын хугацаагаар хасах шийтгэл оногдуулна.

41.3.Жолооч шаардлагагүй үед огцом тоормослох, аюултай нөхцөл үүсгэх, эсхүл хүндэтгэх шалтгаангүйгээр хэт удаан явж бусдын хөдөлгөөнийг саатуулж тээврийн хөдөлгөөнд оролцсон бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

42 дугаар зүйл.Гүйцэж түрүүлэх журам зөрчих

42.1.Замын хөдөлгөөний дүрэмд заасан гүйцэж түрүүлэх үйлдлийг жолооч зөрчиж гүйцэтгэсэн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

42.2.Замын хөдөлгөөний дүрэмд зааснаар гүйцэж түрүүлэх хориотой газарт жолооч энэ хуулийн 44.1-д заасан үйлдлийг гүйцэтгэсэн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний хорин таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

43 дугаар зүйл.Түр буюу удаан зогсоох журам зөрчих

43.1.Замын хөдөлгөөний дүрэмд зааснаар жолооч энэ хуулийн 43.2, 47.1-д заасныг зөрчиж тээврийн хэрэгслийг түр буюу удаан зогсоох журам зөрчсөн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

43.2.Замын хөдөлгөөний дүрэмд зааснаар жолооч тээврийн хэрэгслийг зорчих хэсэг дээр түр буюу удаан зогсоох журам зөрчиж бусад тээврийн хэрэгслийн хөдөлгөөнд саад учруулсан, эсхүл явган хүний гарц дээр буюу замын тэмдгээр зөвшөөрөгдөөгүй явган хүний зам дээр зогсоож явган зорчигчийн хөдөлгөөнд саад учруулсан бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

44 дүгээр зүйл.Уулзвар буюу явган хүний гарц нэвтрэх журам зөрчих

44.1.Тээврийн хэрэгслээр замын хөдөлгөөнд оролцож уулзвар нэвтрэх үед явган зорчигчийн гарц, эсхүл уулзвар дээр зогссон давуу эрхтэй уулзвар нэвтрэгчид зам тавьж өгөөгүй бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

45 дугаар зүйл.Төмөр замын гарам нэвтрэх журам зөрчих

45.1.Төмөр замын гарамгүй хэсгээр нэвтрэх, эсхүл төмөр замын гармын хаалт хаагдсан болон хориглосон тэмдэг асах үед тээврийн хэрэгсэл жолоодож замын хөдөлгөөнд оролцсон бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний хорин таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

46 дугаар зүйл.Тээврийн хэрэгслийн гадна талын гэрэлтүүлэх хэрэгслийг хэрэглэх журам зөрчих

46.1.Замын хөдөлгөөний дүрэмд зааснаар жолооч тээврийн хэрэгслийн холын гэрлийг ойрын гэрэлд шилжүүлэх тухай дүрмийн шаардлагыг биелүүлээгүй, эсхүл тээврийн хэрэгслийн гадна талын гэрэлтүүлэх хэрэгсэл хэрэглэх журам зөрчсөн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

47 дугаар зүйл.Хорооллын доторх хөдөлгөөний журам зөрчих

47.1.Замын хөдөлгөөний дүрэмд зааснаар жолооч хорооллын доторх хөдөлгөөний журам зөрчсөн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

48 дугаар зүйл.Тууш замын хөдөлгөөний журам зөрчих

48.1.Замын хөдөлгөөний дүрэмд заасан тууш замын хөдөлгөөний журам зөрчсөн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

49 дүгээр зүйл.Жолоодлогын дадлага хийх журам зөрчих

49.1.Замын хөдөлгөөний дүрэмд заасан жолоодлогын дадлагын багш дадлага хийх журам зөрчсөн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

50 дугаар зүйл.Тээврийн хэрэгслийг чирэх журам зөрчих

50.1.Замын хөдөлгөөний дүрэмд заасан тээврийн хэрэгсэл чирэх журам зөрчсөн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

51 дүгээр зүйл.Хүн тээвэрлэх журам зөрчих

51.1.Замын хөдөлгөөний дүрэмд заасан хүн тээвэрлэх журам зөрчсөн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тавин хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

52 дугаар зүйл.Ачаа тээвэрлэх журам зөрчих

52.1.Замын хөдөлгөөний дүрэмд зааснаар хүнд буюу овор ихтэй, түүнчлэн хортой болон аюултай ачаа тээвэрлэх журам зөрчсөн жолоочийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

52.2.Жолооч энэ хуулийн 52.1-д зааснаас бусад байдлаар ачаа тээвэрлэх журам зөрчсөн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод

хэмжээний тавин хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

53 дугаар зүйл.Замын тэмдэг, тэмдэглэлийн заалт зөрчих

53.1.Жолооч замын тэмдэг, тэмдэглэлийн заалтыг зөрчиж зүүн гар тийш буюу буцаж эргэсэн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний хорин таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

53.2.Жолооч тээврийн хэрэгслийн бодит жин буюу тэнхлэгийн ачааллын хязгаарлал тогтоосон хориглох тэмдгийн заалтыг зөрчсөн бол иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний хорин таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

53.3.Жолооч энэ хуулийн 53.1, 53.2-т зааснаас бусад байдлаар замын тэмдэг буюу тэмдэглэлийн заалтыг зөрчсөн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54 дүгээр зүйл.Жолоочоос бусад замын хөдөлгөөнд оролцогч этгээд замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль тогтоомж зөрчих

54.1.Иргэн, хуулийн этгээд энэ хуулийн 13.2.5-д заасан үүргээ биелүүлээгүй бол иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54.2.Иргэн, хуулийн этгээд энэ хуулийн 13.2.1, 13.2.4, 13.2.6-д заасан үүргээ биелүүлээгүй бол иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний хорин таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг хоёр дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54.3.Иргэн, хуулийн этгээд энэ хуулийн 13.2.3-т заасан үүргээ биелүүлээгүй бол иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тавин хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54.4.Явган зорчигч Замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчсөн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54.5.Явган зорчигч согтуугаар Замын хөдөлгөөний дүрэм зөрчсөн бол нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний хорин таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54.6.Энэ хуулийн 13.2.7-д заасныг зөрчсөн нь замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын зөрчилд хүргэсэн бол эцэг эх, асран хамгаалагч, бүх шатны боловсролын байгууллагын холбогдох албан тушаалтныг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54.7.Тээврийн хэрэгсэл жолоодох эрхгүй /жолоодлогын дадлага хийхээс бусад тохиолдолд/ буюу уг эрхээ хасуулсан, эсхүл согтууруулах ундаа, мансууруулах эм, сэтгэцэд нөлөөт бодис хэрэглэсэн этгээдээр тээврийн хэрэгсэл жолоодохыг шаардсан, нөлөөлсөн иргэнд нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний хорин таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54.8.Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангаж чадахааргүй өвчтэй буюу ядарсан этгээдээр тээврийн хэрэгсэл жолоодуулсан иргэнд нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54.9.Жолоочийн хөдөлмөр, амралтын горимыг зөрчсөн буюу холбогдох хуульд нийцүүлээгүй, эсхүл жолоочийн ажил үүргийг замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын шаардлагад нийцүүлэн зохион байгуулаагүй албан тушаалтныг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54.10.Авто зам, замын байгууламжийг эвдэж, гэмтээсэн бол хохирлыг нөхөн төлүүлж, иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний арван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54.11.Эрх бүхий байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр замын зорчих хэсэг, зурвас болон хяналт тавих зурвас газарт зам, замын байгууламж барих, засварлах ажилд саад учруулж болзошгүй, замын хөдөлгөөнд оролцогчид осол аюул бүхий үйл ажиллагаа явуулсан, авто замын зорчих хэсэг, хөвөө, зурвас газарт хог, бохир ус, чулуу, төмөр, бусад зүйлсийг хаях, байрлуулах, овоолсон, авто замын зурвас газарт худалдаа хийх болон авто замын ашиглалттай холбоогүй бусад үйл ажиллагаа явуулсан, тусгай хамгаалалтгүй, эсхүл зөвшөөрөлгүйгээр гинжит болон тухайн авто зам, замын байгууламжийн техник ашиглалтын үзүүлэлтээс хэтэрсэн овор, даацтай тээврийн хэрэгслээр замаар зорчсон бол хохирлыг нөхөн төлүүлж, иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний хорин таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54.12.Хөдөлгөөний урсгал, чиглэлийг зөвшөөрөлгүйгээр өөрчилсөн, хаасан, замын хөдөлгөөнийг зохион байгуулсан бол зөрчлийг арилгуулж, иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54.13.Замын тэмдэг, тэмдэглэл, хөдөлгөөн зохицуулах техник хэрэгслийн байрлалыг зөвшөөрөлгүйгээр өөрчилсөн, шинээр тавьсан, хурааж авсан тохиолдолд зөрчлийг арилгуулж, иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний тавин хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54.14.Төмөр замын гарам зөвшөөрөлгүйгээр байгуулсан, өөрчилсөн, хөдөлгөөн зогсоож түүнийг засварласан бол албан тушаалтныг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54.15.Зам болон замын зорчих хэсэгт замын тэмдэг, тэмдэглэл, гэрлэн дохио, хаалт, хашилт, чиглүүлэх хэрэгслийг стандартын дагуу бүрэн бүтэн байрлуулаагүйгээс замын хөдөлгөөнд оролцогчид буруу мэдээлэл өгч, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад саад учруулж, зам тээврийн осол, хэрэг гаргах нөхцөлийг бүрдүүлсэн бол иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг хоёр дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54.16.Зам, замын байгууламжийн засвар арчлалтыг стандартын дагуу хийгээгүйгээс замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангахад саад учруулж, зам тээврийн осол, хэрэг гаргах нөхцөлийг бүрдүүлсэн, зам тээврийн осол, хэрэг гарсан тохиолдолд холбогдох албан тушаалтан, аж ахуйн нэгж, байгууллагаар учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлж, зөрчлийг арилгуулж, албан тушаалтныг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54.17.Зам болон замын зорчих хэсэгт эвдрэл, гэмтэл учруулсан, инженерийн шугам сүлжээ хийх болон өргөтгөх зорилгоор зөвшөөрөлгүй авто зам эвдэж сэтлэх, орц, гарц гаргах, зогсоолын талбай, хурд сааруулагч хийх зэргээр замын хөдөлгөөний аюулгүй байдалд сөргөөр нөлөөлөх үйл ажиллагаа явуулсан бол учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлж, зөрчлийг арилгуулан, албан тушаалтныг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54.18.Зам дээр хийгдсэн үзлэгийн болон шүүрт худгийн таг байхгүй, алга болсон, эвдэрсэн, замын зорчих хэсгийн түвшинтэй нэг түвшинд байрлуулагдаагүйгээс зам тээврийн осол, хэрэг гарах нөхцөлийг бүрдүүлсэн болон зам тээврийн осол, хэрэг гарсан бол хариуцдаг аж ахуйн нэгж, байгууллагаар учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлж зөрчлийг арилгуулан, албан тушаалтныг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54.19.Зам ашиглалт, хот тохижилтын асуудал эрхэлсэн байгууллагын ажилтан, албан тушаалтан зам, төмөр замын гарам буюу замын бусад байгууламж, хөдөлгөөн зохицуулах техник хэрэгслийг холбогдох норм, дүрэм, стандартын шаардлагын дагуу бүрэн бүтэн байлгах, хэрэв эвдэрсэн буюу замын гадаргууд халтиргаа гулгаа, мөстөлт үүссэн зэргээс замын хөдөлгөөнд аюул учруулж болзошгүй үед түүнийг нэн даруй засах, цэвэрлүүлэх арга хэмжээг авах үүргээ биелүүлээгүй, үүний улмаас зам тээврийн осол, хэрэг гарсан бол учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлж, зөрчлийг арилгуулж, албан тушаалтныг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54.20.Зам дээр болон замын дагуу суурилуулагдсан гэрэлтүүлгийн эвдрэл, гэмтэл зам тээврийн осол, хэрэг гарах нөхцөлийг бүрдүүлсэн болон зам тээврийн осол, хэрэг гарсан бол холбогдох этгээдээр учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлж, зөрчлийг арилгуулан, албан тушаалтныг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг хоёр дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг тав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

54.21.Замын тэмдэг болон хөдөлгөөн зохицуулах бусад хэрэгслийг хэрэглэхэд саад болох эд зүйлсийг байрлуулсан бол зөрчлийг арилгуулан учирсан хохирлыг нөхөн төлүүлж, иргэнийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээний хорин таван хувьтай тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг гурав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох шийтгэл оногдуулна.

**ДОЛООДУГААР БҮЛЭГ
БУСАД**

55 дугаар зүйл.Хууль хүчин төгөлдөр болох

55.1.Энэ хуулийг 2015 оны 9 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 08-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ЗАМЫН ХӨДӨЛГӨӨНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН ТУХАЙ
ХУУЛЬ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл.1996 оны 4 дүгээр сарын 30-ны өдөр баталсан Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 08-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ЗАХИРГААНЫ ХАРИУЦЛАГЫН ТУХАЙ
ХУУЛИЙН ЗАРИМ ЗҮЙЛ ХҮЧИНГҮЙ
БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 25 дугаар зүйлийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлын тухай хууль /Шинэчилсэн найруулга/ хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

3.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 08-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ГАЗРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ,
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Газрын тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай 16.1.13, 16.1.14 дэх заалт нэмсүгэй:

“16.1.13.үндэсний хэмжээний томоохон бүтээн байгуулалт, дэд бүтцийн төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх газар;

16.1.14.аюултай хог хаягдлын төвлөрсөн байгууламж барих газар.”

2 дугаар зүйл. Газрын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1.2 дахь заалтын “16.1.5-16.1.8-д” гэснийг “16.1.5, 16.1.6, 16.1.7, 16.1.8, 16.1.13, 16.1.14-т” гэж өөрчилсүгэй.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

3.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 08-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ОЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Ойн тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах хэсэг нэмсүгэй:

1/35 дугаар зүйлийн 35.5 дахь хэсэг:

“35.5. Ойгоос мод бэлтгэх журмыг байгаль орчны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.”

2/37 дугаар зүйлийн 37.4 дэх хэсэг:

“37.4. Мод, модон материалын худалдаа, үйлчилгээний үйл ажиллагаа эрхэлдэг иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага нь зөвшөөрөлгүй бэлтгэсэн болон гарал үүслийн гэрчилгээгүй мод, модон материалыг тээвэрлэсэн тээврийн хэрэгслийг худалдаа, үйлчилгээ явуулж байгаа газартаа оруулахыг хориглоно.”

2 дугаар зүйл. Ойн тухай хуулийн 35 дугаар зүйлийн 35.2 дахь хэсгийн “цэвэрлэгээ хийх замаар” гэсний дараа “, зохих зөвшөөрөл авсан ойн нөөц бүхий аймаг, сумын иргэд уламжлалт бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх зориулалтаар” гэж нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл. Ойн тухай хуулийн дараах хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

1/32 дугаар зүйлийн 32.3 дахь хэсэг:

“32.3. Сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал нь ойн сангийн тодорхой хэсгийг гэрээгээр эзэмшигч ойн нөхөрлөл, аж ахуйн нэгж, ойн мэргэжлийн байгууллагын ойн менежментийн төлөвлөгөө болон иргэдийн хэрэгцээг үндэслэн энэ хуулийн 35.1, 35.2 дахь хэсэгт заасны дагуу ойгоос бэлтгэх модны төрөл, тоо хэмжээг дараах байдлаар тогтооно:

32.3.1. Үйлдвэрлэлийн ашиглалт явуулах эрх бүхий аж ахуйн нэгжид үйлдвэрлэлийн огтлолтыг байгууллага бүрээр;

32.3.2. Ойд арчилгаа, цэвэрлэгээ явуулах эрх бүхий аж ахуйн нэгжид арчилгаа, цэвэрлэгээний огтлолтыг байгууллага бүрээр;

32.3.3. Ойн нөөц бүхий аймаг, сумын иргэдийн ахуйн хэрэглээний болон уламжлалт бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх зориулалтын огтлолтыг баг бүрээр.”

2/39 дүгээр зүйлийн 39.3 дахь хэсэг:

“39.3.Хууль бусаар мод бэлтгэсэн гэмт хэрэг, зөрчлийг илрүүлсэн эрх бүхий албан тушаалтанд дараах урамшуулал олгоно:

39.3.1.Хууль бусаар бэлтгэж хураалгасан гуалин, шургааг, дүнз, зүсмэл материал, түлээ зэрэг мод, модон материал, түүнчлэн ойн дагалт баялгийн борлуулалтын орлогын 15 хувийг Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 54 дүгээр зүйлийн 5 дахь хэсэгт заасны дагуу тухайн гэмт хэрэг, зөрчлийг илрүүлсэн байгаль хамгаалагч, улсын байцаагчид;

39.3.2.Гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэхэд ашиглаж хураалгасан зэвсэг, тээврийн хэрэгсэл, унаа хөсөг, техник, тоног төхөөрөмжийг борлуулсны орлогын 70 хувьтай тэнцэх хэмжээний мөнгөн урамшууллыг Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 54 дүгээр зүйлийн 9 дэх хэсэгт заасны дагуу гэмт хэрэг, зөрчлийг илрүүлсэн нөхөрлөл, төрийн бус байгууллага, цагдаа, хил хамгаалах байгууллагын ажилтанд.”

4 дүгээр зүйл.Ойн тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.4 дэх хэсгийн “бэлтгэгдсэн” гэснийг “бэлтгэх” гэж өөрчилсүгэй.

5 дугаар зүйл.Ойн тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.2.8 дахь заалтын “, дүрмийг” гэснийг хассугай.

6 дугаар зүйл.Ойн тухай хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.5 дахь хэсгийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

7 дугаар зүйл.Энэ хуулийг 2016 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 08-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХ
ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл.Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах хэсэг нэмсүгэй:

1/54 дүгээр зүйлийн 8-11 дэх хэсэг:

“8.Байгаль орчны хууль тогтоомж зөрчсөн тухай үнэн бодит мэдээллийг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд өгсөн иргэн, нөхөрлөл, төрийн бус байгууллагад 150000 төгрөгийн мөнгөн урамшууллыг сум, дүүргийн Засаг дарга ажлын 10 өдөрт багтаан байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн орлогоос олгоно.

9.Байгаль хамгаалах журмын эсрэг гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэхэд ашиглаж хураалгасан зэвсэг, тээврийн хэрэгсэл, унаа хөсөг, техник, тоног төхөөрөмжийг борлуулсны орлогын 70 хувьтай тэнцэх хэмжээний мөнгөн урамшууллыг тухайн гэмт хэрэг, зөрчлийг илрүүлсэн нөхөрлөл, төрийн бус байгууллага, цагдаа, хил хамгаалах байгууллагын ажилтанд байгаль орчны асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн Байгаль хамгаалах сангаас олгоно.

10.Хууль бусаар бэлтгэж хураалгасан байгалийн баялгийг борлуулсны орлого болон гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэхэд ашиглаж хураалгасан зэвсэг, тээврийн хэрэгсэл, унаа хөсөг, техник, тоног төхөөрөмжийг борлуулсны орлогыг Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлд заасан Байгаль хамгаалах санд оруулна.

11.Байгаль хамгаалах журмын эсрэг гэмт хэргийг мөрдөхөд шаардлагатай үнэлгээ, шинжилгээ, шинжээчийн болон лабораторийн зардлыг эргэн төлөгдөх нөхцөлтэйгөөр Байгаль хамгаалах сангаас санхүүжүүлнэ.”

2 дугаар зүйл.Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 54 дүгээр зүйлийн 4, 5 дахь хэсгийн “Засаг дарга” гэсний дараа “байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн орлогоос” гэж, 6 дахь хэсгийн “4, 5” гэсний дараа “, 8, 9” гэж тус тус нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл.Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсгийн “7” гэснийг “10”, 26 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсгийн “экологи, байгаль хамгаалал, байгаль орчны хяналт, үнэлгээнийн чиглэлийн” гэснийг “байгаль орчны чиглэлийн” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

4 дүгээр зүйл.Энэ хуулийг 2016 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 08-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТУСГАЙ САНГИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Засгийн газрын тусгай сангийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай дараах заалт нэмсүгэй:

1/12 дугаар зүйлийн 12.1.4-12.1.6 дахь заалт:

“12.1.4.иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас байгаль орчин болон байгалийн нөөц баялагт учруулсан хохирлын нөхөн төлбөрийн орлого;

12.1.5.байгаль хамгаалах журмын эсрэг гэмт хэрэг, зөрчил үйлдэхэд ашиглаж хураалгасан зэвсэг, тээврийн хэрэгсэл, унаа хөсөг, техник, тоног төхөөрөмжийг борлуулсны орлого;

12.1.6.хууль бусаар бэлтгэж хураалгасан байгалийн баялгийг борлуулсны орлого.”

2/12 дугаар зүйлийн 12.2.9-12.2.10 дахь заалт:

“12.2.9.байгаль орчны хууль тогтоомж зөрчсөн гэмт хэрэг, зөрчлийг илрүүлэхэд бодит туслалцаа үзүүлсэн болон илрүүлсэн нөхөрлөл, төрийн бус байгууллага, цагдаа, хил хамгаалах байгууллагын ажилтныг урамшуулах;

12.2.10.байгаль хамгаалах журмын эсрэг гэмт хэрэг мөрдөхөд шаардлагатай үнэлгээ, шинжилгээ, шинжээчийн болон лабораторийн зардлыг.”

2 дугаар зүйл.Энэ хуулийг 2016 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 09-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

ТАГНУУЛЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Тагнуулын байгууллагын тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах зүйл, хэсэг, заалт нэмсүгэй:

1/6 дугаар зүйлийн 6.2, 6.3 дахь хэсэг:

“6.2.Иргэн, хуулийн этгээд өөрийн эрх, эрх чөлөө, хууль ёсны ашиг сонирхлыг тагнуулын ажилтан хууль бусаар зөрчсөн гэж үзвэл тухайн ажилтныг шууд харьяалах дээд албан тушаалтан, байгууллагад гомдол гаргах эрхтэй.

6.3.Иргэн, хуулийн этгээдээс тагнуулын байгууллагад гаргасан өргөдөл, гомдлыг хуулийн дагуу шийдвэрлэнэ.”

2/7 дугаар зүйлийн 7.3, 7.4 дэх хэсэг:

“7.3.Тагнуулын байгууллагын тухайн жилийн төсвийг өмнөх оны батлагдсан төсвийн хэмжээнээс бууруулан батлахыг хориглоно.

7.4.Цэргийн болон хилийн тагнуулын газрын үйл ажиллагааны зардлыг тагнуулын байгууллагын төсөвт тусгаж санхүүжүүлнэ.”

3/8¹ дүгээр зүйл:

“8¹ дүгээр зүйл.Төрийн байгууллага, албан тушаалтантай харилцан ажиллах

8¹.1.Төрийн байгууллага, албан тушаалтан нь үндэсний аюулгүй байдлыг хангах асуудлаар мэдээ, мэдээлэл солилцож, дэмжлэг үзүүлэх талаар тагнуулын байгууллагатай харилцан ажиллана.

8¹.2.Төрийн байгууллага нь тагнуулын байгууллагад шаардлагатай мэдээллийг саадгүй гаргаж өгөх, өөрийн мэдээлэл, өгөгдлийн санг үнэ төлбөргүй ашиглуулах үүрэгтэй.

8¹.3.Төрийн байгууллага, албан тушаалтан нь албан үүргээ гүйцэтгэх явцад олж мэдсэн тагнуулын байгууллага, ажилтны болон халхавчлах үйл ажиллагаатай холбоотой аливаа мэдээллийг задруулахыг хориглоно.

8¹.4.Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг дарга нь харьяалах нутаг дэвсгэртээ тагнуулын байгууллагын үйл ажиллагаанд шаардлагатай дэмжлэг, туслалцаа үзүүлэх үүрэгтэй.

8¹.5.Засгийн газар болон Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн хуралдаанаар хэлэлцэх үндэсний аюулгүй байдалтай холбогдох асуудлын талаар Тагнуулын ерөнхий газарт урьдчилан мэдэгдэж, санал авсан байна.”

4/10 дугаар зүйлийн 10.4-10.6 дахь хэсэг:

“10.4.Тагнуулын ерөнхий газар нь гадаад тагнуул, сөрөх тагнуул, цэрэг-стратегийн тагнуул, хилийн тагнуул, тэдгээрт дэмжлэг үзүүлэх, мэдээллийн дүн шинжилгээ хийх, мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах, мөрдөн байцаах, дотоод хяналт-аюулгүй байдлыг хангах болон захиргаа, удирдлагын чиг үүргийг хэрэгжүүлэх үндсэн бүтэцтэй байна.

10.5.Монгол Улсын Зэвсэгт хүчний дээд удирдлагыг цэрэг-улс төрийн болон цэрэг-стратегийн тагнуулын мэдээгээр хангах чиг үүргийг Тагнуулын ерөнхий газрын цэргийн тагнуулын газар хэрэгжүүлэх бөгөөд тус газрын дүрэм, ажиллах журмыг Тагнуулын ерөнхий газрын дарга, Зэвсэгт хүчний Жанжин штабын даргатай хамтран батална.

10.6.Хил хамгаалах байгууллагын дээд удирдлагыг хил орчмын нөхцөл байдлын талаарх тагнуулын мэдээгээр хангах чиг үүргийг Тагнуулын ерөнхий газрын хилийн тагнуулын газар хэрэгжүүлэх бөгөөд тус газрын дүрэм, ажиллах журмыг Тагнуулын ерөнхий газрын дарга, хил хамгаалах байгууллагын даргатай хамтран батална.”

5/10 дугаар зүйлийн 10.10.5, 10.10.6 дахь заалт:

“10.10.5.цэрэг-стратегийн болон хилийн тагнуулын үйл ажиллагаа явуулах;

10.10.6.терроризмтой тэмцэх;”

6/11 дүгээр зүйлийн 11.1.14-11.1.16 дахь заалт:

“11.1.14.олон улсын болон бүс нутгийн цэрэг, улс төрийн байдал, үүсч болзошгүй цэргийн аюул заналыг судалж, учирч болох аюулаас урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох, үүнтэй холбогдох мэдээллээр төрийн болон зэвсэгт хүчний дээд удирдлагыг хангах;

11.1.15.хил хамгаалах байгууллагын дээд удирдлагыг хил орчмын нөхцөл байдлын талаарх тагнуулын мэдээгээр хангах;

11.1.16.төрийн шифр харилцаа, криптологийн үйл ажиллагааг улсын хэмжээнд зохицуулах, түүнд хяналт тавих, Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт болон хилийн чанадад төрийн шифр харилцааг эрхлэн явуулах;”

7/12 дугаар зүйлийн 12.1.20 дахь заалт:

“12.1.20.Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлыг хангах эрх ашгийн үүднээс гаргасан санал, дүгнэлттэй холбогдуулан тайлбар, нотлох баримт гаргаж өгөхгүй байх;”

8/14 дүгээр зүйлийн 14.7 дахь хэсэг:

“14.7.Тагнуулын ерөнхий газрын дарга, дэд дарга гэмт хэрэгт холбогдсон, түүнчлэн энэ хуулийн 24.4-т заасны дагуу баривчлагдсан бөгөөд Улсын ерөнхий прокурор түүний бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх саналыг Засгийн газарт оруулсан бол уг саналыг хүлээж авснаас хойш 14 хоногийн дотор хэлэлцэж шийдвэрлэнэ.”

9/15 дугаар зүйлийн 15.1.14-15.1.18 дахь заалт:

“15.1.14.тагнуулын байгууллагын тусгай мэргэжил, мэдлэг, чадвар, туршлага шаардсан ажил, албан тушаалд Монгол Улсын иргэнийг гэрээгээр ажиллуулах;

15.1.15.тагнуулын байгууллагын албан хаагчдын мэдлэг, ур чадварыг дээшлүүлэх, сургах, мэргэшүүлэх хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлэх;

15.1.16.тагнуулын байгууллагын хүний нөөцийн хэрэгцээг төлөвлөж, хангалтыг зохион байгуулах;

15.1.17.цэргийн тагнуулын газрын даргыг Зэвсэгт хүчний Жанжин штабын даргатай зөвшилцөн томилох;

15.1.18.хилийн тагнуулын газрын даргыг хил хамгаалах байгууллагын даргатай зөвшилцөн томилох;”

10/16 дугаар зүйлийн 16.4 дэх хэсэг:

“16.4.Тагнуулын ерөнхий газрын дотоод хяналт-аюулгүй байдал хариуцсан нэгж нь тагнуулын байгууллагын албан хаагчийг гэмт хэрэг,

зөрчил үйлдэх, ёс зүй, сахилгын болон ашиг сонирхлын зөрчил гаргахаас урьдчилан сэргийлэх, тэдгээрийн шалтгаан, нөхцөлийг арилгуулах, төрийн болон албаны нууцын хадгалалт, хамгаалалтын байдалд хяналт тавих үүргийг хэрэгжүүлнэ.”

11/17 дугаар зүйлийн 17.2 дахь хэсэг:

“17.2.Тагнуулын ажилтны албан тушаалд иргэнийг судлах, сонгон шалгаруулах, туршилтын хугацаагаар ажиллуулах журмыг Тагнуулын ерөнхий газрын даргын саналыг үндэслэн Монгол Улсын Ерөнхий сайд батална.”

12/17¹ дүгээр зүйл:

“17¹ дүгээр зүйл.Тагнуулын ажилтны эрх, үүрэг

17¹.1.Тагнуулын ажилтан доор дурдсан үүрэгтэй:

17¹.1.1.шууд удирдах албан тушаалтны өгсөн хууль ёсны үүрэг, даалгаврыг биелүүлэх, хууль бус үүрэг, даалгаврыг биелүүлэхээс татгалзах;

17¹.1.2.хууль тогтоомж, холбогдох заавар, журмын дагуу тагнуулын арга хэмжээ, ажиллагааг хэрэгжүүлэх;

17¹.1.3.туслагч, туслах ажилтан шаардлагатай тохиолдолд түүний гэр бүлийн гишүүдийн аюулгүй байдлыг хангах арга хэмжээг зохион байгуулах;

17¹.1.4.албан үүргээ гүйцэтгэх явцад мэдсэн буюу тодорхой болсон мэдээ, баримтыг хувийн болон улс төрийн зорилгоор ашиглахгүй байх;

17¹.1.5.тагнуулын арга хэмжээ, ажиллагааг явуулахдаа бусдыг өдөөн хатгаж гэмт хэрэгт турхирахгүй байх;

17¹.1.6.албан үүргээ гүйцэтгэх явцад олж мэдсэн төр, байгууллага, хувь хүний нууцыг хамгаалах;

17¹.1.7.хуульд заасан бусад үүрэг.

17¹.2.Тагнуулын ажилтан доор дурдсан эрх эдэлнэ:

17¹.2.1.албан үүргээ гүйцэтгэх явцад байгууллага, хувь хүний барилга байгууламж, эзэмшил газар, хилийн боомт, зурвас, гаалийн

болон тусгай хамгаалалттай бусад бүсэд хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу саадгүй нэвтрэх;

17¹.2.2.хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу байгууллага, иргэний орон байранд нэвтрэх, албан тушаалтан, иргэдээс тайлбар авах, хувийн байдлыг нь тогтоох, бие, эд зүйл, тээврийн хэрэгсэлд нь үзлэг хийх, хуулиар харьяалуулсан гэмт хэрэг, зөрчилд холбогдох баримт сэлт, эд зүйлийг уг асуудлыг шийдэгдэх хүртэл хугацаанд түр хураах;

17¹.2.3.ажлын зайлшгүй шаардлагатай үед агаарын болон төмөр замын тээврийн хэрэгслийн тасалбарыг дараалал харгалзахгүй авах, тасалбар дууссан тохиолдолд тухайн тээврийн хэрэгслээр зорчих хүсэлтийг холбогдох албан тушаалтанд тавьж шийдвэрлүүлэх;

17¹.2.4.өөрийн болон туслагч, туслах ажилтан, тэдгээрийн үйл ажиллагааг далдлах зорилгоор халхавчийн баримт бичиг, бусад зүйл ашиглах;

17¹.2.5.өөрийн болон гэр бүлийн гишүүний амь нас, аюулгүй байдалд аюул учрах нөхцөл үүссэн, эсхүл үүсч болзошгүй тохиолдолд шууд харьяалах дээд шатны албан тушаалтанд мэдэгдэж, хамгаалуулах;

17¹.2.6.ажил үүргээ гүйцэтгэж байхдаа галт зэвсэг, тусгай хэрэгсэл, биеийн хүчийг тогтоосон үндэслэл, журмын дагуу хэрэглэх;

17¹.2.7.хуульд заасан бусад эрх.”

13/22 дугаар зүйлийн 22.3 дахь хэсэг:

“22.3.Тагнуулын байгууллагын албан тушаалын ангилал, зэрэглэл, цалингийн жишгийг Тагнуулын ерөнхий газрын даргын санал болгосноор Засгийн газар тогтооно.”

14/24 дүгээр зүйлийн 24.4, 24.5, 24.9-24.13 дэх хэсэг:

“24.4.Тагнуулын ерөнхий газрын дарга, дэд даргыг гэмт хэрэг үйлдэж байхад нь буюу гэмт хэргийн газар гэмт үйлдлийнх нь нотлох баримттайгаар баривчилсан бол Монгол Улсын Ерөнхий сайдад, бусад ажилтныг Тагнуулын ерөнхий газрын даргад 24 цагийн дотор мэдэгдэнэ.

24.5.Тагнуулын ажилтан гэрч, хохирогчийн хувиар ажил үүрэгтэй холбоотой нууцад хамаарах асуудлаар мэдүүлэг өгөх тохиолдолд Тагнуулын ерөнхий газрын даргаас зөвшөөрөл авна.

24.9.Орон нутагт томилогдон ажиллаж байгаа тагнуулын байгууллагын албан хаагчийн ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлж, уналга, холбооны техник хэрэгсэл, албаны орон байраар хангана.

24.10.Тагнуулын ажилтан албан дайчилгаанаас чөлөөлөгдөнө.

24.11.Албаны чиг үүргээ хэрэгжүүлэхтэй нь холбогдуулан тагнуулын ажилтан, түүний гэр бүлийн гишүүний амь нас, эрүүл мэндэд бодит аюул заналхийлсэн тохиолдолд тагнуулын байгууллага аюулгүй байдлыг хангах арга хэмжээ авна.

24.12.Тагнуулын байгууллага нь аюулгүй байдлаа өөрөө хамгаалах бөгөөд төв, орон нутаг дахь салбар, нэгжийн байр нь төрийн хамгаалалтад байна.

24.13.Тагнуулын ажилтныг гурван жил тутам мэргэшүүлэх сургалтад хамруулна.”

2 дугаар зүйл.Тагнуулын байгууллагын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.4 дэх хэсгийн “эрдэм шинжилгээ,” гэсний дараа “төрөлжсөн архив,” гэж, мөн хэсгийн “зориулалт бүхий нэгж” гэсний дараа “тусгай сургалтын болон спорт-нөхөн сэргээх төв” гэж, 11 дүгээр зүйлийн 11.1.1 дэх заалтын “дүгнэлт гарган” гэсний дараа “Монгол Улсын Ерөнхий сайд болон Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн бусад гишүүд,” гэж, мөн заалтын “албан тушаалтанд мэдээлэх” гэсний дараа “,төрийн бодлого, шийдвэрийг хэрэгжүүлэх” гэж, 12 дугаар зүйлийн 12.1.1, 12.1.3 дахь заалт, 15 дугаар зүйлийн 15.1.5 дахь заалтын “гүйцэтгэх ажлын” гэсний дараа “тусгай” гэж, мөн зүйлийн 12.1.1 дэх заалтын “техник хэрэгсэл” гэсний дараа “, полиграф болон бусад арга хэрэгсэл” гэж, мөн зүйлийн 12.1.3 дахь заалтын “улсын орлого болгох” гэсний дараа “, шилжүүлэх, устгах” гэж, 15 дугаар зүйлийн 15.1.6 дахь заалтын “байр суурийг илэрхийлэх” гэсний дараа “, зөвлөх эрхтэйгээр оролцох, мэдээлэл өгөх” гэж тус тус нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл.Тагнуулын байгууллагын тухай хуулийн дараах зүйл, хэсэг, заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

1/2 дугаар зүйлийн 2.1 дэх хэсэг:

“2.1.Тагнуулын байгууллагын тухай хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, энэ хууль болон эдгээртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.”

2/3 дугаар зүйлийн 3.1.1, 3.1.3 дахь заалт:

“3.1.1.“гадаад тагнуулын үйл ажиллагаа” гэж гадаад улс, түүний байгууллагын Монгол Улсын үндэсний язгуур ашиг сонирхлыг хөндсөн

бодлого, үйл ажиллагаа, чадавхийн талаар мэдээ олох, цуглуулах, дүн шинжилгээ хийж мэдээлэх, үндэсний аюулгүй байдлыг хангахад чиглэсэн тодорхой асуудлаар төрийн бодлого, шийдвэрийг хэрэгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх цогц арга хэмжээг;

3.1.3. “гадаадын тусгай алба” гэж тагнуулын үйл ажиллагаа, эсхүл тагнуулын үйл ажиллагааны тодорхой чиг үүргийг хэрэгжүүлдэг гадаад улсын байгууллага, түүний салбар, нэгжийг;”

3/5 дугаар зүйл. Тагнуулын байгууллагын үйл ажиллагааны үндсэн зарчим

“5.1. Тагнуулын байгууллага үйл ажиллагаандаа үндэсний ашиг сонирхлыг урьтал болгох, хүний эрх, эрх чөлөөг хангах, нэгдмэл төвлөрсөн удирдлагатай байх, нууцлалыг хангах, үйл ажиллагааны ил болон нууц арга, хэрэгслийг хослуулах, байгууллага, иргэний туслалцаа, дэмжлэгт тулгуурлах, харилцан ажиллах, шинжлэх ухаан, орчин үеийн техник, технологи, мэдээллийн сүлжээний ололтыг ашиглах зарчмыг удирдлага болгоно.

5.2. Энэ хуулийн 5.1-д заасан үндэсний ашиг сонирхлыг урьтал болгох, шинжлэх ухаан, орчин үеийн техник, технологи, мэдээллийн сүлжээний ололтыг ашиглах зарчмыг доор дурдсан утгаар ойлгоно:

5.2.1. тагнуулын байгууллага энэ хуульд заасан чиг үүргээ хэрэгжүүлэхдээ зөвхөн үндэсний язгуур ашиг сонирхлыг эрхэмлэж, улс төрийн нам, бүлгийн болон хувийн ашиг сонирхлоос ангид ажиллах;

5.2.2. тагнуулын байгууллага тагнуулын мэдээ олох, үндэсний аюулгүй байдлыг хангах үйл ажиллагаандаа шинжлэх ухаан, орчин үеийн техник, технологийн дэвшилтэт ололт, шийдлийг ашиглах;

5.2.3. тагнуулын байгууллага чиг үүргээ бүрэн хэрэгжүүлэх хэмжээнд тусгай зориулалтын тээврийн хэрэгсэл, гүйцэтгэх ажлын тусгай техник хэрэгсэл, мэдээлэл, өгөгдлийн сан, тэдгээртэй холбоотой засвар-үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, инженерийн дэд бүтцээр хангагдах.”

4/9 дүгээр зүйл. Тагнуулын байгууллагын тогтолцоо

“9.1. Тагнуулын байгууллага нь тагнуулын төв байгууллага /цаашид “Тагнуулын ерөнхий газар” гэх/, түүний төв болон орон нутаг дахь салбар, нэгжээс бүрдэнэ.”

5/11 дүгээр зүйлийн 11.1.6 дахь заалт:

“11.1.6.төрийн болон онц чухал мэдээллийн сүлжээ, харилцаа холбооны аюулгүй байдлыг хангах, цахим аюул, заналтай тэмцэх;”

6/24 дүгээр зүйлийн 24.3 дахь хэсэг:

“24.3.Тагнуулын ерөнхий газрын дарга, дэд даргыг Монгол Улсын Ерөнхий сайдын, тагнуулын ажилтныг Тагнуулын ерөнхий газрын даргын зөвшөөрөлгүйгээр албадан саатуулах, цагдан хорих, баривчлах, орон байр, албан тасалгаа, унаа болон биед нь үзлэг, нэгжлэг хийхийг хориглоно.”

7/25 дугаар зүйлийн 25.3 дахь хэсэг:

“25.3.Өндөржүүлсэн бэлэн байдал, ажлын бус цагаар болон шөнийн ээлжинд ажиллах үед хоол, унааны зардал, сургалт, дадлагын үед хүнсний болон эдийн хангалтыг тагнуулын байгууллага хариуцах бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд амрах, нөхөн сэргээх, эмчлүүлэх боломжоор хангана.”

8/29 дүгээр зүйл.Тагнуулын байгууллагын тухай хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага

“29.1.Тагнуулын байгууллагын тухай хууль тогтоомж зөрчсөн, тагнуулын байгууллага, ажилтны хууль ёсны шаардлагыг биелүүлээгүй, үйл ажиллагаанд нь саад учруулсан, санаатай худал мэдээлэл өгсөн, төөрөгдүүлсэн албан тушаалтны үйлдэлд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол Тагнуулын ерөнхий газрын дарга дараах хариуцлага хүлээлгүүлэхээр харьяалах дээд шатны байгууллага, албан тушаалтанд санал тавьж шийдвэрлүүлнэ:

29.1.1.энэ хуулийн 24.3, 24.8-д заасныг зөрчсөн, мөн хуулийн 8¹.2, 24.2-т заасан үүргээ биелүүлээгүй албан тушаалтны албан тушаалын цалингийн хэмжээг гурван сар хүртэл хугацаагаар 20 хүртэл хувиар бууруулах;

29.1.2.энэ хуулийн 24.3, 24.8-д заасныг удаа дараа болон 8¹.3-т заасныг зөрчсөн, мөн хуулийн 24.2-т заасан үүргээ удаа дараа биелүүлээгүй албан тушаалтныг албан тушаал бууруулах, албан тушаалаас нь огцруулах, төрийн албанаас халах.

29.2.Энэ хуулийн 29.1-д заасан тохиолдолд тухайн албан тушаалтан холбогдох албан тушаалтандаа хариуцлага хүлээлгэж, энэ

талаар 14 хоногийн дотор Тагнуулын ерөнхий газрын даргад хариу мэдэгдэнэ.

29.3.Энэ хуулийн 29.2-т заасныг биелүүлээгүй, эсхүл биелүүлэхээс үндэслэлгүйгээр татгалзсан тохиолдолд тухайн албан тушаалтанд хариуцлага хүлээлгэх саналыг Тагнуулын ерөнхий газрын дарга түүнийг томилох, чөлөөлөх эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд тавьж шийдвэрлүүлнэ.

29.4.Тагнуулын ерөнхий газраас хуульд заасан бүрэн эрхийнхээ хүрээнд гаргасан шаардлага, шийдвэрийг хүлээн авсан байгууллага, албан тушаалтан, иргэн түүний дагуу холбогдох арга хэмжээг авч, хариу мэдэгдэх үүрэгтэй.

29.5.Энэ хуулийн 29.4-т заасныг зөрчсөн этгээдийг шүүгч нэг сарын хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг нэгээс тав дахин нэмэгдүүлсэнтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

29.6.Тагнуулын байгууллагын тухай хууль тогтоомж зөрчсөн бусад этгээдэд холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу эрүүгийн, захиргааны болон сахилгын хариуцлага хүлээлгэнэ.”

4 дүгээр зүйл.Тагнуулын байгууллагын тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.2 дахь заалтын “сөрөх тагнуулын ажил” гэснийг “сөрөх тагнуулын үйл ажиллагаа” гэж, мөн заалтын “, хорлон сүйтгэх ажиллагаа болон” гэснийг “болон бусад үйл ажиллагаа,” гэж, 10 дугаар зүйлийн 10.1 дэх хэсгийн “төрийн захиргааны төв байгууллага” гэснийг “Засгийн газрын тохируулагч агентлаг” гэж, 11 дүгээр зүйлийн 11.1.2 дахь заалтын “тагнан турших, хорлон сүйтгэх ажиллагааг” гэснийг “тагнах болон бусад үйл ажиллагааг” гэж, 15 дугаар зүйлийн 15.1.13 дахь заалтын “утсан харилцаа хянах, нууцаар сонсох, ажиглалт хийх төхөөрөмжийн” гэснийг “гүйцэтгэх ажлын тусгай техник хэрэгслийн” гэж, мөн зүйлийн 15.2 дахь хэсгийн “Ерөнхий сайд” гэснийг “Засгийн газар” гэж, 24 дүгээр зүйлийн 24.6 дахь хэсгийн “оролцохыг” гэснийг “оролцох, нөлөөлөх, саад учруулахыг” гэж, 25 дугаар зүйлийн 25.7 дахь хэсгийн “болон ажиглалтын албанд” гэснийг “, ажиглалтын албанд болон техникийн албаны тусгай нэгжид” гэж, 6 дугаар зүйлийн 6.2, 6.3 дахь хэсгийн дугаарыг “6.4, 6.5” гэж, 10 дугаар зүйлийн 10.4, 10.5, 10.6, 10.7 дахь хэсгийн дугаарыг “10.7, 10.8, 10.9, 10.10” гэж, мөн зүйлийн 10.7.1, 10.7.2, 10.7.3, 10.7.4, 10.7.5 дахь заалтын дугаарыг “10.10.1, 10.10.2, 10.10.3, 10.10.4, 10.10.7” гэж, 11 дүгээр зүйлийн 11.1.14 дэх заалтын дугаарыг “11.1.17” гэж, 12 дугаар зүйлийн 12.1.20 дахь заалтын дугаарыг “12.1.21” гэж, 15 дугаар зүйлийн 15.1.14 дэх заалтын дугаарыг “15.1.19” гэж, 24 дүгээр зүйлийн 24.4 дэх хэсгийн дугаарыг “24.6” гэж, мөн зүйлийн 24.5 дахь хэсгийн дугаарыг “24.7” гэж, мөн зүйлийн 24.6

дахь хэсгийн дугаарыг “24.8” гэж, мөн зүйлийн 24.7 дахь хэсгийн дугаарыг “24.14” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

5 дугаар зүйл. Тагнуулын байгууллагын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.2 дахь хэсгийн “гүйцэтгэх ажлын” гэснийг, 8 дугаар зүйлийн 8.1 дэх хэсгийн “Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хуулийн 9, 10, 11, 12, 13, 14 дүгээр зүйлд заасан” гэснийг тус тус хассугай.

6 дугаар зүйл. Тагнуулын байгууллагын тухай хуулийн 13, 13¹ дүгээр зүйлийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 09-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

**МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДЭСНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН
ЗӨВЛӨЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн “эвслийн бүлгийн ахлагч” гэсний дараа “, тагнуулын төв байгууллагын дарга” гэж нэмсүгэй.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 09-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

**ЗЭВСЭГТ ХҮЧНИЙ ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Зэвсэгт хүчний тухай хуулийн 7 дугаар зүйлд доор дурдсан агуулгатай 7.4 дэх хэсэг нэмсүгэй:

“7.4.Зэвсэгт хүчний Жанжин штабын дэргэд Тагнуулын ерөнхий газрын цэргийн тагнуулын газар ажиллана.”

2 дугаар зүйл. Зэвсэгт хүчний тухай хуулийн 17 дугаар зүйлийн 17.1.3 дахь заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

“17.1.3.цэргийн тагнуулын газрын үйл ажиллагаанд дэмжлэг, туслалцаа үзүүлэх;”

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 09-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

**МОНГОЛ УЛСЫН ХИЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл.Монгол Улсын хилийн тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлд доор дурдсан агуулгатай 3 дахь хэсэг нэмсүгэй:

“3.Улсын хил хамгаалах байгууллагын дэргэд Тагнуулын ерөнхий газрын хилийн тагнуулын газар ажиллана.”

2 дугаар зүйл.Монгол Улсын хилийн тухай хуулийн 33 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 14 дэх заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

“14/хилийн тагнуулын газрын үйл ажиллагаанд дэмжлэг, туслалцаа үзүүлэх.”

3 дугаар зүйл.Монгол Улсын хилийн тухай хуулийн 30 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн “, тагнуулын” гэснийг, 31 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн “тагнуул,” гэснийг тус тус хассугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 09-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

**ТӨРИЙН БОЛОН ОРОН НУТГИЙН ӨМЧИЙН
ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлд доор дурдсан агуулгатай 5 дахь хэсэг нэмсүгэй:

“5.Гүйцэтгэх ажлын зориулалттай эд хөрөнгийг худалдан авах, үйлдвэрлэх, эргэлтийн хөрөнгөд бүртгэх, захиран зарцуулах,

шилжүүлэх, устгахтай холбогдох харилцааг төрийн өмчийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн, тагнуулын төв байгууллагын даргатай хамтран баталсан журмаар зохицуулна.”

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 09-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

**ГҮЙЦЭТГЭХ АЖЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Гүйцэтгэх ажлын тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах хэсэг, заалт нэмсүгэй:

1/6 дугаар зүйлийн 6.3 дахь хэсэг:

“6.3. Гүйцэтгэх ажлын тусгай техник хэрэгсэл” гэж мэдээ, өгөгдөл, баримт сэлтийг нууцаар олох, цуглуулах, дамжуулах, хүлээн авах, илрүүлэхэд зориулагдсан техник, тоног төхөөрөмж, түүний бүрдэл хэсэг, программ хангамжийг хэлнэ.”

2/8 дугаар зүйлийн 8.6, 8.7 дахь хэсэг:

“8.6. Нууц гүйцэтгэх ажилтан, туслагч, туслах ажилтныг нэгээс илүү гүйцэтгэх байгууллагад ажиллуулах, хуульд зааснаас бусад зорилго, үндэслэлээр ажиллуулах болон хууль бус үйлдэлд татан оролцуулахыг хориглоно.

8.7. Гүйцэтгэх ажлын явцад хуульд заасан үндэслэл, журмаас гадуур хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчих, хууль ёсны ашиг сонирхолд нь халдах, гүйцэтгэх ажлын үр дүнг хууль бусаар ашиглах, гүйцэтгэх ажлын мэдээ, баримт сэлтийг хуурамчаар үйлдэх, хуульд зааснаас бусад тохиолдолд гүйцэтгэх ажлын явцад олсон хувь хүний нууцад хамаарах мэдээллийг задруулахыг хориглоно.”

3/13 дугаар зүйлийн 13.5 дахь хэсэг:

“13.5. Гүйцэтгэх ажилтны албан тушаалд иргэнийг судлах, сонгон шалгаруулах, туршилтын хугацаагаар ажиллуулахтай холбогдох харилцааг Тагнуулын байгууллагын тухай хуулийн 17.2-т заасан журмаар зохицуулна.”

4/15 дугаар зүйлийн 15.5, 15.6 дахь хэсэг:

“15.5.Гүйцэтгэх байгууллагын бие бүрэлдэхүүнийг нь нууцалбал зохих салбар, нэгжийн үйл ажиллагааны төсвийг төлөвлөх, санхүүжүүлэх, гүйцэтгэлийг нь тайлагнахад баримтлах журмыг санхүү, төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн, тагнуулын төв байгууллагын даргатай хамтран батална.

15.6.Гүйцэтгэх ажлын зориулалттай эд хөрөнгийг худалдан авах, үйлдвэрлэх, эргэлтийн хөрөнгөд бүртгэх, захиран зарцуулах, шилжүүлэх, устгахад Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 5 дахь хэсэгт заасан журмыг баримтална.”

5/18 дугаар зүйлийн 18.2, 18.3 дахь хэсэг:

“18.2.Гүйцэтгэх ажлын үр дүнгийн тухай мэдээ, баримт сэлтийг хүлээн авсан, танилцсан байгууллага, албан тушаалтан нь гүйцэтгэх ажлын арга хэрэгсэл, мэдээллийн эх сурвалжийг задруулахгүй байх үүрэгтэй.

18.3.Дараах тохиолдолд тагнуулын байгууллагын гүйцэтгэх ажлын үр дүнгийн тухай мэдээ, баримт сэлтийг тагнуулын төв байгууллагын даргын зөвшөөрөлгүйгээр бусад байгууллага, албан тушаалтанд шилжүүлэхийг хориглоно:

18.3.1.гүйцэтгэх ажлын арга хэмжээнд оролцогчдын аюулгүй байдалд сөргөөр нөлөөлж болзошгүй;

18.3.2.гүйцэтгэх ажлын хүч хэрэгсэл, арга, ажиллагааны тухай мэдээ, мэдээлэл задрах бодит нөхцөл байдал үүсч болзошгүй.”

6/23 дугаар зүйлийн 23.3.5 дахь заалт:

“23.3.5.хяналтын худалдан авалт;”

2 дугаар зүйл.Гүйцэтгэх ажлын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1 дэх хэсгийн “явуулах” гэсний дараа “, гүйцэтгэх ажлын тусгай техник хэрэгсэл ашиглах,” гэж, 9 дүгээр зүйлийн 9.1.4 дэх заалтын “баривчлах” гэсний дараа “түүнчлэн энэ хуулийн 9.1.1, 9.1.3, 9.1.6-д заасан байгууллагын гүйцэтгэх ажилд дэмжлэг үзүүлэх” гэж, мөн зүйлийн 9.2.1 дэх заалтын “хөтлөх” гэсний дараа “, энэ талаарх холбогдох журмыг баталж мөрдүүлэх” гэж, мөн зүйлийн 9.2.4 дэх заалтын “гүйцэтгэх ажлын” гэсний дараа “тусгай” гэж тус тус нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл.Гүйцэтгэх ажлын тухай хуулийн дараах зүйл, хэсэг, заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

1/8 дугаар зүйлийн 8.4 дэх хэсэг:

“8.4.Үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн гишүүн, Улсын Их Хурал, Засгийн газрын гишүүн, Үндсэн хуулийн цэцийн дарга, Сонгуулийн ерөнхий хорооны дарга, дэд сайд, яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга нь нууц гүйцэтгэх ажилтан, туслагч, туслах ажилтан байж болохгүй.”

2/9 дүгээр зүйлийн 9.1.1, 9.2.3 дахь заалт:

“9.1.1.тагнуулын байгууллага нь гадаад тагнуул, цэрэг-стратегийн болон хилийн тагнуул, сөрөх тагнуулын чиглэлээр гадаад улс, байгууллагын тодорхой бодлого, үйл ажиллагааны тухай болон төрийн бодлого, шийдвэрийг боловсруулах, хэрэгжүүлэхэд ач холбогдол бүхий бусад мэдээ олох, дэмжлэг үзүүлэх, үндэсний аюулгүй байдалд учирч болзошгүй гадаад, дотоод эрсдэл, аюул, занал, хуулиар харьяалуулсан гэмт хэргийг илрүүлэх, урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох;

9.2.3.гүйцэтгэх байгууллагаас гүйцэтгэх ажлын тусгай техник хэрэгсэл олж авах, улсын хилээр нэвтрүүлэх, ашиглахад зөвшөөрөл олгох, гүйцэтгэх байгууллагын мэдэлд байгаа гүйцэтгэх ажлын тусгай техник хэрэгслийн улсын нэгдсэн тоо бүртгэл хөтөлж, тэдгээрийн ашиглалтад хяналт тавих;”

3/14 дүгээр зүйлийн 14.2 дахь хэсэг:

“14.2.Шаардлагатай тохиолдолд туслагч, туслах ажилтантай бичгээр гэрээ байгуулах бөгөөд гэрээнд тэдгээрийн гүйцэтгэх үүрэг, эдлэх эрх, хүлээх хариуцлагын талаар тодорхой заана.”

4/24 дүгээр зүйл.Хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага

“24.1.Албан тушаалтан гүйцэтгэх ажлын тухай хууль тогтоомж зөрчсөн нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол тагнуулын байгууллагаас дараах хариуцлага хүлээлгүүлэхээр харьяалах дээд шатны байгууллага, албан тушаалтанд санал тавьж шийдвэрлүүлнэ:

24.1.1.энэ хуулийн 8.2, 8.3, 8.4, 8.5, 8.6, 8.7, 18.2, 21.5-д заасныг зөрчсөн, 9.2.1, 9.2.3-т заасныг хэрэгжүүлэхэд саад учруулсан этгээдийн албан тушаалын цалингийн хэмжээг гурван сар хүртэл хугацаагаар 20 хүртэл хувиар бууруулах;

24.1.2.энэ хуулийн 8.2, 8.3, 8.4, 8.5, 8.6, 8.7, 18.2, 21.5-д заасныг удаа дараа зөрчсөн, эсхүл 9.2.1, 9.2.3-т заасныг хэрэгжүүлэхэд

саад учруулсны улмаас мөн хуулийн 8 дугаар зүйлд заасан хориглосон хэм хэмжээ зөрчигдөх нөхцөл бүрдсэн бол гэм буруутай этгээдийг албан тушаал бууруулах, огцруулах, төрийн албанаас халах.

24.2.Энэ хуулийн 24.1-д заасан тохиолдолд тухайн албан тушаалтан холбогдох албан тушаалтандаа хариуцлага хүлээлгэж, энэ тухай 14 хоногийн дотор тагнуулын байгууллагад мэдэгдэнэ.

24.3.Энэ хуулийн 24.2-т заасныг биелүүлээгүй, эсхүл биелүүлэхээс үндэслэлгүйгээр татгалзсан тохиолдолд тухайн албан тушаалтанд хариуцлага хүлээлгэх саналыг тагнуулын байгууллага түүнийг томилох, чөлөөлөх эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтанд тавьж шийдвэрлүүлнэ.

24.4.Энэ хуулийг зөрчсөн бусад этгээдэд холбогдох хууль тогтоомжид заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.”

4 дүгээр зүйл. Гүйцэтгэх ажлын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1 дэх хэсгийн “гадаад тагнуулын ажил” гэснийг “гадаад тагнуулын үйл ажиллагаа” гэж, “сөрөх тагнуулын ажил” гэснийг “сөрөх тагнуулын үйл ажиллагаа” гэж, мөн хэсгийн “тусгай алба” гэснийг “гадаадын тусгай алба” гэж, 9 дүгээр зүйлийн 9.2.5 дахь заалтын “цэрэг, цагдаа тахарын” гэснийг “цагдаа, авлигатай тэмцэх, тахарын” гэж, 11 дүгээр зүйлийн 11.1 дэх хэсгийн “цэргийн тагнуулын ажлыг эдгээр ажиллагаа явуулах эрх бүхий байгууллага” гэснийг “цэрэг-стратегийн болон хилийн тагнуулын үйл ажиллагааг тагнуулын байгууллага” гэж, 12 дугаар зүйлийн 12.1.1, 12.1.2 дахь заалтын “ажил” гэснийг “үйл ажиллагаа” гэж, 13 дугаар зүйлийн 13.3.3 дахь заалтын “зориулалттай” гэснийг “тусгай” гэж, мөн заалтын “ажиллуулах” гэснийг “ажиллуулах, гүйцэтгэх ажлын нэгдсэн тоо бүртгэлд бүртгүүлэх” гэж, 15 дугаар зүйлийн 15.3 дахь хэсгийн “Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2-т” гэснийг “Төрийн аудитын тухай хуульд” гэж, 23 дугаар зүйлийн 23.3.1 дэх заалтын “утсан харилцааг хянах” гэснийг “харилцаа холбооны сүлжээнд хяналт тавих” гэж, 8 дугаар зүйлийн 8.6 дахь хэсгийн дугаарыг “8.8” гэж, 23 дугаар зүйлийн 23.3.5 дахь заалтын дугаарыг “23.3.6” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

5 дугаар зүйл. Гүйцэтгэх ажлын тухай хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.1.2, 9.1.5 дахь заалт, 11 дүгээр зүйлийн 11.6 дахь хэсэг, 14 дүгээр зүйлийн 14.3, 14.4 дэх хэсгийг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 09-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

ТӨРИЙН ТУСГАЙ ХАМГААЛАЛТЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах хэсэг, заалт нэмсүгэй:

1/6 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсэг:

“5.Төрийн тусгай хамгаалалтад байгаа иргэн, албан тушаалтан гэмт хэрэгт холбогдон цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ авагдсан, эсхүл яллагдагчаар цаашид хорьж, мөрдөх зайлшгүй шаардлагатай гэж үзэн шүүгчийн захирамж гарсан тохиолдолд цагдан хорих таслан сэргийлэх арга хэмжээ үргэлжлэх хугацаанд түүний цалин, тэтгэмжээс бусад хангамж, үйлчилгээ, төрийн тусгай хамгаалалт түдгэлзэнэ.”

2/6 дугаар зүйлийн 6 дахь хэсэг:

“6.Төрийн тусгай хамгаалалтад байгаа иргэн, албан тушаалтан гэмт хэрэг үйлдсэн нь нотлогдож, шүүхийн шийтгэх тогтоол хүчин төгөлдөр болсон бол хорих болон баривчлах ял эдлэх хугацаанд түүний цалин, тэтгэмжээс бусад хангамж, үйлчилгээ, төрийн тусгай хамгаалалт түдгэлзэнэ.”

3/10 дугаар зүйлийн 6 дахь хэсэг:

“6.Төрийн тусгай хамгаалалтын газрын дарга цэргийн цолтой байна.”

4/11 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн 10 дахь заалт:

“10/байгууллага, алба хаагчийнхаа аюулгүй байдлыг хангах.”

5/16 дугаар зүйлийн 7 дахь хэсэг:

“7.Төрийн тусгай хамгаалалтын алба хаагчийн төрийн тусгай хамгаалалтад байхаар тогтоосон барилга, бусад зүйлийн гадна цэгт болон далд хамгаалалтад ажилласан нэг жилийг нэг жил дөрвөн сартай дүйцүүлэн тооцно.”

6/20 дугаар зүйлийн 9-11 дэх хэсэг:

“9.Мэргэжлийн хяналтын байгууллага нь хамгаалуулагчийн ажиллаж, амьдарч байгаа орчинд болон хүнсний бүтээгдэхүүнд эрүүл

ахуйн хөндлөнгийн хяналтыг тогтмол тавьж, шаардлагатай тохиолдолд лабораторийн шинжилгээ хийх бөгөөд төрийн тусгай хамгаалалтын байгууллагыг холбогдох мэдээ, мэдээллээр хангана.

10.Онцгой байдлын асуудал эрхэлсэн байгууллага нь төрийн тусгай хамгаалалтад байгаа барилга, бусад зүйлийг галын аюулаас хамгаалж, гамшгийн үед төрийн тусгай хамгаалалтын байгууллагатай хамтран ажиллана.

11.Шаардлагатай тохиолдолд зэвсэгт хүчин, хилийн цэрэг төрийн тусгай хамгаалалтад дэмжлэг үзүүлнэ.”

7/21 дүгээр зүйлийн 4 дэх заалт:

“4/олон хүнд нөлөөлөх тусгай хэрэгсэл;”

2 дугаар зүйл.Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 4 дэх заалтын “хугацаанд” гэсний дараа “, Улсын Их Хурлын даргад болон Монгол Улсын Ерөнхий сайдын албан тушаалд нэр дэвшигчийг нэр дэвшсэн өдрөөс албан ёсны шийдвэр гарах хүртэлх хугацаанд” гэж, 9 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн 3 дахь заалтын “алба хашиж байсан иргэн” гэсний дараа “болон Улсын Их Хурлын дарга, Ерөнхий сайдын албан тушаалд нэр дэвшигч” гэж, 9 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн 4 дэх заалтын “насанд хүрээгүй хүүхэд” гэсний дараа “болон 6 дугаар зүйлийн 3-т заасан албан тушаалтан, тэдний эхнэр /нөхөр/, насанд хүрээгүй хүүхэд” гэж, 10 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн “Төрийн тусгай хамгаалалтын” гэсний дараа “газар нь хамгаалалт, үйлчилгээ, захиргаа, сургалт, тусгай зориулалтын болон дүн шинжилгээний нэгжтэй байх бөгөөд тус” гэж, 11 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1 дэх заалтын “эмх замбараагүй байдал үүсэх,” гэсний дараа “гамшиг,” гэж, 15 дугаар зүйлийн 1 дэх заалтын “нэвтрэх бичгийг шалгах” гэсний дараа “,эд зүйлд үзлэг хийх, хамгаалуулагчийн хэрэглэх хүнсний бүтээгдэхүүн болон бусад зүйлээс сорьц авч шинжилгээ хийх, ашиглахыг хориглох, төрийн тусгай хамгаалалтын бүсэд ажиллах бусад байгууллагын ажилтанд зааварчилгаа өгөх, хяналт тавих” гэж, 15 дугаар зүйлийн 4 дэх заалтын “нэвтрэн орох” гэсний дараа “,үзлэг хийх” гэж, 22 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн “хүйтэн зэвсэг,” гэсний дараа “олон хүнд нөлөөлөх болон” гэж, 23 дугаар зүйлийн “Захиргааны хариуцлагын тухай” гэсний дараа “болон Төрийн ордны тухай” гэж тус тус нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл.Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 7 дахь хэсгийг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

“7.Эрүүл мэндийн байгууллага нь хамгаалуулагчийн эрүүл мэндийг онцлон хамгаална.”.

4 дүгээр зүйл.Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийн “Улсын Их Хурал” гэснийг “Засгийн газар” гэж, 10 дугаар зүйлийн 1, 5 дахь хэсэг, 12 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэг, 16 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэг, 22 дугаар зүйлийн 6 дахь хэсгийн “газрын” гэснийг “байгууллагын” гэж, 11 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1 дэх заалтын “иргэний хамгаалалтын” гэснийг “онцгой байдлын” гэж, 13 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн “засаг, захиргааны төлөөлөгч” гэснийг “төрийн тусгай албан хаагч” гэж, 15 дугаар зүйлийн 9 дэх заалтын “хамгаалалтын” гэснийг “хамгаалалт, үйлчилгээний” гэж, 20 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсгийн “Иргэний агаарын тээврийн байгууллага” гэснийг “Иргэний болон улсын нисэхийн байгууллага” гэж, 20 дугаар зүйлийн 8 дахь хэсгийн “Холбооны байгууллага” гэснийг “Мэдээлэл, харилцаа, холбооны байгууллага” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

5 дугаар зүйл.Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 6 дахь хэсгийн дугаарыг “7” гэж, 20 дугаар зүйлийн 9 дэх хэсгийн дугаарыг “12” гэж, 21 дүгээр зүйлийн 4, 5, 6, 7 дахь заалтын дугаарыг “5, 6, 7, 8” гэж, мөн зүйлийн 5 дахь хэсгийн дугаарыг “6” гэж, мөн зүйлийн 6 дахь хэсгийн дугаарыг “7” гэж, мөн зүйлийн 7 дахь хэсгийн дугаарыг “8” гэж тус тус өөрчилсүгэй.

6 дугаар зүйл.Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн “тусгай зориулалтын холбоогоор үйлчилж,” гэснийг хассугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2015 оны 07 дугаар
сарын 09-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

**ТЕРРОРИЗМТОЙ ТЭМЦЭХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ЗАРИМ
ЗААЛТЫГ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл.Терроризмтой тэмцэх тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1.3 дахь заалтыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2015 оны 06 дугаар
сарын 19-ний өдөр

Дугаар 61

Улаанбаатар
хот

**Захиргааны ерөнхий хууль баталсантай
холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай**

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 43 дугаар зүйлийн 43.1 дэх хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1.Захиргааны ерөнхий хууль баталсантай холбогдуулан дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг Монгол Улсын Засгийн газар /Ч.Сайнханбилэг/-т даалгасугай:

1/Захиргааны ерөнхий хуультай бусад хууль тогтоомжийг нийцүүлэх болон давхардал, зөрчлийг арилгах, уялдуулах үүднээс Захиргааны хэрэг хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн шинэчилсэн найруулгын төсөл болон холбогдох бусад хуулийн төслийг боловсруулан 2015 оны 10 дугаар сарын 01-ний дотор багтаан Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх;

2/Захиргааны байгууллагын албан хаагч, ажилтан, иргэн, хуулийн этгээдэд дээрх хуулийг сурталчлан таниулах, сургалт зохион байгуулах арга хэмжээг холбогдох байгууллагатай хамтран зохион байгуулах.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2015 оны 06 дугаар
сарын 25-ны өдөр

Дугаар 66

Улаанбаатар
хот

**Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн
тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай
хуулийн төсөл буцаах тухай**

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.3.7 дахь заалтыг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

1.Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөс 2014 оны 10 дугаар сарын 23-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай

хуулийн төслийг нэгдсэн хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонх хэлэлцэх шаардлагагүй гэж үзсэн тул хууль санаачлагчид нь буцаасугай.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

2015 оны 07 дугаар
сарын 09-ний өдөр

Дугаар 76

Улаанбаатар
хот

**Хууль хэрэгжүүлэх зарим арга
хэмжээний тухай**

Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 43 дугаар зүйлийн 43.1 дэх хэсгийг үндэслэн ТОГТООХ нь:

1. Тагнуулын байгууллагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль болон холбогдох бусад хууль баталсантай холбогдуулан дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг Монгол Улсын Засгийн газар /Ч.Сайханбилэг/-т даалгасугай:

1/Зэвсэгт хүчний Жанжин штабын цэргийн тагнуулын газар, Хил хамгаалах ерөнхий газрын хилийн тагнуулын газрын орон тоо төсөв, гүйцэтгэх ажилтай холбогдох бие бүрэлдэхүүн, дэд бүтэц, барилга байгууламж, материал техникийн хангамж, зэвсэг хэрэгслийг 2015 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдрийн дотор Тагнуулын ерөнхий газарт шилжүүлэх ажлыг зохион байгуулах;

2/Тагнуулын байгууллагын тухай болон холбогдох бусад хуульд заасан дүрэм, журам, эрх зүйн актыг 2015 оны 4 дүгээр улиралд багтаан баталж мөрдүүлэх.

**МОНГОЛ УЛСЫН
ИХ ХУРЛЫН ДАРГА**

З.ЭНХБОЛД

Хаяг:

“Төрийн мэдээлэл” эмхэтгэлийн редакци.
Улаанбаатар-14201, Төрийн ордон 124 тоот
И-мэйл: turiin_medecelel@parliament.mn

Утас: 262420

Хэвлэлийн хуудас: 11.75

Индекс: 14003